

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

2021 р

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології

**НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА:
ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ
(ЧАСТИНА 1)**

2021

УДК 37.04(477.86)

*Друкується за рішенням Вченої ради факультет педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*

Редакційна колегія:

Олефіренко Т.О., кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Матвієнко О.В., доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Шевнюк О.Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П. Драгоманова.

Цветкова Г.Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості НПУ імені М.П. Драгоманова.

Митник О.Я., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Шапошнікова І.М., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова.

Страшко С.В., кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я НПУ імені М.П. Драгоманова.

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова.

Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 1): матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (24 березня 2021 року): збірник тез.-Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021.- 317 с.

До збірника увійшли матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, викладачів, студентів.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

- НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021
- Автори статей, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЇ I - II «СУЧАСНА ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ»

1. Адамюк Діана САМООЦІНКА ПІДЛІТКА ЯК ПРОБЛЕМА
2. Боярин Анастасія, Боярин Лілія ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧНЯ У ПЕРІОД ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ. ПРОБЛЕМИ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ
3. Гурин Юлія ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
4. Дань Чжан ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА
5. Довгопол Юліана ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТИНИ ОЧИМА ПЕДАГОГА
6. Духан Вадим ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
7. Ільчишена Анастасія Г ЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
8. Каліновська Тереза ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ
9. Лисай Ірина ОСОБЛИВОСТІ КОРОТКОЧАСНОЇ ПАМ'ЯТІ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

10. [Олексюк Тетяна СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ](#)
11. [Оржешко-Чибеліс Дар'я ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ПОВЕДІНКОВОЇ СФЕРИ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ.](#)
12. [Рудницький Антон РОЗВИТОК СУБ'ЄКТНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО](#)
13. [Скурат-Прохорова Анна ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У СІЛЬСЬКИХ ТА МІСЬКИХ ПІДЛІТКІВ](#)
14. [Тащук Настя ДІАЛОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ](#)
15. [Цигель Анна ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА ДІВЧАТ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ](#)
16. [Чумічова Наталія ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОГО РОЗУМІННЯ У СПІЛКУВАННІ ПІДЛІТКІВ З БАТЬКАМИ](#)

СЕКЦІЯ V «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ І ПРАКТИЦІ»

17. [Береженна Ліна ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР](#)
18. [Барабус Аріна МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ](#)
19. [Безнедільна Тетяна СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ ЧЕРЕЗ ГРУ ЯК ОBOB'ЯЗКОВИЙ ФАКТОР ЇЇ РОЗВИТКУ](#)

20. [Бочко Юрій ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ](#)
21. [Галіченко Юлія ОСОБЛИВОСТІ ВРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ](#)
22. [Ганджа Ольга ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ ЛІРИЧНИХ ВІРШІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ](#)
23. [Гафіяк Алла, Калуга Анна РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНИХ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ](#)
24. [Голда Жанна ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ](#)
25. [Голінська Тетяна СУЧАСНИЙ СТАН СФОРМОВАНOSTІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ВПЛИВОМ МАС-МЕДІА](#)
26. [Гусар Яна, Костик Дар'я ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН В СУЧАСНИХ ЗВО](#)
27. [Дорогій Рената, Кирица Віталія РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ У ВИХОВАННІ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ](#)
28. [Золотаренко Тетяна ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLENDED LEARNING У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ](#)
29. [Коломієць Людмила АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ](#)

30. *Лукаш Тетяна* ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ
31. *Макар Ярина* ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
32. *Медведєва Світлана* ГЕЙМІФІКАЦІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
33. *Мелещенко Анжела* ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
34. *Мисюк Марія* ВИКОНАННЯ ПРОЄКТНИХ РОБІТ З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ
35. *Навальківська Ольга* СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬТСТВА В СІМ'Ї
36. *Несен Ірина* ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
37. *Остапенко Оксана* ПРОЄКТ GLOBE ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
38. *Перепелиця Наталія* ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ
39. *Перерва Наталія* ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
40. *Пушкар Софія* ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

41. *Разумейчик Юлія* МІКРОНАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ТРЕНД
42. *Розгон Ірина* РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ
43. *Скопик Катерина* ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ З ВИКОРИСТАННЯМ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ
44. *Старовойтова Марина* ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ ПРОЕКТІВ
45. *Тарасенко Оксана* КАЗКА ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
46. *Толочик Олена* ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ КУРСУ ЯДС В 1-му КЛАСІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
47. *Хільченко Наталія* ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДИЧНЕ ВИРАЖЕННЯ
48. *Цебер Оксана* МОДЕЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГУ
49. *Чабала Уляна* ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЇ У ПРИРОДНИЧОМУ МУЗЕЇ НАН УКРАЇНИ
50. *Чала Катерина* ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
51. *Чудакова Влада* ЗНАЧЕННЯ ВІДЕОІГОР ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ
52. *Щурій Аліна* ДОСЛІДНИЦЬКІ УМІННЯ – ЧИННИК УСПІШНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

**СЕКЦІЯ VI «ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ТА ПСИХОЛОГІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

53. *Бережна Вікторія ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ*
54. *Геник Лілія ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ*
55. *Дяків Оксана ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У НАУКОВОМУ ТА ПРАКТИЧНОМУ ВИМІРАХ*
56. *Зеленська Дарина ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*
57. *Іжко Галина ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДОТЕРАПІЇ В ПОЧАТКОВИХ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ*
58. *Коробов Віталій ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ*
59. *Кравчук Алла ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ*
60. *Куліш Ольга ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ*
61. *Небожук Михаліна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ*

62. Понепалюк Оксана ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
63. Поліщук Вероніка, Радченко Анна ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ДИСТАНЦІЙНИХ УМОВАХ
64. Степанська Юлія ДИДАКТИЧНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО — ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ
65. Ушаков Андрій ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ТА ПСИХОЛОГІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
66. Хоменко Алєся ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ ОРГАНІЗОВУВАТИ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

СЕКЦІЯ VII «ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВО: ЗМІСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

67. Бондар Анна ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
68. Гавриліна Ганна МЕТОДИ НАВЧАННЯ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.
69. Готовська Анна ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
70. Лакізіюк Ольга МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
71. Піддубна Оксана ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

72. *Соченко Людмила ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РОЗВИТКУ НАТЮРМОРТНОГО ЖАНРУ*
73. *Турик Наталя ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ*
74. *Федорець Наталія ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА*
75. *Чернявська Анастасія МЕТА І ЗМІСТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ*
76. *Чечель Інна СТИЛІЗАЦІЯ Й ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ В ПОРТРЕТІ*

СЕКЦІЇ І - ІІ

«СУЧАСНА ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА: СТАН І
ПЕРСПЕКТИВИ. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ
НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ»

САМООЦІНКА ПІДЛІТКА ЯК ПРОБЛЕМА ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Діана Адамюк

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ;

Науковий керівник: Лук'яненко М.М.

викладач кафедри психології і педагогіки

Анотація: У статті розглядається питання самооцінки в підлітковому віці як проблема вікової психології. Розкривається поняття «самооцінка» та особливості її розвитку в підлітків. Розглянуто основні детермінанти та чинники розвитку самооцінки. Також був вивчений вплив сім'ї та однолітків на становлення самооцінки підлітка.

Ключові слова: самооцінка, підлітковий вік, підліткова криза, Я-концепція, новоутворення в підлітковому віці.

Вивчення психологічних особливостей підліткового віку стає все більш актуальною темою серед науковців. Психологи аналізують проблеми підліткової кризи, вивчають аспекти соціальної взаємодії підлітків та зміни в «Я-концепції», які пов'язані із самооцінкою особистості учня.

Самооцінка - це особистісне судження індивіда про власну цінність. Деякі автори під самооцінкою розуміють ставлення особистості до себе в різних конкретних ситуаціях і в різних видах діяльності. Самооцінка може змінюватися після досягнутого успіху або навпаки – після невдачі, тобто вона може залежати від ситуації [2].

Виокремлюють такі види самооцінки:

- адекватна самооцінка – оцінка людиною самого себе, своєї поведінки та своїх можливостей; реалістична оцінка особистості себе та своїх дій;

- завищена самооцінка – це неадекватно завищене оцінювання самого себе;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- занижена самооцінка – це неадекватне недооцінювання себе та своїх можливостей.

Психологами було досліджено, що самооцінка особистості впливає на поведінку та досягнення. Позитивне сприйняття себе та адекватна самооцінка допомагає їй почувати себе щасливо та із легкістю адаптуватися до нових умов. У разі негативної самооцінки часто спостерігається високий рівень тривожності, людям із подібними проявами характерно акцентувати увагу на нездоланих перешкодах.

Підлітковий вік, який є кризовим, охоплює безліч психологічних новоутворень. Підліткова криза супроводжується актуалізацією сприйняття себе самостійним та збільшенням потреби в самопізнанні. Тому важливим є створення сприятливих умов для розвитку самопізнання та саморегуляції, що гармонізує Я-концепцію та самооцінку підлітка.

Виокремлюють такі стадії розвитку самооцінки учня підліткового віку:

- 10-11 років. На цій стадії підліткам притаманно підкреслювати свої недоліки та глибоко переживати невміння адекватно оцінити себе та свої дії, тому в цьому віці переважає критичне ставлення до себе, своїх дій та поведінки.

- 12-13 років. У цей віковий період у підлітків актуалізується потреба в самоповазі та більш сталим стає позитивне ставлення до себе та своїх можливостей.

- 14-15 років. Самооцінка визначає ставлення підлітка до себе «тут і зараз» (деякі психологи називають це «оперативною самооцінкою»). У цей період підлітки зіставляють свої властивості та можливості із загальними нормами суспільства.

На формування самооцінки учня може впливати безліч чинників. Це не тільки порівняння підлітком свого образу «Я-реальне» з образом «Я-ідеальне», а ще і його оточення – привласнення оцінок і стандартів. Д. Елліс, У. Гемен і У. Катценмайер вивчали вікову динаміку Я-концепції підлітка та

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

зробили висновок, що спочатку самосприйняття учнем себе рівняється на зовнішні стандарти, проте згодом його основою стають внутрішні. Тому для підлітка важливо сформувати внутрішню впевненість у собі, самоповагу до себе та розвивати самосвідомість.

Однією з детермінант розвитку самооцінки в підлітка є власна його активність в процесі міжособистісного спілкування. Також до важливих детермінант розвитку самооцінки належить позитивне ставлення значущих фігур (батьки, однолітки, вчителі). У ситуації коли підліток не знаходить підтримки в оточенні, у нього може з'явитися відчуття особистісного неприйняття.

Варто зазначити, що іноді критичні зауваження з боку соціуму, у якому перебуває підліток, нашаровують на невпевненості в собі та свої можливості. Подібна ситуація спричиняє сильні афективні переживання, які можуть приховано зберігатися в підлітка дуже довго і надалі стати стійким утворенням у психіці дитини [2].

Дані багатьох наукових досліджень засвідчують, що труднощі в навчанні більшості невстигаючих учнів є не причиною порушення їх розумового розвитку, а, імовірніше, результатом уявлень підлітків про себе, як про нездатних до навчання й отримання відмінних оцінок. Успіхи в школі та в житті вагомо залежать від уявлень учня про свої здібності, а ніж від реально наявних здібностей та їхнього рівня [2].

Саме у 13-15 років самооцінка визначається з огляду на зовнішні показники досягнення (навчальні оцінки). Тому самооцінка, відповідаючи навчальним досягненням підлітка, може бути заниженою, завищеною, або адекватною.

Підлітки з адекватною самооцінкою впевнені в собі, вони мають вищий рівень успішності, у них немає різких перепадів у навчанні, спостерігається вищий суспільний і особистісний статус, а також вони, зазвичай, спрямовують свою активність на різні види діяльності. Проте, підлітки з

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

тенденцією до сильного завищення самооцінки проявляють навпаки достатню обмеженість у різних видах діяльності, вони прагнуть здаватися краще за інших, але часто за цим ховається особистісна невпевненість. Учні підліткового віку із низькою самооцінкою транслюють свою невпевненість та не намагаються це приховати від інших, навчаються вони з певним зусиллям, мають складність в адаптації та пристосуванні, у них може спостерігатися тенденція до переживання депресивних станів.

Отже, теоретичне вивчення самооцінки дало нам змогу проаналізувати її особливості саме в підлітковому віці. Адекватна самооцінка допомагає підлітку відчувати себе вільним та щасливим, бути впевненим у собі та бути готовим до будь-яких труднощів. Завищена самооцінка може містити латентну невпевненість та спроби учня здаватися краще за інших. Головна відмінність заниженої самооцінки в тому, що її власник не приховує свою невпевненість. Самооцінка підлітка залежить від виховання та його оточення, важливу роль відіграє своєчасне виявлення неадекватної самооцінки та подальшої її корекції.

Список використаних джерел:

1. Кон И.С. Психология ранней юности. URL: <https://www.klex.ru/355> (дата звернення: 06.03.2021).
2. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. Посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 90 с.
3. Микляева А.В., Румянцева П.В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция. СПб.: Речь, 2004. С. 9-11.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧНЯ У ПЕРІОД ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ. ПРОБЛЕМИ ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕАДАПТАЦІЇ

*Анастасія Боярин
ЧНУ імені Ю.Федьковича
м. Чернівці;
Лілія Боярин*

*кандидат психологічних наук, завідувач кафедри педагогіки,
психології та теорії управління освітою,
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області*

***Анотація.** У статті розглянуто проблему соціально-психологічної адаптації учня у період дистанційної освіти, а також означено питання десоціалізації та реадaptaції як глобальних проблем сучасної освіти. Окрім вищезазначеного, у праці презентовано деякі рекомендації за представленою проблематикою.*

***Ключові слова:** соціально-психологічна адаптація, десоціалізація, реадaptaція, дистанційна освіта.*

Постановка проблеми. Актуальність порушеної проблематики має глобальний характер, оскільки саме завдячуючи дистанційній освіті, за умов кризової ситуації пандемії, учні змушені отримувати необхідні знання з дому. Тому, як стверджує Бужинська С.М., основним завданням сучасних вчителів в умовах пандемії виступають:

- а) впровадження системи дистанційної освіти;
- б) забезпечення сприятливого впливу нових технологій на освітній процес;
- в) необхідність розвитку сильних сторін і мінімізація негативних. Тобто, виникає необхідність активно сприяти успішній адаптації учнів до умов навчання, що здійснюється дистанційно.

Варто зауважити, що однією з проблем була відсутність у батьків підготовки до такого особливого типу освітнього процесу, особливо у тих, у кого обмежені власні знання та ресурси. Адже, як показує практика, часто

саме близьким родичам доводиться долучатися до організації дистанційного освітнього процесу.

Метою публікації є дослідження деяких питань соціально-психологічної адаптації учня у період дистанційної освіти, а також означити проблему їх десоціалізації та реадаптації.

Виклад основного матеріалу. Як нам відомо, служба освітнього омбудсмана, яка провела анкетування 8 тисяч батьків у всій Україні, вивела три групи проблем та труднощів, які виникли під час дистанційного навчання.

Перша – це організаційні та навчальні. Батьки поскаржилися на відсутність розкладу та його неузгодженість, на те, що онлайн-трансляції та комунікація відбувалися через різні платформи, на зavelикий або ж, навпаки, замалий обсяг завдань і онлайн-уроків, недостатній час для виконання завдань, нерозуміння нових тем. А також на нудні й незрозумілі підручники та брак власних знань, щоб допомогти в поясненнях своїм дітям.

Друга група – це проблеми психоемоційні. Зокрема, які виникли через невміння частини дітей навчатися самостійно та низьку мотивацію до навчання. Багато респондентів звертали увагу і на таку проблему дітей, як недостатнє спілкування із вчителем та ровесниками.

І звісно, у багатьох *труднощі виникли через технічні обмеження.* Як-от відсутність чи застарілість комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, недостатній рівень цифрової компетенції як у батьків, так і в деяких учителів, погана якість інтернет-під'єднання.

Крім технічних проблем, учням перешкоджає здобувати дистанційну освіту невміння точно й зрозуміло висловлювати свої думки, також є труднощі з коротким формулюванням та стислим аргументуванням своєї позиції [4].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Оскільки ми знаємо, що соціалізація індивіда відбувається, як правило, поступово – тому різкі зміни у процесах освіти, зокрема різкий перехід до дистанційного навчання та звуження кола агентів первинної та вторинної соціалізації можуть призвести до таких сторін соціалізації, як «десоціалізація» та «ресоціалізація».

Відомо, що за теорією І.Гофмана процес соціалізації має дві сторони:

- **десоціалізація** – добровільне або примусове відмовлення від старих цінностей і норм, правил поведінки, ролей;

- **ресоціалізація** – наступний етап засвоєння нового (нові цінності, норми, ролі, правила поведінки, традиції, звичаї).

Ірвінг Гофман, досліджуючи виправні заклади тюремного типу в США, виділив такі ознаки ресоціалізації в екстремальних умовах:

- ізоляція від зовнішнього світу;
- постійне спілкування з тими самими людьми;
- втрата попередньої ідентифікації, яка відбувається через ритуал перевдягання;
- відвикання від старих звичок, цінностей, норм, і – звикання до інших,
- зміна обстановки на нову;
- певна втрата свободи дій.

На нашу думку, саме теорія Гофмана дає змогу найбільш точно пояснити, що відбувається з процесами соціалізації та соціально-психологічної адаптації сучасного учня у умовах пандемії коронавірусу та вимушеного змішаного навчання (дистанційного).

Тому, коли учень потрапляє у складні екстремальні умови, де старі механізми вирішення проблеми вже не діють, а нові – ще не готові, не освоєні належним чином, у нього виникає розгубленість і тривога, що можуть спровокувати кризовий стан різного ступеню інтенсивності і прояву.

Зважаючи на ті обставини, що учні різко входили у процес дистанційної освіти, а за сприятливих епідеміологічних умов знову поверталися до

звичного навчання і потім цей алгоритм повторювали декілька разів – ми можемо стверджувати про масштабну кризу соціально-психологічної адаптації усіх здобувачів освіти України, де у тій чи іншій мірі наявні процеси десоціалізації та ресоціалізації. На нашу думку, вищевказані дефініції потребують детального теоретичного та практичного вивчення, а також дослідження їх впливу на систему освіти держави у цілому.

Щодо шляхів успішної адаптації учнів до освіти на дистанційній формі слід зазначити наступне: по-перше, повинні бути включені заходи, які сприяють інтерактивній участі учнів у освітньому процесі; по-друге, робота повинна бути добре спланована, що допомагає створити сприятливе соціальне середовище; по-третє, через можливі збої в обладнанні, плани дистанційних занять повинні включати в себе альтернативні варіанти завдань [3].

Висновки та рекомендації:

1. Використання навчальних ресурсів (фільми, відео, підручники, пакети програмного забезпечення, комп'ютерні бази даних) полегшує процес дистанційної освіти.

2. Для успішної адаптації учня до умов дистанційної освіти необхідно чітко формулювати те, що йому саме потрібно вивчити та зробити наприкінці кожного предметного курсу.

3. Як фактори поліпшення адаптаційного процесу до умов дистанційної освіти повинні виступати: висока самоорганізація; прагнення до здобуття знань; уміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою; бажання опановувати новітніми інформаційними технологіями.

4. Науковцями, практиками, працівниками психологічної служби освітніх закладів має бути невідкладно розроблена система заходів з ефективною соціально-психологічною адаптації учнів у період пандемії та карантинних заходів.

5. Розробити програму супроводу батьків та педагогів, як агентів первинної та вторинної соціалізації учня в екстремальних умовах пандемії.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю., Гриценчук О.О., Жук Ю.О. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. Монографія / ред. Биков В.Ю. *Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України*. Київ: Атіка, 2015. С. 77 – 140.

2. Ліщинська Л. Б. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2006.

3. Іванюк І.В. Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання* (5). 2015, С. 31.

4. Бужинська С., Стрюкова С. Адаптація студентів ЗВО до дистанційного навчання: психологічний аспект. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2020.

5. Інтернт-ресурс. URL: <http://nkkep.com/wp-content/uploads/2020/10/GRS11-GO-P12-GO.pdf>.

ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Гурін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
м. Луцьк
Науковий керівник: Бойчук П.М.
кандидат психологічних наук

Анотація: у статті розкриваються умови формування самооцінки та вплив вікових особливостей на процес формування самооцінки молодших школярів. Узагальнено особливості зв'язку рівня самооцінки із результатами навчальної діяльності.

Ключові слова: особистість, молодший шкільний вік, навчальна діяльність, самооцінка, оцінювання, мотивація.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Молодший шкільний вік називають вершиною дитинства. Це особливий період в житті дитини. Саме в цей період з'являється інша логіка мислення. Навчання для неї – значуща діяльність. В школі вона здобуває не лише знання і вміння, але й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності, життєвий устрій дитини. З приходом дитини до школи відбувається перебудова всієї системи відносин дитини з дійсністю. В школі виникає нова структура відносин, система «дитина-дорослий» диференціюється: дитина-учитель; дитина-батьки. Навчальна діяльність стає провідною, вона зберігає своє провідне значення і в соціальному плані, як така, що відповідає соціальному замовленню і змінює соціальну позицію дитини [5, 27]. В той же час за існуючих форм навчання дитини не може знайти місце суб'єкта: її вчать, її контролюють, її оцінюють. Її реальне місце в школі – місце об'єкта навчання.

Будь-яка навчальна діяльність починається з оцінювання. Оцінка – визначена форма оцінювання. Через оцінювання проходить виділення себе як предмету змін в навчальній діяльності. Тому проблема шкільної успішності, оцінки результатів навчальної роботи дітей – центральна в молодшому шкільному віці [1, 85]. Від оцінки залежить розвиток навчальної мотивації, шкільна адаптація та формування самооцінки. Діти, орієнтуючись на оцінку вчителя, вважають себе і своїх товаришів «відмінниками», «двійочниками», хорошими чи не дуже хорошими учнями, наділяючи представників кожної групи певними якостями. Оцінка шкільної успішності на початку шкільного навчання, по суті, є оцінкою особистості в цілому і визначає соціальний статус дитини. У відмінників і добре встигаючих дітей в основному формується завищена самооцінка [4, 72]. У невстигаючих і дуже слабких учнів систематичні невдачі та низькі оцінки знижують впевненість у собі. Їх самооцінка розвивається своєрідно.

А.І. Ліпкіна, яка вивчала динаміку самооцінки молодших школярів, виявила таку тенденцію: спочатку діти не погоджуються з позицією

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

відстаючого, прагнуть зберегти високу самооцінку. Якщо їм запропонувати оцінити свою роботу, більшість з них оцінить її вищим балом, ніж вона заслуговує. При цьому вони орієнтуються не стільки на досягнуте, скільки на бажане: «набридло отримувати двійки. Вчителька ніколи не ставить мені четвірку, тому я сам собі поставив чотири», «Я ж не гірший за всіх, у мене також можуть бути четвірки» [6, с.135].

Більшість невстигаючих дітей у 1-2 класах переоцінюють результати своєї навчальної діяльності. До 4 класу з'являється значний контингент відстаючих дітей із заниженою самооцінкою, і простежується, зростаючи з класу в клас, тенденція невстигаючих учнів до недооцінювання своїх, і так дуже обмежених успіхів. Як переживають таку складну навчальну ситуацію молодші школярі? У дітей із заниженою і низькою самооцінкою часто виникає почуття власної неповноцінності і навіть безнадійності. Понижує гостроту цих переживань компенсаторна мотивація – спрямованість не на навчальну, а на інші види занять [3, 146]. Стверджуючись в посильних для неї видах діяльності, дитина підтримує неадекватно завищену самооцінку компенсаторного характеру. Але навіть в тих випадках, коли діти компенсують свою низьку успішність успіхами в інших областях, почуття неповноцінності, прийняття позиції відстаючого ведуть до негативних наслідків.

Для розвитку у дітей адекватної самооцінки і почуття компетентності необхідно створити в класі атмосферу психологічного комфорту і підтримки, бо самооцінка в молодшому шкільному віці ґрунтується на думці та оцінці оточуючих, засвоюється в готовому вигляді без критичного аналізу. Діти, як правило, приходять в школу з позитивним ставленням до неї. Поступово у дітей, слабо підготовлених, або з низькими здібностями, може з'явитися гіркий досвід поганих оцінок, тоді змінюється мотивація – ставлення до школи і навчання стає негативним, а великі труднощі в навчанні понижують самооцінку [3, 153].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Порушення адекватної самооцінки може бути і в дітей, які добре підготовлені до школи. Добра підготовка дозволяє їм добре вчитися в початкових класах, не прикладаючи великих зусиль. На фоні легких успіхів в них закріплюється звичка до постійних похвал, розвивається високий рівень домагань і висока самооцінка. При переході в старші класи, коли зростає складність навчального матеріалу, ці школярі, не маючи трудових навичок, можуть втратити свою «величність» у відношенні з товаришами, і, внаслідок цього, у них рідко падає самооцінка [1, 104].

Якщо педагогічна оцінка враховує не лише кінцевий результат, але і трудовий внесок школяра, то вона стимулює учня до підтримання трудових зусиль на потрібному рівні і сприяє формуванню адекватної самооцінки. Самооцінка дитини 7-річного віку може в одному виді діяльності відрізнитися від самооцінки в іншому. Молодший школяр може адекватно оцінювати свої успіхи в оволодінні грамотою, а успіхи в оволодінні математикою недооцінювати, або переоцінювати. Діти з високою самооцінкою почувають себе в класі впевненіше, сміливіше, активніше проявляють свої інтереси, здібності, ставлять перед собою вищу мету, ніж ті діти, у яких самооцінка занижена [4, 57]. Популярність дитини в групі й загальна самооцінка залежать в першу чергу від успіху в спільній діяльності. Тому сприяння успіху в навчальній діяльності веде до нормалізування відносин, підвищення самооцінки, впевненості у собі.

Пізнання себе поряд з пізнанням навколишнього світу – необхідна умова для повноцінного розвитку дитини. Центральна регулююча функція самосвідомості – усвідомлення свого бажання і дії, як здійснення цього бажання, що пов'язане з формулюванням дитиною мети свого вчинку, здатністю зберегти цю мету та реалізувати її [7, 125]. Уявлення дитини 7-річного віку про себе досить адекватно відображає й ціннісну сферу. Майже всі діти цього віку усвідомлюють свій вибір і цінність ставлення до себе навколишніх, спілкування, діяльності, реально практичного функціонування

[1, 93]. Найнижчий рівень усвідомлення себе виявляють діти з цінністю реально-практичного функціонування (їм подобається допомагати комусь, виконувати доручення, чергувати тощо). Діти, що визначають своє Я через діяльність, різко завищують самооцінку [2, 148]. У дітей, що виділяють себе через сферу відносин, самооцінка є або заниженою, або (рідко) адекватною. Діти молодшого шкільного віку чітко усвідомлюють себе як суб'єкта спілкування. У них конструється концептуальний образ Я - суб'єкт спілкування; і саме цей образ домінує в актуальному шарі самосвідомості.

Тому варто зазначити, молодший шкільний вік – це початок нового життя. Вступаючи в нього, дитина приймає внутрішню позицію школяра. Під кінець молодшого шкільного віку концептуальний образ суб'єкта спілкування по відношенню до себе і ровесника сконструйований в самосвідомості дитини, що забезпечує їй готовність до переходу в підлітковий вік. Самооцінка стає більш адекватною і диференційованою, судження про себе – більш обґрунтованими.

Отже, високий авторитет учителя початкових класів, схильність дітей до навіювання, низька стійкість самооцінки створюють сприятливі умови для формування адекватної, а також для корекції неадекватної самооцінки у навчальному процесі, в неофіційному спілкуванні, спільній праці, індивідуальних бесідах [8, 174]. Використовуючи різні методи та прийоми учитель може суттєво стабілізувати як завищену так і занижену самооцінку молодшого школяра. Стосовно дітей із заниженою самооцінкою варто, ускладнюючи завдання, особливо уважно враховувати їх зону найближчого розвитку. Головне правило, якого варто дотримуватись учасникам навчально-виховного процесу – бути об'єктивними у ставленні до дитини та адекватно реагувати на успіхи і невдачі.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко А.Ф. Психологічна допомога: теорія і практика. М.: Інститут психотерапії, 2000. 368 с.

2. Виготський Л.С. Педагогічна психологія. М.: Педагогіка, 1991. 480 с.
3. Волков Б.С. Психологія молодшого школяра: Навчальний посібник. М.: Академічний Проект: Альма Майстер, 2005. 321с.
4. Кулагіна М.Ю. Вікова психологія (Розвиток дитини від народження до 17 років): Навчальний посібник. М.: Видавництво РОУ, 1996. С.180.
5. Леонтьєв А. Н. Проблеми розвитку психіки. М.: Дірект-Медіа, 2008. 142 с.
6. Ліпкіна А.І. Педагогічна оцінка та її вплив на формування особистості невстигаючого школяра школяра. *Психологічні проблеми неуспішності школярів*. М., 1991. С. 132-157.
7. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. К.: ТОВ “КММ”, 2006, 240 с.
8. Штифурак В. С., Кузьменко Ю. В. Психологічні основи подолання дитячої важковихованості. Навч.-метод. посіб. Вінниця, 2012. 260 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Чжан Дань
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Войтовська О. М.
доктор педагогічних наук, доцент

Гра є одним із методів навчання, який широко застосовується у ЗДО. Грати в ігри люблять усі діти. У процесі участі в іграх діти можуть повністю присвятити себе грі. Під час гри передача знань та розвиток навичок у дітей відбувається досить швидко. Для того, щоб допомогти старшим дошкільникам краще інтегруватися в суспільство та мати міцні міжособистісні стосунки з однолітками, вихователі застосовують ігрові

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

методи навчання дітей. У нашому дослідженні ми дослідимо, як використання ігор впливає на виховання соціально-комунікативних навичок старших дошкільників.

Соціально-комунікативні навички є основою для розвитку особистості в суспільстві. Дуже важливо їх розвивати у старшому дошкільному віці для індивідуального розвитку кожної дитини, зосереджуючись на вихованні їх соціальних навичок для спілкування з іншими дітьми в дошкільному періоді. Результати багатьох досліджень показують, що цілеспрямоване навчання та виховання дітей відіграють важливу роль у формуванні майбутніх навичок соціального спілкування дітей та розвитку їхньої особистості. Відповідно до вимог дошкільної освіти та нових стандартів навчальної програми, в новому освітньому та навчальному середовищі вихователі мають великий вибір методів та форм навчання та виховання.

Відомий вихователь дітей дошкільного віку та дитячий психолог Піаже висунув такі теорії, як гносеологія, конструктивістський погляд на розвиток дітей та етапи когнітивного розвитку дітей. [1, с. 11]. Із відомої теорії Піаже зрозуміло, що і вихователі і батьки відіграють важливу роль у розвитку дітей під час їх важливого періоду дошкільного віку. Науковець вважає, що в дошкільній освіті не слід сліпо наголошувати на вихованні знань та культури, а більше уваги слід приділяти психологічному та фізичному розвитку дітей та відповідним емоційним змінам, які спричинені цим. Значний вплив на становлення теорії гри мали праці С. Рубінштейна, який довів, що розвиток людини зумовлюється конкретними видами її діяльності (грою, навчанням, працею). З'ясовуючи природу гри, науковець класифікує її як осмислену діяльність [2, с. 81]. Відповідно до психологічних особливостей дітей різного віку вихователі є відповідні навчальні моделі та плани виховання і розвитку дітей. Для розвитку та вдосконалення всебічних здібностей та якостей дітей вихователю необхідно враховувати розвиток емоційної сфери та особистості дітей. Серед них найважливішим є виховання

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

соціальних та комунікативних навичок у старших дошкільників, а також спілкування між однолітками, щоб діти могли усвідомити важливість та необхідність соціальної взаємодії. Певною мірою дошкільна освіта та навчання є ключем та основою для виховання у дітей навичок спілкування у всіх аспектах. Якщо діти зможуть усвідомити, що вони мають почуття особистісної захищеності у дитячому садку, це буде сприяти подальшій роботі вихователя і в той же час це може допомогти дітям сформувати гарний характер і волю. Якщо діти одного віку зможуть налагодити добрі дружні стосунки та реалізувати взаємодопомогу між однолітками на основі цих стосунків, можна вважати, що це буде прийнятна форма емоційного тренінгу для дітей. У процесі спілкування діти отримують радість від обміну інформацією один з одним, набувають почуття самотності у грі і одночасно сприяють розвитку здібностей до мислення та інших психічних якостей.

Щоб виховувати та розвивати у старших дошкільників необхідні знання та навички, вихователям необхідно враховувати такі важливі аспекти: не зосереджуватись занадто на передачі знань або на односторонньому розвитку дітей. По-перше вихователю необхідно взяти за основу інтерес дітей до навчання і використовувати його для стимулювання навчання дітей. Також проявляти ініціативу. На цьому етапі розвитку це дозволить дітям правильно розуміти навчання, правильно ставитися до знань, зменшувати емоційне та психологічне неприйняття питань, пов'язаних з навчанням, а також створювати хороші умови для навчання та розвитку дітей. Вихователь має не тільки зберігати особливості особистості кожної дитини, але і поважати їх інтереси. Це також може змусити старших дошкільників бажати та прагнути отримувати знання та приємний досвід навчання. По-друге, розвиток навичок соціального та емоційного спілкування у дітей дошкільного віку вимагає певних заходів. Перш за все, навчальне середовище в дитячому садку є важливим місцем для виховання у дітей

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

соціального спілкування та емоцій, адже в майбутньому діти будуть проводити більшу частину часу в шкільному класі. Тому налагодження спілкування у старших дошкільників повинно починатись із створення позитивної атмосфери в ЗДО. Вихователю треба створити гармонійне навчальне середовище для дітей. Виходячи з важливості виховання у дітей навичок соціального спілкування та емоційних комунікацій, зазначимо, що навички спілкування дітей розвиваються у комплексі: це навчальна робота в дитячому садку, сімейне виховання та соціальне спілкування. Не можна ігнорувати сімейне оточення, тому батьки повинні подавати хороший приклад своїм дітям. Батьки є першими учителями дітей. Важливий вплив на розвиток дітей мають освітні концепції та методи виховання батьків, які впливають на розвиток дітей, формування у них навичок мислення та звичок спілкування, а саме виховання у дітей навичок соціального спілкування. Тому в сімейному вихованні батьки повинні створювати для своїх дітей щасливу, гармонійну сімейну атмосферу. Крім того, батьки повинні сприяти, щоб їх діти набули достатнього почуття захищеності у сім'ї, і дозволити їм насолоджуватися невимушеною та приємною атмосферою, яка сприяє розвитку в дітей гарних навичок соціального та емоційного спілкування.

У соціальній взаємодії слід також приділяти увагу вихованню у дітей соціальної поведінки. Емпатія є основою розвитку соціальної поведінки дітей. Діти легко піддаються емоціям оточуючих. Тому дорослі повинні більше уваги приділяти змінам у їхніх власних емоціях. Маленькі діти проявляють позитивні, оптимістичні емоції. З одного боку, батьки повинні заохочувати дітей встановлювати добрі та гармонійні міжособистісні стосунки зі своїми однолітками. Наприклад, нехай діти запрошують своїх однолітків грати в ігри вдома. Треба забезпечити певну кількість вільного простору для спілкування та взаємодії між дітьми з їхніми однолітками. З іншого боку, батьки повинні підтримувати встановлення гарних міжособистісних стосунків між дітьми та їхніми однолітками, що буде

сприяти спілкуванню та взаємодії між дітьми та їхніми однолітками та дозволить дітям усвідомити важливість правильного спілкування. Крім того, старші дошкільники можуть брати участь у деяких громадських заходах та просвітницькій освіті у супроводі дорослих, щоб посилити їхнє почуття соціальної відповідальності та розвинути свої навички соціального спілкування. Отже, нами визначено, що соціальна комунікація та здатність емоційного спілкування є проблемою психологічного виховання старших дошкільників, яка відіграє важливу роль у розвитку кожної дитини. У житті кожного індивіда період дошкільного віку є найкращим етапом для виховання емоцій. Формування соціально-комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку може сприяти розвитку дітей всіх аспектах у майбутньому. Дорослі відіграють важливу роль у розвитку дітей, вони повинні бути добрими керівниками та звертати увагу на психологічне виховання дітей та закладати основу для їх майбутнього розвитку у школі.

Список використаних джерел:

1. Піаже Жан. Вибрані психологічні праці. Психологія інтелекту. Генезис числа і дитини. Логіка і психологія. М.: «Просвещение», 1969. 659 с.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. В 2-х т. М.: Педагогика, 1989. Т.1. 486 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТИНИ ОЧИМА ПЕДАГОГА

Юліана Довгопол

КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

м. Богуслав

Науковий керівник: Берегеля Л. М., спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Анотація. Головною тезою системи освіти сьогодні є положення, за яким педагогічний процес ґрунтується на психології розвитку дитини, а точкою відліку в оновленні змісту, форм і методів навчання та виховання є ідея цінності її як творця. Вирішального значення набуває проблема виявлення та забезпечення сприятливих умов для особистісного становлення, творчої самореалізації дитини, формування у неї

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

активно-пізнавального, творчого ставлення до реального світу, уміння успішно орієнтуватися в усьому розмаїтті предметів та явищ тощо. На жаль, освіта залишається ареною змагання двох протилежних моделей: особистісно-орієнтованої та навчально-дисциплінарної. Остання є зручнішою для організації та контролю за педагогічним процесом, його результатом. При цьому існуючі форми організації творчої діяльності не сприяють формуванню творчих можливостей дитини, пригнічують творче начало дитини, нівелюють бажання дитини творити.

Ключові слова: психологія, педагог, виховання, дитина.

Науково-психологічне дослідження дитини та вивчення вихованців педагогом слід розрізняти, адже це не тотожні вирази. Дослідник вивчає психіку дитини з метою поповнення наукових знань про неї, виявлення нових закономірностей, умов прояву психічних явищ тощо. У професійній діяльності педагога вивчення психіки дитини носить практичне спрямування, зорієнтоване на підвищення ефективності навчання й виховання дітей. Знати особливості кожної дитини педагогу необхідно для забезпечення індивідуального підходу у роботі з нею. При цьому педагог не поповнює наукових знань з психології, а використовує їх для визначення рівня розвитку своїх вихованців, простежує їх прояв у кожній конкретній дитини. Робота з дітьми, яку проводить педагог, дозволяє йому постійно спостерігати за своїми вихованцями протягом їх перебування у навчальному закладі, яке триває роками.

Спілкуючись та співпрацюючи з дитиною у ході виконання побутових процесів, під час прогулянок, ігор, уроків, педагог має змогу простежувати зміни у психіці дитини, оцінювати їх динаміку. В обов'язки педагога входить виконання діагностичної функції, тобто вивчення своїх вихованців у контексті освітньо-виховної роботи з ними. [2, с. 278]

Діагностична функція полягає в оцінці знань, умінь, навичок, вихованості, розвитку дитини у тісному зв'язку з встановленням особливостей навчально-виховного процесу – зокрема причин, що перешкоджають досягненню бажаного ступеня розвитку рис і якостей особистості та факторів, які сприяють успішному досягненню цілей освіти. Педагог не просто організовує різноманітні форми навчально-виховної

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

роботи з дітьми, а вивчає дітей у процесі їх реалізації, вносячи згодом доцільні зміни в їх проведення з урахуванням виявлених резервів. Завдання стосовно вивчення дітей педагогом навчальної установи полягають у тому, щоб забезпечити нормативні умови для розвитку їх психіки, гнучко перебудовувати їх у разі несприятливого впливу на поведінку дитини, вчасно помітити відхилення в ході психічного розвитку, спрогнозувати подальший розвиток дитини та здійснити потрібну профілактику можливих проблем психічного розвитку. Без цього неможливі ефективне виконання педагогом своїх обов'язків, творчий підхід у його роботі.

Для реалізації дослідницької функції педагогу необхідно володіти міцними знаннями з вікової, зокрема дитячої, психології. Педагог спирається на знання як загальних закономірностей психічного розвитку особистості, так і знання про розвиток окремих психічних функцій, властивостей в умовах чимдалі складніших видів діяльності та спілкування дитини.

Знання про психіку дитини повинні відзначатись цілісністю, узагальненістю та системністю, що зумовлені розумінням взаємозв'язку між окремими напрямками у розвитку психіки дитини: форм її активності, психічних властивостей та процесів, здібностей та мотивів. Повноцінне виконання педагогом професійних функцій неможливе без усвідомлення ним своєї ролі у навчально-виховному процесі з дітьми.

Для дитини – педагог виступає старшим, розумним товаришем, партнером по співпраці, завжди готовим прийти на допомогу. Педагог повинен володіти витримкою, тактом, не припускати у своїй поведінці грубих інтонацій, викриків, вміти підтримувати у себе позитивний, оптимістичний настрій.

Кожен педагогічний працівник працює разом з колегами над спільними задачами навчання й виховання дітей, і у системі сучасної освіти велике значення має наступність у роботі всіх учасників педагогічного процесу. [1, с. 239-242]

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Отже, про особливості вивчення педагогом психічних особливостей дитини можна сказати такими ключовими фактами:

– вивчення дітей педагогом має практичну спрямованість на розуміння причин їх поведінки, визначення їх схильностей, створення умов для їх розвитку;

– для отримання об'єктивного знання про своїх вихованців педагог користується спостереженням у контексті організації ним навчально-виховного процесу з дітьми;

– діагностична функція професії педагога спирається на глибокі знання ним дитячої психології. [3]

Список використаних джерел:

1. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 239-242.

2. Педагогіка [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Електронні текстові дані (1 файл: 3,6 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 278 с.

3. Електронний ресурс. URL: http://school57.edu.kh.ua/psihologichna_sluzhba/storinka_socialjnogo_pedagoga/vikov_i_psihologichni_osoblivosti_ditej_molodshogo_shkiljnogo_viku/

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вадим Духан
КЗ КОР «Богуславський гуманітарний
фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького»
м.Богуслав;
Науковий керівник: Березеля Л.М.
викладач соціально-педагогічних дисциплін

Анотація: у статті розкрито актуальність даної теми, виокремлено складники формування компетентності вчителя англійської мови, визначено поняття «інноваційні технології навчання іноземних мов у початковій школі» розтлумачено як сукупність нових

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

методик, організаційних форм, методів, прийомів, засобів навчання, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів

Ключові слова: мотивація, професійна компетентність, інновація, інноваційні технології, інтерактивний метод.

Одним із актуальних завдань вищої педагогічної школи є підготовка компетентного, гнучкого, конкурентоспроможного фахівця для роботи в умовах сучасної школи. У контексті сучасних потреб у педагогічних кадрах, які забезпечують на високому рівні іншомовну освіту школярів, проблема формування професійної, зокрема методичної компетентності вчителів англійської мови початкової школи, набуває особливої важливості. Так, вища педагогічна освіта покликана, насамперед, забезпечити освітні заклади фахівцями, компетентними у своїй сфері та здатними до вирішення педагогічних завдань будь-якого рівня складності. Зовнішні зв'язки орієнтують фахову підготовку на «високотехнологічний та інноваційний розвиток країни, самореалізацію особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях». [4, с. 68]

Актуальним , при підготовці майбутніх вчителів англійської мови є формування стійкої мотивації до професійної педагогічної діяльності. До особистості майбутнього вчителя англійської мови підвищено вимоги і вони передбачають, насамперед, ґрунтовну теоретичну, виконавську та методичну підготовку. [1, с. 112]. Адже, інтеграційні процеси вимагають від сучасного фахівця не тільки професійних знань, а й володіння іноземною мовою як засобом професійної комунікації для повноцінного обміну науковою інформацією, ознайомлення з новими технологіями та ділового спілкування.

Основними складниками компетентності вчителя англійської мови є:

- соціально-психологічна компетентність (пов'язана з готовністю до вирішення професійних завдань);
- іншомовна комунікативна і професійно-комунікативна компетентність;
- філологічна компетентність;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- загально-педагогічна професійна компетентність (психолого-педагогічна і методична);
- загальнокультурна компетентність;
- компетентність у професійній самореалізації.

Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури, а, впершу чергу, необхідність вдовольняти сучасні потреби суспільства, що зумовлює пошук науковцями та викладачами нових ефективних форм і засобів навчання, зокрема у вищих освітніх закладах. Суспільству потрібна освіта, що постійно оновлюється – знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами. Таку освіту сучасні фахівці називають «інноваційною». Суть інноваційної освіти можна виразити фразою «не наздоганяти минуле, а створювати майбутнє», це і є запорука успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів. [5, с.68]

Серед найновіших підходів навчання іноземних мов, все більшого поширення набувають підходи, які об'єднують комунікативні та пізнавальні (академічні) цілі. У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції - здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в освітній процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. Серед новітніх методів, які найбільш вдало поєднують в собі комунікативні та пізнавальні задачі є інтерактивний метод.

Метою інтерактивного навчання є створення комфортних умов навчання, за яких студент відчує свою успішність, інтелектуальну досконалість. [3, с. 95]

Основними завданнями вивчення іноземної мови є:

- створити у студентів широку теоретичну базу, що розкриває загальні та спеціальні закономірності процесу навчання як засобу спілкування, освіти, виховання й розвитку, яка включає, крім методичних знань, також знання із

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

суміжних з методикою наук психолого-педагогічного, філологічного й культурологічного циклів, і на цій основі сформувавши уявлення про зміст і структуру педагогічної діяльності вчителя;

- ознайомити студентів з найбільш відомими сучасними методичними напрямами, системами і методами, формами та засобами навчання іноземних мов, а також сформувавши у них вміння творчо застосовувати свої знання на практиці з урахуванням конкретних умов;

- на базі одержаних теоретичних знань розвивати у студентів творче та критичне методичне мислення, яке допоможе їм у розв'язанні різноманітних методичних задач, що виникають у навчально-виховному процесі з англійської мови у школі.

Практичною метою вивчення англійської мови є формування у студентів вміння, якими він повинен володіти, а саме:

- вільно спілкуватися як на побутовому, так і на професійному рівні;
- інтерпретувати аутентичні фахові тексти та розуміти на слух до 90% мовлення носія у рамках заданої теми;
- демонструвати ґрунтовні навички ділового та електронного листування;
- робити українсько-англійський і англо-українські переклади текстів із заданої теми;
- обговорювати навчальні та пов'язані зі спеціалізацією питання, щоб досягти порозуміння зі співрозмовником;
- готувати публічні виступи з великої кількості галузевих питань, застосовуючи відповідні засоби вербальної комунікації та адекватні форми ведення дискусій і дебатів;
- знаходити нову текстову, графічну, аудіо та відео інформацію, що міститься в англомовних галузевих матеріалах (як у друкованому, так і в електронному вигляді), користуючись відповідними пошуковими методами і термінологією;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- аналізувати англомовні джерела інформації для отримання даних, що є необхідними для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень.[6]

Метою навчання іноземних мов в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях. Якісна мовна підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. [2, с. 58]

Особливо актуальною в сучасній методиці стає проблема навчання іноземної мови як засобу спілкування. Однак, традиційні методи навчання за комунікативною методикою не дають вагомих позитивних результатів. Саме когнітивний підхід у навчанні зможе зробити комунікативну методику більш динамічною і надасть новий імпульс для оновлення методичної думки. Проблемою когнітивного підходу у навчанні іноземної мови займалися багато методистів та лінгвістів.

Сьогодні діяльність учителя іноземної мови початкових класів – це не тільки володіння знаннями, вміннями та досвідом з предмета, але й уміння сформувати внутрішню мотивацію пізнавальної діяльності, чітко, логічно і доступно викласти свої думки, організувати співпрацю на уроці, використовуючи знання психологічних особливостей дітей початкової ланки школи, знайти шляхи оптимального спілкування на уроці, вміти стимулювати мислення учнів молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2006. 200 с.

2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с

3. Задорожна І.П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з практичної мовної підготовки: монографія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2011. 414 с

4. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: Навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. 256 с.

5. Калабуха А.Ф. Науково-дослідна діяльність як чинник розвитку професіоналізму вчителя англійської мови в початковій школі [Електронний ресурс]. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/483/1>

6. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність [Електронний ресурс]. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc/Sekret.pdf/>

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ УВАГИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Анастасія Ільчишена
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Лук'яненко М.М.,
Викладач кафедра педагогіки та психології*

Анотація. Робота присвячена визначенню гендерних особливостей уваги молодших школярів. Теоретично вивчено особливості розвитку уваги в молодшому шкільному віці. Емпірично досліджено гендерні відмінності розвитку уваги учнів.

Ключові слова: увага, молодший шкільний вік, гендер, особливості уваги, функції уваги.

Увага – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється в спрямованості й зосередженості свідомості на певних предметах і явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях [1].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Увага не має свого особливого змісту, як пізнавальний процес, вона є динамічною гранню всіх пізнавальних процесів. Без уваги не відбувається жоден психічний процес, тому що вона слугує фільтром для всього, що ми обираємо з навколишнього світу. Не зважаючи на те, що увага не є самостійним явищем, вона виконує надзвичайно важливу роль у житті кожної людини: регулює й контролює протікання будь-якої діяльності; організовує цілеспрямований відбір інформації, що надходить (селективна функція); активізує необхідні й гальмує непотрібні фізіологічні і психічні процеси в даний момент; забезпечує тривалу активність, зосередженість на важливому в даний момент об'єкті; утримує, зберігає образи певного предмету до того часу, поки не буде досягнуто цілі [2].

Важливу роль відіграє увага в молодшому шкільному віці. Саме правильний та своєчасний розвиток уваги є однією з умов успішного навчання. Рівень розвитку уваги дітей молодшого шкільного віку важливо вчасно визначати та будувати процес навчання згідно з отриманими даними. Це важливо, тому що увага в молодших школярів ще не достатньо розвинена. Учням досить складно зосередитися на діяльності, особливо, якщо вона не цікава для дитини, у них переважає мимовільна увага. Увага в цьому віці є нестійкою й характеризується розсіяністю, швидкою стомлюваністю, недостатнім переключенням і малим обсягом. Для дітей характерними є неуважність та відволікання, школярі не можуть довго концентруватися на монотонній праці [3].

Організовуючи навчання молодших школярів важливо звертати увагу на гендерні відмінності учнів. Тому, метою нашого емпіричного дослідження було визначити гендерні особливості уваги в дітей молодшого шкільного віку. У дослідженні були використанні такі методики: «Переплутані лінії», для дослідження концентрації і стійкості уваги та «Коректурна проба», для виявлення швидкості розподілу та переключення уваги, її обсягу. Вибірка досліджуваних складала 20 учнів 4-го класу, а саме 10 хлопців та 10 дівчат.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Отримані результати дослідження гендерних відмінностей концентрації та стійкості уваги представлені на Рисунку 1.

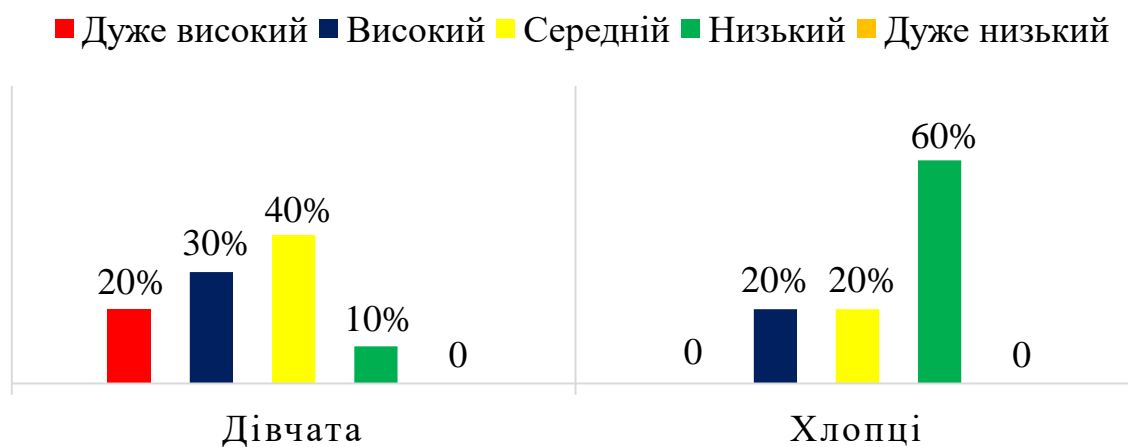

Рис. 1. Результати дослідження гендерних особливостей концентрації та стійкості уваги

Результати нашого дослідження стверджують, що в хлопців найбільш виражений низький рівень зосередженості та стійкості уваги (60 %). Тобто більшості школярів важко дається концентруватися на будь-яких завданнях, вони постійно відволікаються й через це роблять у завданнях велику кількість помилок, цих учнів потрібно контролювати за виконанням домашніх завдань, а також додатково зацікавлювати. Однаковий відсотковий показник (20 %) хлопчиків мають середній та високий рівні. Учням із середнім рівнем буває складно сконцентруватися та утримати свою увагу на тому завданні, яке їм не цікаве, школярі з високим рівнем здатні досить довго концентруватися та утримувати увагу на одному виді діяльності і здатні до розподілу увагу на декілька видів діяльності. Молодших школярів хлопців із дуже високим і дуже низьким рівнем не було виявлено.

У дівчат найбільш вираженим є середній рівень розвитку (40 %), який характеризується хорошою концентрацією лише на тих завданнях, які є цікавими для них. Наступним рівнем за вираженістю є високий, який був виявлений у 30 % учнів. Дані школярки мають здатність тривалий час концентруватися та утримувати увагу на будь-яких завданнях, але для цього їм потрібен відпочинок між завданнями. 20 % молодших школярів дівчаток

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

мають дуже високий рівень розвитку зазначеної уваги, вони можуть довго концентруватися на завданнях без відволікання, якісно виконуючи ці завдання. Лише 10 % мають низький рівень, який характеризується складністю в утриманні уваги на будь-яких завданнях, ці учні часто відволікаються й через це роблять помилки у вправах. Дівчат із дуже низьким рівнем не було виявлено.

Розглянемо отримані результати дослідження гендерних особливостей швидкості розподілу, переключення та обсягу уваги, які продемонстровані на Рисунку 2.

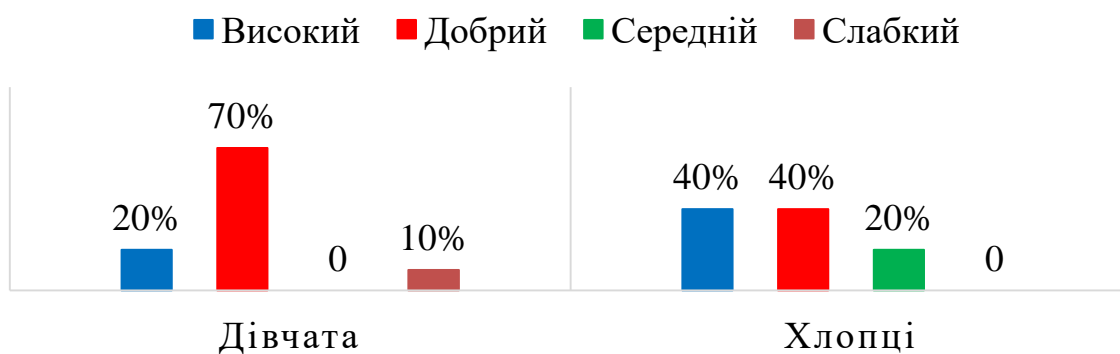

Рис. 2. Гендерні особливості розподілу, переключення та обсягу уваги

Отримані результати дослідження дали змогу з'ясувати, що однаковий відсотковий показник (40%) хлопчиків мають високий та добрий рівні розвитку уваги. Учні з високим рівнем можуть одночасно тримати в зоні уваги кілька предметів, здатні розподіляти та переключати увагу між ними. Хлопчики з добрим рівнем потребують трохи часу для переключення уваги та здатні утримувати увагу одночасно на 4-х предметах. 20% хлопців мають середній рівень, який характеризується невеликим обсягом (до 3-ох предметів) та досить повільним переключенням уваги. Школярів зі слабким рівнем розвитку не було виявлено.

Найбільшу кількість дівчат було виявлено з добрим рівнем розвитку (70%). Школяркам на переключення уваги потрібно трохи часу, вони вже здатні якісно виконувати до трьох завдань та можуть одночасно чітко

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

сприймати до 4-х предметів. Було виявлено 20% учениць із високим рівнем розвитку уваги. Дітям чудово вдається якісно виконувати одразу декілька нескладних завдань, вони можуть швидко переключатися з одного виду діяльності на інший і можуть одночасно сприймати до 5-ти предметів із достатньою чіткістю. Дівчат зі слабким рівнем виявлено лише 10%. Цим ученицям важко швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, для цього їм потрібен час, якісно вони здатні виконувати лише одне завдання, а одночасно чітко сприймати можуть лише два предмети. Цим учням важко навчатися, у виконанні домашнього завдання потрібна допомога батьків. Учениць із середнім рівнем не було виявлено.

Отже, за результатами нашого дослідження, можемо констатувати, що молодшим школярам хлопчикам важко дається концентруватися на будь-яких завданнях, вони постійно відволікаються, також, їм потрібен час для розподілу та переключення увагу, вони здатні утримувати увагу одночасно на 4-х предметах. Більшість дівчат мають здатність довго утримувати увагу, але лише на тих завданнях, які є цікавими для них, на переключення уваги їм потрібен певний час, вони здатні якісно виконувати до трьох завдань одночасно та можуть чітко сприймати до 5 предметів.

Список використаних джерел:

1. Варій М. Й. Загальна психологія: підр. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
2. Гетьман Т. О. Врахування індивідуальних особливостей уваги молодших школярів у навчальному процесі. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ, 2012: Випуск 8. С. 204-212.
3. Єрмолаєв О.Ю. Увага школяра. Москва, 2007. С. 75-80.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

*Тереза Каліновська
НПУ імені М.П. Драгоманова*

М.Київ

*Науковий керівник: Боброва Л. Г.,
кандидат психологічних наук, доцент*

Анотація. У статті розглядається сутність поняття «самооцінка». Аналізуються основні чинники формування самооцінки та особливості її прояву у підлітковому віці.

Ключові слова: самооцінка, адекватна самооцінка, неадекватна самооцінка, криза підліткового віку, соціально-психологічний статус.

На сучасному етапі суспільного розвитку посилюється інтерес до внутрішнього світу людини, її самосвідомості як регулятора думок та вчинків. Проблема розвитку самооцінки розглядається у психологічній науці як найважливіший компонент структури самосвідомості особистості. Самооцінка – це оцінка особистості самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

Підлітковий вік має особливе значення для розвитку самооцінки особистості, оскільки в цей період відбувається становлення нового рівня самосвідомості, зміна уявлення про себе. Проблематика розвитку самооцінки ґрунтовно розкрита у наукових дослідженнях Р. Бернса, Л. Божович, Т. Драгунової, Д. Ельконіна, І. Кона, А. Леонтєва, А. Петровського, С. Рубінштейна, Д. Фельдштейна та інших. Дослідники Л. Божович та М. Неймарк поділяли самооцінку на адекватну та неадекватну та ввели поняття „афект неадекватності”. Роль стабільності і рівня самооцінки у психологічному функціонуванні розглядав М. Керніс. Дослідники Дж. Трейсі, Р. Робінс поділяли самооцінку на залежну та незалежну, а характерні риси самооцінки, що визначають її незалежність та залежність досліджував Дж. Крокер. Дж. Блуштайн розглядав основні підходи до диференціації

„сильної” і „слабкої” самооцінки та запропонував модель оптимальної самооцінки [2].

Розвиток самооцінки у підлітковому віці залежить від різних умов. Вчені зазначають, що підлітковий вік супроводжується потужними гормональними змінами, психіка дитини в цей період нестабільна. Істотні зміни в організмі підлітка слугують основою різних теорій про біологічну зумовленість формування особистості підлітка.

Д. Добсон у своїй книзі «Виховання не для малодушних» детально аналізує проблему формування самооцінки підлітка. Вчений підкреслює, що «діти підліткового віку по вуха загрузли в цьому світі». Ось чому вони так нервують перед початком навчального дня, або напередодні гри шкільної команди, або в будь-якому іншому випадку, коли будуть проходити випробування своїх ресурсів. Адже, у цьому віці усвідомлення своєї гідності та самооцінки залежить від прийняття тебе групою однолітків. Якщо однолітки проявляють неповагу до підлітка, виставляють в безглуздому світлі, або зовсім відкидають, його ніжне Еґо — «Я» розбивається на тисячу дрібних частинок [3, 94].

Л. Кондратик у своїй книзі «Він, Вона та їхні діти» називає перехідний вік «маргінальністю». Тобто підліток, наче на межі дитинства та дорослості, іноді поводить як доросла людина й водночас, реагує як мала дитина, проявляючи свою безвідповідальність та безтурботність. Підлітки наче утворюють, як зауважила вчена, «третій світ», не належать ні до дітей, ні до дорослих [5, 234]. С. Холл стверджує, що підлітковий вік у розвитку особистості відповідає епосі романтизму в історії людства. Він сформулював уявлення про перехідність підліткового віку - періоду "бурі і натиску", виділив змістовно-негативні характеристики цього етапу – важке виховання, конфліктність, емоційну нестійкість; визначив позитивне надбання віку - "почуття індивідуальності". Вчений вважав основою

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

підліткового віку «кризу самосвідомості». Тільки переборовши цю кризу, підліток здобуває «почуття індивідуальності» [4, 244].

Підліткова криза (грец. κρίσις - рішення; поворотний пункт) – це період, коли в дитини надзвичайно швидко і бурхливо розвивається дуже багато різноманітних процесів. Наприклад, дуже швидкий і бурхливий фізичний розвиток. Як хлопці, так і дівчата дуже критично ставляться до своєї зовнішності. У дівчат це зазвичай недоліки у своїй фігурі, хлопців лякає недоречність їхнього обличчя. Усвідомлення особливостей своєї зовнішності також впливає на формування в підлітка багатьох важливих якостей (наприклад, упевненості в собі, життєрадісності, замкнутості, індивідуалізму). [7].

Науковцями підтверджено, що тепле, уважне ставлення батьків є основною умовою формування й подальшого підкріплення позитивної самооцінки підлітків. Негативний підхід має зворотну дію: такі діти, як правило, сфокусовані на невдачах, вони бояться ризикувати, невпевнені, їм притаманні такі риси характеру, як агресія і грубість, а також високий рівень тривожності [2].

Самооцінка виступає показником можливих психологічних проблем окремих учнів і взаємин у колективі. Оскільки для підлітка референтною групою є шкільний колектив, проблеми в навчальній діяльності найчастіше виникають саме через невідповідний статус підлітка в групі в сукупності (а також через або внаслідок) з неадекватною самооцінкою [6].

Саме у підлітковому віці змінюється внутрішня позиція у ставленні до школи і навчання. Виникають нові мотиви навчання: бажання бути освіченим, подальше навчання, прагнення до самоствердження і самовдосконалення [1]. При певних педагогічних і психологічних умовах може виникнути такий стан, коли домагання і самооцінка підлітка не знижуються, незважаючи на досвід невдач, і в той же час дитина не може добитися успіху, підняти свої можливості до рівня своїх домагань. Виникає

розрив, непримиренне протиріччя між потребами і прагненнями підлітка і їх задоволенням. Ці випадки супроводжуються важким емоційним станом постійного невдоволення, почуттям емоційного неблагополуччя. Дитина не може постійно перебувати у такій напрузі й природно шукає спосіб вийти з неї. Одним із способів збереження високої самооцінки при неможливості задовольнити свої домагання є «непроникність для досвіду». У цьому випадку, заради збереження звичного, що задовольняє ставлення дитини до себе, вона ігнорує свій неуспіх, у неї відбувається неусвідомлюване гостре емоційне відштовхування всього, що порушує її ставлення до самої себе. Така неадекватність є віковою нормою, вона цілком закономірна, водночас це свідчить про те, що в підлітковому віці активно розвивається самосвідомість, зростає опора на внутрішні критерії, які підкріплюються оцінкою вчителя [3].

Отже, вагомими чинниками формування самооцінки підлітка, є насамперед, соціальні умови його життя, що висувають нові вимоги до його поведінки й діяльності в навчанні, в системі відносин з однолітками й дорослими. Крізь ці умови заломлюються ті біологічні і психологічні зміни, без яких важко зрозуміти особливості розвитку самооцінки підлітка, всю її складність і суперечливість.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Г. Возрастная психология: учеб. пособие для студентов вузов. 3-е изд., испр. М. : Академия, 1998. 672 с
2. Вікова та педагогічна психологія. 2-ге вид.: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. С. 53 – 58
3. Добсон Д. Воспитание не для малодушных. СПб.: МРОХВЕП, 2006. 146 с.
4. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. В 2-х т. М.: Педагогика, 1986. Т. 1: Психическое развитие ребенка. 320 с.

5. Кондратик Л. Він, Вона та їхні діти. Львів: В-во «КнигоВир», 2019. 246 с.
6. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). К. : Стилос, 2000. 336 с.
7. Мальцева М. Крок за кроком до сімейної гармонії. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2014. 96 с.
8. Електронний ресурс. URL: <http://upc.lviv.ua/publikatsiji/1150-pereformatuvannya-simejnogo-vikhovannya-abo-pidlitok-v-sim-ji>

ОСОБЛИВОСТІ КОРОТКОЧАСНОЇ ПАМ'ЯТІ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Ірина Лисай

НПУ імені М. П. Драгоманова

м. Київ

*Науковий керівник: Лук'яненко М. М.,
викладач кафедри педагогіки і психології*

***Анотація.** У даній публікації розглянуто проблему пам'яті, як невід'ємної частини людського пізнання дійсності та її види. Представлено дослідження обсягу короткочасної пам'яті студентів за допомогою методики Е. Джексона «Дослідження обсягу короткочасної пам'яті».*

***Ключові слова:** пам'ять, види пам'яті, короткочасна пам'ять, студенти, юнацький вік.*

Пізнання дійсності неможливе без сприйняття інформації, що надходить ззовні. Образи зовнішнього світу, які виникають у корі головного мозку, не зникають безслідно, вони можуть зберігатися протягом тривалого часу. Саме ці функції і виконує пам'ять.

Пам'ять – це психічний процес запам'ятовування, збереження й подальшого відтворення того, що було в минулому досвіді людини. Вона лежить в основі здібностей людини, є умовою навчання, отримання знань, формування умінь і навичок. Без пам'яті неможливе функціонування ні людини, ні суспільства. Пам'ять включається в різні види людської діяльності, у ній формується і виявляється, нею й зумовлюються її

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

особливості та форми вияву. Ці особливості являють собою певні властивості особистості і складають окремі види пам'яті. Види пам'яті поділяють за такими критеріями:

- залежно від того, що запам'ятовується і відтворюється, яка діяльність переважає, пам'ять розподіляють на рухову, емоційну, образну, словесно-логічну;

- за тривалістю закріплення і збереження матеріалу – на короткочасну (оперативну) і довготривалу;

- залежно від того, які процеси пам'яті включаються в структуру діяльності, як вони пов'язані з її цілями та засобами – на мимовільну й довільну;

- за усвідомленням (розумінням) змісту матеріалу пам'яті – на смислову й механічну [5].

Метою нашого дослідження є вивчення короткочасної пам'яті. Короткочасна пам'ять є способом зберігання інформації протягом короткого проміжку часу, не більше кількох десятків секунд, в середньому орієнтовано 20. У ній зберігається неповний, а лише узагальнений образ сприйнятого, його найважливіші елементи. Ця пам'ять працює без попередньої свідомої установки на запам'ятовування, але з установкою на наступне відтворення матеріалу [1].

Обсяг короткочасної пам'яті індивідуальний. З особливостями короткочасної пам'яті, зумовленими обмеженістю її обсягу, пов'язана така властивість, як заміщення. Проявляється коли відбувається переповнення індивідуально-обмеженого обсягу короткочасної пам'яті людини новою інформацією, яка частково витісняє інформацію, що зберігається в пам'яті, і з часом безповоротно зникає, забувається, не потрапляє в довгострокову пам'ять. Даний феномен, зокрема, відбувається тоді, коли людині доводиться мати справу з інформацією, яку вона не в змозі повністю запам'ятати і яка їй пропонується безперервно й послідовно [2].

Короткочасна пам'ять пов'язана з так званою актуальною свідомістю людини. Миттєво запам'ятовується тільки та інформація, яка привертає увагу, усвідомлюється, співвідноситься з актуальними інтересами і потребами людини [3].

Наше емпіричне дослідження було спрямоване на вивчення короткочасної пам'яті сучасних студентів. У дослідженні брали участь 20 представників юнацького віку, студенти першого курсу. Для здійснення діагностики використовували методику Е. Джекобсона «Дослідження обсягу короткочасної пам'яті» [4]. Результати даної методики наведені на Рисунку 1.

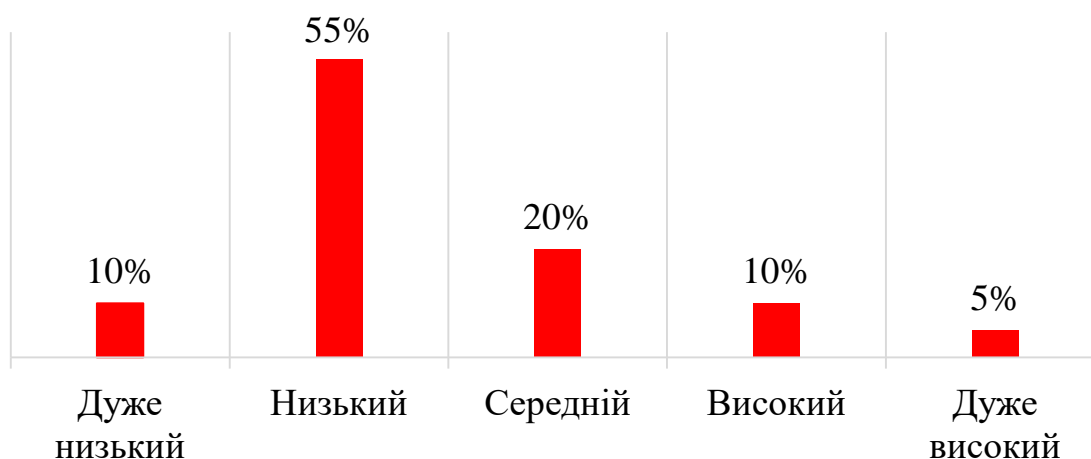

Рис. 1. Рівні короткочасної пам'яті студентів (у %)

Результати нашого дослідження стверджують, що більшість досліджуваних має низький рівень короткочасної пам'яті (55 %). Дані учні повільно запам'ятовують та відтворюють матеріал та мають мінімальний обсяг короткочасної пам'яті до запам'ятовування певних елементів.

20 % студентів мають середній рівень, який виявляється в здатності до механічного, тобто без використання спеціальних прийомів, запам'ятовування інформації, проте загальний її об'єм є дещо нижчим, у порівнянні з високим рівнем. Часові межі зберігання матеріалу також зменшуються.

Однаковий відсотковий показник (10 %) юнаків та юнок мають високий та дуже низький рівні. Студентам із високим рівнем притаманне вміння

структурувати матеріал, усвідомлювати його. Розміщені в короткочасній пам'яті, різні об'єкти мають високий ступінь виразності і, відповідно, великий обсяг інформаційного змісту. Чітко налагоджені процеси узагальнення, схематизації отриманої інформації дають змогу інформації швидше надходити в довготривалу пам'ять. Дуже низький рівень зумовлюється неприйняттям інструкції, відсутністю зацікавленості, мотивації на запам'ятання та установки на наступне відтворення матеріалу.

Найменше досліджуваних було виявлено з дуже високим рівнем (5 %). Першокурсники, як правило використовують різні логічні засоби або спеціальні способи мнемотехніки. В окремих випадках таке запам'ятовування є феноменальним. Студентам із даним рівнем короткострокової пам'яті, під час запам'ятовування певних слів, властиво їх групувати – різними способами об'єднують кілька об'єктів пам'яті в єдиний комплекс, яким пам'ять, надалі, може оперувати, як одним об'єктом.

Отже, отримані результати дослідження дають підстави стверджувати, що більшість студентів першокурсників, мають низький рівень короткочасної пам'яті, яка характеризується повільним запам'ятовуванням матеріалу, його відтворенням і мінімальним обсягом запам'ятовування певних елементів.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: учебник для студентов вузов. М.: Академия, 1999.
2. Власова О.І. Загальна психологія. К.: Либідь, 2005.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. К., 2004.
4. Основи загальної психології: Навчальний посібник / Під ред. Полозенко О.В., Омельченко Л.М., Яшник С.В., Свистун В.І., Стахневич В.І., Мартинюк І.А., Жуковська Л.М. К., 2009.
5. Основы общей психологии. Брушлинский А.В., Абульханова-Славская К.А. СПб., 2000.

СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

*Тетяна Олексюк
НПУ імені М. П. Драгоманова*

м. Київ

*Науковий керівник: Дубініна К. В.,
кандидат психологічних наук, доцент*

***Анотація:** в статті висвітлено проблему суїцидальної поведінки підлітків, розкрито зміст поняття «суїцид», «суїцидальна поведінка»; охарактеризовано види, форми, чинники схильності до суїцидальної поведінки підлітків та надано психолого-педагогічні рекомендації батькам і педагогам, щодо її профілактики.*

***Ключові слова:** суїцид, суїцидальна поведінка, суїцидальні тенденції, підлітки, підлітковий вік, шляхи попередження.*

Реалії сьогодення засвідчують, що проблема самогубств в світі залишається нерозв'язаною й стає дедалі актуальнішою. Серед дітей підліткового віку вона взагалі набуває характеру епідемії, що підтверджується зростанням випадків скоєння суїциду. Науковці схиляються до думки, що знання причин, чому людина, на піку своєї еволюції, вибирає між життям та смертю на користь останньої, дозволить упритул наблизитися до розв'язання проблеми ефективного попередження самогубств.

Науковий термін «суїцид» вперше ввів Т. Браун. Він утворив цей термін від двох латинських слів: *sui* (собі) та *caedere* (вбивати) [1,24]. Також вагомий внесок в просвітленні цієї проблеми зробили такі вчені, як А. Адлер, К. Горні, Е. Дюркгайм, Е. Кюблер-Росс, К. Меннінгер, В. Роменець, Г. Салліван, Н. Фейбероу, З. Фройд, Дж. Хіллмен, К. Юнг та ін. Узагальнюючи думки науковців різних галузей, можна стверджувати, що **суїцид** – самогубство, що чинить людина у стані афекту, фрустрації, під впливом психічних аномалій. Це усвідомлений акт відходу з життя під впливом психотравмуючих ситуацій, за якого власне життя, як найвища цінність, втрачає сенс для даного індивіда в силу особистісних психічних деформацій, соціально-економічних і морально дестабілізуючих факторів. Серед видів суїциду

виділяють наступні: суїцидальна поведінка, суїцидальні еквіваленти та несуйцидальна аутоагресивна поведінка [2,124].

Суїцидальна поведінка, або суїцидальні тенденції – це думки про самогубство, бажання і наміри вбити себе, суїцидальні мотиви, відповідні емоційні переживання (туга, безнадія, тривога, почуття провини), а також конкретні вчинки, спрямовані на заподіяння собі смерті [3,27]. Встановлено існування таких форм суїцидальної поведінки: внутрішні – суїцидальні думки, суїцидальні задуми, суїцидальний намір та зовнішні – завершений суїцид та суїцидальна спроба (парасуїцид)[4,54]. Згідно із запропонованою А. Лічко класифікацією, виділяють демонстративну, афективну та істинну суїцидальну поведінку [6,112].

Емоційний стан, в якому перебуває особистість в період певної життєвої кризи на стільки інтенсивний, що призводить до втрати цінності власного життя при неможливості досягнення бажаної цілі. Згідно цього, самогубство визначають як феномен соціально–психологічної дезадаптації особистості в умовах мікросоціальних конфліктів [4,53-56].

З літературних джерел (А. Амбрумова, Б. Волков, Т. Драгунова) відомо, що загалом саме підлітковий вік характеризується складними та суперечливими змінами. Більшість з цих змін провокують появу суб'єктивних труднощів у підлітків. Його виховання стає складнішим, адже дитина більше не піддається впливам зі сторони дорослих, які були ефективними у вихованні молодших школярів. Дитина проявляє непослух, різні форми протесту, опору. І саме через це даний вік називають важким, критичним, перехідним [5,71-84].

Серед специфічних чинників, що провокують виникнення суїцидальної поведінки підлітків, вчені виділяють наступні: нерозуміння, неприйняття значущими іншими; втрата батьківської любові; нерозділене кохання; зневага, вражене самолюбство; приниження, знуцання; небажання визнати свою неправоту, провину, попросити вибачення; любовно-сексуальні

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

ексцеси, невдачі, вагітність; погрози, шантаж, примушування, вимагання брутальним насильством і залякуванням [3,5,6].

Опираючись на думку науковців (А. Амбрумова, Е. Бархаленко, В. Блейхер, М. Винник, С. Журавльова, О. Змановська, Д. Бородій, В. Корнят та ін.), задля попередження суїцидальної поведінки у підлітків, батькам слід дотримуватись певних рекомендацій. Зокрема дозволити дитині відкритися, зосереджуватись на тому, що вона відчуває. Не влаштовувати допит, а щиро цікавитись її інтересами, ставити прості запитання, які сприйматимуться не як загрозливі «розслідування». Також важливо залишатись самим собою, щирим, щоб дитина могла довіряти дорослим. Це допоможе встановити довірливі відносини, в яких дитина почуватиметься комфортно, зможе довірити свої таємниці, адже важливо не те, що говориться, а те як, і чи відчує дитина турботу у голосі.

Не намагайтесь бути експертом, вирішувати проблему, а говоріть з дитиною на рівних, як друг. Якщо сказати нічого – мовчіть, але будьте поряд з дитиною. Водночас, старайтесь проговорювати проблеми а не «тікати» від них. Намагайтесь побачити ситуацію так, як бачить її дитина. Навіть якщо ви знаєте вихід із ситуації, дайте можливість їй самій знайти вирішення, адже роль батьків полягає в тому, щоб бути для дитини підтримкою, вислухати. Інколи можна відчути безпорадність, але часто і не потрібно щось вирішувати. Зазвичай діти самі можуть знайти рішення своїх проблем, врятувати своє життя, а батькам, інколи, варто їм довіряти.

У випадку, коли спроба самогубства уже була, або існує ризик її виникнення, батькам рекомендується наступне: необхідно встановити довірливі відносини; обов'язково повинне відбутися обговорення проблеми; варто пам'ятати, що під час суїцидальної кризи діти дуже чутливі, особливо до того, що говорять дорослі, і саме тому не можна проявляти до дитини агресію; пам'ятайте, що дітям важко приймати допомогу зі сторони

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

дорослих, тому батькам необхідно бути м'якими та наполегливим, проявляти терплячість та співчуття, любов.

Також слід врахувати те, що значну частину свого часу діти підліткового віку проводять в шкільному колективі. Саме там можуть з'являтися перші ознаки суїцидальних намірів серед дітей, а тому важлива роль в профілактиці суїцидальної поведінки належить педагогам.

Першочерговою умовою попередження самогубств є ретельне психолого-педагогічне виявлення дітей, схильних до суїциду, індивідуальна робота з цією категорією учнів, розробка системи профілактичних заходів, широка просвітницька робота з сім'ями.

Для цього варто створити у школі інформаційний куток, де буде вказано інформацію про телефон довіри, методична література, інформацію про спеціалізовані центри допомоги та інших фахівців. Періодично проводити семінари, майстер-класи, консиліуми, на яких піднімати питання щодо попередження виникнення суїцидальної поведінки в дітей. Проводити регулярні бесіди з учнями про сенс життя та його цінність, створювати позитивний психологічний клімат в навчальному колективі: залучення учнів до громадської діяльності, культурно-виховних заходів, які сприяють формуванню позитивних громадянських, естетичних почуттів, духовності учнів і педагогів.

Крім цього проводити консультації з батьками дітей із групи суїцидального ризику, а під час навчально-виховного процесу звертати увагу на фактори ризику. На педагогічних педрадах, разом із шкільним психологом, проводити вивчення психологічного клімату в учнівських колективах, виявлення соціального статусу учнів. Систематично контролювати та враховувати динаміку змін в особистості та поведінці дитини і за потреби – направити до спеціаліста психологічного (шкільний психолог, практикуючий психолог) або медичного профілю (дитячого психоневролога, психотерапевта, психіатра).

Підсумовуючи, констатуємо те, що проблема суїцидальної поведінки підлітків є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Очевидно, що сучасні знання про самогубство не можна назвати достименними, а проблема суїциду ще має гостру потребу в комплексних дослідженнях у різних галузях науки про людину. Саме тому перед нами постає необхідність в подальшому дослідженні даного питання, оскільки знання соціально-психологічних чинників суїцидальної поведінки та розробка шляхів її профілактики дозволить своєчасно запобігти її появі.

Список використаних джерел:

1. Моховиков А. Н. Суицидология: прошлое и настоящее. Москва: Когито-центр, 2001. 569 с.
2. Психология: Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского; М.Г. Ярошевского. 2-е изд. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
3. Лебедев Д. В., Назаров О. О., Садковий В. П. Психологія суїцидальної поведінки / за заг. ред. О. В. Тімченка, ред. О. В. Тімченко. Харків: УЦЗУ, 2007. 129 с.
4. Амбрумова А. Г. Актуальные проблемы суицидологии. Москва: МНИИП МЗ, 1986. 112 с.
5. Заброцький М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. 112 с.
6. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Санкт-Петербург: Речь, 2010. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ПОВЕДІНКОВОЇ СФЕРИ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ.

*Дар'я Оржешко-Чибеліс
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Євченко І. М.
кандидат психологічних наук, доцент*

Пізнавальна та поведінкова сфери відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку, навчанні та адаптації дитини в соціальному середовищі. Діти з аутизмом мають широкий спектр порушень розвитку.

Т. Грандін пише, що перцептивні дефіцити чи надвразливість можна помістити на континуумі від дуже хаотичних і неорганізованих до незначних, які балансують у межах норми [1].

Особливості зорового сприймання спостерігаються в дітей з аутизмом, починаючи з раннього віку. Етіологічно значущі стимули, такі як людська особа, очі, не викликають тієї реакції, що типова для здорових дітей. Численні експерименти і спостереження показали, що очі – найбільш значуща частина обличчя для здорової дитини [3]. Очі служать вродженим пусковим механізмом для посмішки впродовж раннього дитячого періоду. Безсумнівно, розвиток здатності розрізняти емоційну експресію залежить від оточення й взаємодії дитини і дорослого. Але необхідною умовою цього розвитку виступає вроджена можливість виділити цілком визначені стимули й їхні властивості з навколишнього середовища. Дітей з аутизмом цікавить не стільки зміст, скільки деталі: деталі є більш важливими, і вони не втрачають своєї важливості й після отримання цілісної картини.

Деякі аутисти мають проблеми з так званою сенсорною надвразливістю. Діти з аутизмом найчастіше ніяк не реагують навіть на голосні звуки, справляючи враження глухих. В той же час стосовно деяких звуків вони демонструють гіперчутливість, наприклад, затискають вуха, почувши гавкіт собаки. Дуже часто спостерігається відсутність вибіркової уваги до звуків мови. Аутичні особи мають проблеми з фільтруванням шуму, який

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

виступає як фон, наприклад, вони не можуть користуватися телефоном на шумному летовищі. Т. Грандін, жінка з аутизмом, розповідала, що попри нормальну гостроту слуху, користуватись телефоном вона не може, оскільки не може абстрагуватися від навколишнього шуму [1].

Слухові проблеми можуть бути досить різними, мати різний рівень і можуть посилюватись, коли аутистична особа є дуже весела чи знервована, наприклад, сильний і голосний шум може ранили вухо так, ніби стоматолог торкається машинкою до нерва [1].

У багатьох аутистичних дітей спостерігається зміна тактильної чутливості: негативна реакція на мокрі пелюшки, купання, причісування, обстригання нігтів, волосся. Отримують задоволення від відчуття розривання тканин, паперу, пересипання круп. Обстеження навколишніх предметів здійснюється переважно за допомогою обмацування.

Інтелектуальний розвиток аутистичної дитини також відрізняється своїми особливостями. В багатьох випадках існує затримка розумового розвитку. Перш за все, спостерігається контраст між раннім розвитком абстрактно-логічних та затримкою конкретно-практичних сторін життя, з недорозвиненим праксисом (безпорадність в побуті, відсутність навичок самообслуговування і т. д.). Проте, вже в два роки дитина може накопичити великий запас знань в різних сферах (назви квітів, комах, країн, тощо). За відсутності інтересу до функціонального призначення предмета спостерігається потяг до пізнання знаку, форми, кольору. Діти-аутисти відрізняються прекрасною механічною слуховою та зоровою і просторовою пам'яттю: запам'ятовують довгі вірші, уривки прози, розклад маршрутів, розташування знаків на листку та найменших деталей в кімнаті. Однак, існує проблема контролювання часу, планування та його відчуття.

Т. Аттвуд [2] у своїх дослідженнях спостерігає велику різницю в жестикуляції дітей-аутистів, порівняно зі здоровими дітьми та з дітьми з хворобою Дауна. Дослідження показують, що аутисти вживають менше

жестів, ніж діти з інших груп. У дітей з аутизмом домінують прості, інструментальні жести, які використовуються ними для закінчення чи уникнення інтеракції. Е. Мінчакєвіч [2] зауважила, що аутистичні діти часто використовують довільні рухи головою і плечима, рухи щелепою, крутіння головою, скреготіння зубами. У дітей не спостерігалися жести, які б компенсували вербальну поведінку. Авторка також звертає увагу на те, що багато вербальних компонентів спілкування, підкріплених невербальними засобами (міміка, жести, балансування тілом), часто мають аутостимуляційний характер.

Ще однією проблемою невербальної комунікації при аутизмі є порушення прозодичного висловлювання (брак відповідної інтонації, властивої модуляції голосу). Де Майєр, Джексон та ін. [4] підкреслюють, що в аутистичних дітей спостерігається відхилення від норми тону голосу, а також ритму висловлювання.

На відміну від звичайних однолітків, аутистичні діти надовго «застрягають» на етапі вивчення предметного світу. При цьому основний мотив їх маніпуляцій з предметами та іграшками – привабливі сенсорні властивості. Саме прагненням отримувати з оточення різноманітні сенсорні ефекти, пояснюється активний інтерес аутистичної дитини до предметів: їй подобається чіпати, вертити, підкидати, упускати на підлогу, нюхати, пробувати на смак.

Усі вище перелічені сфери особистості відіграють важливу роль у формуванні особистості та подальшому розвитку дитини. Власне на них слід робити важливий акцент, формуючи реабілітаційну програму.

Список використаної літератури:

1. Грэндинг Т., Скариано М. Отворяя двери надежды. Мой опыт преодоления аутизма. Москва : Центр лечебной педагогики, 1999. 228 с.
2. Bodkowicz – Lewartowska L. Autyzm dziecięcy: zagadnienia diagnozy i terapii/ Krakow : Impuls, 2005.

3. McGurk H. Visual perception in young infants. Early cognitive development. L., 1979.

4. Pisula E. Autyzm. Fakty, watpliwosci, opinie. Warszawa, 1993.

РОЗВИТОК СУБ'ЄКТНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Антон Рудницький
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ

Науковий керівник: Митник О. Я.,
доктор педагогічних наук,
кандидат психологічних наук, професор

Анотація. Здійснено аналіз розвитку суб'єктності практичного психолога у психологічній науці та практиці; розкрито зміст поняття «суб'єктність практичного психолога», презентовано психолого-педагогічні умови розвитку суб'єктності практичного психолога.

Ключові слова: суб'єктність практичного психолога, проблемно-пошуковий діалог, професійно-значущі якості, інтенсифікація навчального процесу

Сучасний соціально-політичний стан розвитку суспільства, як ніколи раніше, вимагає активного включення людини в процес власної життєтворчості, висуває вимоги до неї як до активного суб'єкта власного перетворення, суб'єкта особистісного саморозвитку. На сьогоднішній день, саме розвиток професійно значущих якостей є необхідним для успіху у професійній кар'єрі практичного психолога. З огляду на це, великої цінності набуває вивчення феномену розвитку суб'єктності практичного психолога у процесі навчання у ЗВО.

Проблема людини як суб'єкта життєдіяльності є предметом дослідження в психології, педагогіці, філософії: створено філософсько-психологічну концепцію людини С.Рубінштейном; аналізуються феномени суб'єктності в роботах В.А.Петровського; вивчаються закономірності розвитку суб'єктної природи особистості в онтогенезі (А.Захарова, Д.Фельдштейн, Г.Цукерман), принципи організації освітнього процесу, які сприяють розвитку суб'єктності (В.Давидов), розвиток суб'єктності фахівця

у процесі професійної підготовки, зокрема, практичного психолога (І.Булах, Л.Долинська, С.Максименко, О.Митник, Н.Побірченко, Н.Пов'якель, В.Рибалка, Т.Яценко). Проте, теоретичний аналіз наукової літератури свідчить, що недостатньо уваги приділяється проблемам взаєморозкриття, взаєморозвитку та взаємотворчості між суб'єктами освітнього процесу у закладах вищої освіти, взагалі, та, зокрема, психолого-педагогічним умовам розвитку суб'єктності практичного психолога у процесі навчання.

Виходячи з вище зазначеного, спрямуємо наші зусилля на розкриття психолого-педагогічних умов розвитку суб'єктності практичного психолога у процесі навчання.

Ми підтримуємо позицію О.Митника [2], про те, що суб'єктність практичного психолога – певне інтегративне утворення особистості, основу якого складає ставлення до себе як до діяча і володіння різноманітними здатностями, якостями і уміннями діяча щодо надання ефективної психологічної допомоги.

Розкриємо зміст психолого-педагогічних умов.

1. Проблемно-пошуковий діалог як механізм для розгортання ситуації розмірковування в освітньому процесі.

Застосовуючи проблемно-пошуковий діалог, викладач привчає студентів розглядати кожен навчальну проблему, розв'язування професійної ситуації з різних точок зору, створюючи палітру роздумів. З цією метою в процесі розв'язування певної навчальної задачі викладач має навчати студентів відповідати на евристичні запитання: *де?*, *чому?*, *коли?*, *як?*, *звідки?*, *чим?*, *хто?*, *що?*, ставити їх перед собою та перед іншими. Відповідаючи на евристичні запитання, виконуючи певну роботу, студенти на основі спостереження, аналізу, порівняння ряду окремих фактів, міркувань, як самостійно, так і під керівництвом викладача, проявляючи при цьому догадку, творчий підхід (евристичний і дослідницький спосіб отримання знань), приходять до відкриття і формулювання певних теоретичних

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

положень, відкривають новий (оригінальний, раціональний) спосіб розв'язання певного завдання. Саме такий діалог є засобом стимулювання й розгортання пізнавальної активності учнів. Ми погоджуємося з позицією О.Зубри [1], який наголошував на тому, що рівень інтелектуальної активності впливає на широту світогляду, на ґрунтовність та системність здобутих знань, на віру у власне “Я”, прагнення до постійного самовдосконалення.

2. Інтенсифікація навчального процесу та максимальна активізація студентів у ньому, яка передбачає:

а) впровадження лекцій проблемного характеру, а саме: прес-конференція, удвох, дискусія, з розбором конкретних ситуацій, консультація;

б) перетворення практичних занять у так звані „майстерні”, тобто такі види занять, де студенти в ході обговорень, дискусій вирішують значущі проблеми спеціальності на основі власних самостійних напрацювань;

в) впровадження у практичні заняття презентацій, самостійно підготовлених студентами за завданнями викладача;

г) впровадження рольових та ділових ігор;

д) включення до навчального процесу як обов'язкової складової, виконання студентами індивідуальних та групових короткострокових чи довгострокових (у межах одного семестру) навчальних проектів.

е) використання мультимедійних засобів у процесі проведення практичних занять, електронних та різних видів опорних конспектів лекцій, надання студентам навчальної інформації на електронних носіях.

3. Наявність у викладача таких професійно-значущих якостей, як: магнетизм, динамізм особистості, емпатія, емоційна стійкість.

Висновок. Сподіваємося, що, охарактеризовані психолого-педагогічні умови допоможуть побудувати розвивальний освітній простір, в якому відбуватиметься вільний пошук себе, самопізнання та самовизначення особистості, що є першими кроками до розвитку суб'єктності фахівця, і, як наслідок, до професійного успіху.

Список використаних джерел:

1. Зубра А.С. Культура умственного труда старшеклассника: пособие для педагогов. Минск: Университетское, 2000. 224 с.
2. Митник О.Я. Развитие субъектности практичного психолога у процесі професійної підготовки. *Рідна школа*, 2014. № 4-5. С. 37 – 40.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У СІЛЬСЬКИХ ТА МІСЬКИХ ПІДЛІТКІВ

*Анна Скурат-Прохорова
НПУ імені М.П.Драгоманова
м. Київ*

*Науковий керівник: Дзюбенко О.А.,
кандидат психологічних наук, доцент*

Анотація. *Теоретичний аналіз психологічної літератури засвідчив, що у підлітковому віці, під дією стресових чинників, спектр емоційних переживань тривожного ряду розширюється. Проживання у межах урбанізованого міста посилює стрес, а отже може бути причиною тривоги сучасної молоді, даний аспект дослідження знайшов своє відображення у нашому емпіричному дослідженні, результати якого висвітлено у представленій статті.*

Ключові слова: *тривожність, підлітки, сільська та міська місцевість.*

Проблема підліткової тривожності завжди привертала увагу вчених-дослідників, психологів-практиків. Різні аспекти емоційного реагування, у зв'язку із внутрішнім тривожним станом підлітка, були предметом дослідження І. Булах, О. Курявської, Г. Свіденської, А. Прихожан, А. Реана; питання профілактики та корекції підліткової тривожності розглядалися І. Ігумною, А. Прихожан, С. Ставицькою та іншими вченими [1; 2; 3; 4]. Варто наголосити, що праць де б розглядалась роль територіального чинника у розвитку тривожності підлітків не достатньо для глибокого розуміння проблеми, що і викликало інтерес у проведенні емпіричного дослідження даного її аспекту.

Емпіричним дослідженням було передбачено застосування наступних психодіагностичних методик: «Шкала явної тривожності СМАС» (адаптована

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

А. Прихожан), «Шкала самооцінки ситуаційної та особистісної тривожності»
Ч. Спілбергера, Ю.Ханіна, «Тест шкільної тривожності» А. Філіпса.

Досліджуючи особливості прояву тривожності підлітків, було встановлено, що для більшості з них характерний підвищений рівень тривожності. Однак були й такі, яким притаманний занадто підвищений і дуже високий рівні. За результатами проведеного дослідження у міській та сільській школах, було проаналізовано результати відповідно до того, у якій школі і з яким рівнем тривожності навчаються підлітки. Результати даного аспекту дослідження, за методикою А. Прихожан, подано у таблиці 1.

Результати дослідження подані у таблиці 2.5, свідчать, що серед міських підлітків домінують ті, які мають дещо підвищений рівень тривожності, меншою мірою виражений нормальний (27%) і значно підвищений (20%). Серед них також були зафіксовані досліджувані із дуже високим рівнем тривожності 13%. Водночас, варто відзначити, що серед сільських підлітків не було тих, які б відчували генералізовану, невротичну тривожність. Для сільської молоді домінуючим виявився нормальний рівень тривожності (45%) і дещо підвищений (41%). Групу ризику сільської школи склали учні із підвищеним рівнем тривожності, їх було виявлено 14%.

Таблиця 1

Рівень тривожності підлітків міської та сільської шкіл (за методикою А. Прихожан)

Рівень тривожності	Міські підлітки		Сільські підлітки	
	К-ть осіб	%	К-ть осіб	%
Нормальний рівень	8	27%	10	45%
Дещо підвищений рівень	12	40%	9	41%
Значно підвищений рівень	6	20%	3	14%
Дуже високий рівень	4	13%	0	0%
<i>Загальний показник</i>	<i>30</i>	<i>100%</i>	<i>22</i>	<i>100%</i>

Порівнюючи результати по двом групам варто відзначити, що нормальний рівень переживання тривожних почуттів домінує у сільських

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

підлітків (45%), натомість серед міських такий показник складає 27%. Оптимальний рівень тривоги домінує серед підлітків, які проживають у сільській місцевості. Так, серед них більше, ніж у місті, тих, хто в емоційному плані, більш органічний, збалансований. Також, варто відзначити, відсутність у селі дітей із найвищим рівнем тривожності, тобто всі досліджувані із дуже високим рівнем тривожності були з міста. Отже, у проведеному дослідженні, було встановлено тенденцію у тому, що діти з міста більш тривожні, їх психоемоційний стан менш сприятливий для гармонійного особистісного розвитку, діяльності та спілкування. Серед них більше тих, хто тривожиться починати нові види діяльності, має негативний досвід спілкування з однолітками, відповідно рівень їх самоцінності знижений. Сільські діти більш відкриті, сміливі, ініціативні у спілкуванні, не соромляться проявити себе, мають хороші стосунки з однолітками у межах своєї місцевості.

Варто відзначити, що незважаючи на тенденцію до домінування у селі підлітків з відсутністю високих показників тривожності, серед них були діти із значно підвищеним і дещо підвищеним рівнем, аналогічно до підлітків з міської школи. Отже, варто дослідити аспект їх особистісної тривожності відповідно до місцевості проживання. Результати дослідження подано у таблиці 2.

Таблиця 2

**Рівень особистісної тривожності підлітків міської і сільської шкіл
(за методикою «Шкала самооцінки ситуаційної та особистісної
тривожності» Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна)**

Рівень тривожності	Міські підлітки		Сільські підлітки	
	К-ть осіб	%	К-ть осіб	%
Високий	8	27%	3	14%
Підвищений	12	40%	8	36%
Помірний	10	33%	11	50%
<i>Загальний показник</i>	<i>30</i>	<i>100%</i>	<i>22</i>	<i>100%</i>

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Визначені відсоткові показники (таблиця 2) демонструють ситуацію домінування високих показників особистісної тривожності у міських підлітків (27%), у порівнянні із підлітками села 14%. Підвищений рівень теж більше виражений у міських підлітків (40%), але до нього наблизений відсоток сільських досліджуваних (36%), що вказує на тенденцію міськими більше переживати особистісну тривогу, однак, серед сільських також є підлітки, яким притаманні підвищені тривожні переживання. Відповідно, серед підлітків сільської місцевості більше тих у кого переважає помірний рівень особистісної тривожності (50%), на відмінну від підлітків села, їх показник складає 33%. Міські діти більшою мірою страждають від особистісної тривожності, вони мають високий ступінь емоційної нестійкості, яка може виражатися у різних сферах життєдіяльності. Сільські діти, на відміну від міських, більш адаптовані до соціального оточення, в межах своєї місцевості, спокійніші, ініціативніші, врівноваженні. Однак, все ж були й такі досліджувані, нервова система яких зазнає емоційного напруження, у них є тенденція до високих показників тривожності, їм варто застосувати психопрофілактику і визначивши чинники, які сприяють її вираженню, скорегувати особистісний розвиток.

Відмінності міських і сільських підлітків у прояві шкільної тривожності за методикою А. Філіпса подано на рисунку 1.

Рис. 1 Рівень шкільної тривожності сільських та міських підлітків

У результаті дослідження, результати якого подано на рисунку 1, можна зробити висновок про те, що у підлітків міста превалює підвищений рівень

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

тривожності (53%), дещо менше виражений високий (27%) і найменший показник складає нормальний, помірний (20%) рівень шкільної тривоги. Цікаво, що підлітки села у відчутті внутрішнього занепокоєння проявили іншу тенденцію. Так, помірний і підвищений рівень представлений аналогічними відсотковими показниками (по 45%), а найменш виражений високий – 10%.

Порівняльний аналіз засвідченої на графіку тенденції дозволяє констатувати, що загальний показник шкільної тривожності учнів міської школи більш високий, ніж у сільській. Відмінність у відсотках проявляється у тому, що серед підлітків села на 17% менше тих, хто має високий рівень шкільної тривожності. На 8% менше тих, хто має тенденцію до загострення тривожного невротичного конфлікту, пов'язаного із включенням у навчально-виховну систему. І на 25% більше тих, то є цілком адаптований до школи, має спокійні, врівноважені стосунки у шкільному колективі, рівень їх домагань не завищений, відповідає умовам життя.

Результати аналізу шкільної тривожності за її ознаками, засвідчують, що фрустрація потреби у досягненні успіху на підвищеному рівні привалює більше у міських підлітків (30%), ніж у сільських (20%). Крім того, у них же домінує страх самовираження на високому рівні (27%), ніж у сільських (19%). І страх ситуації перевірки знань (13% - міські, 7% - сільські). Міським дітям властиві тривожні переживання ситуацій, хвилювання при написанні контрольних і самостійних робіт. Їм складніше демонструвати свої можливості, вони більше бояться критики.

Варто відзначити, що несуттєві відмінності у показниках були зафіксовані за такими ознаками: низький фізіологічний опір стресу, страх не відповідати очікуванням оточуючих, проблеми і страхи у відносинах з вчителями та однолітками. У обох школах, за умови несприятливого психічного фону у класі, у підлітків не буде повної можливості реалізувати потреби в успіху, мотивувати себе на досягнення високих результатів.

Список використаних джерел:

1. Булах І. С. Психологічні особливості шкільної тривожності молодших школярів. *Психологія*. 2011. Вип. 7. С. 150–157.
2. Прихожан А. М. Причины, профилактика и преодоление тревожности. *Психологическая наука и профилактика*. 1998. № 2. С. 11 - 17.
3. Реан А. Характерологические особенности подростков-делинквентов [Электронный ресурс]. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1991/914/914139.htm>.
4. Свіденська Г. М. До питання впливу тривожності на розвиток самосвідомості підлітків. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПНУ*. 2012. Т. XII, ч. 7. С. 390–398.

ДІАЛОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ

Настя Тащук

*Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв
ім. С. Воробкевича
м. Чернівці*

*Науковий керівник: Скрипник Є. М.,
викладач-методист,
завідувач навчально-виробничої практикою*

Анотація. В статті розглядається проблема взаємодії викладача зі студентами. Наводяться форми організації навчальної діяльності, які сприятимуть оптимізації педагогічної взаємодії між викладачем та студентами. Підкреслюється важливість позитивного психологічного клімату повсякденного педагогічного спілкування у вищій школі, зокрема питання лідерства та особливу увагу акцентовано про бар'єри, що заважають партнерству в спільній діяльності викладачів та студентів.

Ключові слова: громадянське суспільство, педагогічна взаємодія, професійно-педагогічне спілкування, «бар'єри» спілкування, лідерство.

Найвищої цінністю на Землі є вихована людина. Сучасне людство переступило поріг третього тисячоліття і все більше втрачає духовні орієнтири, справжні духовні цінності невпинно рухається до повної духовної деградації. Усім педагогам добре відома істина «Виховання ефективно тільки

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

при умові, коли реалізацією його цілей займається все суспільство». Громадянське суспільство покликане виховувати особистість до свого оточення, залучати її до суспільного життя, в якому права людини є визначними [7, 294].

В наш час досить жваво ведеться розмова про те, що вищій школі необхідно інтенсивно впроваджувати нові форми і методи навчання, прогресивні методики та технології спрямовані засвоєння студентами курсів що вивчаються. Безперечно все це робити потрібно, так як невпинно зростаюча конкуренція у сфері освіти «примушує» вищі навчальні заклади бути найкращими, найсучаснішими, найпередовішими. Тим більше кожного року проводиться рейтинг вузів, тому, кожен студент, викладач, хотів би побачити свій вуз, тобто там де він навчається чи працює. На сьогодні, мабуть немає жодного інституту, університету, академії чи коледжу де не були б розроблені тактичні та стратегічні плани щодо розвитку на перспективу. Такий план розроблений і в нашому навчальному закладі. Найпріоритетнішими напрямками розвитку є: розширення кола спеціальностей, покращення матеріальної бази, якісного складу викладачів, моніторинг попиту на спеціальності, які затребовані на ринку праці.

У педагогічному та психологічному плані громадськість містить знання, переживання, вчинки, а також кожна людина стає об'єктом впливу багатьох інших індивідів коли поширюються можливості протистояння чужому впливу.

Поняття впливу є принциповим у питанні міжособистісної взаємодії, тому вона має безпосередній зв'язок із різними напрямками психології як у теоретичному, так і у практичному плані, це психологія особистості, психологія конфлікту, психологія міжгрупової та внутрішньогрупової взаємодії. В усьому, що стосується людських відносин, неминуче постає питання впливу [6, 76].

В сучасних умовах реформування системи освіти в Україні перед

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

багатьма науковцями стає проблема підвищення якості освітнього процесу.

Проте слід відмітити, що процес оптимізації освіти може бути однобічним, якщо залишити поза увагою діяльність викладача. Так, науковою спільнотою піднімається проблема пригнічення творчості, ініціативи і відповідальності науково-педагогічних працівників на фоні науково необґрунтованих, безсистемних «освітніх реформ». Також відмічається до девальвації цінності освіти, коли фахівець з вищою освітою у переважній більшості має низький соціальний статус, і його високий освітньо-культурний рівень по суті нівелюється, тому як не є визначальним фактором кар'єрного зростання і професійної самореалізації [3, 132].

На нашу думку, ресурс творчості, натхнення викладачу можна безпосередньо черпати в процесі спілкування із студентами. Як відомо, навчальний процес – це цілеспрямована, послідовна взаємодія викладача і студентів, в ході якої вирішуються завдання освіти, виховання та розвитку особистості [4, 168]. В ході такої взаємодії викладач також розвивається, набуває професійного досвіду, а також нових ідей і можливостей їх втілення.

Сучасні дослідження проблем вищої школи представлені у роботах В.В.Власенко, В.М.Галузинський, М.Б.Євтух, Л.Г.Подоляк, Н.В.Чепелева, В.І.Юрченко та інших. У психології поняття «взаємодія» практикують як процес впливу об'єктів один на одного, що визначає їхню взаємозумовленість і зв'язок. У соціальній психології це поняття використовують для характеристики міжособистісних контактів людей у процесі спільної праці, опису взаємних впливів, які вони чинять один на одного [1, 16].

Для забезпечення повноцінної діалогічної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу важливо долати бар'єри професійно-педагогічного спілкування. Визначають найбільш типові «бар'єри», які можуть суттєво заважати побудові педагогічної взаємодії між викладачем та студентами [5, 215]:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- «бар'єр» невідповідності настанов і мотивів: викладач приходиться на заняття з творчими та цікавими задумами, захоплений роботою, а група байдужа, студенти неухважні, це дратує, нервує педагога, а основна мета студентів – отримання диплому про вищу освіту;

- «бар'єр» відсутності контакту: викладач приходиться до аудиторії, і замість того щоб швидко і оперативно організувати взаємодію зі студентами, починає діяти автономно (наприклад, читає лекцію, звертаючи увагу на реакцію студентів, на їх емоційний відгук, тощо);

- «бар'єр» звуження функції педагогічного спілкування: педагог реалізовує лише інформаційно-комунікативну функцію педагогічного спілкування, нехтуючи соціально-перспективною, цілісно-регулятивною та іншими;

- «бар'єр» негативної настанови на академічну групу, яка інколи може формуватися апріорно на основі думки інших викладачів, що працюють із цими студентами або є наслідком минулого негативного досвіду педагогічного спілкування з цією групою;

- «бар'єр» побоювання педагогічних помилок виникає тоді, коли викладач не може відповісти на «каверзне» питання студента, або вагається, чи правильно оцінює роботу студентів (наприклад, під час іспиту гортає залікову книжку студента, орієнтуючись на оцінки колег);

- «бар'єр» «сліпого» наслідування, молодий викладач намагається копіювати манери спілкування, стиль діяльності авторитетного педагога, не враховуючи власні індивідуальні психологічні особливості.

Щоб професійно-педагогічне спілкування було ефективним викладачеві необхідно оволодіти психолого-педагогічною культурою спілкування що відповідає принципу гуманізму, а саме:

- знати психологію студентського віку та психологічні особливості конкретної аудиторії;

- об'єктивно оцінювати поведінкові реакції, комунікативну активність

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

окремих студентів, адекватно емоційно відгукуватися про них;

- уміти швидко організувати аудиторію і привернути увагу до змісту заняття, залучати до активної навчальної роботи всіх студентів;

- вибирати такий спосіб своєї професійної підготовки, який найкраще відповідав би психологічним особливостям і психічному стану студентів;

- володіти прийомами стимулювання інтелектуальної ініціативи й пізнавальної активності студентів, умінням організовувати діалогічну взаємодію;

- своєчасно корегувати свій комунікативний задум відповідно до реальних умов педагогічної взаємодії;

- аналізувати процес педагогічного спілкування, встановлення співвідношення мети, засобів і результатів комунікативної взаємодії.

Незаперечним є той факт, що в аудиторії під час занять повинен бути лідер і що таким лідером повинен бути викладач. Дослідження американських науковців на базі університету штату Вірджинія стосовно оцінки якостей ідеального та успішного лідера дали змогу встановити такі якості: здатність передбачати, готовність надавати підтримку, компетентність, гнучкість, уміння ефективно спілкуватися, управляти конфліктом, делегувати власні повноваження, знання лідером всієї реальної ситуації. Відсутність принаймні однієї із вищезазначених характеристик, вважалось ознакою слабкості лідера [2, 73].

Узагальнюючи думку студентів щодо особливостей взаємодії викладача та студентів в умовах навчально-виховного процесу вищої школи, слід зробити висновок, що специфічна особливість педагогічної діяльності полягає в її нерозривній єдності зі спілкуванням. У Чернівецькому обласному фаховому коледжі мистецтв ім. С. Воробкевича яскраво спостерігається перехід від авторитарної педагогіки (педагогіки тиску на особистість студента) до особистісно-орієнтованої педагогіки, яка абсолютного значення надає особистій свободі й умінню молодої людини прогнозувати і

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

контролювати свою діяльність, вчинку, особисте життя. Найголовнішою ознакою професійного педагогічного існування на думку студентів є визнання і прийняття викладачем студента як особистості, і на цій основі побудовано взаємодії в умовах навчально-виховного процесу вищої школи.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І.В. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс*. 2013. №14. С. 15-19.
2. Кальянов Л. Ера лідерства: нові виклики для соціальної політики України. *Персонал*. 2010. №2 (146). С. 71-75.
3. Коротаева Е.В. Педагогическое взаимодействие и технологии. М.: Academia, 2007. 256с.
4. Найдьонов І.М. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи психології та педагогіки»: навчальний посібник. Видання 2-ге, перероб. та доп. К.: Видавництво «Купріянова О.О.», 2009. 280с.
5. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. 320с.
6. Сидорук О. Проблема впливу в культурі та суспільстві. *Персонал*. 2010. №2 (146). С. 76-82.
7. Скрипник Є. Формавання творчої особистості в громадянському суспільстві. *Громадянське суспільство: емерджентність взаємозв'язків його підсистем; Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 січня 2011 року, Чернівецька філія МАУП. / За заг. ред. Поляк О.В., Кирипенко Н.Є. Чернівці: Букрек, 2011. С. 293-297.*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА ДІВЧАТ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Анна Цигель

НПУ імені М.П. Драгоманова

М.Київ

Науковий керівник: Томаржевська І. В.

кандидат психологічних наук, доцент

Дана тема дослідження є досить актуальною, оскільки в наш час багато дівчат стають мамами вже з 16 років, проте це не означає, що вони і справді готові для цієї ролі. Дуже багато випадків, коли дівчата роблять аборти, кидають своїх дітей напризволяще, віддають їх у дитячі будинки і однією з причин таких дій – є психологічна неготовність стати мамою, оскільки вони не готові взяти на себе відповідальність, не знають певних особливостей розвитку дитини, не розуміють яку саме роль відіграють у житті новонародженого.

Психологічну підготовку жінки до материнства слід розглядати як цілеспрямований психологічний вплив на особистість, результатом якого є сформована готовність до народження та виховання дитини. На сформованість цієї готовності можуть впливати різноманітні психологічні фактори, основними серед яких є: мотиваційні, що об'єднують спонукальні якості та ціннісні установки майбутньої матері (прагнення мати щасливу дитину та щасливу сім'ю, негативне ставлення до абортів, особливо першого); когнітивно-операційні, що зумовлюють володіння певним набором знань щодо особливостей перебігу вагітності, народження та виховання дитини, способів дій, умінь та навичок долати негативні емоційні стани, підтримувати позитивні емоції тощо; соціально психологічні, що зумовлюють рівень зрілості комунікативної сфери особистості (здібності до комунікації, емпатійний характер стосунків зі своїми рідними, особливо жінками); психофізіологічні, що забезпечують готовність до саморегуляції

відповідних систем організму (запобігання тривалому стресу, що негативно впливає на жінку, депресивним емоційним станам) [1, с. 18].

Готовність до материнства передбачає усвідомлення жінкою високого ступеня цінності дитини і материнства серед інших цінностей. Рівень цінності материнства для жінки визначається рівнем цінності дитини.

Г. Г. Філіппова виділяє чотири основні типи цінності дитини:

1) емоційна (основний зміст взаємодії з дитиною - позитивно-емоційні переживання матері);

2) підвищено-емоційна (з варіантами: афективна, ейфорійна або концентрація на дитині всієї потреби в емоційній прихильності при відсутності інших об'єктів емоційної прихильності у матері);

3) заміна самостійної цінності дитини на цінності з соціально-комфортної сфери (дитина - як засіб для досягнення інших цінностей: підвищення соціального і сімейного статусу матері, позбавлення від страху самотності в майбутньому, рідше - як джерело благ);

4) повна відсутність цінності [2, с. 68-70].

Отже, психологічна готовність до материнства починає формуватись набагато раніше ніж у жінки з'являється дитина. На готовність жінки стати матір'ю впливає багато чинників, як негативних так и позитивних, що робить кожную ситуацію унікальною. Психологічна готовність це перш за все усвідомлене материнство, осмислення нових обов'язків та нового життя, в яке вступає жінка. Велике значення мають також мотиви, якими жінка керується, коли приймає рішення про народження дитини. А це все стає неможливим без особистісної зрілості жінки та її сформованої статево-рольової ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Дзюбо Л. Усвідомлене та відповідальне батьківство як передумова повноцінного сімейного виховання. *Психолог*. 2005. № 28. С. 18–20.
2. Филиппова Г.Г. Мотивационная основа материнского поведения:

филогенетический аспект. *Социокогнитивное развитие ребенка в раннем детстве*. М., 1995. С. 9 – 14

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖСОБИСТІСНОГО РОЗУМІННЯ У СПІЛКУВАННІ ПІДЛІТКІВ З БАТЬКАМИ

Наталія Чуміцова
НПУ імені М.П. Драгоманова
м. Київ

Науковий керівник: О.А. Дзюбенко,
кандидат психологічних наук, доцент

Анотація. У представленій науковій статті подано результати теоретико-емпіричного дослідження психологічних особливостей міжособистісного розуміння у процесі спілкування підлітків з їх батьками. Підкреслено значення того, що особливості тих внутрішніх змін, які притаманні підлітковому віку, мають своє безпосереднє відображення у комунікативній взаємодії дітей та їх батьків.

Ключові слова: міжособистісне розуміння, спілкування, підлітковий вік.

Спілкування – це системний соціально-психологічний феномен взаємодії двох і більше людей, які обмінюються різноманітною інформацією пізнавального та/або афективно-оціночного характеру, з метою налагодження та підтримання відносин, узгодження та об'єднання зусиль. Спілкування детерміноване соціальними потребами людей [8].

У сучасній і класичній науковій літературі представлено низку теорій феномену розуміння у спілкуванні. Пропонуємо наступну їх класифікацію:

1. *Розуміння як пізнання*, засновано на класичній філософії, зокрема гносеології. Розуміння трактується як знання про знання, ототожнюється з пізнанням або розглядається як його результат. С. Зак розглядав розуміння як глибоке та систематизоване знання. А. Ракітов висунув думку про процесуальний характер розуміння, як процес і результат більш глибокого проникнення у сутність досліджуваного явища [6].

2. *Розуміння як осмислення* ґрунтується на двох засадах, зокрема дефініції Н. Менчинської і тлумаченні гносеології В. Філатова. Н.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Менчинська розглядає розуміння як аналітико-синтетичну діяльність, що спрямована на розкриття істотного у явищах і предметах [1; 5]. В. Філатов вбачає у розумінні загальну, для повсякденної й наукової свідомості, форму освоєння дійсності. Вона полягає у розкритті та відтворенні смислового змісту інформації. Загалом, розуміння виявляє себе у згортанні та відтворенні смислів [6].

3. *Розуміння як процес розв'язування завдань.* П. Блонський визначив чотири основні стадії розуміння: впізнавання, генералізація родового поняття, найменування; розуміння смислу видового поняття; стадія пояснень за принципом «пояснення засобом зведення до відомого»; пояснення за принципом «пояснення генези того, що бачили» [3].

4. *Розуміння як включення нових знань у минулий досвід суб'єкта.* Це є провідне трактування розуміння для представників когнітивного підходу, закордонних та радянських вчених.

5. *Розуміння як усвідомлення.* Тези даного положення окреслено у роботах В. Занкова, на його думку, пізнання та розуміння неможливо досліджувати без врахування того, що вони включені у більш узагальнений психічний феномен – свідомість. Наголошено, що розуміння здійснюється не лише за допомогою раціонального мислення, а й включає у себе почуття, переживання, відносини. Одне із найбільш повних тлумачень запропонував С. Максименко: «Розуміння – це складна аналітико-синтетична діяльність мозку, спрямована на розкриття внутрішньої сутності предметів, процесів і явищ, на усвідомлення зв'язків, стосунків, залежностей, які в ній відображаються... Результатом мислення є розуміння людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності... Залежно від характеру пізнавального завдання та його смислової структури, розуміння може виявлятися у співвіднесенні нового об'єкта з відомим як таким, що має з ним спільні ознаки, у з'ясуванні причини явища, визначенні вихідних принципів і логічних засад розуміння факту, в усвідомленні підтексту мовного висловлювання, мотивів, сенсу та

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

значення людського вчинку тощо. Розуміння спирається на асоціативні зв'язки, що сформувалися попереднім досвідом і є актуалізацією цих зв'язків. Від їх багатства та різноманітності залежить успіх розуміння» [4].

Особливе значення процес спілкування та аспект його розуміння має у підлітковому віці, оскільки найбільш рушійною ознакою цього періоду є масштабні зміни самосвідомості, які впливають на розвиток і становлення особистості. На думку Б. Ананьєва, саме у підлітковий період свідомість стає об'єктом самосвідомості і, завершуючи оформлення структури характеру, забезпечує його цілісність, тим самим сприяючи стабілізації особистості [2].

У підлітковому віці, дитина намагається уникнути залежності від батьків. Це є своєрідна емансипація дитини від них, досягнення певного рівня автономії, незалежності. Таке відчуження від сім'ї має своїм проявом негативізм, а саме протистояння будь-яким пропозиціям, судженням та почуттям тих, на кого це відчуження спрямоване. Іншими словами, підліток починає опиратися раніше виконуваним вимогам дорослих, активніше відстоює свої права на самостійність, адже вона вважається тією самою дорослістю. У цей період, підлітки виражають болісну реакцію на реальні чи уявлені обмеження своїх прав, намагаються заперечити претензії дорослих до дітей. Підлітки намагаються досягти рівноправності із дорослими, що яскраво виражено у процесі їх міжособистісного спілкування та підкреслено низкою непорозумінь, які виникають при його осмисленні. Отже, різноманітні форми протесту і непокори підлітка – це спосіб заперечення старого типу стосунків з дорослими та встановлення нового, специфічного типу спілкування із ними [7].

Отже, прагнення підлітка до власної дорослості та, відповідно, проблема визнання цієї дорослості навколишніми, призводить до конфліктів у спілкуванні із дорослими, у тому числі з батьками. Більш детальний аналіз запропонованої тези, був досліджений нами емпіричним шляхом.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У результаті кількісного, математично-статистичного (U-критерій Манна-Уїтні та кореляційний аналіз Спірмена) та якісного психологічного аналізу результатів психодіагностичного дослідження було визначено:

1. У підлітків домінує низький та середній рівень сприятливого емоційного стану, що цілком відповідає теоретичним напрацюванням вчених про душевні переживання підлітків, пов'язані із змінами у тілі та у зовнішньому середовищі.

2. Досліджувані батьки виявили переважно низький рівень відкидання та ставлення до невдач, низький рівень кооперації, середній рівень симбіозу та високі показники контролю. Наші результати відповідають теоретичним здобуткам психологів, що визначають контроль як провідну стратегію виховання.

3. Вимогливість, суворість та контроль для підлітків, по середньому значенню, є вищим, ніж у їх батьків. Підлітки сприймають батьків більш суворо, ніж ті є насправді. Для близькості, прийняття, співробітництва, згоди, послідовності, авторитету та загальної задоволеності середні значення підлітків є нижчими за середні значення дорослих. Підлітки вважають, що дорослі менш схильні до прийняття та згоди, ніж так як їх батькам притаманно.

4. У процесі спілкування з батьками підлітки їх розуміють як більш директивних, ворожих, автономних і непослідовних, ніж самі батьки такими себе позиціонують.

5. Був виявлений прямий кореляційний зв'язок між змінними - самооцінка емоційного стану та позитивним ставленням, автономією й негативний кореляційний зв'язок з директивністю і ворожістю.

Результати емпіричного дослідження цілком відповідають здобуткам теоретичних напрацювань щодо теми взаєморозуміння підлітків і їх батьків. Емоційний стан, стиль виховання, різне бачення дій один одного – все це

чинники, що впливають на процес адекватного розуміння у процесі міжособистісного спілкування батьків з їх дітьми підлітково віку.

Список використаних джерел:

1. Автономова Н. С. Понимание как логико-гносеологическая проблема. *Вопросы философии*, 1991. № 5. С. 164–169.
2. Ананьев Б. Г. Проблемы подросткового вѳку. К., 1994. 265 с.
3. Блонский П. П. Память и мышление. Л.: «СОЦЭКГИЗ», 1935. 213 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія : Навч. посібник. Вид. 3-є, переробл. та доповн. К. : Центр учбової літ-ри, 2008. 272 с.
5. Менчинская А. Н. Понимание. Психология. учеб. для пед. Институтѳв / под. ред. А.А. Смирнова, А.Н. Леонтьева, С.Л. Рубинштейна, Б.М. Теплова. М. : Учпедгиз, 1962. 263 с.
6. Ракитов А.И. Рациональность и теоретическое познание. *Вопросы философии*. № 11. 1982. С. 65-75.
7. Соколова А. П. Психологические трудности в отношениях подростков с родителями. *Вестник Таганрогского государственного педагогического института*. 2016. № 1. С. 112–116.
8. Станкин М. И. Психология общения : курс лекций. М. : Московский психолого-социальный институт ; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2000. 304 с.

СЕКЦІЯ V

«СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ І ПРАКТИЦІ»

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

*Ліна Береженна
ВДПУ ім. М. Коцюбинського
м. Вінниця*

*Науковий керівник: Шикиринська О. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У статті відображені напрямки формування елементарних математичних уявлень засобами дидактичних ігор відповідно до Базового компонента дошкільної освіти. Представлено аналіз наукових досліджень стосовно даної проблематики. Подано визначення загальних понять.

Ключові слова: математичні уявлення, дидактична гра, мислення, старший дошкільний вік.

Розвиток мислення, пізнавального інтересу у дітей є одним з невід'ємних завдань формування різнобічно розвиненої особистості дитини. Тому значну роль в розумовому вихованні і в розвитку інтелекту дитини відіграє математика. В Базовому компоненті дошкільної освіти вказані такі завдання щодо формування математичних уявлень: формування пізнавальних навичок і становлення свідомості, формування первинних знань про властивості і відношення об'єктів навколишнього світу (форма, колір, розмір, кількість, зокрема, частина і ціле, простір та час) [1]. Ці завдання відображають елементарні математичні уявлення про світ, з якими необхідно ознайомити дітей в старшому дошкільному віці.

Оскільки основною діяльністю в даному віковому періоді дитинства за висновками таких відомих психологів, як Л. Виготський, Д. Ельконін, А. Запорожець та інші, є ігрова, то знайомство з математикою в дошкільному віці має проходити в ігровій формі. Видатний педагог В. Сухомлинський сказав, що без гри немає і не може бути повноцінного

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

розумового розвитку. Як же поєднати гру і навчання? На допомогу приходять дидактичні ігри, які в ігровій формі (через цікавий сюжет і правила гри) дозволяють познайомити дітей з початковими математичними уявленнями.

У різний час проблемами формування математичних понять, розвитком здібностей, сенсорного виховання, психології гри, проблемами навчання дітей дошкільного віку займалися такі видатні діячі, як: Е. Водовозова, Ж. Піаже, Л. Виготський, С. Рубінштейн, П. Гальперін, А. Леонт'єв, Д. Ельконін, А. Запорожець, Л. Венгер та інші. Неоціненний внесок у теорію і методику передматематичної підготовки дітей дошкільного віку внесли Е. Тихеева, А. Леушина, А. Столяр та багато інших педагогів, методистів і дослідників.

Формування елементарних математичних уявлень в старшому дошкільному віці має спиратися як на певний рівень загального психічного розвитку дитини, так і власні математичні здібності на основі оволодіння відповідно до вікових можливостей дітей необхідних уявлень, доступних понять, відношень, залежностей (кількість, число, порядок, рівність – нерівність, ціле – частина, величина – міра та ін.), а також деяких умінь і навичок (рахунок, вимір, класифікація тощо).

Існує кілька визначень дидактичної гри. По-перше, це метод навчання, який має на меті вирішення навчальних завдань. По-друге, це активна навчальна діяльність з імітаційним моделюванням досліджуваних систем, процесів і явищ. По-третє, це навчальна діяльність дітей в різних формах (індивідуальної, групової, парної і колективної), що включає змагання і самодіяльність в засвоєнні програмних знань, умінь і навичок в процесі ігрового спілкування [3]. Виходячи з цих визначень можна зробити висновок, що дидактична гра є активною навчальною діяльністю дітей дошкільного віку, яка призначена для реалізації поставлених вихователем завдань через формування компетентностей в ігровій формі. На нашу думку, дидактична

гра підходить для засвоєння початкових математичних уявлень, адже захоплюючись, діти не помічають, що вчаться і досягають складні для них математичні поняття.

Кожна дидактична гра складається з пізнавального змісту, ігрового завдання, ігрових дій, вирішення яких вимагає зосередженості, уваги, розумового зусилля, вміння осмислити правила, послідовність дій і подолання труднощів. При цьому, в дидактичній грі ставиться комплекс завдань, які необхідно формувати і розвивати. Дидактичні ігри з формування математичних уявлень можна розділити на групи: знайомство з числами і цифрами; на орієнтування в просторі; знайомство з геометричними фігурами; знайомство з часом; розвиток логічного мислення [2, с. 112].

Таким чином, можна зробити висновок, що дидактична гра в формуванні елементарних математичних уявлень – це своєрідна необхідна сходинка між пізнавальною та ігровою діяльністю, яка допомагає дітям старшого дошкільного віку засвоювати основи математики.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Наказ України від 22.05.2012 № 615 «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція)» [Електронний ресурс]. URL: http://mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_osviti_v_ukrajini

2. Кривошея Т. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку: *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 4-5 квітня 2012 р.)*/за ред. Г. Тарасенко. Вінниця, ФОП Корзун ДЮ, 2012. С. 112.

3. Шикиринська О. Розвиток логіко-математичного розвитку старших дошкільників у контексті Концепції НУШ. *La science et la technologie à l'ère*

de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux: OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. P. 61-65.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Аріна Барабус

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

*Науковий керівник: Васютіна Т. М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

***Анотація.** У тезах розглядається проблема структури громадянської компетентності особистості, розглянуто різні підходи до її формування в педагогічній теорії та практиці, найбільш ефективні методи й прийоми. Подано аналіз фахової літератури щодо методики використання медіаресурсів у освітній діяльності, а також описано їх дидактичні можливості.*

***Ключові слова:** громадянська компетентність, компетентність, медіа, медіаресурси.*

У результаті перебудови освітнього процесу, його спрямування на особистісний розвиток молодших школярів, важливим стає формування в них ключових компетентностей і наскрізних умінь. Однією з них є громадянська. Вона має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію особистості, набуття навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил.

У Концепції НУШ вказано, що соціальна та громадянська компетентності включають усі форми поведінки, потрібні для ефективною та конструктивною участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі; вміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; повагу до закону, дотримання прав людини і підтримку соціокультурного різноманіття. [2]

У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні виділяють такі складові громадянської компетентності: громадянські знання (формування

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

уявлень про форми і способи життя і реалізації потреб та інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі держави); громадянські вміння та досвід (участь в соціально-політичному житті суспільства і практичне застосування знань); громадянські чесноти (норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства). [3]

З метою формування складових громадянської компетентності під час освітнього процесу доцільно проводити виховні заходи на теми: «Державні символи України», «Права дитини», «Я – громадянин» тощо. Також у рамках вивчення дисципліни «Я досліджую світ» учням можна запропонувати такі теми для проектної роботи: «Національні традиції та звичаї українців», «Чим славетний наш рідний край», «Славетні земляки», «Легенди нашого краю» [4].

Також, на нашу думку, цінною формою розвитку громадянської компетентності є екскурсії історичними місцями, вивчення пам'яток історії. Така форма організації освітнього процесу викликає інтерес в учнів, використання органів чуття збагачує навчальний досвід і надає можливість засвоїти більший обсяг навчального матеріалу, ніж традиційна форма відтворення почутого та прочитаного.

Результативною в процесі формування складових громадянської компетентності є робота з різними видами медіа. Ефективними є такі медійні ресурси як: фотоілюстрації, анімаційні фільми, рекламні ролики, сюжети новин, пісні тощо у поєднанні з груповою та парною роботою (вправа «Світове кафе», «Підбір парних карток» тощо). [1]

Під час роботи з фотографіями, наприклад, можна підібрати такі завдання, як написання оповідання за фотографією, підбір фотографії до тексту, інсценізація діалогу за фотографією. У ході використання пізнавальних мультфільмів можна доцільно запропонувати учням скласти розповідь від імені одного з неживих предметів, що фігурують у

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

мультфільмі, створити комікси на основі побаченого, інсценувати продовження, написати твір про улюбленого героя мультфільму.

Інтерактивною формою роботи на уроці з використанням медіаресурсів є створення ментальних карт. Вони можуть бути застосовані: безпосередньо на занятті (постановка проблемного питання, обговорення, пояснення нового матеріалу, закріплення знань, проведення опитування, робота за готовим алгоритмом дій чи правилом тощо); при підготовці самостійного (домашнього) завдання (індивідуально або в групі); під час робіт, пов'язаних з організацією проектно-дослідної діяльності учнів; як матеріали для підготовки до олімпіад, конкурсів тощо; при дистанційному навчанні тощо.

Отже, можемо зробити висновок, що проведення виховних заходів й екскурсій, виконання проектної та краєзнавчої роботи, використання під час уроків медіаресурсів сприяє формуванню в здобувачів освіти основ громадянської компетентності.

Список використаних джерел:

1. Васютіна Т.М. Формування у студентів навичок ефективної співпраці у процесі роботи з різними видами медійних ресурсів соціального та природничого змісту. *Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених: збірник матеріалів конференції* / за заг. ред. проф. Т. О. Олефіренка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976003974>

4. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / Укладач Н.М. Степанова. Черкаси: Видавництво Черкаського

обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. 44 с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ ЧЕРЕЗ ГРУ ЯК ОBOB'ЯЗКОВИЙ ФАКТОР ЇЇ РОЗВИТКУ

Тетяна Безнедільна
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького
м. Мелітополь
Науковий керівник: Єр'оміна Л. Є.
кандидат педагогічних наук

Анотація: у матеріалах доповіді представлено огляд основних понять теми, зазначено складові процеси соціалізації дитини. Автором також висвітлено значення гри у процесі входження дитини у систему відносин сучасного суспільства. Відповідно особливостей ігрової діяльності у доповіді окреслено перспективу подальших наукових розвідок.

Ключові слова: соціалізація, гра.

Завданням цілеспрямованої роботи щодо соціалізації вважається формування соціально-активної особистості, здатної до творчої діяльності, самореалізації, до встановлення гармонійної системи відносин з іншими людьми. Накопичення дитиною самостійності і необхідного соціального досвіду під керівництвом дорослих сприяє розкриттю значного потенціалу дитини. Вагомим, вважаємо, науковий внесок у вивчення теми соціалізації дітей таких вчених, як В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та ін. Досліджуючи даний аспект вказаної теми, корисними для нас стали роботи, що висвітлюють питання впливу ігрової форми занять, а саме: Т. Вісковатова, Е. Вільчовській, В. Грицюк та ін.

Щодо визначення сутності поняття соціалізація, в матеріалах енциклопедії для фахівців соціальної сфери (за І. Зверєвої) це означає процес входження людини у суспільство разом із її соціальними зв'язками та інтеграцією до різних типів соціальних спільнот, внаслідок чого відбувається

становлення соціального індивіда. Саме під час соціалізації у кожній особистості відбувається процес формування соціальних якостей, цінностей, знань та навичок людини [2, с. 79]. Соціалізація, за визначенням А. Капської, має нерозривний зв'язок з індивідуалізацією особистості, адже саме зміст соціалізації полягає у формуванні індивідуальності кожної особистості. Ми згодні з думкою вченою з приводу відсутності єдиного алгоритму соціалізації через те, що кожна людина володіє власним та неповторним життєвим досвідом, що варто обов'язково враховувати під час соціально-виховного процесу. У своїх працях А. Капська підкреслює, що процес становлення особистості – це набуття людьми ціннісних орієнтацій, потрібних для виконання соціальних ролей, що заснований на певній системі знань і норм [3, с 6-7].

Так, наприклад, складовими процесу соціалізації (за О. Грідневою) є наступні: соціалізація, що відбувається неконтрольовано, під впливом життєвих обставин – стихійна соціалізація; спрямована соціалізація, що відбувається за участю державної політики; відносно соціально контрольована соціалізація (виховання) – залучення державних фахівців до створення належних умов розвитку кожної особистості (правових, організаційних, матеріальних тощо); свідомо самозміна людини (самовдосконалення, саморозрушення) [1].

З огляду на ряд наукових досліджень, нами було з'ясовано, що для реалізації усіх шляхів набуття досвіду соціальної поведінки для дитини є провідний вид діяльності – гра. Гра та ігрові дії, сприяючи гармонійному розвитку м'язів усього тіла, дозволяють дитині пізнавати світ, встановлювати контакти з однолітками та дорослими; у процесі гри діти означеної категорії вчаться елементарним діям, наприклад, брати, давати, розділяти, підкоряти, взаємодіяти тощо; також гра задовольняє природну потребу руху і дії, бо у разі їх невикористання у дітей проявляється дратівливість і нервозність.

У своїх дослідженнях Г. Лендрет довів, що гра являється ефективним засобом формування стосунків з дитиною [2]. За К. Гроссом, гра є первинною формою залучення дитини до взаємодії із соціумом. В ігровій діяльності у дитини відбувається добровільне підпорядкування загальним правилам чи лідеру; у дітей виховуються почуття відповідальності за себе та свій колектив, прагнення показати свої можливості в дії, що здійснюється заради групи; формуються здатності до спілкування [2]. У своїх працях К. Гросс один із перших довів соціальну якість і значення гри, як дитячої, так і дорослої.

В руслі теми доповіді варто відзначити виокремлені О. Грідневою наступні особливості ігрової діяльності, що сприяють соціалізації дітей: різноманіття ігор (за змістом та предметним наповненням), що дозволяє отримати значний спектр знань про навколишній світ; емоційна привабливість (важлива для мотивації щодо позитивної взаємодії з соціумом); творчість та практична спрямованість гри, що дає можливість самореалізації; досвід індивідуального проживання унікальних соціальних ролей; навички соціально адекватної поведінки [1].

Враховуючи результати огляду зазначеної теми, перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у розробленні комплексу тренінгових вправ для вчителів початкових класів, де буде детально представлено алгоритм включення ігрової діяльності в освітній процес для учнів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Гріднева О.М. Ігрові технології як засіб формування соціальної компетентності старших дошкільників [Електронний ресурс]. URL: <http://refs.in.ua/igrovi-tehnologiyi-yak-zasib-formuvannyasocialenoyikompetent.html>.

2. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

3. Капська А. Й. Соціальна педагогіка. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.

4. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Юрій Бочко
Красноградський педагогічний фаховий коледж
КЗ «ХГПА»
м. Красноград
Науковий керівник: Палагута В.І.

Фізика займає одне з провідних місць серед дисциплін загальноосвітнього циклу. Це унікальна дисципліна, найбільш механізована та точна, найбільш тісно пов'язана із оточуючим світом людини. Корені сучасних технічних досягнень людства закладені у фізичних відкриттях. Комфорт людини, який ще недавно здавався фантастикою, вигадкою, значною мірою є заслугою вчених-фізиків. Фізика є теоретичним підґрунтям розвитку ядерної енергетики, радіотехніки, електротехніки та ін.

Наука фізика має величезний виховний та розвивальний потенціал, оскільки вчить думати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, критично ставитися до будь-якої інформації. Здобувачі освіти фахової передвищої освіти на заняттях з фізики озброюють себе теоретичними знаннями з основ фізики, виробляють практичні уміння і навички самостійної роботи. Виконання студентами лабораторних робіт сприяє кращому засвоєнню раніше набутих теоретичних знань та робить вивчення фізики більш цікавим. При виконанні лабораторних робіт з курсу фізики кожен студент працює з різноманітними приладами, набуває навичок

практичного характеру, ознайомлюється з сучасною експериментальною технікою.

Зараз все більше кабінетів фізики обладнані сучасними цифровими лабораторіями, які дозволяють проводити дослідження на рівні науково-дослідних інститутів.

Цифровий вимірювальний комплекс «Цифрова лабораторія Einstein™ Фізика», наприклад, дозволяє проводити велику кількість різноманітних дослідів у закладах освіти, перетворюючи звичайний комп'ютер, планшет чи смартфон у повноцінну цифрову природничо-наукову лабораторію. Це приладдя дає можливість отримати реальні умови для виконання експериментальних завдань, скорочує час на підготовку та проведення фронтальних, демонстраційних експериментів, підвищує точність вимірів, можливість комп'ютерного опрацювання експериментальних даних, модернізує звичний режим проведення лабораторних робіт.

Як альтернативу, можна використати звичайний смартфон у комплексі з приладами та обладнанням, які є у кабінеті фізики. Використовувати у смартфоні при вивченні фізики, крім вбудованих (камера, відеопрогравач, таймер та ін.), ми можемо і додатково встановленні додатки.

Зробимо огляд окремих додатків:

- «Physics at school» – додаток, що має безліч наочних демонстрацій найрізноманітніших фізичних процесів від механіки до ядерної фізики. Теми з 16 розділів фізики можна розглянути на екрані, графічно у вигляді формул. Здобувачі освіти у змозі сильніше розгойдати маятник, перемістити об'єкт на навколосемній орбіті та ін. [2]. Додаток можна завантажити з Google Play, а користуватися – безкоштовно;
- «Фізика 7, 8, 9, 10, 11 клас» – додаток, який прислужиться як додатковий навчальний матеріал чи посібник. Програма містить формули з фізики, які суворо класифіковані. Обравши потрібний розділ, на екрані з'являться необхідні формули з мінімумом пояснень до них [2]. Максимум там будуть

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

позначення тих чи інших літер у формулах. Такий підхід припускає, що здобувач освіти добре обізнаний з фізики;

– «Фізика» – додаток-довідник, у якому можна знайти не тільки формули, а й закони з поясненнями. П'ять розділів, кожен з яких має від чотирьох до семи підрозділів, охоплюють широку базу матеріалів;

– «Підручник Фізики» – додаток пропонує великий курс дисципліни і зацікавить здобувачів освіти фахової передвищої освіти. Ілюстрації, які пояснюють навчальний матеріал, схеми, що ілюструють на прикладах ключові закони та поняття зацікавлять і полегшать вивчення фізики [2];

– «Фізичний калькулятор» дозволяє робити доволі складні розрахунки, і є незамінним при розв'язуванні задач. Програма дає можливість обчислювати близько 30 різноманітних показників, таких як прискорення, різні енергії, а також конвертувати показники у певні системи [1]. Інтерфейс додатку англomовний, однак досить зрозумілий. Більшість інформації у ньому подається у вигляді фізичних скорочень, з якими знайомі здобувачі освіти. Щоб отримати розрахунки, треба просто у необхідні поля ввести відомі показники. Окрім цього, до багатьох дій є графічні пояснення, що ще більше спрощує роботу;

– «Measure» – додаток, що перетворює смартфон на звичайну вимірювальну рулетку завдяки використанню доповненої реальності. Камерою смартфона можна виміряти відстань до певної точки, довжину і висоту предмета. Перед замірами необхідно лише відсканувати камерою приміщення, щоб програма визначила положення телефону.

– «Smart Ruler» – додаток, що заміняє лінійку. Вимірювання відбувається шляхом накладання об'єкту на екран та розтягуванням по його межах віртуальної лінійки;

– «Laser Level» – програма, що має кілька режимів: нівелір, лазерна вказівка, клинометр, рівень. Дані вимірювань представлені в градусах, відсотках, а також інших одиницях.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Використання мобільних пристроїв на заняттях фізики мотивує до самостійних досліджень, урізноманітнює організацію освітнього процесу, сприяє підвищенню якості знань здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Мобільні додатки на уроках фізики. URL: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6164/1/Slobodianyuk.pdf> (дата звернення: 14.03.2021).

2. Фізика в смартфоні. URL: <https://techtoday.in.ua/reviews/fizika-v-smartfoni-33323.html> (дата звернення: 14.03.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Юлія Галіченко
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Тесленко Т. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У доповіді розглядаються особливості впровадження інформаційних технологій в закладах вищої освіти, наводяться форми і способи їх застосування. Зазначається, що інформаційні технології стали невід'ємним компонентом змісту навчання.

Ключові слова: інформатизація суспільства, інформаційні технології, навчальний процес, заклад вищої освіти.

Сьогодні в усіх сферах сучасного життя зростає потреба у конкурентоспроможних, кваліфікованих фахівцях, обізнаних у широкому колі питань, здатних йти в ногу з прогресом. Тому останнім часом в Україні спостерігається інтенсивне впровадження сучасних інформаційних технологій практично у всі сфери життєдіяльності держави, у тому числі в діяльність закладів вищої освіти.

Інформатизація суспільства – це перспективний шлях до економічного, соціального та освітнього розвитку. Інформатизація освіти

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.[4,1]

Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як В.Ю. Биков, Я.В. Булахова, О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко, О.П. Пінчук, О.В. Шестопап та інші.

Для реалізації програм, націлених на широкомасштабне і ефективно впровадження ІКТ у систему вищої освіти, було здійснено низку організаційних заходів – як з боку державних органів влади, так і освітянсько-наукової спільноти:

- при Верховній Раді України створена і функціонує Консультативна рада з питань інформатизації;

- при Кабінеті Міністрів України створена Міжгалузєва рада з питань розвитку інформаційного суспільства, Постанова КМУ від 14.03.2009 р. №4;

- при Міністерстві освіти і науки України створені: Український інститут інформаційних технологій в освіті, УІІТО (на базі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», НТУУ "КПІ"); Координаційна рада з питань дистанційного навчання; Науково-технічна рада Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки.[2,7]

Однією із найістотніших складових інформатизації вищих навчальних закладів є інформатизація навчального процесу - створення, впровадження та розвиток комп'ютерне орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною її метою є

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

підготовка фахівця до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності.

Інформатизація вищої школи передбачає:

- оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури;

- отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що уможливорює диференційований підхід до організації їх навчання і виховання;

- освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальних особливостей студентів способів донесення навчальної інформації;

- отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи.[1,2]

Інформаційні технології здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання студентів, оскільки змінюють схему передавання знань і методи навчання. Разом з тим, упровадження ІТ у систему освіти не тільки впливає на освітні технології, а й уводить до процесу освіти нові. Вони пов'язані із застосуванням комп'ютерів і телекомунікацій, спеціального устаткування, програмних та апаратних засобів, систем обробки інформації. Вони пов'язані також зі створенням нових засобів навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи.

Список використаних джерел:

1. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. К. : Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.

2. Козлакова Г.О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті: Монографія. К. : ІЗМН, ВІПОЛ, 1997. 180 с.

3. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут" Український інститут інформаційних технологій в освіті Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті України: поточний стан, проблеми і перспективи розвитку (аналітичний огляд). Київ 2009, 32 с.

4. Ставицька, І. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. Національний технічний університет України «КПІ», 2015. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103/>

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ШЛЯХОМ ОПРАЦЮВАННЯ ЛІРИЧНИХ ВІРШІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ольга Ганджа
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Слабко В.М.
доктор педагогічних наук, доцент

***Анотація.** Формування та розвиток естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів є складним та довготривалим процесом, основні етапи якого визначені освітньою програмою та Концепцією Нової української школи. Не дивлячись на це, додатковими методом, які здійснюють позитивний вплив на розвиток естетичних смаків, культури та компетенції молодших школярів є читання ліричних віршів. Ліричні вірші найкраще читати та аналізувати під час ранкових зустрічей дітей та на уроках літературного читання, вони також можуть читатись і на інших уроках, за умови доцільності їх читання, відповідності темі, та у тому випадку, якщо їх читання є запланованим.*

***Ключові слова:** естетична культура, естетична компетенція, ліричні вірші, читання*

В сучасному освітньому просторі, який постійно змінюється та розвивається, актуальності набуло питання виховання всебічно розвиненої, вихованої особистості із ціннісним ставленням до життя та того прекрасного,

що її оточує. Відповідно до Закону України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)», Концепцією національного виховання та Концепцією художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах України перед сучасними вчителями нової української школи стоїть завдання здійснювати естетичний розвиток та естетичне виховання дитини в межах основного освітнього простору[1, 8]

Актуальність нашого дослідження в тому, щоб визначити переваги та недоліки прийому читання ліричних віршів на уроках літературного читання та під час ранкових зустрічей під час формування та розвитку естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів.

Зважаючи на те, що проблеми естетичного виховання і розвитку особистості, формування її естетичної культури є одними з основних проблем сучасної школи, актуальності набувають методи та прийоми, використання яких сприяє вирішенню даних проблем. Стандартами Нової української школи (НУШ) передбачено, що здійснення естетичного розвитку, формування естетичної культури та естетичної компетенції проходитиме за рахунок уроків естетичного циклу, таких як образотворче та музичне мистецтво, фізична культура. Але крім того, і навчальною програмою і стандартами НУШ передбачено реалізацію принципів наскрізного, інтегрованого навчання[2].

Навчальна програма та стандарт освіти НУШ передбачають, що естетичне виховання учнів буде відбуватись на будь-якому уроці за рахунок реалізації принципів інтегрованого навчання, тому, на нашу думку, одним із ефективних методів стане читання ліричних віршів під час ранкових зустрічей та на уроках літературного читання.

Мета нашого дослідження в тому, щоб визначити ефективність методу читання ліричних віршів під час формування естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Проблеми естетичного виховання учнів розглядаються багатьма вітчизняними та світовими педагогами та психологами, серед яких Джола Д., Кабалевський Д., Киященко Н., Ліхачов Б., Макаренко А., Неменський Б., Сухомлинський В., Таборідзе М., Шацька В., Щербо А. та ін.

Такі дослідники як Абдулліна О., Ахмедзянова Л., Верхова А., Зімічев А., Купрін О., Ліненко А., Нагорна Г., Нечипоренко Л., Семиченко В., Хмелюк Р., Цокур О., Шевченко А. в своїх працях висвітлювали загальні проблеми естетичного виховання молодших школярів. Берак О., Карпова Е., Кічук Н., Курлянд З., Мартинович Н., Саган О., та Сластьонін В. розглядали своєрідність процесу формування естетичної особистості а, Гарбузенко Л., Гармаш С., Кравчук П., Кутузова Г., Мельничук С. та Пічкур М. висвітлювали особливості формування естетичної культури школяра в умовах загальноосвітньої школи.

Поняття естетичне виховання зародилось ще за часів Платона та Арістотеля, але під впливом часу воно постійно змінювалось та набувало нових підходів у визначені. Вперше запровадивши поняття «естетичне виховання» Ф. Шіллер характеризував його як умову, яка є обов'язковою для докорінних соціальних перетворень[1]. В сучасному короткому словнику з естетики поняття «естетичне виховання» було охарактеризоване як цілеспрямований підхід до формування та розвитку людини, яка здатна самостійно сприймати та оцінювати естетичне у житті, природі, мистецтві, жити та перетворювати світ, дотримуватись законів природи та законів краси. Відповідно до визначення, запропонованого Митропольським С.І., естетичне виховання характеризується як процес, в ході якого у людини формується здібність сприймати та аналізувати те прекрасне, що її оточує, на основі чого відбувається формування естетичних смаків та ідеалів, формуються та розвиваються життєві цінності, естетичні смаки, почуття, ідеали [3]

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Розглядаючи поняття естетична культура, використаємо означення запропоноване Зязюном І.А.: «естетична культура – це сформована у людини система знань, смаків, ідеалів, цінностей, що дозволяють сприймати реальні явища та твори мистецтва та культури, визначаючи те прекрасне, що є в них» [4].

Використовуючи читання ліричних віршів під час ранкових зустрічей та на уроках літературного читання як засіб формування та розвитку естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів, попередньо необхідно визначити ті їх компоненти, розвиток яких сприятиме загальному естетичному вихованню дітей.

На основі аналізу праць таких дослідників як Алесєєва В., Дробницький О., Єскін Г., Здравомислов М., Казакін М., Липканя Н., Орбань-Лембрик О., Фурсенко Т., Г. Шевченко, було визначено чотири основних компоненти естетичної культури та естетичної компетенції:

- ціннісно-орієнтаційний компонент, в основу якого закладено процес формування базових цінностей особистості, зокрема патріотичних почуттів;
- пізнавальний, який передбачає прояв високої активності для набуття нових знань, зокрема в питаннях естетики та естетичної культури, збагачення власного словникового запасу та набуття естетичної грамотності;
- спонукальний, що передбачає процес формування чіткої системи мотивації, яка відобразить бажання до пізнання світу прекрасного на більш глибокому рівні, визначенні краси в буденних речах;
- креативний, відповідно до якого, особистість вчиться самостійно сприймати, аналізувати та оцінювати твори мистецтва та культури, визначаючи елементи прекрасного та потворного.

Нами було проведено експериментальне дослідження в ході якого, під час ранкових зустрічей та на уроках літературного читання у 2-му класі проходило читання ліричних віршів. Для того, щоб застосування даного методичного прийому було ефективним, ми визначили головні умови, які

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

будуть ефективними для формування естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів:

- систематичність в роботі (читання ліричних віршів повинно проводитись щоденно під час ранкових зустрічей, а також на уроках літературного читання, ліричні вірші можуть читатись і на інших уроках, за умови, що їх читання є доцільним при вивченні даного уроку і даної теми);

- тематичний підхід (читання ліричних віршів повинно проходити тематично, наприклад, один тиждень читаються ліричні вірші про Батьківщину, інший – про красу природи і т. п.);

- використовуючи тематичний підхід, варто дотримуватись послідовності у опрацюванні ліричних віршів, починаючи з легких і гарних, до тих які є естетично насиченими та відносно складними у сприйнятті;

- розмір ліричних віршів повинен відповідати віковим особливостям дітей, за умови, що даний критерій не враховується, замість визначення елементів прекрасно, та виховання естетичної культури учнів може відбутись формування хибного ставлення до прекрасного зумовленого виникнення втоми під час читання довгих віршів;

- після читання вірша, обов'язково проводити його обговорення, для того, щоб з'ясувати які емоційні переживання він викликав у дітей, що прекрасного вони в ньому побачили, та за умови визначення хибних елементів, направити думки дітей у правильне русло.

При проведенні експериментального дослідження, ми визначили рівень ефективності застосування визначеної нами методики при формуванні та розвитку естетичної культури та естетичної компетенції молодших школярів. Дослідження рівня сформованості та розвитку естетичної культури та компетенції здійснювалось на основі її визначених критеріїв. Кожен з критеріїв аналізувався окремо, за відповідною методикою. Результати дослідження представлено у вигляді порівняльної таблиці (Таблиця 1)

Таблиця 1.

Узагальнені результати експериментального дослідження на констатувальному та контрольному етапах

Компонент естетичної культури та компетенції	Методика використана для діагностики	Констатувальний етап			Контрольний етап		
		Вис.	Сер.	Низ.	Вис.	Сер.	Низ.
Спонукальний	1. Педагогічне спостереження 2. Анкетування	14%	58%	28%	31%	66%	3%
Ціннісно-орієнтаційний	Методика «Мій настрій у кольорі» [5, 162–163]. «Емоційне занурення»	10%	62%	28%	41%	56%	3%
Пізнавальний	Програма бесіди Методика «Встанови відповідність» (Збери квітку)	7%	38%	55%	24%	55%	21%
Креативний	Графічний тест П. Торенса [5]	7%	48%	45%	17%	62%	21%

Результати експериментального дослідження свідчать, що читання ліричних віршів під час ранкових зустрічей та на уроках літературного читання при роботі з дітьми молодшого шкільного віку є ефективним, та сприяє розвитку та вдосконаленню основних компонентів естетичної культури та естетичної компетенції. Так ми бачимо позитивні динамічні зрушення за всіма показниками, при чому мінімальна різниця у зростанні високого показника становить 10% (креативний компонент), а максимальна – 31% (ціннісно-орієнтаційний компонент).

Висновки. Процес формування естетичної компетенції та естетичної культури молодших школярів є складним та довготривалим, але читання ліричних віршів під час ранкових зустрічей та на уроках літературного читання сприяє їх формуванню та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Паврозник В.Ю. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва. *Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. / упоряд.:* О.Б.Петренко, Т.С.Ціпан; ред. кол.: О.Б.Петренко, Н.М.Гринькова, Т.С.Ціпан та ін. Рівне, 2016. Вип. 3. С. 275-280.

2. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти та науки України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Миропольский С.И. О музыкальном образовании народа в России и в Западной Европе. Спб, 1892. 128 с.
4. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид. допов. і переробл. К.: Вища пік., 2004. 422 с
5. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посіб. / Р.В. Павелків, О.П. Цишпало. Київ: «Центр учбової л-ри», 2013. С. 160–163.

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНИХ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

*Алла Гафіяк
д.п.н., к.е.н., доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних
технологій і систем*

*Національний університет «Полтавська політехніка
ім. Юрія Кондратюка»*

*Анна Калуга
здобувач освіти,
Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради*

***Анотація.** В статті розглянуто основні аспекти проблеми розробки навчальних хмарних сервісів та їх використання у навчальному процесі. Досліджено можливості впровадження хмарних технологій в сучасному освітньому просторі. Проаналізовано актуальні питання розробки навчальних хмарних сервісів та методика їх використання у навчальному процесі. Доведено, що використання хмарних сервісів для отримання навичок роботи з прикладними програмними продуктами та веб-сервісами є актуальним нововведенням в сучасний процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців.*

***Ключові слова:** хмарні технології, сервіси, прикладне програмне забезпечення, навчальний процес*

В наш час людство знаходиться на шляху переходу до інформаційного суспільства. Тому, постає питання формування інформаційного середовища

не тільки в організаціях соціальної сфери, а й в освітніх установах. Останнім часом спостерігається зростання зацікавленості щодо можливостей впровадження хмарних технологій в освіту у всьому світі. Тому, актуальними не вирішеними залишаються питання розробки навчальних хмарних сервісів та методик їх використання у навчальному процесі [1, С.77].

Зрозуміло що використання хмарних сервісів для отримання навичок роботи з прикладними програмними продуктами та веб-сервісами є актуальним введенням в сучасний процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Розглянемо найбільш відомі та розповсюджені з них[5, С.305].

Хмарна платформа Google Apps Education Edition характеризується наступними особливостями: основними інструментами, які студенти і викладачі можуть застосовувати при використанні Google Apps Education — це електронна пошта Gmail з підтримкою текстового, голосового Google Talk та відеочату, календар Google застосовується для планування будь-яких заходів від екскурсії до початку сумісного проекту або занять, а також Google диск. Хмарна платформа Microsoft Windows Azure містить локальне середовище розробки, емулятор обчислень Windows Azure, сховище Windows Azure, служба Microsoft SQL Azure реляційних баз даних, інтерфейс Windows Azure Connect для налаштування захищених підключень IPsec, шина служби Windows Azure для обміну даними, хмарна служба Windows Azure Access Control для перевірки достовірності й авторизації, мережа доставки вмісту Windows Azure Content. Популярна хмарна платформа Microsoft Live@edu надає можливості практичного вивчення відомих офісних додатків через web-браузер на основі хмарних технологій: використання електронної пошти, календаря, сервіс проведення веб-конференцій з можливістю відео-зв'язку, наявністю віртуальної дошки та сумісного доступу до робочого столу; створення та підтримка власного веб-сайту; створення та редагування документів Word, PowerPoint, Excel, OneNote будь-якої складності. Слід

відмітити, що сучасні Google сервіси та додатки під час дистанційного навчання є запорукою успіху у роботі в умовах карантину, але багато залежить від активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, технічних можливостей та, насамперед, навичок педагогів у сучасних інформаційних та цифрових технологіях [3, С.62].

За умов дистанційного навчання під час карантину всі учасники освітнього процесу України та світу завдання поставлені перед ними розв'язують за допомогою як індивідуальної, так і групової роботи засобами різноманітних месенджерів, програмного забезпечення для створення та проведення відео конференцій (зокрема Viber, Zoom, Google Classroom). Вони дозволяють педагогам здійснювати зворотній зв'язок із здобувачами освіти. Через використання платформ можливий і контроль засвоєння знань та оцінювання рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. Завдання з тестами дозволяє викладачу або керівнику курсу створити власну базу тестових завдань відповідно до викладеного матеріалу та вимог програми, задаючи критерії перевірки, система в автоматичному режимі здійснює перевірку виконаного завдання, а результати оформляються у спеціальні таблиці.

Список використаних джерел:

1 Borodina E.A. The information technology and mobile applications appliance for the future specialists preparation in higher education institutions / E.A. Borodina, A.M. Hafiiak, O.V. Shefer, S.P. Alyoshin. *Системи управління, навігації та зв'язку*. 2019. Вип. 3(55). С. 76-79.

2 Hafiiak A., Shepurko A. Information asset protection technologies. *Комп'ютерна інженерія і кібербезпека : досягнення та інновації : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти й молодих учених*, м. Кропивницький, 25–27 листоп. 2020 р. / М–во освіти і науки України, Держ. наук. установа “Інститут модернізації змісту освіти”, Центральноукр. нац.

техн. ун–т ; [відп. за вип. О. П. Доренський]. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. С. 8-9.

3 Haffiak A. Information technology as a component of improving the training quality future specialists in higher education institutions. *Системи управління, навігації та зв'язку*. 2019 Вип. 2(54). С. 60–65.

4 Албитов А., Соломатин Е. CRM (Customer Relationship Management). Корпоративный менеджмент. URL: <http://www.cfin.ru/itm/crm-review.shtml>

5 Гафіяк А.М. Information educational environment for the formation of professional competence of future specialists in information and communication technologies. *Інформаційне суспільство: сучасні трансформації: кол. монографія*. Вінниця-Могильов: ФОП Корзун Д.Ю. 2020. С. 303-312.

6 Гафіяк, А. М., Кононець, Н. В. (2020). CRM-системи як засіб оцінки рівня підготовки фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 1, С. 10–17.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Жанна Голда
ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця
Науковий керівник: Годлевська В.Ю.,
доктор історичних наук, професор

Анотація. У статті порушено проблему формування готовності майбутніх учителів до використання в професійній діяльності ігрових технологій. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури встановлено, що питаннями готовності вчителя до професійної діяльності займалися такі науковці, як М. Дяченко, Л. Кандибович, В. Лугового, В. Моляко, Г. Троцько та ін. Розкрито зміст понять «готовність майбутнього вчителя», «ігрові технології».

Ключові слова: гра, ігрові технології, готовність майбутнього вчителя.

Найважливішим завданням початкової школи є підготовка високоосвічених, творчих особистостей, які готові до постійного

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

самовдосконалення та активної діяльності в швидкозмінних соціально-економічних умовах. Школярам потрібно дати найсучасніші знання й практичну підготовку, які б забезпечували більш продуктивне рішення різних життєвих проблем у майбутньому. У роботі з учнями початкових класів необхідне впровадження активних форм і методів навчання, серед яких вагоме місце посідають ігрові технології. Гра є найбільш природною формою взаємодії між дітьми, саме у грі школярі розвиваються вільно і гармонійно. Застосування вчителями початкових класів ігрових технологій дає змогу мобілізувати інтелектуальні сили учнів та активізувати самостійний пошук шляхів розв'язання нестандартних завдань.

Учитель початкової школи повинен не тільки знати про ігрові технології навчання, а й уміти застосовувати їх на практиці, а для цього необхідно, щоб мета, зміст, форми і методи професійної підготовки були зорієнтовані на використання студентами цих технологій. Важливо підготувати вчителя з творчим науково-педагогічним мисленням, з певною системою особистісних, професійних якостей, необхідних знань, умінь і навичок, що сприятиме формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до зазначеного виду діяльності.

Проблеми готовності вчителя до професійної діяльності висвітлено в працях М. Дяченко, Л. Кандибович, В. Лугового, В. Моляко, Г. Троцько та ін. Теоретичні та практичні аспекти нових технологій навчання розроблені в науковому доробку В. Беспалька, Г. Селевка, О. Пехоти, О. Пометун, Т. Ремех, О. Саган, та інших вітчизняних і зарубіжних учених.

Видатні зарубіжні й вітчизняні дослідники працювали над проблемою з'ясування змісту поняття «технології навчання» (В. Беспалько, М. Кларін, І. Лернер, В. Бондар, С. Гончаренко, О. Савченко, Г. Сазоненко, П. Сікорський, С. Сисоєва та інші). Відомі вчені Н. Бібік, Л. Виготський, Дж. Дьюї, Ж. Декролі, Д. Ельконін, Н. Кудикіна О. Леонт'єв, А. Макаренко,

Ж. Піаже, С. Рубінштейн, Г. Спенсер, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші досліджували проблему використання гри в навчальному процесі.

Поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування ігрових технологій навчання» трактуємо як один із аспектів спеціальної професійної підготовки. Сформувати відповідний вид готовності – це сформувати цілі, мотиви, потреби в застосуванні ігрових технологій навчання; виробити систему знань, умінь, навичок про ігрові технології навчання та форми їх застосування; розвинути педагогічні здібності, необхідні для використання ігрових технологій навчання в освітньому процесі початкової школи [4].

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування ігрових технологій в професійній діяльності буде ефективною, якщо [1]:

- під час вивчення дисциплін професійно-орієнтованого циклу ознайомлювати студентів із інформацією про ігрові технології, їх ознаки й особливості організації на уроках;
- у ході проведення лекційних, практичних і лабораторних занять, педагогічної практики формувати в студентів потребу в оволодінні знаннями, вміннями й навичками зі створення комфортних умов навчання, створення атмосфери творчості, взаємної підтримки;
- активізувати знання студентів з теорії й методики застосування ігрових технологій в професійній діяльності;
- формувати в майбутніх учителях необхідність у самоосвіті, професійному розвитку, у потребі оволодінні ігровими технологіями.

Набуття умінь використовувати у своїй професійній діяльності ігрові технології в освітній діяльності молодших школярів у майбутніх вчителів школи I ступеню реалізується під час виробничо-педагогічної практики. Під час практики студенти ознайомлюються з методичними засадами побудови різних ігор; удосконалюють навички проведення ігор; вчаться враховувати

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

психолого-педагогічні особливості молодших школярів під час застосування ігрових технологій; розвиваються організаторські здібності.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання ігрових технологій ґрунтується на розвитку в нього педагогічної майстерності, що виявляється в уміннях поєднувати загальне й особистісне, абстрактне і конкретне, раціональне й почуттєве, та передбачає оволодіння алгоритмом реалізації інтерактивного спілкування. В ігровому навчанні особливого значення набувають уміння педагога створювати позитивне навчальне, ігрове середовища, стимулюючи прагнення учнів відчувати й осмислювати позитивне ставлення до себе та світу загалом. Але, щоб вдало застосовувати ігрові технології в освітньому процесі початкової школи, майбутній вчитель повинен розуміти дане поняття та вдало застосовувати у своїй професійній діяльності.

Існують різні підходи до визначення поняття «ігрові технології». Зокрема, І. Дичківською ігрові технології визначаються як «ігрова форма взаємодії педагога і дітей, що сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету [2]. У свою чергу, Г. Селевко до поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить широку групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Педагогічна гра має чітко поставлену мету навчання і відповідний педагогічний результат, які можна обґрунтувати, виділити в явному вигляді та охарактеризувати навчально-пізнавальною спрямованістю [6, 52]. Отже, гра є невід'ємною складовою уроку в початковій школі. Використання ігрових технологій у процесі навчання молодших школярів відповідає їхнім природним потребам, спрямоване на підвищення якості освіти, розвиток пізнавальної активності та творчої індивідуальності учнів. Особливість ігрових технологій полягає у створенні вчителем навчальних ситуацій, які допомагають учням початкових класів досягти успіху, вони стимулюють

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

потяг до знань, бажання пізнавати нове, відшукати способи розв'язування нестандартного завдання тощо. Саме під час ігрової діяльності учні молодших класів відчують себе дійсно вільними, задовольняються їхні інтелектуальні та емоційні потреби. Складання ігрових технологій з окремих ігор і елементів – турбота кожного вчителя початкової школи.

Хоча, надмірне застосування ігрових технологій навчання в освітньому процесі може і не дати бажаних результатів. Саме тому, доцільним у формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до використання ігрових технологій буде застосування різноманітних видів ігор (дидактичних, словесних, сюжетно-рольових, театралізованих та ін.). Під час виконання завдань студентам необхідно здійснювати пошук цікавої інформації.

Використання ігрових технологій є одним із головних засобів професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Такі технології стимулюють до інноваційної, пошукової, творчої професійної діяльності, а також творчої атмосфери взаємодії між учасниками процесу підготовки.

Таким чином, готовність студентів до використання в професійній діяльності ігрових технологій у школі I ступеня – це результат спеціальної підготовки, який являє собою інтегровану освіту особистості майбутнього вчителя початкових класів, яка виникає при об'єднанні мотивів, професійних знань, умінь, навичок і педагогічного досвіду, адекватних вимогам відповідного напрямку професійно-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Богданова І. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2003. 441 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. К. : Академвидав, 2004. 450 с

3. Марко М. М. Визначення структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, 2017. №7(15). С. 49–53

4. Приставська А. Ігрові технології навчання. *Англійська мова та література*. 2011. № 11. С. 5 – 97.

5. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика / [упоряд.: К. І. Волинець, Т. І. Люріна, О. Я. Митник; за заг. ред. К. І. Волинець]. К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. 247 с.

6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : [учеб. пособ.]. М. : Нар. обр., 1998. 256 с.

СУЧАСНИЙ СТАН СФОРМОВАНOSTІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ВПЛИВОМ МАС-МЕДІА

Тетяна Голінська

НПУ імені М.П. Драгоманова

м. Київ

*Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У статті проаналізовано результати експериментального дослідження щодо вивчення рівня сформованості в учнів молодшого шкільного віку моральних цінностей. Серед значної кількості загальнолюдських моральних цінностей було обрано ті, що є базовими для учнів молодшого шкільного віку і без яких не можливо формувати їх моральні навички і звички правильної поведінки: повага та співчуття; дружба та комунікабельність. Охарактеризовано методики дослідження моральних цінностей молодших школярів та впливу на їх формування засобів мас-медіа.

Ключові слова. Моральні цінності, моральна свідомість, моральна культура, моральне виховання, мас-медіа, засоби масової інформації, діти молодшого шкільного віку, початкова школа.

Проблема морального виховання сучасного покоління «цифрових» дітей (покоління Z та Альфа) хвилює і батьків, і вчителів. Адже формування моральної свідомості та цінностей відбувається саме у ранньому віці і під впливом багатьох факторів та засобів [5]. Серед них – засоби мас-медіа та їх

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

контент [1; 2]. Їх вплив на особистість сьогодні зростає стрімко і неупинно. Завдання школи полягає не у забороні використання учнями гаджетів, а навпаки у перетворенні їх у інструмент позитивного впливу на дитину та формування у неї медійної грамотності, уміння критично «фільтрувати» ці впливи та сприймати корисний контент для свого розвитку [4; 6].

У ході експериментального дослідження нами було розроблено основні критерії (мотиваційний, знаннєвий і практичний) та показники вияву досліджуваних моральних цінностей молодшими школярами (повага та співчуття; дружба та комунікабельність). На основі виділених критеріїв та показників їх прояву визначено рівні сформованості досліджуваних моральних цінностей: високий, середній та початковий.

Констатувальний експеримент було проведено у два етапи:

1) Виявлення рівня сформованості моральних цінностей у молодших школярів (повага та співчуття; дружба та комунікабельність).

2) Вивчення впливу засобів мас-медіа та їх контенту на формування моральних цінностей учнів нового покоління.

Для дослідження рівня сформованості в учнів цінностей поваги та співчуття, ми використали діагностичну методику «Незакінчені речення» (власна інтерпретація). Мета дослідження згідно даної методики: визначення рівня сформованості у дитини ціннісних орієнтацій на повагу та співчуття до інших людей та динаміки їх прояву. Суть її полягала в тому, щоб дитина закінчила речення самостійно та без підказок. Інтерпретація результатів відбувалася згідно визначених критеріїв та показників сформованості досліджуваних цінностей.

Для визначення рівня сформованості таких моральних цінностей як дружба та комунікабельність ми застосували малюнкову методику «ДімДерево-Людина» (автор Р. Берні). Мета методики: оцінка особистості досліджуваного, отримання даних, що стосуються сфери його взаємин з навколишнім світом в цілому і з конкретними людьми зокрема. Згідно

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

методики учні отримують завдання: на аркуші паперу у довільній, творчій формі намалювати дім, дерево та людину. Після завершення малюнка проводиться опитування. Воно створює сприятливі умови для того, щоб досліджуваний, описуючи і коментуючи малюнок, міг розказати про свої почуття, відносини, потреби тощо. А також надає досліднику можливість з'ясувати будь-які незрозумілі аспекти малюнка та виявити риси комунікабельності респондента, орієнтації на дружбу.

Отже, у ході констатувального експерименту ми з'ясували, що у дітей переважає середній рівень сформованості досліджуваних моральних цінностей (повага та співчуття, дружби та комунікабельності) (табл. 1). Причин таких результатів звісно багато. Серед них – вплив мас-медійних засобів на моральне становлення молодших школярів.

Таблиця 1

Показники сформованості досліджуваних моральних цінностей в учнів 2-Б класу (32 особи)

Рівні Моральні цінності	Високий		Середній		Початковий	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
<i>Повага та співчуття</i>	10	31,25	15	46,88	7	21,87
<i>Дружба та комунікабельність</i>	10	31,25	14	43,75	8	25,0

На другому етапі дослідження ми вивчали вплив мас-медіа та їх контенту на моральне виховання учнів. Для цього ми провели проєктивну методику «Мій герой». Результати даної методики є цікавими для аналізу і трактування, вони уточнювалися через опитування учнів та їх батьків щодо залучення дітей до тих чи інших мас-медіа та їх контенту.

Із проаналізованих робіт 26 (81,3%) містили малюнки супер-героїв з мультиків (Леді Баг, Мія, Наруто, Вампіріна, людина Павук, богатир, фея Вінкс тощо). Їх пояснення були приблизно однаковими: «хочу бути схожим на цього героя, бо він сильний, має супер-силу, його всі бояться/слухають». Деякі діти вказували моральні цінності героїв: добрий, чесний, справедливий,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

допомагає слабшим. Визначали й такі якості: *«любить гратися», «розважатися»*. Дівчатка вирізняли такі якості своїх героїв: *красива, розумна, «нею всі захоплюються»*. З аналізу проєктивної методики можна зробити такий узагальнений висновок: понад 80 % дітей молодшого шкільного віку взірць для наслідування асоціюють з образом мультгероя, що наділений супер силою або здобув цю силу за певних обставин і тому є сильнішим, кращим за інших. 8 учнів класу в усній бесіді говорили про те, що їх кумирами є ще й герої соц.мереж (Тік-Ток), блогери. Проте їх позитивні якості зводили до таких: *веселий, смішний, відомий усім, сміливий*. Вважаємо, що отримані результати є цікавими для аналізу і вчителів і батьків. Звісно образи героїв, що обирають сучасні діти, варті уваги і обговорення, аналізу і осмислення разом з дорослими. З тактовним визначенням позитивних і негативних якостей героїв, близькість їх до реального життя.

Результати проєктивної методики уточнювалися нами через опитування учнів та їх батьків щодо залучення дітей до тих чи інших мас-медіа та їх контенту. Аналіз результатів опитування показав, що з усіх гаджетів найбільш використовуваними серед другокласників є планшети (83%) та комп'ютери/ноутбуки (75%). На другому місці – телефони (67%), а на третьому – телевізори (52%). Відповідно на дітей цього віку найбільший вплив мають такі мас-медіа як інтернет (відеоконтент: мультфільми, фільми, розважальні передачі, реклама; соціальні мережі: відеоблоги, подкасти, тощо), комп'ютерні ігри, мобільні додатки (вайбер), телебачення, аудіокниги. Цікаво, що серед усіх названих медіа, телебачення знаходиться майже на останньому місці. Вплив друкованих медіа (газет, журналів, книг тощо) та слухових (наприклад, радіо) – мінімальний. Діти їх майже не використовують, або ж використовують за вимоги дорослих (батьки, вчитель).

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Досить цікавим є контент мультфільмів, що переглядають сучасні учні молодшого шкільного віку (78%) – це так звані «АНІМЕ», тобто анімаційні фільми та серіали японського походження. Вони мають свої стилістичні особливості і є різних видів. Найчастіше діти називали такі анімаційні мульт.серіали: «Леді Баг та Супер Кіт», «Мія і я», «Наруто». Їх головні герої – це супер герої з надзвичайною силою, що рятують світ, комунікують, вперше закохуються, а іноді й хуліганять (але залишаються найсправедливішими, найрозумнішими, найкрасивішими тощо). 80% хлопчиків і дівчаток – дивляться мультфільми американського виробництва про супер героїв та героїнь («Людина Павук», «Ніндзяго», «Клуб Вінкс», «Вамперіна», про принцес і фей). Лише 37 % учнів класу дивляться мультики розвивального спрямування («Фіксики», «Лунтік», «Дружні Мопси» тощо), які знайомлять їх з навколишнім світом, етичними нормами, тваринним світом.

35% учнів у класі слухають аудіокниги, що пропонують їм дорослі (батьки), а 33% - любляють слухати подкасти блогерів на різні теми, що самі знаходять у соцмережах. 64% учнів розповіли, що їм подобається переглядати такі соціальні мережі як Тік-Ток та Ютуб. 12% учнів вже мають свої канали на цих платформах.

Найбільший вплив, за нашим опитуванням, на учнів мають комп'ютерні ігри. На першому місці – це ігри, де варто будувати стратегії, входити в образ певного героя і перемагати. Є ігри командні, коли діти граючись разом, вчаться домовлятися, комунікувати тощо. Проте висновок можна зробити такий, що більшість ігор, так як і контент мультфільмів, це вплив на дітей образів супер героїв з надсилою і можливостями, що досить неоднозначно можуть формувати особистісні якості та культуру, поведінку дитини 6-10 років. Вони потребують уваги дорослих і додаткового роз'яснення, а іноді і заміни на щось більш корисне.

Отже, результати діагностування в учнів таких моральних цінностей як повага і співчуття, дружба і комунікабельність показали, що всі вони сформовані у них на середньому рівні і потребують уваги з боку дорослих. Додаткове дослідження впливу мас-медіа і їх контенту на учнів теж були продуктивними і корисними для нас. Оскільки показали, що саме впливає на наших дітей і як нам, дорослим, можна використати ці засоби з метою морального становлення підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Голінська Т., Коханко О. Вплив мас-медіа на моральне виховання учнів початкової школи. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*. Випуск 7. Івано-Франківськ, 2020. С.116-118.

2. Голінська Т., Коханко О. Аналіз проблем морального виховання молодших школярів у сучасних реаліях. *Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки*. Випуск 2. / Ред. колегія: Т.О. Олефіренка (голова) [та ін.]. НПУ імені М.П. Драгоманова. Івано-Франківськ: В-во Кушнір Г.М., 2020. С.16-19.

3. Даниляк Р.З. Морально-етичне виховання молодших школярів засобами дитячої періодики як проблема медіаосвіти. *Практична медіаграмотність : міжнародний досвід та українські перспективи: збірник статей Третьої міжнародної науково-методичної конференції*. К.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2015. С. 84-90.

4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

5. Матвієнко О.В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра: Наук.- метод. посібник. К.: «Стилос», 1999. 154 с.

6. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В.В. Різуна. К.: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН В СУЧАСНИХ ЗВО

*Яна Гусар,
Дар'я Костик
Мукачівський державний університет,
м.Мукачєво
Науковий керівник: Лавренова М. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У статті схарактеризовано навчальне середовище Moodle. Визначено його позитивні та негативні сторони. Представлено результати опитування студентів першого курсу Мукачівського державного університету.

Ключові слова: інформаційні технології, навчальна дисципліна, навчальне середовище Moodle, ЗВО.

В останні десятиліття інформаційні системи і технології все глибше проникають в життя людини, змінюючи його сприйняття й осмислення реальності, стиль мислення, етичні, естетичні, ціннісні установки. Комп'ютеризація охоплює всі сфери суспільства і сучасна людина вже не уявляє собі життя без різного роду гаджетів, без Інтернету, без можливості бути постійно на зв'язку з віртуальним світом [1].

Більш того, сприйняття та засвоєння інформації, в тому числі і навчальної, вже майже неможливо без використання комп'ютерних технологій. Переважна більшість сучасних школярів і студентів, готуючись до чергового заняття, в першу чергу звертаються до ресурсів Інтернету, на просторах якого сьогодні можна знайти будь-яку необхідну інформацію[1].

Проблемам створення і використання курсів дистанційного навчання присвячені роботи О. Андрєєва, О. Анісімова, В. Бардакова, Б. Бочарова,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

М. Воєводіної, В. Гриценко, О. Зачко, М. Козяр, О.Крюкової, Ю. Лобанова, Н. Нікулічевої, Т. Рак, В. Солдаткіна та багатьох інших.

Весь освітній процес у всіх його аспектах на сьогоднішній день тісно пов'язаний з інформаційними технологіями, що дозволяє значно підвищити ефективність взаємодії викладача та студента і його результат. Розвиток комунікативних аспектів комп'ютерних та Інтернет-технологій дозволяє з легкістю спілкуватися і обмінюватися різноманітними текстовими, аудіо- і відеоматеріалами: завантажувати їх на віртуальні диски провідних Інтернет-пошуковиків типу Google, Yandex, Mail і т.п. або на файлообмінники, викладати в спеціальні групи, які створюються в соціальних мережах (наприклад, Facebook) або в месенджерах (Viber, WhatsApp), публікувати на YouTube або просто відправляти файли чи посилання на них по електронній пошті.

У зв'язку з епідеміологічною ситуацією та введенням карантинних заходів, виникла необхідність реалізації сучасних методів навчання з опорою на самостійність студента і використання сучасного формату дистанційної освіти. На сьогоднішній день в ряді як вітчизняних, так і зарубіжних ЗВО активно і широко використовуються різні віртуальні платформи, що слугують базою для дистанційної підтримки навчальних курсів. Однією з подібних систем є Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище), створена австралійським професором Мартіном Дунгіамосом [3], яка дозволяє створити єдиний навчальний інформаційний простір для студентів та викладачів, поєднуючи в собі традиційні цінності очного навчання з ІКТ. Moodle ще називають системою управління навчанням, системою управління курсами, віртуальним навчальним середовищем або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, студентам та адміністраторам великий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Використання даної платформи в дистанційному навчанні Мукачівського державного університету дозволяє:

- забезпечити навчальний процес навчальними, навчально-методичними, довідковими та іншими матеріалами, що підвищують якість підготовки фахівців, і їх систематизувати;
- організувати комунікацію між викладачем і учнями в режимі реального часу, а також між самими учнями;
- оперативно інформувати учасників курсу про поточні або майбутні події організації навчального процесу;
- обмінюватися файлами будь-яких форматів;
- підвищити ефективність управління самостійною роботою студентів;
- організувати зворотний зв'язок в роботі з учнями.
- проводити оцінку знань учнів у різних формах, наприклад, тестування, проведення заліку з дисципліни, навчального курсу або іспиту;
- проведення індивідуальних і групових консультацій по виконанню різних видів робіт;
- здійснювати індивідуальну роботу в процесі рецензування робіт, в тому числі виконання індивідуальних завдань з практики, курсових проєктів, випускних кваліфікаційних робіт;
- контролювати відвідуваність, активність студентів, час їх навчальної роботи в мережі.

На підсумковій усній атестації з курсу «Вступ до спеціальності» було проведено опитування студентів про їхній досвід навчання в середовищі Moodle. Серед плюсів використання системи дистанційного навчання здобувачі вищої освіти відзначили: гнучкий навчальний графік (можливість переглянути і вивчити матеріал у зв'язку з технічними проблемами) (100%), в одному місці можна знаходити навчальні, навчально-методичні, довідкові та інші матеріали (100%), використовувати електронну бібліотеку (100%), багаторазово контролювати отримані знання за допомогою тестування (80%),

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

зручну самостійну роботу (80%), спілкування з одногрупниками і викладачем через форуми, чати, групові та індивідуальні консультації (80%).

Крім плюсів, навчальне середовище Moodle має ряд проблем використання, зокрема:

– неможливість ідентифікувати дистанційно особу студента (немає стовідсоткової упевненості в тому, що, наприклад, тест пройшов саме той студент, прізвище якого стоїть у журналі оцінок);

– можливість необ'єктивної оцінки знань студента викладачем (основа дистанційного навчання письмова, а деяким студентам легше викласти відповідь усно);

– необхідність достатньо високого рівня підготовки студентів для успішної роботи в системі дистанційного навчання;

– необхідність жорсткої самодисципліни студента [2].

Таким чином, інтеграція традиційних і сучасних дистанційних технологій в організації навчального процесу у ЗВО України дозволяє Університету збільшити кількість студентів, знизити витрати на організацію навчального процесу, зробити його більш ефективним.

Список використаних джерел:

1. Гарбуз Н. В., Закурдай С. О., Шавкун В. М. Проблеми впровадження Moodle в навчальний процес [Електронний ресурс]. URL: <http://2016.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=107&lang=ru>

2. Lavrenova, M., Lalak, N., & Molnar, T. (2020). Preparation of future teachers for use of ICT in primary school. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12 (Sup1), 185-195. <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/230>

3. Шандра Р. Організація дистанційного навчання в Moodle [Електронний ресурс]. URL: http://osvita.ua/vnz/high_school/72285/

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ У ВИХОВАННІ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Рената Дорогій,
Віталія Кирица
Мукачівський державний університет,
м.Мукачєво
Науковий керівник: Лавренова М. В.,
кандидат педагогічних наук., доцент*

***Анотація.** У статті авторами з'ясовано роль фольклору в процесі виховання та соціалізації молодших школярів. Визначено групи фольклорних жанрів та джерела виховання в українському фольклорі. Доведено, що фольклор впливає на інтелектуальну, емоційну, практично-діяльнісну сфери особистості дитини та має великий соціально-педагогічний і психологічний ефект.*

***Ключові слова:** малі фольклорні жанри, виховання, соціалізація, молодший школяр.*

Молодший шкільний вік вимагає особливої уваги дослідників. У цей період дитина одночасно включається і в нову діяльність, і в нову соціальну групу, і в новий тип відносин. У молодшому шкільному віці дитина вперше стикається з соціально регламентованою і обов'язковою навчальною діяльністю. Школяр не має можливості відмовитися від неї або замінити її іншою, рівноцінною. Тому необхідним є залучення молодшого школяра до громадянського виховання, духовно-морального й емоційно-ціннісного розвитку. Одним з таких засобів є ознайомлення з літературними творами і малими формами фольклору, які сприяють формуванню у дитини уявлень про особливості різних властивостей і відносин, що існують в природному і соціальному світі; збагачує емоції, дає зразки живої української мови.

Особливості соціалізації молодших школярів з використанням українського фольклору відображено в працях В. Абраменкової, О. Безпалько, І. Зверєва, А. Капської, М. Кучинського, М. Лановик, Н. Лисенка, Г. Мільченка, В. Москаленка, А. Мудрик, Л.О садченка, А. Палія, В. Романової, С. Савельєвої, В.Сухомлинського та інш.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Через усну народну творчість дитина не тільки опановує рідну мову, а й, освоюючи її красу, лаконічність, долучається до культури свого народу, отримує перші уявлення про неї.

Фольклор – незамінне джерело морального виховання дітей, так як в ньому відображено всю реальність життя, зокрема боротьба добра зі злом, щастя і горя. Він відкриває і пояснює дитині життя суспільства та природи, світ людських почуттів і взаємин; сприяє розвитку мислення й уяви дитини, збагачує її емоції, дає прекрасні зразки літературної мови.

Науковці, дослідники, збирачі фольклору з'ясували, що усі фольклорні жанри поділяються на дві великі групи:

- твори, які виконуються і побутують у середовищі дорослих;
- твори, які побутують серед дітей.

Усі жанри дитячого фольклору умовно можна поділити на три групи, а саме:

- тексти, створені дорослими для дітей;
- твори, які перейшли у дитячий фольклор із загального фольклорного доробку;
- твори самих дітей.

У соціокультурному вихованні молодших школярів фольклор виступає як джерело базових, споконвічних елементів культури, які стають підґрунтям для формування світовідчуття людини, культуровідповідної «картини світу», соціальних настанов та ціннісних якостей.

Джерелами виховання в українському фольклорі є: праця, побут, життєвий устрій, устої сім'ї, народні свята, традиції, звичаї, обряди, ритуали, різні ігри, витвори народного мистецтва, прикраси будинку, посуд, одяг, інтер'єр житла, численні фольклорні джерела (прислів'я, пісні, приказки, загадки тощо) [3, с. 42-47].

Щоб максимально досягти виховного ефекту за допомогою усної народної творчості, важливо не тільки, щоб вона було представлена

різноманітними жанрами, а й максимально була включена в усі життєві процеси молодшого школяра.

Дуже важливо, щоб учні з дитинства засвоїли суть моральних понять і людських цінностей. У процесі розвитку дитина формується як особистість, набуває властивих рис характеру, особливостей, які впливають на поведінку людини в житті, та з'являється власний світогляд.

В силу своїх художніх особливостей народне мистецтво близьке дітям, є доступним для їх розуміння та відтворення в самостійній діяльності. А це сприяє появі почуття задоволення, радості, що створює емоційно сприятливу атмосферу для розвитку дітей.

У ранньому віці дуже важливо поповнювати словниковий запас молодших школярів новими словами. Тут стануть у пригоді малі фольклорні жанри, адже добре підбрана, з виразністю розказана потішка допомагає встановити контакт, викликати позитивні емоції. Заклички запрошують дітей пограти в ігри. Загадки збагачують дитяче мовлення порівняннями, образними висловами, стимулюють мислення дитини, змушують розмірковувати, пояснювати предмети тощо [2, с. 163].

Дражнилки, прозивалки, мирилки мають великий соціально-педагогічний і психологічний ефект. Завдяки цим малим жанрам фольклору діти соціалізуються, набувають умінь взаємодіяти в колективі, навчаються міжособистісних взаємин, набувають умінь відстоювати свою гідність, відповідати на образу, усувати непорозуміння. Визнання негативних рис характеру, оцінка дошкільних проявів, учинків інших дітей, висміюваних у кепкуваннях і дотехах, водночас стимулює стриманість, самокритичність, саморефлексування. Свій внутрішній стан дитина природно прагне виявити назовні завдяки словесному відтворенню. Тож зазначені пареміографічні жанри додають психотерапевтичного значення [1, 140].

Лічилки (жмурили) застосовуються для вибору того, хто буде жмуритися виконують пізнавальну функцію. Засвоєння числових понять,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

кількісний аналіз осіб чи предметів здійснюється у практичному застосуванні. Утім, лічилки пов'язані не лише з числами, а й з природою, рослинним, тваринним світом, що відображується у змісті.

У початкових класах дітям подобаються скоромовки (чистомовки, швидкомовки) промовляючи які, вони можуть випробовувати себе й інших у правильному й швидкому вимовлянні складних в орфоепічному відношенні речень.

Щодо роботи над прислів'ями та казками на уроках мовно-літературної освітньої галузі вчителю варто запропонувати учням такі види робіт: продовжити прислів'я; знайти зайве прислів'я та обґрунтувати свою відповідь; визначити, про яку рису характеру йдеться в прислів'ї; згадати казкового персонажа, якому була притаманна така якість; пояснити наслідки негативної поведінки; з'ясувати, які слова вказують на негативне ставлення до вказаної поведінки, змоделювати ситуацію можливого використання прислів'їв, створення сюжетних малюнків. з поданих уривків казок вибрати різні форми привітання; продовжити казку; озвучити малюнок (скласти діалог з використанням ввічливих слів, виділених із казки), зіграти інсценізацію; скласти аналогічну казку або казку «навпаки».

Для більш тісного контакту з батьками на початку року можна виготовити папки – пересування, в яких записуються вирази народної мудрості (прислів'я, приказки, лічилки, скоромовки, колискові пісні) для того, щоб батьки могли повторити, завчити.

Також ефективно використовувати малі форми народного фольклору при навчанні дітей в самостійної діяльності при дозвіллі, на заняттях, конкурсах, розвагах, театралізації, обрядових святах. Це підвищує інтерес до усної народної творчості.

Таким чином, вміле використання фольклору в процесі виховання та соціалізації молодших школярів дає змогу впливати на інтелектуальну, емоційну, практично-діяльнісну сфери особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Котломанітова Г. Соціально-педагогічний потенціал малих жанрів українського дитячого фольклору. *Освітологічний дискурс*, 2014, № 3 (7). С.135-145.
2. Лавренова М.В. Роль народного слова у вихованні молодших школярів. *Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2015 р.*, Мукачево. Том 1 / Ред.кол. : Щербан Т.Д. (гол.ред.) та ін. Мукачево : Вид-во «Карпатська вежа», 2015. С.163.
3. Мудрик А.В. Социальная педагогика / Под ред. В. А. Сластенина. М.: Академия, 2000. 47 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLENDED LEARNING У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Тетяна Золотаренко
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Васютіна Т. М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

Анотація. У статті окреслені практичні аспекти упровадження технології змішаного навчання під час організації освітнього процесу учнів молодшого шкільного віку. Коротко розглянуто зміст освітньої технології *blended learning* та її моделі. Наведено приклад орієнтовного плану-конспекту уроку, розробленого для учнів 3-го класу відповідно до моделі змішаного навчання «Перевернутий клас».

Ключові слова: *blended learning*, здобувачі освіти молодшого шкільного віку, учні 3-го класу.

Технології віддаленого навчання, за період карантинних обмежень, стали необхідною умовою організації якісного та безпечного освітнього простору. Таким чином, для працівників освіти важливо розуміти, як упроваджувати дистанційний та змішаний формати, щоб використовувати всі його переваги та зменшити недоліки.

Освітня технологія змішаного навчання у педагогічній літературі трактується, як гібридна, що поєднує у собі роботу on-line та off-line. Дослідники Майкл Хорн і Хізер Стейкер визначають чотири моделі змішаної освіти: ротаційна (вона у свою чергу включає ротацію за станціями, ротацію за лабораторіями, «перевернутий» [1; 2] клас та індивідуальну ротацію), «гнучка» модель, «модель самостійного змішування» та поглиблена віртуальна модель. [3] Кожна з них обов'язково включає як on-line та і off-line частину, однак відрізняється пропорціями цих складових.

Ротаційна модель. Суть моделі «*ротація за станціями*» полягає у змінах різної діяльності (станцій) у класі (наприклад, робота у групах, з учителем та інше), однак обов'язково має включати on-line частину. Здобувачі освіти працюють у класі за графіком, змінюючи станції. Особливістю цієї моделі є те, що усі учні повинні пройти усі станції. Подібною до неї є «*Ротація за лабораторіями*», проте суттєва їх різниця у тому, що тут учні змінюють місця роботи не в межах класної кімнати, а в просторі закладу освіти, і однією з локацій є окреме приміщення для on-line роботи. «*Перевернутий клас*» – дещо інша модель, зміст якої полягає у вивченні теоретичного матеріалу вдома (on-line частина), натомість у класі відпрацювання практичних вмінь та додаткових обговорень складних фрагментів теорії (off-line частина). Існує ще одна подібна модель до «ротації за станціями» – «*індивідуальна ротація*», однак вона відрізняється тим, що учням не обов'язково проходити усі станції, тож така модель більш адаптована до потреб кожного здобувача освіти.

«Гнучка модель». Модель, за якої здобувачам пропонується гнучкий графік, який постійно видозмінюється, щоб якнайкраще адаптуватися до потреб кожного здобувача освіти. Таким чином, можемо спостерігати різні варіанти впровадження гнучкої моделі в практику навчання. Від великої кількості групової роботи та обговорень до лише індивідуальної роботи on-line.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

«Модель самостійного змішування». Робота над навчальним курсом відбувається тільки в режимі on-line. Різниця між цією моделлю та дистанційним навчанням полягає у тому, що таким чином здобувачі освіти вивчають лише один предмет, натомість вивчення інших, відбувається у off-line форматі. Оскільки така модель потребує високого рівня самоконтролю, самоорганізації власного процесу навчання, її доцільно використовувати лише у старшій школі.

Поглиблена віртуальна модель. Особливістю останньої моделі, яку виокремлюють дослідники Майкл Хорн і Хізер Стейкер, є можливість самостійно виокремлювати з навчального курсу складові і вирішувати, у якому форматі вони будуть вивчатися on-line чи off-line. На відміну від попередньої моделі таким чином може бути організоване навчання усіх дисциплін, а не лише окремого курсу.

Висвітливо упровадження моделі змішаного навчання «Перевернутий клас» у контексті уроку з «Я досліджую світ» для здобувачів освіти 3-го класу за темою «Шкільна форма». Так, метою описаного уроку є: розширення знань учнів з теми «Шкільна форма», її значення та різноманітність у світовому просторі; вдосконалення навичок їх самостійної роботи, розвиток естетичних смаків. Обладнання, яке необхідне для реалізації заняття: мультимедійна презентація, аркуші формату А4, олівці, фломастери.

Таблиця 1

Орієнтовний план-конспект уроку з ЯДС для 3-го класу (технологія змішаного навчання, модель «Перевернутий клас»)

Завдання для виконання on-line (вдома):	Завдання для виконання off-line (в класі):
1. Прочитати інформацію з теми уроку, що подана у підручнику на сторінці 11.	1. Організаційний момент. 2. Актуалізація опорних знань. • Робота з інструментом

ШКІЛЬНА ФОРМА

Шкільна форма — це одяг, в якому діти ходять до школи. У деяких країнах шкільна форма є обов'язковою, а в інших її немає.

- Яка шкільна форма вам подобається найбільше?
- Чи є обов'язковою шкільна форма у вашій школі?
- Розділіть дошку на дві частини і позначте їх «+» і «-». Під знаком «+» запишіть переваги шкільної форми, а під знаком «-» — її недоліки.
- * Об'єднайтесь у групи. Уявіть себе дизайнерами одягу і створіть свої моделі шкільної форми. Презентуйте їх у класі.

11

11 Я досліджую світ : підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, І. В. Гарбузюк, О. Л. Хомич, Н. В. Андрук, К. С. Василенко— Київ : Видавництво «Алатон», 2020. — 144 с. ISBN 978-966-2663-84-6

2.

ати

сат

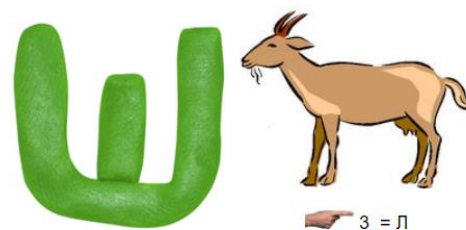
и есе, у якому висвітлити своє ставлення до шкільної форми.

3. Подивитися відео-урок зі створення шкільної форми з паперу за технікою оригамі (<https://www.youtube.com/watch?v=qPvfgfSNX9Ts>). Зробити шкільну форму з паперу та оздобити за власним смаком.

розвитку критичного мислення
Таблицею ЗаХОД. Фронтальна
робота.

Знаю	з	Хочу	Дізнався/
теми		дізнатися	Дізналася
уроку			

3. Виступи здобувачів освіти, які вони готували вдома, з цікавою інформацією про шкільну форму різних країн.
4. Виставка шкільних форм виконаних у техніці оригамі.
5. Повідомлення теми та завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності.
 - Відгадування ребуса.

Відповідь: школа.

4. ідго
тува
ти

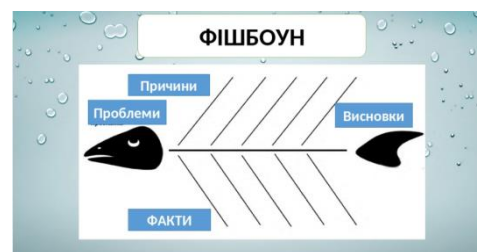
коротку цікаву інформацію про шкільну форму у різних країнах.

Учитель за допомогою програми з генерування випадкових чисел об'єднує клас у групи, для виконання завдань під час off-line частини.

Відповідь: форма.

6. Сприймання та усвідомлення учнями фактичного матеріалу, осмислення зв'язків і залежностей між елементами вивченого.

- Використання технології «Fishbone Diagram», з'ясування питання чи потрібна шкільна форма. Фронтальна робота.

- Групова робота. Створення лепбука до теми уроку.
 - Презентація результатів роботи кожної з груп.
7. Узагальнення та систематизація знань.
- Робота з інструментом розвитку критичного мислення Таблицею ЗаХоД. Фронтальна робота.

Знаю з теми уроку	Хочу дізнатися	Дізнався/ Дізналася

8. Підбиття підсумків уроку. Вмотивоване оцінювання учнів.

- Вправа «Мікрофон».

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

	<p><i>Контрольно-оцінна бесіда.</i></p> <p><i>Я дізнався ...</i></p> <p><i>Я навчився ...</i></p> <p><i>Яким способом я дізнався і навчився ...?</i></p> <p><i>Цінним цей урок є для мене тим, що ...?</i></p>
--	--

Як підсумок, можемо зазначити, що освітня технологія змішаного навчання позиціонує себе як гібридний формат, що включає переваги дистанційного навчання та дозволяє забезпечити off-line комунікацію, яка є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Вольневич О.І. Технологія flipped classroom в дистанційному й очному навчанні. Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Т. 36. Вип. 4. С. 121-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_36_4_14 (дата звернення: 17.02.2021).
2. Воротникова І.П. Модель перевернутого класу для навчання вчителів Modern scienyific researches and developments: theoretical value and practical results. 2016: materials of international scientific and practical conference (Bratislava, 15-16 March 2016). К.: LLC «NVP Interservice», 2016. P. 53-56.
3. M. Horn, H. Staker. Blended: Using disruptive innovation to improve schools. San Francisco: JosseyBass, 2015.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

*Людмила Коломієць
НПУ імені М.П. Драгоманова*

м. Київ

*Науковий керівник: Коханко О. Г.
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** У статті проаналізовано проблему впровадження проєктної технології у освітній процес початкової школи, зокрема, у виховну діяльність з молодшими школярами. Саме вона може вирішити завдання формування у молодших школярів творчості, активності, життєвих компетентностей та наскрізних умінь, що потрібні для життя. Різні види проєктної діяльності учнів дозволяють перетворити виховний процес у процес взаємодії та співпраці на засадах педагогіки партнерства.*

***Ключові слова.** Проєкт, проєктна технологія, виховна діяльність, учні молодшого шкільного віку, початкова школа.*

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, коли проходять глибинні державотворчі процеси, що охоплюють соціальну та економічну сферу, відбувається пошук нових засобів і методів формування творчої особистості, творця здатного до самостійної поведінки і дії, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення.

З-поміж педагогічних інновацій виділимо використання проєктної технології у позаурочній виховній діяльності. Сучасний стан розвитку суспільства міцно пов'язаний із проєктною культурою, яка приходить у сфери матеріального виробництва, науки, мистецтва, систему соціальних взаємовідносин, суспільну свідомість людини тощо. Одним із системоутворюючих підходів, який дозволяє формувати особистість сучасного школяра, є проєктна діяльність, яку можна розглядувати як самостійну структурну одиницю освітнього процесу.

Сучасні дослідники А. Вербицький, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Литвиненко, П. Лузан, І. Ревенко, С. Сисоєва зазначають, що традиційні методи і форми навчання не створюють нині реальних умов для набуття здатностей та наскрізних умінь, яких вимагає від сучасної людини

суспільство і виробництво. За їхньою допомогою майже неможливо навчити учнів творчій діяльності, міжособистісному спілкуванню, самоорганізації тощо. З точки зору В. Безпалько, Б. Блума, В. Журавльова, М. Кларіна, В. Монахова та інших, педагогічна технологія є складовою частиною системи навчання, пов'язаною з дидактичним процесом, засобами та організаційними формами навчання. Лише ця частина системи навчання відповідає на традиційне питання «Як вчити» зі значним доповненням «Як вчити результативно».

Проектна технологія – це цілісна педагогічна технологія, яка дає можливість вирішити завдання: долучення учнів до життя суспільства; формування навичок спілкування та співпраці; розвитку творчого мислення та навичок роботи з джерелами інформації; відправною точкою для подальшого зростання учня у власних очах; самоосвіти та самореалізації.

Виконання учнівських проєктів — це складна самостійна діяльність учнів під керівництвом учителя. Позиція вчителя під час реалізації методу проєкту на практиці переходить із носія готових знань до перетворення в організатора пізнавальної, дослідницької діяльності своїх учнів. Змінюючи психологічний-клімат у класі, вчитель переорієнтує свою виховну роботу і роботу учнів на різноманітні види самостійної діяльності учнів, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру.

Метод проєктів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще у 20-і роки минулого сторіччя в США та мав назву «метод проблем». Метод проєктів був запропонований і розроблений американським філософом Джоном Дьюї та його учнем В. Кілпатріком [1]. Він запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях.

У США, Англії, Бельгії, Німеччині та багатьох інших країнах ідеї проєктної технології знайшли широкий відгук і втілення. Теоретичні знання

та їх практичне впровадження в проектній технології раціонально поєднувалися [5].

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури свідчить про те, що поняття «проект» трактується досить широко. У науковій думці різних часів, працях Д.Джонсона, Н. Матяш, О. Пехоти, В.І Слободченкова, І.Чечеля, І. Шендрик та інших існувало різне визначення даної категорії як прототипу або прообразу бажаного об'єкту; як процесу, що дає початок змінам явищ та дійсності; як механізму розвитку освіти; як задуму, плану, цільового акту діяльності, пакету документів, що описує план майбутньої діяльності тощо.

Метод проектів, як зазначають Є. Васіна, М. Леонтьєва, С. Пилюгін, Є. Полат, С. Ящук та інші визначається: як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів; як особистісно орієнтований метод навчання, заснований на самостійній діяльності учнів із визначенням проблеми і оформленню практичного результату розробки; як система навчання, де учні здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються [3].

Починаючи з 90-х років ХХ століття, в ході реформ системи освіти, прокинувся інтерес до проектної технології в позаурочній діяльності в закладах освіти України. Можна стверджувати, що метод проектів переживає друге народження, ефективно доповнюючи інші педагогічні технології, які сприяють становленню особистості школяра як суб'єкта діяльності та соціальних відносин. Впровадження проектної діяльності – це нагальна потреба нашого часу.

Організація проектної діяльності прямо залежить від того, якого типу проект вибирається його учасниками для роботи. З огляду на різні підходи до класифікації проектів у педагогічній літературі визначено кілька ознак, за якими розрізняють проекти [4].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

I. Єрмаков пропонує характеристику різновидів навчальних проектів [2]. Впроваджувати у початковій школі в позаурочній виховній діяльності можна такі проекти:

1. Творчі проекти – пов'язані з проектуванням та втіленням інноваційних ідей (у галузі мистецтв, навчальних і соціальних процесах).

2. Ігрові проекти – це навчальні проекти, пов'язані з організацією та розвитком ігрової діяльності школярів. Вони можуть здійснюватися у сфері спорту, рольових, інтелектуальних ігор тощо.

3. Пізнавальні проекти – проекти, пов'язані з пізнанням певних природних та соціальних процесів і явищ у польових умовах, що передбачено змістом освіти.

4. Дослідницькі проекти спрямовані на формування в учнів умінь та навичок науково-дослідницької діяльності, навчальну імітацію елементів дослідницької діяльності вчених у процесі навчання.

5. Практико-зорієнтовані проекти – проекти, які передбачають вироблення конкретних проектних продуктів, які характеризують ступінь сформованості функціональної грамотності учня.

За кількістю учасників проекти у виховній діяльності можуть бути: індивідуальні, парні, колективні. За тривалістю діяльності: *короткострокові*: тривають від двох до шести годин (уроків); *середньої тривалості*: тривають від тижня до місяця; *довгострокові*: тривають від одного до кількох місяців [6].

Важливо мати на увазі, що етап обговорення та вибору проблеми дослідження є досить відповідальним, а його результати впливають на подальшу реалізацію проекту, тому необхідно дотримуватися таких принципів:

- Демократичність процесу вибору проблеми. Вибір проблеми повинен бути з ініційований самими учнями та підтриманий більшістю класу.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- Перспективність вирішення проблеми. Потрібно, щоб діти уявили, яким чином можна реалізувати свої плани.

- Простота та реальність проблеми. Проблема не повинна бути великою, глобальною, далекою від дітей. Найбільший виховний ефект досягається в разі цілковитого й успішного вирішення проблеми.

- Вікова та потенційна відповідність. Важливо, щоб проблема, за вирішення якої взялись школярі, відповідала їхнім потенційним можливостям, віковим особливостям.

Після закінчення проекту доцільно організувати обговорення, під час якого учні матимуть змогу оцінити проектну діяльність у цілому та особистий внесок кожного в загальну справу.

Таким чином, упроваджуючи проектні технології, можна перетворити важкі і не завжди зрозумілі для учнів теми у простіші, доступніші та цікавіші. Важливо створити у навчанні та вихованні такі умови для учнів, які б сприяли формуванню пізнавальних інтересів, розвитку творчих здібностей, креативності та наскрізних умінь для життя.

Список використаних джерел:

1. Бондар В.І., Коханко О.Г. Дидактика: теорія і технологія її вивчення. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Початкова освіта». К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012.145 с.

2. Єрмаков І. Проектні технології в навчально-виховному процесі. К: Промінь, 86 с.

3. Кондратова Л.Г. Використання методу проекту в позакласній діяльності класного керівника. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки*. Київ-Запоріжжя. 2003. Вип. 29. С. 140-150.

4. Круглова О.С. Технологія проектного обучения. *Завуч*. 1999 №6 С.7.

5. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.М.Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.

6. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. М., 2000. С. 64.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

*Тетяна Лукаш
НПУ ім. М.П. Драгоманова
м. Київ*

*Науковий керівник: Слабко В. М.,
доктор педагогічних наук, професор*

Анотація. У тезах ідеться про важливість формування в учнів початкової школи навичок читання під час проведення нетрадиційних уроків засобами фольклору.

Ключові слова: учні початкової школи, навички читання, фольклор.

Вивчення фольклору в початковій школі має важливе як освітнє, так і виховне значення, оскільки такі твори містять велику сукупність моральних принципів, які людина повинна застосовувати у своєму житті, є невичерпним джерелом народних традицій, звичаїв, наповнених естетичними принципами. Фольклорні твори розповідають про життя і побут нашого народу в різні історичні періоди, тому є дуже цікавими для дітей молодшого шкільного віку та викликають інтерес до читання. Вивчення фольклорних творів розвиває у дитини любов до батьківщини, рідної мови та бережливе ставлення до природи та людей сприяє розвитку інтелектуальних здібностей дітей та формуванню особистості учня [4].

Усна народна творчість - це колективна, літературна та музична творча діяльність народу. Це також художня та словесна творчість людей у їхніх цілих типах і формах, в яких засоби мови зберігали знання про життя та

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

природу, давні вірування та культу, відображали світ думок, почуттів та переживань. Тому формування в учнів початкової школи навичок читання ефективно шляхом упровадження нетрадиційних уроків.

Окрім традиційного навчання при навчанні учнів початкової ланки читанню, стає актуальним використання нестандартизованих форм організації навчальної діяльності, а саме: використання фольклорних творів, оскільки такі уроки дозволяють наблизити школу до реальності життя, захопити учнів, розвивати стійкий інтерес до навчання, спонукати до пошуку оптимального шляху вирішення незвичних ситуацій, творче застосування знань, здібностей, способів дії, задовольняють потребу дітей в інтелектуальному розвитку, мають позитивний емоційний вплив. Організаційні форми не тільки урізноманітнюють навчальний процес, а й змушують учнів насолоджуватися робочим процесом [1].

Вибір, підготовка та впровадження нестандартизованих форм навчання вимагає методичної підготовки. Перш за все, потрібно врахувати що ці заняття передбачають тісну співпрацю між усіма навчальними предметами.

Ознаками нестандартизованих форм організації навчання читанню засобами фольклору є нетрадиційна структура викладання, ретельно продуманий свій сценарій заняття, оригінальний дизайн місця проведення, використання різних засобів навчання (музика, відео, мультимедійні пристрої тощо), раціональне поєднання різних видів педагогічної взаємодії учасниками навчального процесу (колектив, група, пара, індивід), використання інтерактивних прийомів [3].

Ефективним є формування в учнів початкової школи навичок читання засобами фольклору шляхом проведення уроку у нетрадиційній формі казки, тому що учням початкової школи дуже близький і ясний світ казок. Урок у формі казки захоплює дитину, знімає психологічний стрес, мотивує до освітньої діяльності. Дидактичний матеріал про казки, які читаються, краще запам'ятовуються та відтворюються.

Одним із варіантів нестандартизованих форм навчання читанню є віртуальна екскурсія, яка заохочує до читання, щоб мати змогу подорожувати та брати участь у певних заходах[4].

Існують нетрадиційні способи перевірки успішності учнів – уроки-змагання. На таких заняттях учні змагаються між собою та демонструють свої знання, вміння та навички, набуті під час вивчення певного мовного розділу.

Ці уроки мають різні назви: змагання винахідливих та кмітливих (КВК), вікторини, "Поле чудес" тощо. Усі вони базуються на змаганнях серед команд через виконання певних завдань[1].

Тому завдання цієї магістерської роботи – дослідити ефективні шляхи формування в учнів початкової школи навичок читання під час проведення нетрадиційних уроків засобами фольклору.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К.: Віпол, 1987. 96 с.
2. Вашуленко М.С. Методика викладання української мови в початковій школі. К., 2008. 318 с.
3. Лухтай Л.К. Нестандартний урок. *Початкова школа*. 1992. № 3. С. 31-35.
4. Навчання і виховання учнів 2 класу. Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко К.: Початкова школа, 2002. 606 с.
5. Нетрадиційні уроки в початковій школі. 2 клас / Укладач Л.І. Нечволод. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 96 с.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ярина Макар
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет ім.Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ
Науковий керівник: Сливка Л.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У даній роботі висвітлено основні аспекти ігрової діяльності як засобу навчання і виховання зростаючої особистості. Визначено значення ігрової діяльності під час навчання і виховання учнів молодшого шкільного віку. Описано важливість функції ігрової діяльності та багатоаспектність керівництва ігровою діяльністю.

Ключові слова: ігрова діяльність, навчання, виховання, молодший шкільний вік.

Ігрова діяльність є своєрідним і незамінним засобом самовиховання, самонавчання, самопізнання і самореалізації учнів.

Процес формування учня самостійною, ініціативною, вдумливою особистістю може бути успішним, лише в тому випадку, якщо вчитель буде турбуватися про це з першого ж дня. Одним із найефективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають ігри [3,18].

Як визначає Н. Кудикіна, *ігрова діяльність* — це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Специфіка ігрової діяльності полягає в тому, що її продуктивність визначається активним функціонуванням уяви дітей і міжособистісного спілкування [2, 27].

У навчально-виховному процесі початкової школи ігрова діяльність є багатофункціональним педагогічним методом. Його ефективність забезпечується через урахування вікових та індивідуальних потреб учнів, особистісно орієнтований підхід до кожної дитини, встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між педагогами і дітьми [2, 5].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу [4, 18].

Використання на уроках дидактичних та навчальних ігор процес навчання цікавим, спонукає дітей до бадьорого та творчого настрою, полегшує засвоєння навчального матеріалу. Різноманітні ігри під час навчально-пізнавального процесу посилюють цікавість дітей до навчального предмета. Отож робимо висновок, що гра – це незамінна ланка розумового розвитку дитини [3; 4].

Узагальнення педагогічних досліджень про використання ігрової діяльності у навчально-виховному процесі початкової школи дозволяє нам стверджувати, що ігрова діяльність — це багатофункціональний педагогічний метод.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що основними педагогічними функціями ігрової діяльності є — збагачення емоційно-почуттєвої сфери учнів, а також креативна, адаптаційна, діагностуюча, мотиваційна, розвивальна, виховна, навчально-пізнавальна і коригуюча функції. Кожна конкретна гра водночас виконує декілька функцій, проте певні з них є провідними.

Виховна і розвиваюча цінність навчання в формі дидактичної гри полягає в утриманні і спрямованості його на вирішення завдань морального виховання - виховання позитивного ставлення дітей до явищ навколишнього життя, до праці, взаєминам людей, виховання поваги до родини, до старших.

Педагогічне керівництво ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі охоплює два взаємопов'язані блоки: *організаційно-пропедевтичний* і *методичний* [2, 5].

Для дітей молодшого шкільного віку ігрова дія повинна встановлювати більш складні взаємини між учасниками гри. У ігрову дію, як правило, входить виконання тієї чи іншої ролі в певній ситуації гри. Дитина

діє так, як в його дитячій уяві повинен діяти зображуваний образ, переживає успіхи і невдачі, пов'язані з цим образом.

Ефективний вплив ігрової діяльності на гармонійний розвиток дитячої особистості підвищується внаслідок систематичності, послідовності, планованості і цілеспрямованості організації ігор різних видів у навчально-виховному процесі [1,12].

Таким чином, використовуючи величезний виховно-освітній потенціал дидактичної гри, педагог може вирішувати найрізноманітніші завдання виховання, навчання і розвитку дітей, домагаючись високої ефективності їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік / ред. Т.О. Піроженко та ін. Київ : Генеза. 88 с.

2. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: 13.00.01. Загальне педагогічне та історичне педагогіки. Київ. 2004. 41 с.

3. Ноздрова О.П. Дидактична гра як засіб стимулювання пізнавальної активності учнів 6-7 річного віку. Автореф.13.00.09. Теорія навчання. Харків, 2008. 20 с.

4. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі. *Початкова школа*. 2010. №1. С. 18-20.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Світлана Медведєва
Красноградський педагогічний фаховий коледж
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Красноград
Науковий керівник: Монастирська О.В.

Зростаючий інтерес до гри актуалізує гейміфікацію як освітню технологію. Використання гри не є чимось новим у навчанні, однак діджиталізація змусила сучасних педагогів знайомитися з новим інструментарієм, методами ефективної організації освітньої гейміфікації. Важливим є не тільки зміст контенту, а й процес залучення до знань, стимуляція інтересу, збереження уваги, емоційне налаштування на співробітництво.

Потенціал ігрового навчання у тому, що воно допомагає здобувачам освіти бачити завдання, тему або модель як частину загальної системи. Звичне запам'ятовування як правило сконцентроване на окремих фактах, ігри ж змушують побачити предмети, явища у взаємозв'язках. У гейміфікації є потужний потенціал. Гра мотивує здобувачів освіти до навчання, викликає інтерес до пізнання світу, усвідомлення мети діяльності, правил встановлених взаємин.

Поєднуючи безліч цікавих рішень, елементи гейміфікації можна застосовувати на різних етапах уроку, з повторенням або як цілісний компонент всього уроку. Це залежить від вибору гри, теми уроку, цілей та завдань. Цілі гейміфікації мають бути конкретними, досяжними, актуальними, обмеженими у часі, робота кожного учасника – чітко спроектованою. Обираючи інструменти (мобільні пристрої, інші цифрові помічники) педагог враховує інтереси здобувачів освіти, можливості використання в аудиторії.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Готуючи урок-гру, учитель повинен врахувати такі рекомендації □1□:

1. Продумати сюжет майбутньої гри. Важливо врахувати захоплення дітей конкретного класу: комп'ютерну гру, книгу, кінофільм чи мультфільм. Актуальний ігровий сюжет має вдало поєднуватись з навчальною темою.

2. Визначити мету гри. Конкретні цілі уроку (засвоєння матеріалу з теми, набуття навичок тощо) можна «засекретити», інтригуючи формулюванням (розкрити таємницю, дізнатися про задум героїв, дійти до визначеного місця, тощо). Виконуючи певну місію, кожен учасник гри повинен відчувати свою значимість, необхідність особистого внеску у спільну справу. Ролі не обов'язково можуть бути персональними. Продумані завдання у групах (біля інтерактивної дошки, зі смартфонами, з роздатковим матеріалом, за комп'ютером) обов'язково повинні закінчуватись поєднанням результатів заради досягнення спільної мети.

3. Окреслити правила. Сценарій уроку має логічно поєднувати всі його етапи, кожен новий крок наближати до кінцевого результату. Чіткість дій і розуміння напрямку руху додає здобувачам освіти запалу, вмотивовує до виконання завдань. Ігровий контент легко інтегрується зі звичайними вправами, математичними задачами, дослідями з природознавства тощо.

4. Продумати систему заохочень. Очевидний результат на кожному етапі уроку-гри вмотивовує учнів.

5. Використовувати сучасні технології. Інтерактивна дошка, планшети, смартфони викликають захоплення, прискорюють виконання завдань.

Для ігрових елементів, включених в освітній процес, характерними є такі особливості □3□:

- система зворотнього зв'язку, публічне схвалення завершення роботи;
- збільшення й ускладнення завдань, поступове отримання доступу до нової інформації, виконання завдань за обмежений період часу;
- індикатори прогресу (наочне відображення поступового росту, цифрове позначення значимості виконаної роботи);

– партнерські взаємовідносини; управління діяльністю гравців.

Існує безліч ресурсів, які урізноманітнюють освітній процес і подобаються здобувачам освіти. Серед найпопулярніших – українська платформа онлайн-курсів «Prometheus», українська онлайн-платформа «Choizu», міжнародна платформа «Khan Academy» та інші. Сервіс Classtime допомагає швидко і якісно перевірити рівень засвоєння матеріалу, зацікавити та згуртувати учнів за допомогою ігрових елементів.

Командні ігри Classtime реалізують три форми гейміфікації □2□:

- змагання, де використовуються прості та зрозумілі правила, мотивують. На екрані інтерактивної дошки можна демонструвати прогрес кожної команди як в турнірній таблиці;
- гра без визначення переможця допомагає уникнути напруження. Учні вчать у співпраці, невимушено, із задоволенням;
- візуалізується мета, стають видними результати роботи команд.

Позитивні емоції, що виникають під час гри, налаштовують до співпраці, активності: діти не бояться зробити помилку, усвідомлюють, що все можна виправити; відчують гордість за особистий внесок у результат, впевнені у схваленні завершення процесу. Інтерактивне середовище, взаємодія формують ініціативність, вміння критично мислити та генерувати ідеї.

Список використаних джерел:

1. Гейміфікація у школі: як прийоми з комп'ютерних ігор мотивують дітей до навчання. URL: <https://naurok.com.ua/post/geymifikaciya-u-shkoli-yak-priyomi-z-komp-yuternih-igor-motivuyut-ditey-do-navchannya> (дата звернення: 10.03.2021).

2. Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів до навчання. URL: <https://www.classtime.com/blog/heyifikatsiya-zasib-pidvishchennya-motyvatsiyi/> (дата звернення: 10.03.2021).

3. Освітній потенціал відеоігор: світоглядно-методологічні засади. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28035/1/O_Horban_OPVSMZ_OD_2019_3-4%2826-27%29.pdf (дата звернення: 10.03.2021).

ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анжела Мелещенко

Красноградський педагогічний фаховий коледж

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Красноград

Науковий керівник: Весельська Т. В.

Зазвичай ми сприймаємо партнерство в освітньому середовищі як дружні взаємозв'язки між закладами освіти, здобувачами освіти та батьками. Однак реалії часу вимагають розширення такого трикутника до п'ятикутника і включення у партнерські відносини державу та роботодавців. Держава створює освітні стандарти відповідно до вимог сучасного світу і потреб самих здобувачів освіти – майбутніх фахівців. Вибір професії, формування необхідних компетентностей для успішної професійної діяльності часто проходять з орієнтацією на вимоги роботодавців. Заклади освіти, батьки, здобувачі освіти змушені цікавитись запитами роботодавців. Вірогідно, що у найближчі десятиліття сучасні здобувачі освіти працюватимуть у професіях, яких ще не існує. Отже, уже сьогодні викладачі мають вчити учнів, студентів гнучкості, умінь швидкого пристосування до змін, перенавчання, а можливо створення для себе професій чи робочих місць.

Карантинні вимоги, які вимушено оголили проблеми взаємозв'язків між батьками, педагогами та самими здобувачами освіти, не тільки ускладнили

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

організацію освітнього процесу, але й допомогли знайти кращі формати навчання. Для системи освіти майбутнього з новими викликами та збереженням партнерства усіх учасників освітнього процесу кращим вважаємо змішане навчання.

Змішане навчання дає можливість індивідуалізувати отримання знань: дати більше часу для вивчення матеріалу або розширити можливості тим здобувачам освіти, хто може рухатися швидше. Цифрові технології дозволяють у режимі онлайн швидко обмінюватись інформацією усім учасникам освітнього процесу. Поінформованість, конструктивне обговорення і коригування позицій допомагає підвищити якість надання освітніх послуг.

Змішане навчання сьогодні набирає неабиякої популярності у світі. Поєднання онлайн і офлайн форматів навчання дозволяють використати різні способи подання матеріалу, види перевірки.

Онлайн-навчання – зручний, дієвий формат отримання нових знань, який вимагає мотивації та самоконтролю і в той же час не чинить соціального тиску.

Ефективно застосовувати змішане навчання можна за умови технологічної готовності викладачів, здобувачів освіти і закладів освіти, ґрунтовної методичної підготовки та деталізованого проектування організації аудиторних занять та самостійної роботи учнів, студентів [1]. Технологічне налаштування забезпечить доступність матеріалів, зручність здійснення контролю за процесом навчання, полегшить роботу викладача і зацікавить здобувачів освіти. Правильно сплановані методичні аспекти навчання підвищують мотивацію, налаштовують на ефективну взаємодію між суб'єктами навчання.

Роль педагога за системи змішаного навчання суттєво змінюється: він стає не лише носієм інформації, але й помічником в організації самостійного навчання учня чи студента, дослідником і режисером. Через спілкування у

діалозі, він дізнається про потреби здобувачів освіти, розуміння ними матеріалу, орієнтує на конкретну частину курсу, налагоджує (за потреби) роботу у групах, моделює тип і зміст комунікацій. Розуміючи важливі елементи організації дистанційного навчання – зміст, підтримка, пізнавальна активність – спонукає здобувачів освіти ділитися успіхами, сумнівами, долати проблеми, разом обмірковувати стратегію діяльності. Успішне, продуктивне керування навчанням учнів, студентів – ключова вимога до педагога-тьютора. Уміле поєднання аудиторного досвіду роботи з комп'ютерними вміннями, інформаційно-цифровими технологіями допоможе викладачеві навчитися керувати змішаним навчанням.

Усі учасники змішаного навчання повинні мати доступ до розкладу, плану занять, результатів оцінювання робіт, окреслених цілей та завдань. Прозорість планування та навчальних очікувань сприяють ефективному управлінню гнучким освітнім процесом, який фокусується на компетенціях і практичних навичках [2].

Співпраця з батьками у моделі змішаного навчання має важливе значення, особливо для здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти. Частина часу учні навчатимуться поза межами школи, тому слід визначити правила залучення батьків до змішаного навчання. У залежності від конкретних умов і можливостей родина бере участь у плануванні і проходженні індивідуальної навчальної траєкторії дитини.

Організація змішаного навчання дещо обмежує живе спілкування. Тому важливо правильно налагоджувати комунікативні зв'язки, коли зустрічі відбуваються в аудиторіях. Діалоги мають передбачати обговорення емоційного стану учасників освітнього процесу, проблеми самостійного навчання, батьківської підтримки та порозуміння.

Партнерство є основою гармонізації ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Навчання цифрового покоління у системі змішаного навчання не виключає важливості такої взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenvchannia-bookletspreads-2.pdf>

(дата звернення: 11.03.2021).

2. Як запровадити змішане навчання у школі: 10 найважливіших складових. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-zaprovadyty-zmishane-navchannya-u-shkoli-10-najvazhlyvishyh-skladovyh/>

(дата звернення: 12.03.2021).

ВИКОНАННЯ ПРОЄКТНИХ РОБІТ З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Марія Мисюк

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

*Науковий курівник: Васютина Т.М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

Анотація. У тезах описано досвід дистанційного вивчення основ природознавства в умовах карантинних обмежень. Особливу увагу приділено організації виконання проєктів творчого рівня складності, в яких здобувачам освіти задана лише тема, а хід виконання, зміст, особливості представлення результатів студенти обирають самостійно. На прикладі проєкту «Докази обертання Землі навколо своєї осі» висвітлено позитивні моменти і труднощі, з якими ми зіткнулись під час його виконання у дистанційних умовах.

Ключові слова: проєкти, дистанційне навчання, основи природознавства.

У зв'язку з Covid19 було запроваджено карантинні обмеження у всіх освітніх закладах України. У цьому зв'язку, усі дисципліни нашого університету було переорієнтовано на їх вивчення у дистанційних умовах. Справжнім викликом для нас стало вивчення окремих тем «Основ природознавства», оскільки важко було уявити як можна вивчати все про листки, суцвіття, плоди та насіння, умови життя організмів без гербарних

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

зразків, колекцій та живих рослин. Не менш складними для нас було вивчення розділу про неживу природу. Вирішити цю проблему нам допомогли роботи в додатку Jamboard та проектна діяльність.

Питанню використання проектів у навчанні здобувачів освіти давно приділяється увага з боку вчених та методистів. Як зазначають автори, що досліджують проблему організації проектної діяльності учнів (О.Кондратюк, О.Онопрієнко, О.Пехота, О.Лінник та ін.), у процесі її виконання передбачено: постановку певної проблеми і наступне її розкриття, розв'язання, з обов'язковою наявністю ідеї та гіпотези розв'язування; чітке планування дій, розподіл (якщо розглядається групова робота) ролей, тобто наявність завдань для кожного учасника та створення умов тісної взаємодії; відповідальність учасників проекту за свою частину роботи; регулярне обговорення проміжних кроків та результатів [1]. Вирішення певної проблеми у ході проектної діяльності передбачає, «з однієї сторони, використання різноманітних методів та засобів навчання, а з іншої – інтегрування знань та умінь з різних галузей науки, техніки, творчості» [3, с. 35].

Як показує практика, проектна діяльність завжди орієнтована на самостійну роботу здобувачів освіти, яка відбувається індивідуально, в парах, групами. У випадку з основами природознавства ми виконували індивідуальні проекти на тему «Вплив абіотичних факторів на проростання насіння однодольних і дводольних рослин (на прикладі квасолі і пшениці)», парні із землезнавства на теми: «Утворення опадів та їх види. Погода», «Екзогенні та ендегенні процеси рельєфоутворення», «Повітряні маси і фронти. Циклони і антициклони», «Місцевий, поясний і літній час. Календар» та інші. Цінним для нас була організація роботи над проектами, які не мали заздалегідь підготовленого плану, інструкції до виконання. Наприклад, виконуючи парний проект «Докази обертання Землі навколо осі», ми дізнались багато нового про те, що рух Землі навколо своєї осі призводить

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

до виникнення сили Коріоліса, яка відхиляє усі рухомі предмети вправо у південній півкулі і вліво – у північній півкулі. Ця сила спричиняє ряд геоэффектів, а саме: відхилення падаючих тіл на схід (в першому наближенні); у північній півкулі сила Коріоліса спрямована вправо від руху, тому праві береги річок в північній півкулі крутіші – їх підмиває вода під дією цієї сили. У південній півкулі все відбувається навпаки; спричиняє обертання циклонів та антициклонів [4]. Силу Коріоліса, зумовлену добовим обертанням Землі, можна виявити спостерігаючи за рухом маятника Фуко, прототип якого є в нашому університеті. Він є ще одним доказом обертання землі навколо своєї осі. Його запропонував приблизно 150 років тому французький фізик і астролог Леон Фуко. Площина коливання маятника поверталася, що було би неможливо за законами фізики, якби Земля не здійснювала обертальних рухів [2]. Водночас, працюючи над проєктом, ми мали повну свободу у розгортанні змісту та способів представлення результатів (рис. 1).

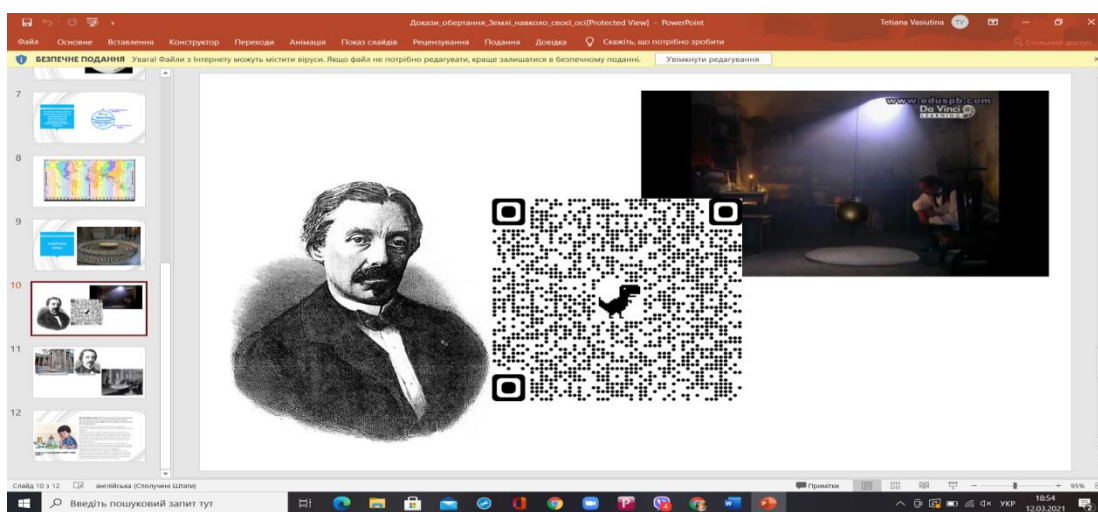

Рис.1. Ідеї з виконання проєкту «Докази обертання Землі».

Водночас, під час виконання проєктних робіт нами було виявлено як позитивні, так і негативні сторони. Позитивним в цьому було те, що ми весело проводили час за пошуком цікавої інформації та проведення дослідів. Труднощі, з якими ми зіткнулися, були пов'язані з тим, що не завжди можна було зв'язатися зі своїм партнером з проєкту через відсутність стабільного

інтернету, також складність виявилася в освоєні програм для роботи з відео у остаточних результатах.

Кінцевим результатом проектування, на який і спрямовані ідеї творчого рівня виконання проєктів, є вихід за рамки окремого дослідження, розвиток почуття відповідальності, самодисципліни, здатності до самоорганізації, вміння планувати свою роботу і час, здатності вести конструктивну дискусію, бажання виконати справу якісно, вміння представити результати своєї роботи. Таким чином, виконання таких робіт на основах природознавства дозволило нам (крім нових знань) опанувати новий досвід роботи з проєктами творчого рівня та вивчити програми, які ми використали для представлення одержаного результату в дистанційних умовах.

Список використаних джерел:

1. Васютіна Т.М. Методичні орієнтири організації проєктної діяльності учнів з природознавства. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 50 – 54.
2. Маятник Фуко. URL: <https://uk.wikipedia.org/>
3. Пехота О.М. Освітні технології: [навчально-методичний посібник] К.: АСК. 2009. 255 с.
4. Сила Коріоліса. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬТЦВА В СІМ'Ї

Ольга Навальківська
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького
м. Мелітополь
Науковий керівник: Єрьоміна Л. Є.
кандидат педагогічних наук

Анотація: тези доповіді присвячено важливій проблемі сьогодення – явищу насильства в сім'ї. Автором обґрунтовано актуальність проблеми, зазначено на видах насильства в сім'ї. На основі аналізу наукових джерел у матеріалах акцентовано увагу на широкому спектрі наслідків насильства в сім'ї для подальшого розвитку дитини.

Ключові слова: соціальна робота, діти, насильство у сім'ї.

Жорстоке поводження з дітьми є складною для вивчення проблемою. Наявні оцінки складності перебувають у широкому діапазоні в залежності від країни і використовуваного дослідницького методу. Оцінки означеної проблеми залежать від наступних факторів: від застосування визначення жорстокого поводження з дітьми; від досліджуваного типу жорстокого поводження з дітьми; від статистичної інформації і якості офіційних статистичних даних; від якості обстежень самих жертв, батьків або педагогів [1], [2].

Падіння життєвого рівня і якості життя у багатьох сім'ях призводить до стресів, громадської ізоляції, алкоголізму і наркоманії, а також початкової схильності до насильства, особливо по відношенню до дітей. Такі соціально небезпечні явища, як пияцтво одного або обох батьків, а також грубість, зазвичай набувають ознак жорстокості не лише у відносинах між подружжям, а й у їх ставленні до дітей.

З огляду наукових джерел та статистичних даних з'ясовано, що насильство має різні прояви. Так, наприклад, в енциклопедії для фахівців соціальної сфери (за І. Зверевою) виділяють кілька видів насильства в сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне і економічне. Фізичне насильство – це прямий або непрямий вплив на жертву, з метою заподіяння фізичної шкоди, що виражається в нанесенні побоїв, каліцтв, тяжких тілесних ушкоджень, побоїв, поштовхах тощо. Сексуальне насильство – це насильницькі дії, коли людину силою, загрозою або обманом змушують всупереч його бажанням до будь-якої форми сексуальних відносин. Психологічне насильство – нанесення шкоди психологічному здоров'ю людини, що виявляється в образах, залякування, погрозах, шантажі, контролі. Економічне насильство – матеріальний тиск, що може проявлятися в забороні навчатися або працювати, у позбавленні фінансової підтримки, у повному контролі матеріальних доходів тощо [3, с. 282]. Важливим вважаємо те, що в одній і

тій же ситуації можуть проявлятися кілька видів насильства одночасно, наприклад, фізичне (нанесення побоїв) та психологічне (образи і погрози) тощо.

Жорстоке поводження з дітьми може мати довготривалі наслідки. Ця проблема призводить до стресу, що пов'язаний з порушенням раннього розвитку мозку. У свою чергу екстремальний стрес може порушувати розвиток нервової та імунної систем. Окрім цього, насильство у дитячому віці уможлиблює підвищений ризик виникнення проблем в області поведінки і фізичного і психічного здоров'я, таких як: вчинення насильства або становлення жертвою насильства; депресію; паління; ожиріння; сексуальну поведінку високого ризику; незаплановану вагітність; вживання алкоголю і наркотиків тощо.

Нагальною потребою сучасного суспільства є те, що факти насильства над дітьми в сім'ї не прийнято розголошувати, вважається, що це внутрішньо-сімейна справа. Телевізійні новини, наприклад, за минулий місяць доводять, що проблем, пов'язані з насильством вдається виявити лише завдяки вчителям у школі, які помічають неблагополучних дітей, сусідам та значно рідше – інспекторам центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Це, на нашу думку, є значною проблемою, що потребує пильної уваги. Так, наприклад, Центральним органом, фахівці якого займаються вирішенням проблем насильства над дітьми, є органи соціального захисту, і, зокрема, соціально-реабілітаційні центри для неповнолітніх. У соціальній роботі з дітьми, які опинилися у важкій життєвій ситуації (насильство у сім'ї) виділяються наступні етапи: діагностичний, корекційно-реабілітаційний та після реабілітаційний. На кожному з цих етапів реалізується комплексний підхід, що полягає у наданні соціально-правової, медичної та психолого-педагогічної допомоги.

Актуальним методом реабілітаційної роботи для дітей вважають клієнтоцентровану ігрову терапію, завдяки якій дитина може виражати

приховані почуття. У нашому дослідженні перспективу вбачаємо у розробленні профілактичних заходів для дітей, які є учнями шкіл різного типу. Комплекс заходів «Барви щасливого дитинства», що будуть спрямовані на забезпечення інформацією учасників з приводу важливості даної проблеми та своєчасного звертання по допомогу, а також – плануємо включення ряду арт-терапевтичних вправ для виявлення ставлення до проблеми насильства та її попередження.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону дитинства». Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. С. 142.
2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Відомості Верховної Ради України. 2002. № 10. С. 70.
3. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина Несен
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Шуляк Ю.Л.
доцент

Анотація: мета цієї статті - показати необхідність застосування дидактичних ігор на уроках в початкових класах. А саме показати на практиці, що гра є як засіб підвищення ефективності пізнавальних здібностей. Використання дидактичних ігор на уроках в початкових класах сприяють позитивному ставленню до навчання, формують дружні стосунки між дітьми, вчать працювати в команді, цікаво та легко засвоювати нові знання.

Ключові слова: дидактична гра, молодший школяр, початкова школа, пізнавальні здібності.

Кожен вчитель знає, що в центрі навчального процесу перебувають учні, тому постійно потребує пошуку цікавих завдань, вправ, ігор та використання

сучасних засобів. Для особистісного розвитку учнів вчитель постійно вдосконалюється, розвивається у своїй професійній діяльності.

Одним ефективним методом стає для вчителя в навчально-виховному процесі це застосування ігрових елементів на уроках. Цим самим вчитель стимулюємо пізнавальні можливості учнів. Адже гра як ніщо інше дуже захоплює дітей. У грі виявляються і розвиваються творчі здібності, уява, фантазія. Діти спілкуються, взаємодіють, що є головним у соціалізації кожної дитини. Ігри дають змогу створити атмосферу доброзичливості, команди, емоційного піднесення, вільного вибору. Ігри на уроці сприяють активізації розумової діяльності учнів, викликає інтерес до навчання. Гра також сприяє виникненню позитивних емоцій та зацікавленості в учнів під час вивчення різних тем. Радість та позитив від ігрової діяльності в процесі гри поступово переходить в радість від навчання.

2. Літературний огляд

Про впровадження дидактичної гри в навчальний процес була думка багатьох педагогів.

Ще з часів Я. Коменського навчання розглядається як спільна діяльність учителя й учнів. Побудова системи навчання можлива лише за умови, що на природу учіння як діяльності учня вироблена цілком конкретна точка зору. Я. Коменський, а пізніше і К.Ушинський, який фактично розробив теорію уроку у вітчизняній педагогіці, виходили з того, що учіння – це здобуття знань різнорідних наук і умінь розв'язувати різноманітні завдання та виконувати дії з використанням знань. Знання трактувалися як чуттєві уявлення, а також як поняття і їх системи. Основними компонентами учіння, на думку вчених, є розуміння, заучування на пам'ять, мовна і зовнішня маніпулятивно ручна дія[5,263].

Найвищу оцінку грі як засобу навчання дав В.Сухомлинський . Він писав: « Гра - це величне світле вікно, яке в духовний світ дитини вливається

потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості» [1,181].

Також зазначав К. Ушинський писав: «Зробити серйозне заняття для дітей цікавим – ось завдання початкового навчання» [2,120] та А.Макаренко зазначав : «Гра має важливе значення в житті дитини...Якою буде дитина в грі, такою вона і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...»[3,145]. І дійсно їхні слова обгрунтовані та цінні. Опрацювавши наукову і методичну літературу по даній темі, можемо зробити висновок, що дидактичні ігри мають належне місце у вихованні та навчанні дітей молодшого шкільного віку. Ігри на уроці підвищують ефективність пізнавальних здібностей у дітей.

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження: теоретично обгрунтувати та експериментально перевірити, що дидактичні ігри є засобом підвищення ефективності пізнавальних здібностей молодших школярів.

Відповідно до поставленої мети дослідження були визначені такі завдання:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з досліджуваної проблеми.

2. Розглянути суть понять «пізнавальні здібності» та «дидактична гра» як метод навчання і виховання молодших школярів .

3. Розробити та експериментально перевірити застосування дидактичної гри як засіб ефективності пізнавальних здібностей молодших школярів.

4.Особливості використання дидактичних ігор в початковій школі як засіб підвищення ефективності пізнавальних здібностей молодших школярів

5. Результати дослідження

Застосовуючи гру на уроках початкових класів, можна зробити висновок, що у процесі експериментального дослідження проводилися заміри рівнів навчальних досягнень. Для визначення результатів застосування

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

методики навчання, в нашому випадку – гра, на якість знань, умінь та навичок. Учням класу були запропоновані завдання, вправи та ігри по різних навчальних предметах, а саме : математика, українська мова, я досліджую світ.

Ми можемо стверджувати, що гра полегшує роботу на уроці та підвищує ефективність пізнавальних здібностей у дітей. Також нагтовхує дітей до спільної праці та взаємодії, розкриває таланти. Використовуючи різні способи ігрової діяльності було виявлено, що діти зацікавлюються навчальним матеріалом, і саме гра допомагає зосередитись на головному. Та підгтовхує дітей до пізнавальної діяльності, яка формує інтерес до головного.

Також було помічено, що при використанні гри на уроці можуть виникнути і певні труднощі. Зараз розглянемо ті, які були зафіксовані:

-Деякі учні не вступають у гру, або вступають у неї формально. Це буває на початковому етапі уроку, коли діти приступають до уроку.

-Коли учасники не можуть знайти вірного рішення.

-Гра затягується, бо учасники відволікаються.

-Гра затягується, бо учні не можуть налагодити взаємодію, але вчитель уточнює їм ролі.

-Гра закінчується швидко, бо діти йдуть до мети найкоротшим шляхом. І хочуть ще такі ж завдання.

Одним з ефективних способів збору і накопичення інформації є метод анкетування. Тому для того, щоб оцінити ефективність та прогресивність гри на уроці, було застосовано саме цей метод. Отже, анкетування — метод масового збору матеріалу за допомогою анкети[4,31]. Ті, кому адресовані анкети, дають письмові відповіді. Бесіду й інтерв'ю називають опитуванням "обличчя до обличчя", анкетування — заочним опитуванням. Результативність бесіди, інтерв'ю, анкетування в значній мірі залежить від змісту й структури запитань.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Було створено анкету, в якій діти мали відповісти на 2 питання: 1. Чи сподобався урок?; 2. Чи запам'ятався новий матеріал?

Анкети заповнені дітьми були опрацьовані, і побудована діаграма 1 .

Як видно з діаграми, що анкетування пройшло 32 учня 3го класу з них 26 учнів (у відсотках це 81%) з легкістю та цікавістю запам'ятали новий матеріал , а 6 учнів(19%)- дещо було незрозумілим. Таким чином, можна стверджувати, що застосування гри на уроках є ефективним методом для засвоєння дітьми навчального матеріалу. Результатами експериментального дослідження підтвердили правильність сформуваної гіпотези нашого дослідження.

6. Висновки. Гра полегшує роботу на уроці та підвищує ефективність пізнавальних здібностей у дітей. Також наштовхує дітей до спільної праці та взаємодії, розкриває таланти. Використовуючи різні способи ігрової діяльності було виявлено, що діти зацікавлюються навчальним матеріалом, і саме гра допомагає зосередитись на головному. Та підштовхує дітей до пізнавальної діяльності, яка формує інтерес до головного.

В початковій школі велику увагу приділяють розвитку пізнавальних здібностей та емоційної сфери дітей. Ось саме гра виступає, як засіб та метод для розвитку дітей. Застосовувати ігри та ігрові вправи важливо на кожному уроці тому, що діти схильні то систематизації та алгоритму дій. Учні звикають до тривалої діяльності на уроці. Тому щоб покращити і правильно налаштувати роботу на уроці в нагоді стає гра, як один з найефективніших методів організації навчального процесу на уроці.

Для визначення результатів застосування методики навчання, в нашому випадку – гра, на якість знань, умінь та навичок. Учнім класу були запропоновані завдання, вправи та ігри по різним навчальним предметам, а саме : математика, українська мова, я досліджую світ. Застосовуючи гру на уроці, можна зробити висновок, що у процесі експериментального дослідження проводилось опитування. Таким чином, можна стверджувати,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

що застосування гри на уроках є ефективним методом для засвоєння дітьми навчального матеріалу. Результатами експериментального дослідження підтвердили правильність сформованої гіпотези нашого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори*: у 5-ти т. Т.3. К.: Рад. школа, 1977. 670 с.
2. Ушинський К. Д. Дитячий світ. М., 1863.
3. Макаренко А. С. Проблеми шкільного виховання. *Методика виховної роботи*. К., 1990. С. 139–205
4. Педагогіка: підручник / І. В. Зайченко. К.: Видавництво Ліра, 2016. 608 с.
5. Малафіїк І.В. Дидактика: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2005. 397с.

ПРОЄКТ GLOBE ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Оксана Остапенко

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

*Науковий керівник: Коваль Т. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. За результатами опрацювання теоретичних джерел та проведеного експерименту у процесі реалізації Міжнародного екологічного проєкту GLOBE висвітлено особливості формування дослідницьких умінь молодших школярів та зроблені відповідні висновки щодо важливості застосування проєкту GLOBE, як сучасного засобу дослідницької діяльності учнів.

Ключові слова. Дослідницькі уміння, Концепція «Нова українська школа», проєкт, Міжнародний екологічного проєкт GLOBE.

Актуальним, на сьогодні, є питання формування дослідницьких умінь учнів, оскільки саме вони вказують на готовність особистості здійснювати дослідницьку діяльність та сприяють творчому застосуванню знань на практиці. В умовах реалізації Концепції «Нової української школи» [2] згідно

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Державного стандарту початкової загальної освіти, компетентність молодшого школяра передбачає наявність у нього досвіду дослідницької діяльності, в основі якої лежать сформовані дослідницькі вміння [3].

Як свідчить аналіз педагогічної літератури та практична діяльність навчальних закладів, проблема організації та здійснення дослідницької діяльності сучасних школярів залишається недостатньо дослідженими. Для вирішення цих проблем доцільно розглянути участь у Міжнародному екологічному проєкті GLOBE (Global Learning and Observations to Benefit the Environment або «Глобальне вивчення та спостереження з метою поліпшення довкілля»), що є частиною міжнародної науково - освітньої програми.

GLOBE – це міжнародний практичний науково-освітній проєкт, який об'єднує зусилля учнів, учителів і вчених-дослідників, спрямовані на отримання додаткової інформації про навколишнє середовище шляхом збору даних і проведення спостережень. Програма GLOBE має п'ять основних напрямів дослідження: атмосфера, біосфера, гідросфера, ґрунт, Земля як система. Отже, все вищесказане дає нам можливість припустити, що участь в Міжнародний екологічний проєкт GLOBE сприяє формуванню в учнів дослідницьких умінь [5, 8].

Для участі у проєкті GLOBE нами був обраний напрям «Педосфера». Експеримент проводився при вивченні теми з природознавства «Природа України. Ґрунти України, їх охорона» [1, 128]. Проєкт отримав назву «Ґрунти моєї місцевості». В ньому брали участь 26 учнів 4-го класу. Метою дослідження було перевірити педагогічні умови формування дослідницьких умінь у процесі реалізації екологічного проєкту GLOBE. Для реалізації мети та завдань дослідження, нами, спираючись на фахову літературу (Н.Недодатко [4]), було розроблено критерії та рівні сформованості дослідницьких умінь учнів початкових класів. Такими критеріями у контексті нашого дослідження стали: практична готовність, мотивованість, прояв креативності, ступінь прояву самостійності. Оцінка кожного з даних

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

критеріїв співвідносилися з рівнями сформованості умінь дослідницької діяльності молодших школярів: початковий, продуктивний, креативний рівні. Під час проведення проєкту учні досліджували наступні питання, а саме: «Що таке ґрунт та види ґрунтів?», «Як утворюється ґрунт?», «З чого складається ґрунт?», «Як тварини впливають на ґрунт?», «Як поліпшити властивості ґрунту?». Джерелами інформації служили енциклопедії, фільми каналу «Discovery», Інтернет, наукова література. Спочатку учні знаходили інформацію індивідуально, потім здійснювали обмін інформацією в групах. Результатом даного проєкту було оформлення портфоліо кожною групою, зі своїми статтями та яскравими ілюстраціями.

За результатами оцінювання дослідницьких умінь було констатовано, що рівень цих умінь у молодших школярів значно підвищився. Так показники креативного рівня сформованості дослідницьких умінь зріс від 19,2 % до 50 %, продуктивного знизився на 3,9 %, а початкового знизився на 26,9%. Аналіз результатів проведеного дослідження підтвердив гіпотезу про те, що участь у даному проєкті була досить ефективною для формування дослідницьких умінь учнів.

Висновки. Вивчення теоретичних джерел та проведення експерименту з молодшими школярами у процесі реалізації екологічного проєкту GLOBE, як сучасної технології дослідницької діяльності учнів, дозволяють успішно формувати дослідницькі вміння молодших школярів, необхідних їм не тільки в навчанні, а й у повсякденному житті гнучко адаптуватися до життєвих ситуацій, самостійно та критично мислити, уміти бачити і формулювати проблему, знаходити шляхи її вирішення, усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використанні в житті.

Список використаних джерел:

1. Гільберт Т.Г., Сак Т.В. Природознавство. 4 клас. Київ: Генеза, 2015.

2. Концепція української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/
4. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідницьких умінь старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки». Харків, 2000.
5. Програма GLOBE. Посібник для вчителя (2001). URL: <https://nenc.gov.ua/doc/raznoe/globeTB.pdf>
6. Сало Т.О., Сало О.В. Природознавство. Практичний посібник учня початкової школи. Чернігів: Країна мрій, 2013.
7. Хитаєва Л.П. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи. Харків: Ранок, 2008.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

*Наталія Перепелиця
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Слабко В. М.,
доктор педагогічних наук, професор*

***Анотація.** У статті розкрито сутність освітньої технології розвитку критичного мислення школярів. Зауважено, що розвиток особистостів сучасних умовах потребує формування нового типу мислення: критичного, яке дає змогу ефективно розв'язувати різні життєві завдання. Проаналізовано особливості використання технології розвитку критичного мислення школярів у педагогічній практиці.*

***Ключові слова:** критичне мислення, технологія розвитку критичного мислення, розвиток особистості, педагогічна практика.*

Реформування системи освіти в Україні висуває нові вимоги до суспільного навчання й виховання. Першочерговим є завдання щодо

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

створення закладами освіти таких умов, які б сприяли розкриттю потенційних можливостей дитини, розвитку її здібностей, забезпечували успішність під час шкільного навчання, сприяли становленню важливих рис особистості, які б допомагали вирішувати життєві проблеми.

На виконання цих завдань спрямовані сучасні освітні технології, що з кожним роком використовуються у вітчизняній педагогічній практиці більш широко й продуктивно. Великі можливості для формування життєвих компетентностей школярів дає технологія розвитку критичного мислення, яку докладно описала Діана Ф. Гелперн, авторка посібника «Психологія критичного мислення». Американська психологиня на основі педагогічного досвіду розробила ефективну програму навчання навичкам критичного мислення, що допомагає мислити більш сучасно в процесі вирішення різних задач пізнавального або життєвого змісту.

Початок вивчення проблеми критичного мислення знаходимо в роботах філософа й психолога Джона Д'юї, який визначає його як активний і ретельний розгляд будь-якої думки з точки зору її обґрунтувань та подальших висновків, на які вона спрямована. Виступаючи засновником поняття критичного мислення, він наголошував на його виникненні саме тоді, коли з'являється проблема, яку треба вирішувати[1, 133].

Сьогодні у педагогіці критичне мислення розглядається вченими як здатність людини до самостійної оцінки явищ оточуючої дійсності, наукових знань, думок і тверджень інших людей, вміння бачити їх позитивні та негативні сторони; а також прагнення до кращого, більш оптимального розв'язання проблем, до перегляду існуючих догм, стереотипів, традицій.

Загалом вчені по-різному визначають ознаки критичності мислення, але єдині в тому, що сучасних школярів необхідно навчити мислити критично, що означає спрямовувати їх увагу в правильне русло, вчити робити висновки та знаходити рішення в проблемній ситуації, розвивати вміння аналізувати, прогнозувати, моделювати, аргументувати, дискутувати.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У чому ж відмінність критичного мислення від традиційного? І чи дійсно придатна технологія розвитку критичного мислення для педагогічної практики? – Такі питання неодноразово розглядали сучасні вчені, пропонуючи різні методики розвитку критичного мислення школярів.

Критичне мислення в педагогіці розглядається як антипод догматичного стереотипного мислення. Людина з некритичним розумом схильна перше рішення, яке спало їй на думку, розглядати як остаточне. Аналогічно людина з стереотипним мисленням сприймає будь-яку інформацію з навколишнього середовища: абсолютно не переосмислюючи, оцінюючи її як беззаперечну.

Критичне мислення натомість самостійне, логічне, творче. Тобто, мислення може бути критичним тільки тоді, коли воно має індивідуальний характер.

Показником критичності розуму вважається вміння сприймати свої ідеї як гіпотези, що потребують перевірки, відкидати ті з них, які цієї перевірки не витримали, відмовитися від початих дій, коли виявляється, що вони не відповідають умовам й вимогам завдання. Це мислення, що прагне до переконливої аргументації та пошуку оптимальних рішень.

Критичне мислення як процесоб'єднує різні розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення і абстрагування. Підбираючи у відповідності до вікових рівнів завдання, можна розвивати зазначені мисленнєві операції школярів, починаючи з початкової школи. Процес розвитку критичного мислення не являє собою чогось ізольованого від загальної роботи педагога, не може бути додатковим навантаженням. Весь процес навчання, якщо він правильно організований, повинен бути в той же час процесом, що розвиває критичне мислення школярів.

Щоб успішно розвивати критичне мислення треба правильно розуміти характер його розвитку. У сучасній психології вважається, що розумовий

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

розвиток характеризується єдністю змісту, операцій і мотивів пізнавальної діяльності. Ці три аспекти взаємопов'язані, але кожний потребує спеціальної уваги до себе в педагогічному керуванні ними. Мислення може розвиватися на основі набуття знань у різних сферах життя. Ще К. Д. Ушинський, підкреслюючи важливу роль знань у розвитку мислення, писав, що розум є не що інше, як добре організована система знань [3, 8].

Головна умова розвитку критичного мислення – це розуміння школярем змісту і значення навчального матеріалу. Для цього педагог має поставити перед собою педагогічно чітку мету: у чому він повинен переконати учнів, як розкрити їм значення даного питання у наш час та у майбутньому, як підібрати матеріал, що не залишить байдужим учня.

Перш за все під процесом формування критичного мислення ми розуміємо підхід до такого розвитку мислення, при якому особлива увага приділяється вмінню сформулювати самостійні твердження або думки та їх ґрунтовній аргументації.

Важливими для розвитку критичного мислення школярів є запитання, на які їм доводиться відповідати. Без сумніву, будь-які запитання є важливими і корисними для розвитку мислення школярів, і, відповідно, призводять до формування уявлень і більш глибокого розуміння тексту. Проте, різні запитання розраховані на розвиток різного типу мислення.

За Н.Сандерсом запитаннями найнижчого рівня, тобто такими, що не спонукають до самостійного міркування, є буквальні запитання, або запитання на ерудицію [2, 49]. Відповіді на них носять репродуктивний характер, тобто передбачають механічне відтворення почутої інформації. Для успішної відповіді на такі запитання дитині достатньо обмеженого фрагменту певної сфери знань. Проте, такі запитання – найбільш шкідливі для школярів. Адже на такі запитання існує лише одна правильна відповідь, тобто імовірність помилки велика. Прикладами буквальних запитань до тексту твору будуть:

- Як звали головних героїв твору?
- Куди вони вирушили? Кого зустріли? і т.д.

На жаль, вчителі занадто часто вдаються саме до букввальних запитань, таким чином перевіряючи пам'ять і уважність учнів під час ознайомлення з текстовим матеріалом, а не стимулюючи їх до самостійного, а тим паче критичного осмислення нової інформації. Натомість з метою формування критичного мислення школярів слід використовувати запитання, відповіді які потребуватимуть від дітей самостійного мислення.

Методів формування критичного мислення у школярів існує багато і назвати їх можна по-різному. Не існує чіткого переліку кроків, зробивши які, можна навчитися критично мислити. Але існує низка умов, які вчителю необхідно створити в класі, щоб успішно залучитися до процесу критичного мислення. Щоб стимулювати критичне мислення учнів, вчителю необхідно:

- виділити час та забезпечити можливості для застосування методів і прийомів формування критичного мислення;
- дозволити учням вільно розмірковувати, приймати різноманітні ідеї та думки; сприяти активному залученню учнів до процесу навчання;
- забезпечити для учнів безризикове середовище, вільне від насмішок;
- вселити віру в здатність кожного учня висловлювати критичні міркування; цінувати міркування своїх товаришів[4, 63].

Отже, коли вчитель вирішує для себе, що у своїй роботі буде використовувати методи розвитку критичного мислення, він повинен усвідомлювати, що навчити учнів мислити критично з першого уроку не можливо. Критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя і учня, з уроку в урок, з року в рік. Для того, щоб почати ефективно практикувати критичне мислення, учні мають: розвивати впевненість у собі й розуміння цінності власних думок та

ідей; брати активну участь у навчальному процесі; бути готовим погоджувати й відкидати судження; ставитись з повагою до інших думок.

Список використаних джерел:

1. Громова Н. М. Проблема критичного мислення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. Вип. 3. С. 133-136.
2. Харченко Н. Розвиток критичного мислення: інноваційні форми роботи для дітей і дорослих. К. : Шкільний світ, 2018. 120 с.
3. Батрун І. В. Технологія розвитку критичного мислення і сучасний освітній процес. *Завуч. Усе для роботи*. 2018. № 5-6. С. 7-14.
4. Кондратенко О. А. Ваші учні мислять критично?: як учителям навчити дитину критично мислити. *Шкільний світ*. 2018. № 3. С. 60-69.

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Наталія Перерва
Красноградський педагогічний фаховий коледж
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Науковий керівник: Колесник Л. Д.
викладач математики

Анотація. Дистанційне навчання є одним із напрямків реформування сучасної освіти. Moodle – це курс з текстами, презентаціями, допоміжними файлами, тестами для контролю. Дистанційне тестування є засобом, який виконує функцію контролю знань здобувачів освіти.

Ключові слова: система дистанційного навчання, риси дистанційного навчання, система Moodle.

XXI століття – це час розвитку інформаційних процесів, які є основою діяльності людини, пошуку сучасних форм і методів організації освітнього процесу.

Система освіти на сучасному етапі вимагає кардинальних змін, впровадження нових освітніх технологій, які забезпечують формування

необхідних практичних професійних навичок у здобувачів освіти. Зростання кількості інформації спричинило появу та впровадження в освітній простір інформаційних технологій та використання дистанційного навчання. Ця форма навчання сприяє розвитку високотехнологічного підходу до передачі та контролю нових знань. Масове безперервне навчання, обмін навчальною інформацією створюють умови для адекватного реагування на зростаючі потреби у суспільстві на якісну підготовку здобувачів освіти [3]. Дистанційне навчання стає найпоширенішим у світі.

Науковці (В. Ю. Биков, В. М. Кухаренко, В. А. Трайнев, А. В. Хуторський та ін.), вважають, що основними ознаками дистанційного навчання є: інтерактивні форми навчання; виконання завдань у зручний для студента час; складання індивідуальних навчальних програм; використання комп'ютерного моделювання; забезпеченість навчальними матеріалами з використанням Інтернет-ресурсів; використання сучасних комп'ютерних телекомунікаційних технологій [1]. Але виникають проблеми під час дистанційного навчання – це психологічна ізоляваність, ефективність зворотнього зв'язку, невідповідність студентів до виконання самостійної роботи, низька пропускна спроможність електронної мережі для студентів віддалених міст України.

Для підвищення якості використання дистанційного навчання в Україні, необхідно створити глобальну комп'ютерну мережу в освітньому просторі. Цифрові технології є необхідною умовою реалізації програми навчання упродовж усього життя. З'являються нові освітні програми, сучасні можливості використання різноманітних форм інтерактивної освіти. Засоби дистанційного навчання представлені в мережі Інтернет-ресурсу.

Комп'ютерні тести – це освітній ресурс, який є складовою частиною освітнього процесу та засобом контролю знань здобувачів освіти. Тестування має переваги над іншими засобами контролю: об'єктивність оцінювання та контроль на всіх етапах засвоєння знань. Використання тестування під час

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

дистанційного навчання є одним з основних засобів контролю знань здобувачів освіти протягом семестру. Тести можна умовно поділити на кілька груп [2]. Перша група – це тести з вибираними відповідями (тести-упізнавання, тести-розрізнення, тести-співвідношення, тести-задачі на визначення правильної відповіді). Такі тести використовують під час поточного контролю або самоконтролю. Друга група не містить варіантів відповідей (тести-підстановки, конструктивні тести). Загальні вимоги до тестових завдань: зміст завдань повинен бути впорядкований (за обсягом інформації, рівнем засвоєння, структурою); стисло та коректно сформульований у вигляді твердження. Готуючи тестові завдання, важливе значення набуває вибір типу завдань. Варто уникати додавання зайвої інформації, оскільки тест розрахований на перевірку глибини засвоєння студентом навчального матеріалу. Тестування може проводитися при безпосередньому контакті викладача зі студентом та у формі онлайн: в попередньо обумовлений час студент входить на контрольну сторінку курсу, де розміщено онлайн тест з короткою інструкцією. Він відповідає на питання, не виходячи з мережі в режимі реального часу (тобто викладач прослідковує на моніторі поетапність відповіді). Оцінка може виставлятися автоматично (якщо в тесті лише вибирають одну відповідь) або викладачем (якщо в тесті є відкриті питання). Час відповідей слід обмежувати – не надана вчасно відповідь на питання змінюється наступним питанням.

Серед систем електронного тестування знань найперспективнішою у використанні є Moodle. Ця система надає можливість створювати методичні матеріали у вигляді презентацій, текстів, опитувальників, тестів. Система Moodle є центром, який забезпечує навчальним та контролюючим матеріалом учасників освітнього процесу та сприяє інтерактивній взаємодії всіх учасників. Дистанційне тестування є зручною формою контролю, що покращує умови перевірки засвоєння знань та надає результати об'єктивного оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Ахмат І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ [Електронний ресурс]. URL: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [Електронний ресурс]. *Закон України від 9.01.2007 № 537-V*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Софія Пушкар

КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради

м. Нікополь

Науковий керівник: Борисьонок М.О.,

викладач

Анотація. У статті розкрито зміст понять «творчі здібності», «цифрові технології», «онлайн-сервіси», з'ясовано особливості використання сучасних онлайн-сервісів в освітньому процесі Нової української початкової школи як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів. Описано психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами онлайн-сервісів на уроках у початковій школі.

Ключові слова: творчі здібності, цифрові технології, онлайн-сервіси.

У Концепції «Нова українська школа» [5] зазначено, що головною метою початкової освіти є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та інтелектуальних здібностей молодшого школяра. Тому на сьогодні все більше уваги приділяється питанням формування креативної, сучасної та інтелектуальної особистості школяра, де одним з головних завдань виступає розвиток її цифрової компетентності шляхом використання в освітньому процесі різних навчальних онлайн-сервісів.

Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Моляко, В. Рибалки, С. Сисоєвої та ін. Особливе значення мають роботи, що розкривають механізм творчості (Я. Пономарьов, В. Рибалка та ін.); структуру творчого потенціалу (Т. Браже, Р. Глуховська, Ю. Кулюткін, І. Мартишок, В. Овчинніков та ін.).

Аналіз теоретичних та експериментальних досліджень виявив, що поняття «творчі здібності» не має однозначного визначення та розглядається з різних позиційних підходів: психодинамічного (З. Фрейд, А. Адлер), прагматичного (Е. де Боно), особистісного (Ф. Баррон, С. Максименко, В. Роменець, О. Ткаченко), процесуального (Ж. Адамар, В. Біблер, Д. Богоявленська, Л. Виготський, І. Семенов, О. Тихомиров) підходів.

На думку В. Моляко, творчі здібності – це універсальна пізнавальна здатність, чутливість до проблем, незалежність у складних ситуаціях, компонент загальної розумової обдарованості, якість, що не зводиться до інтелекту, здатність виявляти нові способи вирішення завдань і проблем, породжувати нове, тобто це пізнавальний процес, що дозволяє людині вирішувати задачі, які не можуть бути розв'язані за допомогою вже відомих людству методів [4, с.158].

О. Губенко розглядає творчі здібності як здатність синтезувати властивості людської діяльності, які відповідають вимогам, що забезпечують високі досягнення в творчості [2].

Таким чином, творчі здібності є складним, багатоаспектним психологічними поняттям. Вони пов'язані з особливостями мислення і розглядаються як здатність до генерування нових оригінальних ідей, які не є стереотипними.

В умовах НУШ постають нові завдання та вимоги, відбувається оновлення методів і форм організації освітнього процесу. Сучасне навчання з використанням онлайн-сервісів можна вважати новою освітньої галуззю, і

для Нової української школи це є дуже актуальним та перспективним, бо саме тут виховуються майбутні професіонали, що працюватимуть в інформаційному суспільстві.

Упровадження в освітній процес початкової школи нових онлайн-сервісів, дає ряд позитивних результатів, таких як:

- вільне володіння інформаційно-комп'ютерними технологіями;
- розширення простору творчості дитини;
- можливість самореалізації і самоствердження;
- реалізація комунікативних, творчих, технічних здібностей учнів;
- залучення до самостійної творчої діяльності [3, с. 2].

Здійснивши аналіз літератури з використання сучасних технологій в процесі навчання, нами інтерпретовано алгоритм дій для розвитку творчих здібностей молодших школярів шляхом впровадження навчальних онлайн-сервісів. (рис. 1.).

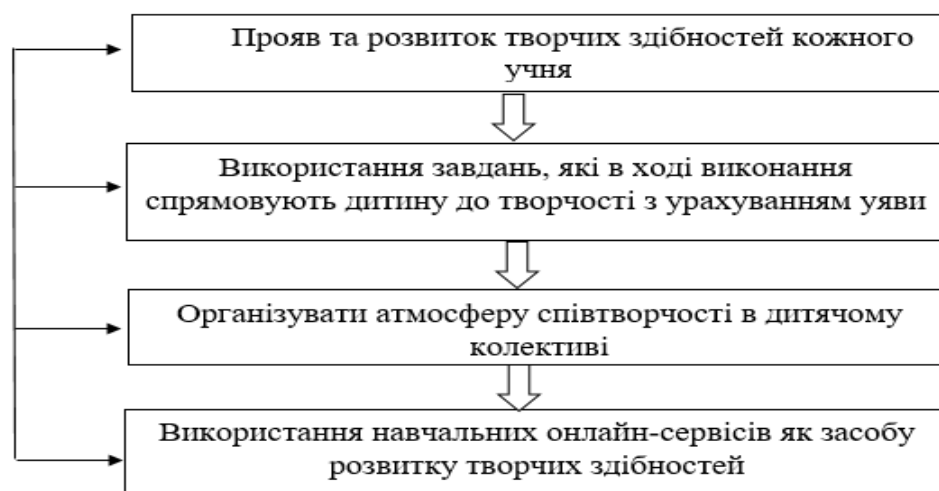

Рис. 1. Алгоритм розвитку творчих здібностей школярів засобами навчальних онлайн-сервісів

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів можливе використання наступних навчальних онлайн-сервісів.

[LearningApps.org](https://www.learningapps.org/) – онлайн сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи для школярів [6]. Він є конструктором для розробки різнорівневих

вправ та завдань з різних предметних галузей для використання як на уроках, так і в позаурочний час. Зображення онлайн-сервісу LearningApps.org подано на рис. 2.

Рис. 2. Зображення онлайн-сервісу LearningApps.org

Особливість сервісу полягає в тому, що він працює на декількох мовах та заснований на роботі із шаблонами вправ. Тематика завдань різноманітна від роботи з навчальними картками до розв'язування кросвордів та створення карти знань. Усі вправи поділено на категорії, що відповідають виду завдання, яке необхідно виконати учням, а саме: вибір, розподіл, послідовність, заповнення, онлайн-ігри, інструменти.

Для розвитку творчості у молодших школярів доцільним буде використання онлайн-сервісу – *3D-анімація з «Toondoo» (Toontastic 3D)*. В даному сервісі можливе створення справжніх анімованих мультфільмів з об'ємними персонажами [6].

Для створення мультфільму необхідно обрати локацію, у якій будуть представлені головні герої. Місце локації може бути різноманітним, наприклад: школа, космос, парк, лабораторія тощо. Зображення онлайн-сервісу «Toondoo» (Toontastic 3D) подано на рис. 3.

Рис. 3. Зображення онлайн-сервісу «Toondoo» (Toontastic 3D)

Перевагою сервісу «Toondoo» (Toontastic 3D) є можливість озвучення історій, створення титрів та додавання власних фотографій учнів у якості

урізноманітнення мультфільму. Даний прийом допоможе дітям пропустити історію через себе, а можливість завантажити програму на мобільні технології дозволить молодшим школярам долучатися до роботи у будь-якому місці.

Ще одним прикладом комп'ютерного сервісу, що розвиває знання, творчу та пізнавальну діяльність учнів є **WordItOut** (рис. 4). Це англomовний онлайн-сервіс, який призначений для створення хмар слів, як способу візуалізації текстової інформації [1].

Рис. 4. Зображення онлайн-сервісу WordItOut

Використання «хмари слів» можливе на різних етапах уроку. Також, учитель, залежно від технічних можливостей школи, може організувати роботу над хмарою фронтально, індивідуально чи по групах.

Способи використання хмари слів в освітньому процесі початкової школи:

1. Візуалізація тексту (альтернатива діаграмі).
2. Представлення інформації про себе (кожен учень вводить ключові слова що характеризують його та створює свою хмару).
3. Використання хмари слів при створенні інфографіки.
4. Мозковий штурм.
5. Робота з текстом (прочитавши текст кожен учень визначає основну ідею розповіді. Усі ідеї представляє у вигляді хмари тексту).

Отже, однією з важливих проблем Нової української школи є впровадження сучасних онлайн-сервісів в освітній процес початкової школи. Застосування цифрових технологій у традиційному освітньому середовищі початкової школи дозволяє диференціювати процес навчання молодших

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, дає можливість творчо працювати вчителю та учню, розширити спектр способів представлення та запам'ятовування навчальної інформації, дозволяє здійснювати гнучке управління освітнім процесом.

Список використаних джерел:

1. Безкровна І.М. Хмара слів як засіб візуального аналізу текстів в навчальному процесі. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/16/hmara-sliv-yak-zasib-vizualnoho-analizu-tekstiv-v-navchalnomu-protsesi/>
2. Губенко О. В. Психологічний аналіз творчої діяльності. Біполярна концепція механізмів творчого мислення (БКМТМ). *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 6. С. 68–80
3. Данько Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 1–2.
4. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : підручник. Житомир : Рута, 2006. 320 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

6.

Ш

и

н

к

е

в

и

ч

МІКРОНАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ТРЕНД

Онлайн-сервіси для роботи вчителів початкових класів. URL: <https://naurok.com.ua/post/onlayn-servisi-dlya-roboti-vchiteliv-pochatkovih-klasiv>

Юлія Р азумеїчик
Красноградський педагогічний фаховий коледж
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Красноград
Науковий керівник: Бобкова О. І.

Технології, що стрімко ввірвалися у наше життя, кардинально змінили процес навчання. Освіта вийшла за межі аудиторій: онлайн-лекції, вебінари, навчання зі смартфонів, чат-боти та інші форми організації здобуття знань стали новою реальністю для усіх учасників освітнього процесу.

Показники результативності онлайн-навчання визначають лідерські позиції мікронавчання, головний принцип якого – дозоване отримання інформації. Навчання «порціями» дає змогу здобувачам освіти легко засвоювати складний і великий за обсягом матеріал. Лекцію, підручник чи будь-який інший матеріал викладач ділить на логічні блоки, чергує з тестами, питаннями, завданнями для самоперевірки. Скорочення часу для засвоєння блоку інформації допомагає сконцентруватися і краще усвідомити необхідне, закріпити матеріал чи повторити вивчене. Важливою умовою мікронавчання є не лише поділ на частини, відрізки вивчення матеріалу, а й виділення одного конкретного питання для вивчення.

Особливості мікронавчання:

- стислість (модуль скорочений і фокусується на єдиній меті);
- націленість (орієнтація на вузьку тему);
- автономність (кожний модуль є самодостатнім і незалежним. Хоча це лише частина всього курсу вивчення, однак не вимагає додаткового звернення за допоміжними матеріалами);
- різноманітність форматів навчання для підвищення зацікавленості матеріалом (подкасти, короткі відео, інфографіка тощо);
- інтерактивність (взаємодія сприяє активному залученню здобувачів освіти у процес навчання);

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

– гнучкість (можливість навчання за допомогою смартфонів, планшетів, ноутбуків, персональних комп'ютерів).

Аналізуючи різні погляди дослідників, педагогів-практиків, самих здобувачів освіти на ефективність мікронавчання, можна визначити найбільш суттєві його переваги та недоліки.

Переваги мікронавчання:

– цілеспрямованість. Короткі модулі навчання не можуть охопити великий об'єм інформації, однак вони здатні відсіяти другорядне, звузити контент до найголовнішого. Це допомагає уникнути перевантаження інформації, підвищує здатність засвоєння, полегшує запам'ятовування;

– навчання у зручний час. Отримати актуальну інформацію можна швидко, у самостійно визначений час;

– легке засвоєння матеріалу. Людський мозок здатний краще засвоювати і довше зберігати інформацію у невеликих об'ємах;

– мобільне навчання. Сучасна молодь віддає перевагу навчанню у будь-який час, довільно обираючи місце і засоби. Мікронавчання з коротким й актуальним змістом ідеально підходить для мобільних пристроїв;

– зацікавленість. Через різноманітність форматів, полегшене засвоєння матеріалу мікронавчання привертає увагу здобувача освіти, активізує пізнавальну діяльність;

– ефективність. Короткотривалість навчання не вимагає багато часу та ресурсів для підготовки.

Серед недоліків мікронавчання найчастіше називають:

– фрагментарність змісту. Кожен модуль є самостійним і закінченим, однак часто виникає складність при поєднанні частин, взаємозв'язку фрагментів. Це спричиняє проблеми в осмисленні, узагальненні матеріалу;

– не підходить для теми з різними за складністю навичками і завданнями. Виникають труднощі у поглибленому вивченні окремих аспектів матеріалу.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Окремі зауваження не зменшують цінності нового формату навчання, який ідеально поєднується з сучасним мобільним оточенням молоді, швидким ритмом її життя. Отримувати нові знання, оновлювати чи поповнювати їх, навіть перенавчатися сучасні здобувачі освіти не готові на довготривалих курсах, семінарах, з книжок. Вони бажають самі контролювати те, як і коли їм навчатися. Якщо курс чітко спланований, ретельно підготовлений, матеріали модуля подаються у цікавому, інтерактивному ракурсі. Самостійність, яка дається здобувачам освіти, дозволяє їм відчувати повагу і довіру викладача, керівництва.

Важливо врахувати три аспекти правильної організації мікронавчання.

1. Навчальні матеріали повинні бути доступними на мобільних пристроях. Зручність для здобувачів освіти є вирішальним фактором успішного результату. Телефони дають простий і швидкий доступ до інформації, фрагментів навчального матеріалу у порівнянні із комп'ютерами.
2. Обмежена кількість інформації за один підхід. Здобувачі освіти часто використовують картку для запам'ятовування. Звичайно, весь навчальний модуль зосередити на картці складно, якщо ми маємо на увазі текстовий формат. Однак, можна використати ілюстрації, відеопосилання. Це цікаво, легко сприймається і краще запам'ятовується.
3. Слід задіяти інтерактивні елементи – тестування, ігри тощо. Гейміфіковане навчання мотивує досягати результатів, рухатися вперед.

Педагог має бути готовим удосконалювати власні уміння стисло висловлювати думки, резюмувати інформацію, готувати матеріали з урахуванням індивідуалізації методів та інтерактивних технік.

Список використаних джерел:

1. Мікронавчання: практичні нотатки. URL: <https://www.futureschool.online/post/microlearning/> (дата звернення: 05.03.2021).

2. Microlearning – малими кроками до великих результатів. URL: <http://blog.ed-era.com/microlearning-malimi-krokami-do-vielikikh-riezultativ/>
(дата звернення: 05.03.2021).

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Ірина Розгон
НПУ імені М.П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Слабко В. М.,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація. У статті розглядаються теоретичні засади проблеми розвитку творчих здібностей засобами інтегрованого навчання. Розкривається саме поняття інтеграції, історія її розвитку та актуальність інтегрованого навчання для розвитку творчих здібностей у початковій школі.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, інтегрований урок, початкова школа, творчі здібності, міжпредметні зв'язки.

Постановка проблеми. В Україні протягом останніх років зміни в освіті набирають швидкий темп. Зрозуміло, що ці інновації не проходять безслідно, адже це неабияк впливає на зміст, методи, механізми роботи та навчання вчителів та їх учнів. Сама система навчальної та виховної роботи з дітьми, має бути спрямована на виявлення потенціалу та творчої особистості, створення сприятливих умов для розвитку, базових потреб дитини в активності, інформації, спілкуванні. Необхідність в інноваціях гостро відчувається у початковій ланці школи. Адже початкова школа - це важливий період формування вмінь учня, виявлення його особистості, характеру та творчого розвитку. Саме, Концепція Нової Української Школи ставить за мету забезпечення різнобічного розвитку дитини, реалізацію її нахилів та здібностей, орієнтацію себе у соціумі та природі. Новий Державний стандарт ґрунтується на розвитку компетентностей учня: ключової, предметної та міжпредметної. Тож актуальним постає формування цілісного погляду на

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

навколишній світ і місце людини в ньому, починаючи із молодшого шкільного віку.

Аналіз досліджень. Розглядаючи стан сучасної системи освіти в Україні, важливо розглянути історію формування та розвитку української національної школи. Тільки за умов об'єктивного, неупередженого аналізу історії освіти України можна одночасно вийти на виявлення сучасних напрямків її розвитку, її теоретичне осмислення та на сучасні завдання розвитку української школи, освіти та педагогіки.

Поняття «інтеграція» вперше використав у XVII столітті Я.-А. Коменський у праці «Велика дидактика»: «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку». [5, с.14].

Наступником Я.-А. Коменського став Й.-Г. Песталоцці. Він у своїй праці «Лінгард і Гертруда» розглядав інтеграцію як один із методів навчання [3, с. 41]. В XIX столітті найбільш вагомий внесок у розробку інтегрованих курсів зробив К. Д. Ушинський. Він розробив структуру, модель інтеграції та описав її напрямки. Вчений створив аналітико-синтетичний метод навчання грамоти шляхом інтеграції письма та читання [6, с.21-22].

У другій половині XX століття велика увага приділяється питанню про взаємне використання навчального матеріалу, координацію та систематизацію знань та встановлення міжпредметних зв'язків (І. Зверев, В. Максимова, В. Невєров, І. Петрова). Уроки, що побудовані за допомогою широкої міжпредметної інтеграції, на превеликий жаль, виявилися непродуктивними для навчання та розвитку учнів, оскільки не давали синтетичних, глибоких знань та вмінь.

У 60-х роках В. О. Сухомлинський проводив «уроки мислення у природі». Вони стали одним із найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів та форм діяльності з однією метою.

На сьогоднішній день ідея інтеграції змісту освіти привертає увагу значної кількості вчених й учителів нашої та інших країн. Впродовж останніх

років разом із розвитком теорії та практики застосування міжпредметних зв'язків як одного із найбільш доступних рівнів інтеграції навчання, щоразу актуальнішою стає теорія інтеграції знань із описом педагогічних відповідників усіх її видів та рівнів.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та проаналізувати основні проблеми розвитку творчих здібностей дітей у початковій школі засобами інтегрованого навчання та розкрити зміст поняття інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Характерною рисою початкової школи є те, що діти починають навчання у школі із різним рівнем готовності до навчання, різним соціальним досвідом, різницею у психофізіологічному розвитку. Завданням початкової загальної освіти є допомога у реалізації здібностей кожного учня та створення умов для індивідуального розвитку дитини. Інтеграція навчальних предметів покликана сформувати у школяра цілісне уявлення про навколишній світ. Безумовно можна сказати, що ця тема актуальна сьогодні.

Потрібно розкрити основне поняття «інтеграція» - це джерело знаходження нових зв'язків між фактами, що поглиблюють чи підтверджують деякі висновки, спостереження школярів у різних предметах.

Саме у початковій школі інтеграція навчальних предметів у єдине ціле є найбільш ефективною, оскільки діти молодшого шкільного віку цілісно сприймають навколишній світ, і для них не має бути кордонів між дисциплінами. Таким чином, інтегрований підхід до навчання стає все більш нагальною потребою сучасної освіти. Кожен вчитель стикається із проблемою: учні, приходячи на урок з одного предмету, не вміють застосовувати знання, набуті на інших уроках. Успішне засвоєння школярами знань із одного предмету дуже часто залежить від наявності в них певних знань та умінь з іншого. Вчитель може зауважити, що ізольоване викладання однієї дисципліни часто є неповноцінним та недостатнім. У таких

випадках необхідно порівнювати та зіставляти матеріал з різних предметів, а це і є підставою для інтеграції [1, с.60].

Першими кроками до інтеграції змісту навчання учнів можна вважати міжпредметні зв'язки. Ці зв'язки виражають комплексний підхід до навчання та виховання. Такий підхід дозволяє не лише виділяти ключові елементи змісту освіти, але й взаємозв'язки між навчальними дисциплінами [4, с.34].

Якісно новим рівнем синтезу знань учнів є інтегровані уроки, які поєднують навколо деякого заняття або теми різні знання. Поєднання цих знань дає змогу досягти різностороннього розгляду об'єкта, визначити взаємозв'язок різних явищ, якісно формувати у школярів логічні операції мислення такі, як аналіз, порівняння, узагальнення та ін. Методика проведення інтегрованих уроків вимагає дуже високого рівня професіоналізму й ерудиції педагогів. Інтеграційні процеси ґрунтуються на трьох підходах:

- методологічний – це застосування різних прийомів і методів як цілісної системи роботи;
- психологічний враховує індивідуальні особливості дитини. Він характеризує рівень засвоєння знань;
- дидактичний – це система теоретичних та практичних підходів до процесу навчання.

Варто відокремлювати уроки з інтегрованим змістом та уроки із використанням міжпредметних зв'язків, які є важливим аспектом інтегрованого навчання.

Інтегровані уроки емоційно наповнюють навчально-виховний процес, дають можливість вчителю різносторонньо та системно формувати необхідні уявлення і поняття. Різні види діяльності (малювання, слухання, читання, художньо-трудова діяльність тощо), які властиві для уроків інтегрованого змісту, роблять їх цікавими, запобігають стомлюваності школярів, підсилюють інтерес як до навчання, так і до школи в цілому [2, с.70].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Для розвитку творчих здібностей учнів під час інтегрованих уроків варто звернути особливу увагу на дослідні, пошукові методи, технології проблемно-діалогічного навчання, технології критичного мислення, моделювання та метод проєкту. Також слід використовувати комп'ютерні технології. Інтегрований урок потрібно планувати так, що його структура була чіткою, компактною, стислою, логічно взаємозумовленою із навчальним матеріалом на кожному етапі уроку. Робота в парах, нетрадиційні форми проведення занять дають можливість розкритися творчим здібностям дітей в повній мірі, учні проявляють інтерес до предметів. Інтегрованими уроками, які найкраще розвивають творчі здібності, є уроки-конференції, уроки-театри, уроки-екскурсії, уроки-казки, уроки-інтерв'ю, подорожі, дослідження, тести, тренінги. Найголовніше на будь-якому уроці – це створити ситуацію «Успіху». «Успіх» є ефективним засобом формування позитивного ставлення до навчання.

Висновки. Все вищесказане говорить про те, що інтегровані уроки покращують та полегшують процес навчання, підвищують інтерес до навчання, стимулюють краще формування навчальних навичок та вмінь, сприяють розвитку творчого мислення. Таким чином, інтегроване навчання є актуальною комплексною проблемою навчання та науковою проблемою освіти. Її розв'язання допоможе підвищити якість навчання, розвивати обдарованість та творчі здібності учнів.

Список використаних джерел:

1. Ілляш С.Д. Інтегрований підхід до навчання у початковій школі, його педагогічна цінність. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* [Ред.-упор. В.Ільницький, А.Душний, І.Зимомря]. Дрогобич: Посвіт, 2013. Вип. 6. Ч.ІІ. С. 57-65.

2. Комар О. Дещо про інтеграцію та інтегровані уроки. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2017. №57. С. 67-73.

3. Левківський М. В. Ідея гармонійного виховання Песталоцці, його теорія елементарної освіти та методика початкового навчання. *Історія педагогіки: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. 3-тє вид., перероб. та допов.* Київ : Центр навч. л-ри, 2008. С.41-42.

4. Машбиць Ю.І. . Проектування експертної навчальної системи (Пошук оптимальної реалізації психологічних механізмів навчання). Київ: Ранок, 2003. 80 с.

5. Михайлюк Т. В. Особливості проведення інтегрованих уроків з використанням електронних засобів навчання у початковій школі. Біла Церква, 2014. 47 с.

6. Осадчук С. Ю. Інтеграційні процеси на уроках інформатики в початковій школі. *Психологія та педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (м. Харків, Україна, 8-9 грудня 2017р.)*. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 20-24).

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ З ВИКОРИСТАННЯМ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ

*Катерина Скопик
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Науковий керівник: Корнелюк В.О.
викладач*

***Анотація.** У статті проаналізовано використання квест-технологій на уроках математики в освітньому процесі початкової школи. Оцінено можливості практичного застосування веб-квесту як технології навчання.*

***Ключові слова:** веб-квест, освітній процес, ключові компетентності.*

Перед сучасною освітою стоїть завдання пошуку нових видів і форм організації навчальної діяльності. Навчання має розвивати самостійне критичне і творче мислення [2].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

На думку багатьох учених (І. О. Большакова, Я. С. Биховський, М. А. Бовтенко, П. В. Сисоєва, Додж Берні, Том Марч та інші), квест – нова, креативна форма роботи, яка зацікавлює сучасних учнів та забезпечує розвиток самостійного і творчого мислення [3]. Це дозволяє дітям використовувати креативні ідеї на практиці, в подальших завданнях можуть експериментувати і передавати свої емоційні почуття.

Квест для освіти - це поєднання гри та реалізації самоосвітніх цілей. Він мотивує учня, щоб включитися в роботу і працювати максимально ефективно. Тому коли діти знаходять певні відповіді на запитання, то так вони не лише збагачуються інформацією, але й навчаються швидко мислити, логічно думати, працювати в колективі, або індивідуально.

Відповідно, **метою** статті є визначення впливу використання квест-технологій на уроках математики на формування креативності, логічного мислення, уміння працювати колективно, а також використання ключових компетентностей здобувачів освіти у нестандартних, життєвих ситуаціях.

Вперше модель web-квесту була представлена викладачем університету Сан-Дієго Берні Доджем у 1995 р. Сьогодні ця технологія використовується як найбільш вдалий спосіб використання Інтернету на уроках [1].

Quest – це по суті тривалий, цілеспрямований пошук, що може бути пов'язаний із пригодами або грою. У дітей молодшого віку, уява дуже розвинена, тому для кожного квест може відобразитися по різному. Для невеличкої групи дітей квест – це своєрідний детектив, в ході якого розгадується таємнича задача. Для інших – важливо розгадати цю задачу першим. Тому така своєрідна самостійна, або практична робота є дуже цікавою та захоплюючою.

Веб-квести допомагають виховати людину сучасного світу. На підтвердження цієї думки наведемо кілька аргументів:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

- По-перше, комп'ютерні технології стрімко розвиваються. Зараз без них ми не уявляємо свого існування. Тому, технології набагато полегшують людям життя.

- По-друге, діти повинні вчитися правильно використовувати інформаційні технології з користю для себе, а не лише задля розваг.

- По-третє, з настанням пандемії Covid-19, ми стикнулися з тим, що всі освітні заклади перейшли на дистанційну, або змішану форму навчання. Отже, діти мають бути підготовленими до таких форм роботи.

Тому, в сучасному світі інформаційні технології є дуже розвиненими. Вони безпосередньо є зручні тим, що їх можна використовувати не лише під час уроку, але й вдома. Це полегшує роботу не лише дітям, але й викладачам і батькам.

Проаналізувавши матеріал можна виділити два види квестів: Короткостроковий та Довгостроковий. Детальніша інформація надана нижче.

Розглянемо види квестів за їх тривалістю, що подані у Таблиці 1.

Таблиця 1

Види Web-квестів

Короткостроковий (Short Term WebQuests)	Довгостроковий (Longer Term WebQuests)
Мета	
Поглиблення ключових компетентностей і їх інтеграція. Розрахований він на один-три заняття.	Поглиблення і систематизація видів компетентностей. Розрахований на тривалий термін.

В обох видах значних змін не має, хоча на нашу думку краще використовувати короткостроковий вид веб-квестів, адже вони дають можливість сформулювати набуті компетентності та інформацію за короткий період часу.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Завдяки конструктивному підходу до навчання, учні не лише добирають і упорядковують інформацію, отриману з Інтернету, а також скеровують свою діяльність на поставлене перед ними завдання [1].

Також цікавим фактом є проведення квестів на свіжому повітрі. Це не лише зацікавлює здобувачів освіти, але корисно для здоров'я, адже діти перебувають на свіжому повітрі.

Аналіз використання веб-квестів та їх позитивні та негативні сторони подано у Таблиці 2.

Таблиця 2

Позитивні і негативні сторони використання веб-квестів

Переваги	Недоліки
Велика кількість готових веб-квестів	Невисокий рівень комп'ютерних компетентностей
Економність часу для пошуку інформації	Безперервний доступ до мережі Інтернет
Цікава форма викладу інформації	Затрата досить тривалого часу для створення
Формування інформаційної та комунікативної компетентностей	Проведення за комп'ютером достатньо тривалий обсяг часу
Розвивається творчий потенціал та креативність	-
Знаходження виходу в різних ситуаціях	-
Взаємодія в команді	-
Підвищення мотивації до вивчення математики	-
Самонавчання і самоорганізація	-

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Очевидно, що позитивних чинників набагато більше, тому вважаємо, що веб-квести є одним із ефективних форм роботи на уроках математики.

Узагальнюючи, вважаємо, що квест-технології, займають важливе місце в освітньому процесі. Вони добре впливають на формування інформаційних, комунікативних компетентностей. Ця форма організації освітньої діяльності не лише сучасна і доступна у використанні, але й цілком позитивна та набуває популярності в освітньому процесі початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Використання веб-квестів у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс]. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/. (Дата звернення: 05.02.20021)
2. Технологія веб-квест (Методична розробка). Блог Наталії Володимирівни Терещенко [Електронний ресурс]. URL: <https://nataliavtblog.wordpress.com>. (Дата звернення: 06.02.2021)
3. Особливості організації і методики проведення позакласної роботи з математики з використанням елементів квест-технологій. URL: <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/osoblivosti-organizaciyi-i-metodiki-provedennya-pozaklasnoyi-roboti-z-matematiki-z-vikoristannyam-elementiv-kvest-tehnologiy>. (Дата звернення: 16.02.2021)

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ ПРОЕКТІВ

*Марина Старовойтова
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Красман Н.В.,
кандидат економічних наук*

***Анотація:** метод проектів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, які трансформуються в компетенції. Вважаємо, що метод проектів є дійсно дієвим засобом ефективного та якісного навчання молодших школярів, адже під час проектної діяльності, починаючи з молодшого шкільного віку, діти набувають життєво необхідних вмінь і навичок, зокрема, формування пізнавальної навчальної діяльності.*

***Ключові слова:** пізнавальна навчальна діяльність, метод проектів, молодші школярі.*

На сучасному етапі розвитку суспільства і освіти одним із пріоритетних завдань школи є створення необхідних повноцінних умов для особистісного розвитку кожної дитини, формування активної позиції, суб'єктивності учня в освітньому процесі. Часто вже в початковій школі в учнів знижується мотивація навчання і інтерес до отримання нових знань, а при переході дітей на наступний рівень освіти вчителі стикаються з такими проблемами, як низький рівень самостійності в навчальному процесі, розрив між пошуковою, дослідницькою діяльністю учнів і практичними вправами.

Для вирішення цих проблем необхідно доповнювати урочну систему організації навчального процесу новою формою діяльності учнів, де вони занурювалися б в атмосферу, що вимагає думати, міркувати, вдало викладати свої думки. Необхідно озброїти школярів такими універсальними способами дій, які допоможуть їм розвиватися і самовдосконалюватися у динамічному суспільстві. Найкраще тут підходить методика проектної діяльності, яка дозволяє організувати пошукову діяльність учнів, забезпечити зростання комунікативності учнів, розвиває вміння знаходити шляхи вирішення поставлених завдань.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

В умовах реалізації Державного стандарту початкової освіти [1], організація проектно-дослідницької діяльності школярів забезпечує формування універсальної навчальної діяльності школяра, виховання відповідальності учня за свій навчальний досвід, прийняття рішень, подальшу освіту, духовно-моральне виховання. Адже проектна діяльність є умовою розвитку індивідуальних творчих здібностей учнів, формує у них навички «завжди бути успішними», розвиває ключові компетентності. Це діяльність, що дозволяє дитині проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат. Практика показує, що реально і доцільно застосовувати проектний метод вже в початковій школі.

Вважаємо, що введення методу проектів в навчальну діяльність з молодшого шкільного віку – це підготовка до дорослого життя, соціальна адаптація дітей. Її результатом стає створення суспільного продукту і його презентація оточуючим. Для початкової школи пріоритетними залишаються формування навчальної діяльності як бажання і вміння вчитися, розвиток пізнавальних інтересів і готовність до навчання у середній і старшій школі. Педагогічний досвід дає можливість стверджувати, що ці показники навчальної діяльності поступово набувають характеру найважливішої універсальної здатності людини – потреби в самоосвіті.

Як відомо, проект – це спеціально організований вчителем і самостійно виконуваний учнями комплекс дій, що завершуються створенням творчого продукту. Проект є злиття теорії і практики, він містить у собі не тільки постановку певної розумової цілі, але і практичне її виконання. Метод проектів – це система навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних і колективних дій учнів, і обов'язкової презентації результатів їх роботи [2,7]. Метод проектів завжди передбачає вирішення якоїсь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, з іншого – інтегрування знань,

умінь з різних областей науки, техніки, технології, творчих областей. В основі методу лежить розвиток пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, проявляти компетенцію в питаннях, пов'язаних з темою проекту, розвивати критичне мислення.

Встановлено, що цінним у навчальному проекті є не стільки результат пізнавальної діяльності учня, скільки навчання його вмінням проектування: проблематизації, цілепокладання, організації і планування діяльності, самоаналізу і рефлексії, презентації, комунікативності, вмінню приймати рішення. Ці вміння формують позитивну мотивацію учіння.

Головна ідея використання методу проектів – спрямованість навчально-пізнавальної діяльності школярів на результат, який виходить при вирішенні практичної або теоретичної проблеми. Даний результат і є проект, що в перекладі означає задум, план. Досліджено, що при формуванні пізнавальної навчальної діяльності у молодших школярів проектна діяльність дає можливість: припускати, яка інформація потрібна; відбирати необхідні літературні джерела; зіставляти і відбирати інформацію, отриману з різних джерел; аналізувати отримані дані; робити висновки.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

2. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі: Посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. К: Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка, 2009. 42 с.

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Оксана Тарасенко

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

*Науковий керівник: Коваль Т. В.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що молодший шкільний вік є сенситивним для морального виховання, оскільки в цей період закладається підґрунтя світосприйняття, активно формується моральна сфера, закладаються моральні цінності, усвідомлюється необхідність моральних якостей, поведінки, дотримання моральних норм, тому вчителю та батькам слід приділити часу та докласти сил, щоб сформувати, розвинути духовно-моральну сферу учня початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми морального виховання досліджували видатні педагоги та психологи:

Л. Божович, В. Скутіна, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, І. Харламов. Про важливість виховання дітей казкою наголошували педагоги: І. Каїров, С. Литвиненко, Н. Міронова, Ю. Ступак, Л. Фесюкова.

О. Савченко вважає, що вчителям необхідно використовувати такі засоби духовно-морального виховання школярів: виховання позитивного ставлення до себе: привчати учнів до оцінної і самооцінної діяльності (морально-етичне); стимулювання до самовдосконалення (культивування прагнення бути кращим); використання виховної сили слова вчителя і виховної сили мистецтва (художніх творів, картин, музики, витворів народного мистецтва); колективне обговорення і розв'язування проблемних завдань і виховних ситуацій морально-етичного змісту; застосування інсценізацій, рольових ігор, насичених моральним змістом; конструювання вчителем ситуацій вибору учнями навчальних завдань з моральним підтекстом; створення ситуацій, які стимулюють моральні вчинки учнів, або моделювання вчинків з допомогою вчителя та їх аналіз; творчі роботи учнів духовно-морального змісту (уявні подорожі в країну «Етика», метод незакінчених речень і незакінчених творів, прогнозування наслідків вчинку,

розвитку подій; складання «Етичного словничка», «Азбуки ввічливих», «Абетки моральності»); створення в школі психологічного комфортного середовища [1, 119].

Видатний український педагог В. О. Сухомлинський говорив: «Казка невіддільна від краси, сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких неможливо благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й відшукується на події і явища навколишнього світу, виявляє своє ставлення до добра і зла. З казки бере дитина перші уявлення про справедливість і несправедливість» [2, с. 177].

Казка – повідальний твір усної народної творчості про вигадані події, осіб (зазвичай з участю чарівних сил); вигадка, неправда, небилиця; один з основних жанрів усної поетичної творчості. Це переважно прозаїчна художня усна розповідь фантастичного, авантюрного чи побутового характеру з установкою на вигадку [3, 102 – 103].

У роботі з молодшими школярами для розвитку морально-духовного виховання буде доречно використати нижченаведений перелік казок. Наприклад, українська народна казка «Лисиця та їжак», «Вовк і семеро козенят», «Колосок», «Дрізд і Голуб», «Лисичка і Журавель», «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Кривенька качечка». Усі зазначені казки-джерело морального розвитку дітей. Саме у цих казках порушується ряд моральних проблем.

У початкових класах педагогу необхідно враховувати, перш за все, такі вікові особливості молодших школярів, як обмеженість їх особистого досвіду моральної поведінки, труднощі у виділенні головних компонентів у поведінці оточуючих. Тому, крім аналізу природних моральних ситуацій, що виникають у спілкуванні з дорослими і однолітками, необхідна цілеспрямована виховна робота. Вчителеві слід допомогти дітям у засвоєнні моральних норм, створені на уроках спеціальних проблемних ситуацій, в

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

яких ставиться завдання навчити дітей аналізувати поведінку і почуття героїв, порівнювати представлену в літературному творі моральну ситуацію з аналогічними життєвими ситуаціями. Завдяки цьому школярі вчаться здійснювати «перенос» безпосередньо даного в казці морального змісту на моральні явища із реального життя дітей [4].

Висновки. Таким чином, вчителеві слід пам'ятати, що вік дітей молодшої школи є сенситивним для розвитку морального виховання, становлення моральних цінностей, духовного збагачення, засвоєння моральних норм та знань. Провідну роль відіграє не лише сімейне виховання, а й дії вчителя, зокрема привчання дітей до самооцінювання, використання ролі виховного слова вчителя, інсценізація моральних правил поведінки та, звісно, використання казок у навчальній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., доповн., переробл. К. : Богданова А. М., 2009. 226 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. *Вибрані твори:* в 5 т. / Ред.: Дзевєрін О. Г. та ін. К.: Рад. шк., 1977. Т 3. 671 с.
3. Тимофєєв Л.І. Словник літературознавчих термінів. М.: Просвещение, 1974. 509 с
4. Молодший шкільний вік. URL: https://pidru4niki.com/16080402/psihologiya/molodshiy_shkilniy_vik

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ КУРСУ ЯДС В 1-МУ КЛАСІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Олена Толочик

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

*Науковий керівник: Васютина Т. М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

***Анотація.** Інтегрований курс «Я досліджую світ» (ЯДС) сприяє систематизації та поглибленню уявлень учнів про природні і соціальні об'єкти і явища, є основою для формування цілісної картини світу в його органічній єдності природи й суспільства, а тому займає вагоме місце в освітньому процесі НУШ. За потребами сучасної якісної освіти інформаційні технології теж стали невід'ємною частиною нашого життя, у початковій школі зокрема. Наявність системного впровадження в освітній навчальних закладів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій викликає появу нових видів і форм його організації, зокрема змішаного навчання. Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню проблеми реалізації змісту курсу ЯДС в 1 класі в умовах змішаного навчання.*

***Ключові слова:** змішане навчання, освітній процес в 1 класі, курс ЯДС.*

Стрімкий розвиток засобів телекомунікацій та інформаційних технологій, формування інформаційного простору вимагають нових підходів до організації навчання молодших школярів в умовах реалізації Концепції НУШ. Молодший шкільний вік – один із найважливіших періодів у процесі розвитку особистості дитини. Початок навчання у школі кардинально змінює спосіб буття дитини [3]. За останні декілька років застосування ІКТ у освіті стало важливим пріоритетом роботи багатьох педагогів (як спосіб мотивації учнів, а також індивідуалізації їхнього навчання), але з іншого боку, неусвідомлене використання ІКТ на уроках несло загрозу для фізичного і психологічного здоров'я дітей. Тому виникла потреба переосмислити використання ІКТ в освітньому процесі НУШ через розгляд психолого-педагогічних аспектів взаємодії дитини і комп'ютера з урахуванням її вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку.

В умовах пандемії організації освітнього процесу з використанням ІКТ стала чи не найкращим вирішенням ситуації з навчанням здобувачів освіти, особливо найменших 1-2-их класів, але водночас така форма навчання не повністю задовольняла освітні потреби учнів першого циклу

навчання НУШ та їх батьків, адже не було враховано особливостей учнів 6-8 років, тому відбувся процес творчого пошуку педагогів, який мав на меті організувати якісний освітній процес учнів початкової школи з урахуванням індивідуальних психолого-педагогічних особливостей учнів молодшого шкільного віку. Такі пошуки привели до поширення нового формату навчання в українських школах як «змішане навчання».

Формат змішаного навчання – це різні варіанти поєднання методів електронного і очного навчання. Поєднуючи традиційну систему навчання, сучасні інформаційні технології й забезпечуючи "змішане навчання" у закладах освіти, треба враховувати індивідуальні особливості учнів, можливості самого закладу та методику організації змішаного навчання для різновікової групи дітей. [1] Незважаючи на те, що останні роки чимало дослідників намагалися проаналізувати зміст поняття «змішаного навчання» (Васютіна Т. [2], Воротникова І., Данькевич Л., Шроль Т. Та ін.), проблему реалізації змісту курсу ЯДС в 1-му класі в умовах змішаного навчання було недостатньо вивчено.

Насамперед, реалізація змісту курсу ЯДС в умовах змішаного навчання передбачає врахування індивідуальних та психолого-педагогічних особливостей учнів 6-річного віку. До моменту, коли дитина йде до школи (6-7 років), у неї більш розвинена (спеціалізована) права півкуля головного мозку, яка відповідає за емоції, риму, ритм, творчість, просторове орієнтування та цілісне сприймання світу [4]. Тому навчання молодших школярів має відбуватися природнім для них правопівкульним методом – через творчість, наочність, позитивні емоції, сенсорні відчуття. Оскільки, при змішаному навчання учні 1-го класу будуть проводити багато часу як у класній кімнаті, так і за моніторами технічних засобів, важливою умовою для сприймання інформації з будь-якого предмету, зокрема ЯДС є створення безпечного та сприятливого освітнього середовища.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Інтегрований курс ЯДС, незважаючи на формат навчання (очний, дистанційний чи змішаний), базується на компетентнісному, діяльнісному та особисто-орієнтованому підходах. У центрі особисто-орієнтованого підходу постає особистість дитини, її прагнення пізнавати цей світ; її інтереси та бажання досліджувати в курсі ЯДС займають вагоме місце, дають можливість сформувати індивідуальну траєкторію навчання учнів, формують мотивацію до навчання, а це важлива умова всебічного розвитку учнів 6-7-річного віку.

Компетентнісний підхід у даному предметі розкривається через компетентнісно орієнтовані завдання (КОЗ), метою яких є не тільки глибоке усвідомлення програмового матеріалу, але і можливість розширити рамки навчальної програми, що стимулює самоосвіту і саморозвиток учнів. Розробляючи такі завдання, враховують, що вони повинні містити: стимул, який занурює учня в контекст завдання і мотивує його на виконання; формулювання, яке чітко вказує на діяльність учня, яку треба застосувати; джерело інформації; бланк для виконання завдання (якщо воно передбачає структуровану відповідь); інструмент перевірки. У курсі ЯДС такі завдання поділяються на предметні, міжпредметні та практичні. Такі завдання для учнів 1-го класу слід підбирати відповідно до наявного досвіду учнів, поступово їх ускладнюючи. Наприклад, при вивченні змін у природі під час різних пір року доцільно провести екскурсію в природу, а тоді задати школярам завдання: «Обведіть малюнки, де зображено: а) рослини з екскурсії; б) тварин; в) об'єкти неживої природи. Обведіть ті об'єкти, з яким у Вас є щось спільне, обґрунтуйте свою думку. Що потрібно для існування цим об'єктам?».

Діяльнісний підхід у 1 класі в курсі ЯДС варто втілювати через метод проєктів: «Звірі восени», «Ланцюги харчування у дикій природі», «Економія води та електроенергії», «Їстівні і отруйні гриби»; проведення дослідів: «Перевірка чистоти повітря», «Будова ґрунту», «Агрегатні стани води»,

«Явище магнетизму»; розробку моделей «Рукотворні об'єкти. Розробка робіт з підручних матеріалів», «LEGO-конструювання», особливо за наявності матеріально-технічної бази (колекцій насіння рослин, корисних копалин, типів ґрунтів, наборів для конструювання). Оскільки, за санітарними вимогами урок в 1-му класі за монітором триває не більше 10 хвилин, то подавати теоретичну інформацію доцільно через презентації та короткі відео, можна проводити невеликі тестування в межах часових норм, віртуальні екскурсії теж є чудовим способом реалізації змісту курсу ЯДС в 1 класі; групову, проектну та дослідницьку роботу найкраще проводити в приміщенні класу під наглядом учителя.

Отже, для ефективної реалізації змісту курсу ЯДС в 1 класі в умовах змішаного навчання варто звертати увагу на психолого-педагогічні особливості учнів 6-7-річного віку, а також на нові способи подання, обробки інформації та їх оцінку.

Список використаних джерел:

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. 2 липн. С. 1-15.
2. Васютіна Т., Осіпова І. Змішане навчання та його дидактичні можливості для розвитку дослідницьких умінь в учнів сучасної початкової школи . *Збірник статей Міжнародної науково-практичної конференції «Наука та потенціал»* м. Київ, 30-31 грудня 2017 року. № 1/1 (10). К.: Європейський центр науки, 2018. С. 58-60.
3. Навчально-методичний посібник «НУШ: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 1-2 класах ЗЗСО» / Олена Антонова / Київ: Генеза, 2019. 96 с.
4. Нова українська школа: poradnik для вчителя / під заг. ред. Н.М.Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. С. 39-41.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДИЧНЕ ВИРАЖЕННЯ

Наталія Хільченко

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ

*Науковий керівник: Гаращенко Л. В.,
доцент*

***Анотація.** Розглядається проблема впровадження здоров'язбережувальних технологій в ЗДО, та визначені умови їх використання в освітньому процесі. Обґрунтовано необхідність ціннісного і відповідального ставлення вихователів до проблеми збереження і формування здоров'я дітей дошкільного віку.*

***Ключові слова:** здоров'язбережувальні технології, освітній процес, ціннісне і відповідальне ставлення вихователів, оптимальні умови.*

Одним із сучасних пріоритетів у роботі закладу дошкільної освіти (ЗДО) є використання здоров'язбережувальних технологій. Варіативність та доцільність їх використання, інтеграція з різноманітними процесами життєдіяльності дитини сприяє вирішенню важливого завдання – формування оптимального стану здоров'я дітей та забезпечення цілісного розвитку. Існуючі здоров'язбережувальні технології приваблюють вихователів різноманітністю своїх засобів і новизною [2].

Ми повністю поділяємо думку О. Богініч, що запровадження в освітній процес особистісно орієнтованого підходу забезпечення оптимальної реалізації особистісного потенціалу дитини, варіативності і доцільності використання освітньо-інноваційних та оздоровчо-профілактичних технологій – це ті пріоритети, що набувають значимості основних базових засад побудови освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти [1; 4]. І так само важливою є думка Л. Гаращенко, що для запровадження здоров'язбережувальних технологій необхідні науково обґрунтована система заходів, здійснення моніторингу стану здоров'я та рівня фізичного розвитку кожної дитини, діагностики засобів і методів впливу на дитину, технологій навчання і виховання, врахування вікових особливостей, індивідуалізація профілактичних заходів, врахування умов і можливостей конкретного

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

закладу дошкільної освіти [3]. Ми переконані, що використання здоров'язберезувальних технологій у закладі дошкільної освіти буде доцільним і дієвим за певних умов. Зупинімося на цьому конкретніше.

По-перше, це цінніше і відповідальне ставлення вихователів до проблеми збереження і формування здоров'я дітей дошкільного віку. Якщо вихователь дійсно турбується про здоров'я дітей, то він буде грамотно планувати і проводити різноманітні форми роботи з фізичного виховання дітей, застосовувати традиційні і нетрадиційні методи оздоровлення.

По-друге, уміння оцінювати наявні оптимальні умови для впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. Перш ніж застосовувати фітотерапію, слід мати в ЗДО окреме приміщення (наприклад, фітокімнату) для проведення заходів тощо. Чи продумати, де зберігати м'ячі для фітболгмнастики, хто буде проводити аеробіку для дітей (вихователь, інструктор з фізичної культури) тощо.

По-третє, врахування індивідуального стану здоров'я, анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей організму дитини, а також інтересів, потреб, нахилів, потенційних можливостей дитини.

По-четверте, інтеграція технології у цілісну систему конкретного ЗДО. Це узгодження певної технології з розпорядком процесів життєдіяльності упродовж дня, різноманітними організаційними формами роботи з різних розділів програми та видами діяльності. Важливим є питання узгодження технології зі змістом і структурними частинами ранкової гімнастики, фізкультурного заняття, гімнастики після денного сну, прогулянки тощо.

По-п'яте, знання вихователями особливостей основних методичних основ використання здоров'язберезувальних технологій (авторство; мета і результат технології; обладнання, місце, посібники, інвентар; зміст технології; засоби формування фізичного і психічного (емоційного й інтелектуального) здоров'я дітей; необхідність врахування результатів моніторингу здоров'я і фізичного розвитку; можливість використання в

умовах ЗДО. Тобто важливо знати технологію та достеменно володіти засобами здоров'язбереження.

По-шосте, використання здоров'язбережувальних технологій має бути не епізодичним, формальним, зорієнтованим не на зовнішній ефект, а у певній системі. Тільки систематичне проведення здоров'язбережувальних технологій може зробити життєдіяльність дитини активною, здоровою, насиченою, цікавою.

По-сьоме, це забезпечення розвивального фізкультурно-ігрового середовища у кожній віковій групі. Цікаві атрибути, інвентар, нове обладнання слугують важливим мотивом активізації рухової діяльності дітей.

Таким чином, формування навичок адекватної здорової поведінки дітей в умовах ЗДО має відбуватися у практичній діяльності, в умовах, коли процеси життєдіяльності упродовж дня будуть відповідати нормам здорового способу життя. Використання здоров'язбережувальних технологій буде забезпечувати позитивну динаміку у стані здоров'я, фізичного, рухового та особистісного розвитку дітей, якщо в основі освітнього процесу лежить турбота про збереження і зміцнення здоров'я вихованця, а вихователі готові працювати по-новому, готові до вдумливого використання різноманітних нововведень.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку. *Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія* / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. Запоріжжя: ЗОППО, 2010 . С. 124-148.

2. Вільчковський Е.С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 128с.

3. Гаращенко Л. В. Розвиток ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей в дошкільних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. канд. пед. наук : 13.00.01. К., 2014. 253 с.

4. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / ред. О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. К.: Генеза, 2013. 127 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОЇ СІМ'Ї ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГУ

Оксана Цебер
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь
Науковий керівник: Єр'оміна Л.Є.
кандидат педагогічних наук

Анотація: виклад матеріалу висвітлює актуальність проблеми підготовки учнівської молоді до сімейного життя. У доповіді стисло представлено огляд методичного інструментарію, що є ефективним у тренінговій роботі. Автором окреслено перспективу подальших досліджень, що полягає у розробленні та впровадженні у соціально-виховний процес загальноосвітніх закладів комплекс форсайт-ігор «Позитивний образ майбутньої сім'ї».

Ключові слова: тренінг, тренінгова робота, учні старших класів загальноосвітніх шкіл.

Роль сім'ї у суспільстві є неоціненною, адже саме в сім'ї формується і розвивається особистість людини, відбувається оволодіння нею соціальними ролями, необхідними для адаптації у соціумі та активної життєдіяльності. Сім'я виступає як перший виховний інститут, зв'язок з яким людина відчуває упродовж усього свого життя. Важливим, на нашу думку є те, що відносини в сім'ї складаються не лише з волевиявлення її членів, а й під впливом зовнішніх умов соціального життя суспільства. Сім'я також впливає на відносини у суспільстві та на характер всіх процесів суспільного життя, не лише задовольняючи потреби людей, які вступили у шлюб, але й виконуючи ряд соціальних функцій.

В умовах мінливості сьогодення дедалі більшої актуальності набуває проблема готовності учнівської молоді до сімейного життя. З приводу

поняття «молодь» вчені вказують не так вікове, як соціальне й історичне. Як вказує В. Лисковський, молодь – це покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюючи загальноосвітні, професійні й культурні функції та готуючись до виконання певних соціальних ролей [3, с. 32]. Отже, поняття «учнівська молодь» у нашому огляді означатиме соціальну групу молодих людей 15-18 років (старшокласники загальноосвітніх закладів освіти), які в означений проміжок часу набувають формальної освіти. Саме в цей період молода людина перебуває в активному пошуку кола друзів, знайомих формуючи й образ майбутньої сім'ї.

З огляду ряду наукових джерел з'ясовано, що саме тренінг є важливим соціально-виховним засобом сьогодення, що дозволяє у груповій роботі практично відпрацювати здобуті навички. Цінність тренінгу у роботі з підготовки учнівської молоді до сімейного життя полягає у можливості використання різного методичного інструментарію, наприклад, сюжетно-рольові ігри, лекції, диспути, мозковий штурм, флеш-карти, стратегії розвитку критичного мислення тощо [1], [2].

В руслі огляду зазначеної теми доповіді ми звернули увагу й на систему методів експертної оцінки, що має назву форсайт (від англ. Foresight – «погляд у майбутнє»), що розглядається як це систематичний, спільний процес побудови бачення майбутнього, націлений на підвищення якості прийнятих рішень і прискорення спільних дій. З приводу моделювання позитивного образу майбутньої сім'ї засобами тренінгу вважаємо, що використання форсайт-ігор матиме ефективний результат.

Перспективу подальшої науково-практичної роботи вбачаємо у розробленні та впровадженні у соціально-виховний процес загальноосвітніх закладів комплекс форсайт-ігор «Позитивний образ майбутньої сім'ї», спрямованих на виховання відповідальності за членів майбутньої сім'ї; на здобуття практичних навичок управління активами і пасивами сімейного бюджету, на ведення обліку надходжень і витрат, на знання фінансових

інструментів; на формування чіткої і усвідомленої позиції збереження інституту сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Єр'оміна, Л. Є. Соціально-педагогічні умови формування у вихованців закладу інтернатного типу готовності до сімейного життя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». К.: НАПН України. 2019.

2. Формування цінностей сімейного життя у вихованців закладів інтернатного типу : монографія / Канішевська Л. В. та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 222 с.

3. . Соціологія молоді / под ред. В. Г. Лисовського. Изд-во СПбГУ, 1996. С. 323.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЇ У ПРИРОДНИЧОМУ МУЗЕЇ НАН УКРАЇНИ

*Уляна Чабала
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Васютіна Т.М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

Анотація. Стаття присвячена особливостям підготовки екскурсії як форми організації освітнього процесу. На прикладі природничого музею НАН України висвітлено етапи підготовчої роботи до її проведення, ознайомлення з музейними експонатами, врахування базових знань слухачів з теми екскурсії. Зосереджено особливу увагу на правилах роботи з екскурсійними об'єктами безпосередньо під час екскурсії.

Ключові слова: екскурсія, природничий музей НАН України.

Затвердження Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» вимагає від педагогів здатності організовувати і проводити різні навчальні екскурсії у природі, музеї та на підприємстві.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Уміння організувати екскурсію у музеї є підґрунтям якісного засвоєння навчального матеріалу учнями.

Огляд фахових джерел показав, що термін «екскурсія» походить від латинського слова *excursio* (прогулянка, поїздка, похід) – це колективне відвідування музею, пам'ятного місця, виставки чи підприємства, що підпорядковано певній меті (освітній, навчальній, розважальній або спортивній) [2]. Тож, висвітливо детальніше питання організації екскурсії в музеї.

Національний науково-природничий музей НАН України – це один із найбільших науково-природничих музеїв світу і найбільший природничий музей України. Він розташований в центрі Києва у старовинному будинку з оригінальною архітектурою у стилі неокласицизму. Музейний комплекс ННПМ створено за класичними принципами музеєзнавства. У ньому зібрано понад 30 тис. експонатів, що розповідають про виникнення, будову та еволюцію Землі, її рослинний і тваринний світ, їхнє минуле та сучасне, про історію матеріальної культури племен і народів, що заселяли територію України. Центральне місце в музеї посідає комплекс діаграм – ландшафтні композиції та біогрупи, кількість яких сягає 24. За час свого існування музей став широко відомим та популярним не лише в Україні, але й далеко за її межами, його внесено до низки міжнародних довідників [1].

Згідно культурно-пізнавального підходу екскурсія розглядається як твір певного автора або групи авторів і будується з урахуванням вимог, що пред'являються до літературного твору. Відповідно до такого підходу екскурсія має свій сюжет, якому підпорядковується весь екскурсійний матеріал. Для того, щоб успішно досягти пізнавальної і виховної мети екскурсії, екскурсовод повинен добре володіти різноманітними прийомами як показу об'єкта, так і розповіді про нього. Застосування цих прийомів не може бути стандартним. Адже в екскурсіях беруть участь люди різного віку, національностей, професій, з різним рівнем знань. Значну роль відіграють

творчі здібності екскурсовода, що розкриваються в процесі підготовки і проведення екскурсії. Загальна екскурсійна методика складається з двох частин: підготовка екскурсії та проведення екскурсії [3].

Аналіз публікацій з теми дослідження дозволив нам встановити, що організовуючи екскурсію, потрібно дотримуватись і чітко слідувати етапам її підготовки та проведення. До таких етапів відносять: визначення цілі і мети екскурсії, визначення елементів (предметів) інтеграції, вибір теми, відбір відповідної літератури, попереднє ознайомлення з експозиціями і фондами музею, відбір і вивчення відповідних екскурсійних об'єктів, складання маршруту екскурсії, підготовка тексту екскурсії, розробка методичних матеріалів (за потреби), проведення інструктажу з учасниками перед екскурсією.

Головною складовою екскурсії, яка обумовлює запам'ятовування матеріалу є наочність. З її допомогою екскурсовод керує процесом сприйняття інформації, направляє увагу на основні риси і сторони предметів, явищ, які допомагають висвітлити екскурсійну тему. Показ екскурсійних об'єктів повинен відбуватись з урахуванням певних правил:

1. Екскурсовод повинен обрати найвигідніше місце розташування екскурсійної групи, навколо об'єкта. Щоб об'єкт сприймався яскраво і чітко.
2. Обравши місце показу екскурсоводу потрібно розподілити екскурсійну групу так навколо об'єкта, щоб кожен з слухачів міг гарно бачити і об'єкт і екскурсовода.
3. Показ об'єктів повинен бути цілеспрямованим, тобто відповідати логіці викладу матеріалу. Послідовність показу об'єктів враховує правила переходу від відомого до невідомого, від близького до далекого, а також особливості зорового сприйняття.
4. Показ об'єктів в екскурсії повинен бути конкретним і починатися зазвичай з жесту екскурсовода, спрямованого на об'єкт, вказуючи його розташування та підкреслюючи особливості об'єкта, його динамічність.

5. Володіння екскурсоводом мистецтвом слова – важлива умова успішного проведення екскурсії. Мова повинна бути граматично правильною, точною, виразною, оригінальною, економною. В екскурсіях слід вживати просту розмовну мову, ретельно відбирати наукові терміни і іноземні слова.

Успіх екскурсії, її ефективність залежать від встановлення належного контакту екскурсовода з екскурсантами з першого моменту зустрічі до її закінчення. Сприятливий "психологічний клімат" під час екскурсії є неодмінною умовою, при якому вона доставляє творче задоволення екскурсоводу, естетичну насолоду і радість її учасникам. Екскурсія дає можливість мільйонам людей одержати значний обсяг інформації, формує способи розумової діяльності [3].

Таким чином, проведення екскурсій з освітньою метою підвищує ефективність вивчення тих чи інших предметів учнями, розвиває їхній кругозір, пізнавальні інтереси. Здатність вчителя організувати і провести таку екскурсію в місцевому музеї доводить належну сформованість його професійних умінь і здатність до виконання виробничих функцій.

Список використаних джерел:

1. Національний природничий музей НАН України. URL: <https://museumkiev.org/>.
2. Екскурсія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Методи та прийоми проведення екскурсії. URL: https://tourlib.net/books_ukr/velychko9-4.htm

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Катерина Чала
Херсонський державний університет
м. Херсон
Науковий керівник: Смутченко О. С.,
доктор філософії

***Анотація.** У статті розкриваються теоретичні аспекти організації проектної діяльності учнів. Розглядається проблема використання проектних технологій навчання англійської мови у початковій школі. Зазначено доцільність її використання молодшими школярами. Обґрунтовуються їх вплив на формування молодшого учня як активного суб'єкта процесу учіння.*

***Ключові слова:** проектна технологія, початкова школа, молодший школяр, навчальна діяльність.*

Вимоги до сучасної мовної освіти, її структури і змісту передбачають навчання іноземної мови як одного із фундаментальних курсів у початковій школі [1,10-12].

Чинні нормативні документи у галузі вивчення іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах забезпечують реалізацію цих вимог. Особливої ваги, у цьому контексті, набуває застосування сучасних технологій навчання як засобів забезпечення якісного комунікативно-мовленнєвого, соціокультурного, мовного і культурологічного розвитку учнів на шляху досягнення поставлених цілей. Технологія навчання іноземної мови в науковій літературі розглядається як «сукупність прийомів, засобів взаємодії викладача і учнів, які необхідні для досягнення цілі навчання мови та оволодіння мовою учнів» [2, 181].

Виконанню цього завдання покликані сприяти наступні характеристики технологій навчання: 1) результативність; 2) економічність; 3) ергономічність; 4) висока мотивація до вивчення англійської мови та як результат зростання інтересу до вивчення мови, вдосконалення особистісних якостей учня і розкриття його резервних можливостей [3, 258-259].

З урахуванням вище зазначених характеристик до сучасних технологій навчання англійської мови у спеціальній літературі зазвичай відносять: навчання центроване на особистості учня, навчання у співпраці, метод проектів (проектні технології), застосування мовного портфеля учня, а також інформаційні технології.

Методологічним підґрунтям для запровадження даних технологій навчання на практиці становлять праці видатних психологів, педагогів,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

лінгвістів і дидактів, таких як Е. Берн, Р. Бернс, Л. Виготський, Д. Джонс, К. Джонсон, Р. Ладло, Ж. Піаже, Р. Роджерс, Р. Скіннер. Зміст новітніх праць з методики розглядались такими вченими як І. Бім, В. Дьяченко, І. Зимня, В. Копилова, З. Нікітенко, С. Ніколаєва та ін. Питання застосування новітніх технологій навчання англійської мови учнями початкової школи у науковій літературі тільки набирає обертів, тому уповільнюється результативність оволодіння молодшими школярами новою для них мовою, а саме англійською.

Проектну технологію розуміємо як різновид креативно-творчої роботи учнів початкової школи, а саме процес навчання та створення змісту іншомовної (англійської) навчальної діяльності в ході підготовки і захисту обраного проекту під керівництвом учителя або самостійно. Вагомою ознакою проекту є його кінцевий продукт, який зазвичай має матеріальне втілення (колаж, альбом, комікс, анкета, інсценівка тощо). Існують міні-проекти, котрі розраховані на один урок або його певну частину, а також довгострокові проекти, які розраховані для домашнього виконання з його наступним захистом на уроці. Технологія може реалізовуватися через індивідуальні, парні та групові проекти.

Наведемо орієнтовну тематику завдань проектів у початковій школі:

Індивідуальні проекти: “My family tree”, “My room/flat/house”, “My photo album”, “My best friend”, “My letter to an English pen friend”, “My favorite holiday”, “My pet/pets”, “My favorite dish”.

Групові проекти: “We make a collage about weather”, “At the pet/flower/toy/food shop”, “New Year”, “Merry Christmas”, “This is our class”, “We make a comic strip about our Pets”, “Our favourites”, “School life”, “Let’s make breakfast together”, “What we can do in English”.

Метод проектів забезпечує розвиток активного індивідуального мислення учнів і спрямовує їх на спільну дослідницьку діяльність. Проектне навчання цінне та актуальне тим, що виховує і розвиває у молодших

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

школярів необхідні етичні цінності як взаємодопомога, співпраця, уміння співпереживати та допомагає сформувати творчі здібності й активізувати їх навчальну діяльність.

Тематика проектних завдань залежить від особливостей змісту підручника/навчально-методологічного комплексу, за яким дітей навчають англійської мови, а саме від представленого лексичного матеріалу, від предметного змісту мовлення, від матеріалу для аудіювання, від навчально-ігрових ситуацій спілкування. Різновид проектів у початковій школі реалізується вчителем за віковими можливостями молодших школярів та їхніми інтересами.

Вперше в Україні проектна технологія для молодших школярів була закладена у навчально-методичному комплексі «Wonderland», який реалізується на основних видах учнівської діяльності: комунікативній або практичній, а саме художній, музичній, руховій, а також пошуковій. Відповідно до цього принципу можемо виділити наступні типи завдань-проектів, які будуть ефективними у початковій школі: інформаційні (“My Pets”, “My Personal Data”, “Take an Information About Your Last Weekend” etc); художні (“New Year Wishing Postcard”, “We Make a Collage about School” etc); рольово-ігрові (“Interview Your Classmate”, “Let’s Make Eating Out Together” etc); театральні (“Let’s make ABC party”, “Mother Goose Party”, “Buns and Eggs” etc); дослідні, які передбачають елемент дослідження, наприклад, провести опитування або анкетування серед батьків, друзів, однокласників тощо. Проектне завдання одного типу для учнів початкової школи може переростати в проект іншого типу за умови зміни лише одного завдання та підсилення його дослідного, естетичного, художнього, практичного або іншого смислу. Орієнтовними у цьому випадку є проектні завдання інформаційного типу.

Наприклад, тема “My Day” добре підходить для розвитку та впровадження проектної технології, адже стимулює дитячу художню

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

творчість. Молодші школярі із задоволенням малюють, те чи вони займаються кожного дня та розповідають про свій день з опорою на фотографії або малюнки. Під час виконання завдання вони ознайомлюються з правилами оформлення проекту: заголовок, автор, клас в якому навчається, охайне оформлення свого проекту. Можемо виділити наступні етапи впровадження проектної технології: 1) повідомлення учителем про назву майбутнього проекту; 2) ознайомлення з можливими варіантами оформлення; 3) групове обговорення про переваги та недоліки проекту та надання конструктивних рекомендацій щодо оформлення; 4) ознайомлення учнів з новою лексикою та граматичним матеріалом, який потрібно використати у даному проекті. Наступного уроку учні повинні підготувати та захистити свій проект, а вчитель оцінити позитивні сторони та надати рекомендації.

Одним із ефективних засобів уточнення інформації під час підготовки проекту є анкетування. Наприклад, у межах виконання проекту “Let’s Talk About Our Last Weekend” учасники опитують один одного, як вони провели свої вихідні дні, що стимулює дітей до пошукової діяльності. Під час виконання даного типу проекту, методично корисними є приклади варіантів анкетування молодших школярів на основі проектного завдання «Ми анкетуємо один одного», розроблені Н. Гальською і З. Нікітенко [4,147].

Виконання завдань із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій передбачають використання більш складних вправ, а не лише розкриття дужок, підстановка тощо. Наприклад, методично корисними для оволодіння та поповнення словникового запасу, для кращого його розуміння молодшими учнями, а також встановлення взаємозв’язків між українською, російською та англійською мовами є завдання із залученням піктограм та інших засобів візуальної мнемоніки графічного інтерфейсу комп’ютерних програм, які в доступній та цікавій для дітей формі допоможуть запам’ятати новий вокабуляр і дозволяють привернути увагу дітей до споріднених слів,

які мають походження від спільної, індоєвропейської мови, а саме mother – мати – мати; be – бути – быть; cat – кіт – кот; eat – їсти – есть; son – син – сын тощо.

На сьогоднішній час, використання проектних технологій є однією із найефективніших форм роботи на уроках англійської мови. Під час роботи над проектом учні вивчають нову лексику, граматичний матеріал, розширюють свій кругозір, вчаться розуміти тексти іноземною мовою, практично реалізують набуті знання. Молодші школярі вчаться працювати з довідковою літературою, словниками, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, що надає можливість працювати з іншомовними автентичними текстами самостійно.

Робота над проектом завжди творчий процес. Для його реалізації потрібно не лише знання мови, але й володіння наочними знаннями, а також комунікативними, інтелектуальними та креативними вміннями. Застосування методу можливе в рамках програмного матеріалу практично з будь-якої теми. Проектна робота розвиває творчу уяву, фантазію, критичне мислення та інші особисті якості учня.

Отже, навчання англійської мови через застосування проектних технологій дозволяє наблизити освітній процес до потреб дітей, максимально адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а процес навчання зробити більш змістовим, доступним і цікавим.

Список використаних джерел:

1. План дій щодо поліпшення якості вивчення іноземних мов у дошкільних навчальних закладах та у початковій школі загальноосвітніх навчальних закладів на 2009-2012 роки. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2009. №2. С.10-12.

2. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. М.: Астрель: АСТ:Хранитель, 2008. 746 с.

3. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учеб.пособие для преподавателей и студентов. М.: Филоматис, 2004. 416 с.

4. Гальскова Н.Д., Никитенко З.Н. Теория и практика обучения иностранным языкам. Начальная школа: Методич.пособие. М.: Айриспресс, 2004. 240 с.

ЗНАЧЕННЯ ВІДЕОІГОР ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Влада Чудакова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь
Науковий керівник: Єр'оміна Л.Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент

***Анотація.** У матеріалах доповіді порушено одну з важливих проблем сьогодення – вплив відеоігор на процес соціалізації підростаючого покоління. Автором розглянуто відеоігри як один з інструментів розвитку, що потребує правильного використовувати; підкреслено те, що сучасні відеоігри надають можливість дітям шкільного віку ознайомитися, наприклад, з різноманітними видами спортивної, наукової діяльності, персоналізуючи різні елементи гри, рівень складності тощо.*

***Ключові слова:** відеогра, діти шкільного віку.*

Сьогодні, світова педагогічна наука вважає, що викладач повинен володіти всім інструментарієм методів навчання, мати інформацію про ролі технологій в досягненні якості сучасної освіти в навчальних закладах. В даному аспекті ми розглядаємо гру поряд із працею й навчанням. У грі відтворюються умови ситуацій, певний вид діяльності, формується суспільний досвід, а в результаті складається й удосконалюється контроль над своєю поведінкою.

Місце і роль ігрової технології, її елементу навчального процесу багато в чому залежить від розуміння педагогом функції гри. У сучасному світі, відеоігри виконують важливу роль у процесі соціалізації підростаючого покоління. Ми вважаємо, що відеоігри – це один з інструментів розвитку, що

потрібно правильно використовувати і можна включити у навчальну діяльність школярів.

Відеоігри поділяють на ігри руху, планування і сюжету або спілкування, дії і контролю. На відміну від класичних жанрів фільмів і книг, ігрові жанри визначаються не за сюжетом, а з ігрових діями, що найбільш часто робить гравець. Деякі експерти вважають, що комп'ютерні ігри позитивно впливають на соціалізацію. Вони наводять як приклад командну роботу і почуття відповідальності. У мультіплеєрних іграх велике місце відводять командній роботі, адже там гравці стежать за тим, що потрібно напарникам і як краще вчинити не зашкодивши команді. Ці вміння діти можуть перенести і в реальне життя.

Як підкреслює С. Шмаков, в іграх можна виділити наступні риси:

- вільна діяльність, що відбувається лише за бажанням дитини, заради задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від результату;
- творчий, значною мірою імпровізаційний, активний характер цієї діяльності;
- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, змагальність, конкуренція;
- наявність прямих або непрямих правил, що відображають зміст гри, логічну та тимчасову послідовність її розвитку [2, с. 3].

До того ж, соціологи з Університету Північної Кароліни проводили дослідження, за результатами якого були зроблені висновки, що любителі комп'ютерних відеоігор не схильні до соціопатичної поведінки, скоріше, навть, навпаки (гравці, які грають разом – постійно спілкуються, взаємодіють, відстоюючи власні погляди тощо). Як говорить Н. Тейлор, відеоігри не приносять шкоди іншим соціальним діям, а виступають як доповнення. В такому випадку гри набувають статусу сучасної соціокультурної практики, ніж просто засіб передачі повідомлень.

У дослідженнях функціонування комп'ютерних відеоігор в сучасному соціокультурному просторі український вченими відзначається проблема занурення у віртуальну реальність, особливо це стосується підлітків, для яких занурення в відеогру найчастіше пов'язане з проблемами в реальному житті. У роботах Д. Кінашевського це явище відзначено як «Ігрова ідентичність в мережевому просторі», який передбачає входження в мережу в «масці» і створення відповідного образу чи навіть міфу про самого себе [1, с. 111-116]. З приводу позитивного значення відеоігор для соціалізації дітей шкільного віку ми звернули увагу й на праці Н. Чухланцевої, яка акцентує увагу на спеціальні ігрові консолі, що виступають, як особливий вид комп'ютерних ігор, інноваційної складової яких є фізична активність, при цьому фіксуються реальні руху гравця [3, с. 15]. Цікавою є думка вченої про те, що займатися фізичними вправами можна як індивідуально, так і в команді, обираючи різні рівні складності і різні режими, адже активні відеоігри є перспективним засобом мотивації школярів всіх вікових груп.

Таким чином, у подальшій науковій діяльності ми плануємо розробити опитувальники для дітей шкільного віку з приводу з'ясування їх уподобань щодо відео ігрової діяльності та соціально-просвітницькі заходи щодо розподілу часу для ігор.

Список використаних джерел:

1. Кінашевський Д. О. Комп'ютерні ігри як соціальна технологія дозвілля. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 59-60. С. 111-116.
2. Сакбаева М. Сучасні педагогічні технології. *International Scientific Journal*. С.6
3. Чухланцева Н. В. Інтеграція активних відеоігор у фізичне виховання школярів. *Педагогіка – Education*. 2017. С. 20

ДОСЛІДНИЦЬКІ УМІННЯ – ЧИННИК УСПІШНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Аліна Щурій

Красноградський педагогічний фаховий коледж КЗ «ХГПА»

м. Красноград

Науковий керівник: Гажа Л.В.,

викладач основ педагогічної майстерності

Анотація розглянуто значення дослідницької діяльності для повноцінного розвитку молодшого школяра в умовах компетентнісного та діяльнісного підходів до змісту початкової освіти. Охарактеризовано основні дослідницькі вміння і навички, які входять до операційного компонента навчальної діяльності здобувачів освіти

Ключові слова: діяльність, пошукова діяльність, пізнавальна діяльність, дослідницька діяльність, навчально-дослідницька діяльність, загальнонавчальні вміння та навички, дослідницькі вміння, компетентнісно-діяльнісний підхід

Провідною метою кожної освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Одним із чинників, які забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти є підготовка педагогічних кадрів. У наш час відбувається зміна ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти, що вимагає нового підходу до формування професіонала. У цих умовах національна система освіти стала перед необхідністю значного підвищення професійної компетентності вчителів та їх професійного розвитку та саморозвитку [1].

У зв'язку з реформуванням освіти варто говорити про нову роль учителя в умовах Нової української школи. Особливої значущості у процесі становлення професіонала, здатного до змін існуючих стереотипів організації освітнього процесу, його змісту, форм і методів, а саме пошуку нової педагогічної діяльності під час переходу від традиційних пасивних форм занять до нестандартних методів навчання набувають дослідницькі вміння.

Дослідницькому підходу присвячені теоретичні і методичні праці С.Балашової, С.Гончаренка, С.Єрмакова, І.Каташинської, З.Слепкань, Є.Спіцина. Перевагу дослідницьким вмінням у професійній підготовці

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

фахівців надають В.Андреев, В.Борисов, В.Литовченко, Н.Недодатко, Н.Яковлева.

Аналіз літератури показує, що низький професіоналізм значної частини вчителів пояснюється відсутністю дослідницьких позицій і не сформованістю дослідницьких умінь.

На думку І.Зайченка, В.Сластьоніна, А.Кузьмінського, Є.Шиянова, А.Щербакова професійні вміння педагога виражають його теоретичну і практичну здатність здійснення педагогічної діяльності. У Концепції Нової української школи проголошується важливий акцент новозмін, пов'язаний із тим, що автономія навчального закладу надає вчителю академічну свободу у виборі методів і технологій навчання, програм, підручників і навчальних посібників, побудові авторських освітніх програм. Учитель із транслятора і джерела знань має стати наставником і помічником дитини у виборі власної освітньої траєкторії, допомогти виявити і розвинути свої таланти і здібності. Для цього він повинен володіти сучасними педагогічними технологіями, вмінням управляти індивідуалізованим освітнім процесом, бути обізнаним з різними психологічними теоріями індивідуальної і групової роботи з дітьми. Основною умовою такої діяльності виступає професійна якість учителя початкової школи, яка виникає і реалізується лише в результаті сформованості у нього аналітичної спрямованості до власної професійної діяльності і дослідницьких умінь, таких, як вміння бачити і вирішувати проблеми на основі висування і обґрунтування гіпотез, ставити мету і планувати діяльність, здійснювати збір та аналіз необхідної інформації, володіння різними способами вирішення протиріч (на основі наукової теорії), обґрунтування прийнятого варіанту, вибирати найбільш оптимальні методи, виконувати експеримент, представляти результати дослідження.

Постійний аналіз різних педагогічних ситуацій вимагає від вчителя самостійного пошуку оптимальних шляхів їх вирішення на основі моделювання і встановлення причинно-наслідкових зв'язків даного явища,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

діагностики її параметрів, визначення педагогічно доцільних методів вирішення, проєктування можливих її результатів. [1].

В умовах розбудови Нової української школи важливого значення набуває спонукання особистості до самостійного, критичного і виваженого аналізу проблемних ситуацій, висунення й обґрунтування гіпотез, формулювання висновків і рекомендацій, виділення головного, доцільного конструювання та моделювання, знаходження нестандартних розв'язків, постановки актуальних завдань, конкретизації мети, пошуку інформації, прогнозування пізнавальної діяльності й пошуку раціональних (або оригінальних) рішень. Уміння користуватися проєктною технологією є показником, насамперед, високої кваліфікації педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний розвиток дитини у процесі навчання. [3].

Учитель Нової української школи – це стовідсотковий професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях у різних галузях, інноваціях, володіє гнучкістю і нестандартним мисленням, умінням адаптуватися до швидких змін та умов життя [3]. А це можливе лише за наявності високого рівня професійної компетентності, розвинених дослідницьких умінь. На сьогодні актуально сформулювати практичні вміння спостерігати (фіксувати й знаходити достовірну інформацію), самостійно організувати і управляти процесом постійного зростання школяра і сходження його на вищий щабель свого розвитку, що передбачає сформовану здатність учителя здійснювати дослідницький педагогічний пошук, творчо вирішувати педагогічні ситуації, тобто бути дослідником в безперервно змінному багатовимірному освітньому просторі. Розвиток і оволодіння дослідницькими вміннями, на думку Б.Житника, проходить через основні стадії в творчому становленні вчителя: професійна адаптація, критичне оволодіння досвідом, пошук, наукові дослідження [1].

В. Бондар, М. Никандров, В. Кан-Калик підкреслюють, що незважаючи на те, що творчість учителя може виявитися в різних сферах діяльності, всі її види передбачають наявність дослідницького підходу до особистої діяльності. І навпаки, – особистість, яка діє за внутрішніми переконаннями, відрізняється цілісністю, цілеспрямованістю, здібністю до перетворення світу. Звідси виходить, що особистість, здібна до перетворення світу і самовдосконалення, може сформувати тільки самостійна, творча діяльність, побудована на сильній внутрішній мотивації на основі самоврядування. Тому, без власної активності особистості, спрямованої на самозмінення і самозростання не досягнути бажаної мети. Дослідницькі вміння вчителя можуть реалізуватися тільки в діяльності, рівень активності особистості якого залежить від нього. Учитель, який хоче відповідати сучасним вимогам освітнього процесу, віддає перевагу безперервному навчанню протягом всієї професійної діяльності [3].

Дослідницькі уміння, будучи одними з головних структурних елементів професійної діяльності вчителя, розширюють його функції, роль і місце в системі освіти.

Список використаних джерел:

1. Житник Б.О. Методологічні проблеми дослідницької діяльності вчителя. *Управління школою*. 2017. №17-18. С. 2-37.
2. Морзе Н. В. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45–57.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

«ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ТА ПСИХОЛОГІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

*Вікторія Бережна
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Матвієнко О.В.
доктор педагогічних наук, професор*

***Анотація.** В статті розглянуто основні потреби формування готовності майбутніх учителів до педагогічної взаємодії з молодшими школярами які мають особливі освітні потреби. Розкрито специфіку підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти та взаємодії з молодшими школярами які мають особливі освітні потреби.*

***Ключові слова:** особливі освітні потреби, інклюзивна освіта, педагогічна взаємодії, молодші школяри.*

Особливі освітні потреби не є новим поглядом на систему освіти, що відображає все більш поширюється гуманність суспільства по відношенню до до всіх членів суспільства в незалежності від фізичних, інтелектуальних, національних, расових та інших особливостей. Важливим аспектом реалізації інклюзивної освіти є готовність педагогів до роботи в даних умовах. У зв'язку з тим, що підготовка сучасного педагога, здатного до реалізації інклюзивної освіти, виявляється надзвичайно актуальною і складним завданням для вищої педагогічної школи, в статті були проаналізовані праці Вітчизняних та зарубіжних вчених в даній області. В результаті основними компонентами готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти визначені психологічна і професійна.[1]

У вітчизняній психології та педагогіці ґрунтовно розроблені питання навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями здоров'я (Р.М. Боскис, Т. А. Власова, Г.М. Дульнев, К.С. Лебединська, І.Ю. Левченко, О.М .

Мастюкова, М.С. Певзнер, І.А. Соколянський, Л.І. Солнцева, Г.В. Чиркін, Ж. І. Шиф). Певний внесок у розробку підходів, методів, засобів інклюзивної освіти внесли Н.П. Артюшенко, В.Ю. Іванова, А.Ю. Пасторова, А.С. Сиротюк, А.Я. Чигрина, J. Deppele, D. Harvey, T. Logeman, що прийшли до усвідомлення того, що спільне, неізолюване навчання має переваги для всіх учнів, особливо для дітей з обмеженими можливостями здоров'я. В даний час різні проблеми інклюзивної освіти є предметом досліджень таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Н.П. Артюшенко, Д.З. Ахметова, А.Д. Гонах, О.В. Каринбаева, О.С. Кузьміна, М.М. Малофєєв, Н.А. Медової, І.М. Хафізулліна, В.В. Хитрюк, С.А. Черкасова та ін. ; J. Atkinson, A. DeBoer, T. Brandon, B. Cagran, D. Chambers, J. Charlton, D.L. Ferguson, C. Forlin, A.M. Hansen, J.-R. Kim, E.-H. Mattson, A. Minnaert, S.J. Pijl, M. Schmidt, K. Scorgie, S. Stubbs, J. Tossebro, C. Wendelborg і ін.[2]

Незважаючи на наявність великої кількості праць, присвячених вдосконаленню педагогічної майстерності фахівців і визначення умов їх особистісно-професійного саморозвитку, питання, що стосуються специфіки підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, як і раніше залишаються на периферії дослідницьких інтересів вчених. В останні роки з даної проблеми проведено ряд дисертаційних досліджень, в яких розглядається поняття «інклюзивна компетентність», висвітлюються етапи формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів, розкриваються особливості підготовки фахівців до корекційної діяльності в загальноосвітній школі, доводиться вплив правильно організованого інклюзивної освітньої середовища на соціалізацію дітей (Л. М. Кобрина, О. С. Панфьорова, М. М. Тавакалова, І. Н. Хафізулліна, А. Я. Чигрина, Ю. В. Шуміловская і ін.). Однак питання підготовки майбутнього педагога і професійні проблеми вже працюючих в умовах інклюзії, залишаються невирішеними.[6]

Білоруський дослідник В.В. Хитрюк трактує готовність педагога до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти як складне інтегральне

суб'єктна якість особистості педагога, що спирається на комплекс академічних, професійних і соціально-особистісних компетенцій і визначальне можливість ефективної професійно-педагогічної діяльності. При цьому під академічними компетенціями нею мається на увазі володіння методологією і термінологією окремої галузі знань, розуміння функціонують в ній системних взаємозв'язків, а також можливість використовувати їх у вирішенні практичних завдань; під професійними - готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог і реальної педагогічної ситуації; під соціальнолічностними - сукупність компетенцій, що відносяться до самої людини як до особистості, взаємодії індивіда з іншими людьми, групою і суспільством. На думку В.В. Хитрюк, структура готовності педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти представлена комплексом взаємозалежних характеристик, серед яких вагоме місце займає мотиваційно-конативний компонент - безпосереднє вираження установки в професійній поведінці (послідовна поведінка по відношенню до суб'єктів інклюзивної освіти), готовність до прояву компетентності [3].

Невідповідність форм і методів педагогічного впливу на таких школярів може створювати передумови для формування у них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки, дезадаптації тощо. Інклюзія стала пріоритетною в освітній політиці держави, про що свідчать розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» та накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009–2012 роки», «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти», «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей із особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах», положення «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021

роки».[5] Концепція інклюзивної освіти відображає головну демократичну ідею: «всі діти є цінними та активними членами суспільства» . В її основі лежить принцип щодо дотримання прав кожної дитини на здобуття якісної освіти .[4]

Для ефективного здійснення інклюзивної освіти у педагогів повинні бути розвинені ціннісні орієнтації, професійні та загальні компетенції. Фундаментом повинна служити ціннісна орієнтація педагога, виражена через спрямованість особистості, ставлення до навколишнього світу і людям як до цінності. Для педагога сама система інклюзивної освіти вже є цінністю, тому що дана система виступає за рівні можливості всіх дітей. Особистість учня, незалежно від його психофізіологічних можливостей, виступає як найвища цінність і всі дії педагога повинні бути спрямовані на зростання і розвиток дитини. Наступним блоком служать професійні компетенції, що відображають знання і вміння педагога, необхідні для здійснення інклюзивної освіти. Для плідної педагогічної діяльності педагогам необхідний синтез знань в галузі викладання і розвинені особистісні якості. Інклюзивна освіта вимагає від педагогів уміння якісної диференціації та індивідуалізації, а також чіткого планування процесу навчання з урахуванням можливостей учнів. Уміння стимулювати діяльність учнів, підвищення їх пізнавальної мотивації є однією з головних складових професійної компетенції педагогів інклюзивної освіти.[1]

Список використаних джерел:

1. Демченко І. І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: моногр. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 500 с.
2. Кабенова М.С. , Оралканова И.А. О готовности педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. URL: <https://articlekz.com/article/19369>
3. Кузьмина, О. С. К вопросу о подготовке педагогов к работе в условиях инклюзивного образования/ *Наука образования: сб. науч. ст.* / отв. ред. Н. С. Макарова. Вып. 25. С. 188-194/

4. Організаційно-методичні засади здійснення комплексної реабілітації учнів (вихованців) у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах / Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-515 від 04.08.2009 р.

5. Хитрюк В.В. Готовность педагога к работе с «особым» ребенком: модель формирования ценностей инклюзивного образования / *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. №11. С.72-79.

6. Черномырдина Т.Н. Формирование психологической готовности будущих педагогов к профессиональной деятельности в условиях инклюзивного образования. URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-psikhologicheskoi-gotovnosti-budushchikh-pedagogov-k-professionalnoi-deyatelnos>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Лілія Генік

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

ім. Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

Науковий керівник: Сливка Л. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Представлено проблему формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів у працях українських науковців. Поточнено сутність дефініцій «здоров'язбережувальна компетентність» і «формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів».

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальна компетентність, формування здоров'язбережувальної компетентності, майбутні вчителі

Актуальність задекларованої у назві теми зумовлюється потребою зміни ситуації щодо негативних тенденцій у стані здоров'я дітей та молоді в Україні.

Сучасна педагогіка накопичила чимало ґрунтовних досліджень у сфері здоров'язбереження і здоров'яформування особистості.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Уявлення про здоров'я, характерні для сучасної науки, відображають прийняття конкретної парадигми, тобто моделі здоров'я. Так, психологія виокремлює біомедичну та біопсихосоціальну моделі, соціологія виділяє соціально-медичну та соціально-екологічну моделі; медицина диференціює медичну та цілісну моделі. Кожна з цих пар моделей віддзеркалює певне бачення людини і навколишнього середовища, і відповідно – стану здоров'я людини у цьому середовищі [1].

У зв'язку із актуалізацією ідеології здорового способу життя як базової культури розвитку суспільства, яка передбачає зміну ситуації щодо незадовільного стану здоров'я дітей і молоді, важливого значення набуває якість підготовки майбутніх учителів, здатних ефективно розв'язувати питання здоров'язбереження та здоров'яформування свого та своїх вихованців [2, 4].

Роль учителя полягає у залученні усіх небайдужих до процесу виховно-освітнього процесу, спрямованого на збереження, зміцнення і формування здоров'я дітей та молоді, плекання у вихованців уявлень про здоров'я як цінність і здоровий спосіб життя як «шлях» до здоров'я. Учитель, у ролі «радника» щодо пошуку технологій здоров'язбереження, повинен мати специфічні компетентності і кваліфікацію, а також – відповідний набір рис особистості та психофізичні схильності [3, 133].

Категорію «здоров'язбережувальна компетентність» розуміємо як актуальну, сформовану особистісну якість особистості, яка ґрунтується на уявленнях і знаннях про здоров'я і шляхи його плекання. Своєю чергою, педагогічне поняття «формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вчителів» визначаємо, за вченими, як цілеспрямований освітньо-виховний процес, який реалізується у вищому навчальному закладі, і спрямований на формування позитивної мотивації на ведення здорового способу життя, відповідних знань та умінь щодо організації здоров'язбережувальної діяльності [4, 7].

Список використаних джерел:

1. Seredyńska D., Od koncepcji zdrowia do edukacji zdrowotnej. *Konteksty zdrowia i edukacji zdrowotnej* / red. M. Kuchcińska, E. Kościńska. Bydgoszcz: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 2010. S. 12–16.
2. Сливка Л. Методика викладання основ здоров'я в початкових класах: [навч.-метод. посіб.]. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 204 с.
3. Wojciechowska K. Nauczyciel – przewodnikiem w procesie promowania zdrowia w szkole. *Roczniki Pedagogiczne*. Tom 6(42), nr 2. 2014. S. 127–141.
4. Кравчук Н.П. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Умань, 2017. 20 с.

ФОРМУВАННЯ

ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У НАУКОВОМУ ТА ПРАКТИЧНОМУ ВИМІРАХ

Оксана Дяків
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ
Науковий керівник: Сливка Л. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У тезах охарактеризовано теоретичні основи та практичні аспекти формування природничо-наукових знань студентів педагогічних спеціальностей; конкретизовано сутність категорій «природознавча компетентність» і «науково-природничі знання».

Ключові слова: науково-природничі знання, студенти педагогічних спеціальностей.

Актуальність задекларованої теми зумовлена потребою більш детального вивчення технологій формування у студентів педагогічних спеціальностей природничо-наукових знань в системі професійної підготовки учителя початкової школи.

Проблема формування природничо-наукових знань тим чи іншим чином знайшла відображення у працях українських науковців. Серед них особливо

цінними в контексті порушеного питання є розвідки А. Бальохи, А. Богущ, К. Волохатої, Н. Лисенко, Л. Непорожньої, Л. Савлучинської, В. Танської і А. Мокрицької, М. Хроленко і Л. Присяжнюк, ін. Провідною думкою у цих дослідженнях є потреба опанування дітьми та молоддю способів пізнання об'єктів і явищ природи, складних природничих процесів і явищ, що, своєю чергою, актуалізує роль такого учителя, який був би здатен науково, але, водночас доступно пояснити учням науковий природознавчий матеріал.

Формування природничо-наукових знань майбутніх вчителів початкових класів є цілісним безперервним процесом, який відбувається впродовж професійної підготовки цих фахівців.

Знання, які здобувають майбутні вчителі початкових класів при вивченні дисциплін загальної підготовки, є різноплановими, відтак важливо врахувати можливість позитивного впливу дисциплін циклу загальної підготовки на формування природознавчої компетентності студентів [1, с. 57].

В освітньо-професійній програмі «Початкова освіта» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» [2] у Переліку компетентностей випускника спеціальності «Початкова освіта» серед спеціальних (фахових) компетентностей виокремлено «природничо-наукову компетентність» [2, 11]. Цей феномен трактується як «здатність до застосування професійно профільованих природничо-наукових знань і практичних умінь та навичок, які є теоретичними основами побудови змісту природознавчого матеріалу відповідної освітньої галузі початкової освіти». У структури природничо-наукової компетентності залучено астрономічний, географічний, землезнавчий, біологічний (ботанічний, зоологічний, анатомічний, фізіологічний), екологічний компоненти.

Науковий пошук засвідчив, що формування цієї компетентності здійснюється передовсім засобами навчальної дисципліни «Основи природознавства і суспільствознавства» [3]. Серед завдань курсу основне місце посідають розкриття сутності основних процесів і явищ в географічній

оболонці, ознайомлення майбутніх учителів початкової школи із розмаїттям флори і фауни планети Земля, формування у студентів наукового світогляду, розширення уявлень студентів про природне середовище як цілісну матеріальну систему, компоненти якої знаходяться у постійному розвитку і взаємодії [3, 4].

Великі потенційні можливості у формуванні природничо-наукових знань студентами спеціальності «Початкова освіта» акумулює навчальна практика (НП) з природознавства, яка в ПНУ на першому курсі у другому семестрі. НП проводиться згідно навчального плану підготовки бакалаврів денної форми навчання за спеціальністю «Початкова освіта» у весняний (квітень-травень) період без відриву від навчання в об'ємі 15 годин (10 робочих днів по 1,5 години) [4].

Список використаних джерел:

1. Волохата К.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування природознавчої компетентності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* № 40. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. С.167–170.

2. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2019. 90 с. URL: <https://pedagogical.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/7/2020/01/>

3. Робоча програма навчальної дисципліни Основи природознавства і суспільствознавства. Івано-Франківськ, 2019. 15 с.

4. Силабус навчальної дисципліни «Навчальна практика». URL: <https://kppo.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/72/2020/01.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дарина Зеленська

НПУ імені М.П. Драгоманова

М.Київ

*науковий керівник: Кондратюк О.М.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. У статті розглянуто питання особливостей інтерактивної взаємодії викладачів з майбутніми вчителями початкової школи. Зокрема, визначена актуальність даної проблеми, окреслено основні поняття. Схарактеризовано компетентності студентів, формуванню яких сприяє інтерактивна взаємодія; висвітлено умови реалізації та методи інтерактивного навчання.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкової школи, інтерактивна взаємодія, компетентності.

Актуальність інтерактивної взаємодії викладачів та майбутніх учителів початкової школи обумовлена низкою чинників.

По-перше, зміни в сучасному світі впливають на систему вищої освіти. Форма лекційної організації процесу навчання, яка іноді спрощувалася до передавання готових знань від викладача до студента, втратила значущість. За компетентнісної освіти пріоритетом стають практико орієнтовані усвідомлені фахові знання й навички, що базуються на цінностях. Такий результат можливий за перетворення аудиторії пасивних спостерігачів на активних учасників, тобто за забезпечення інтерактивного навчання. В умовах дистанційного навчання студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» під час карантину 2020 року ця проблема набула особливої гостроти, адже традиційні способи потребували змін, адаптування до нових умов навчання онлайн. Виявилось, що саме інтерактивні методи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій допомогли зберігати у майбутніх учителів інтерес до тем, означених в сілабусах навчальних дисциплін, сприяли їх усвідомленому опануванню. По-друге, досвід інтерактивної взаємодії студентів одне з одним впливає на їхнє вміння організувати такі відносини молодших школярів. Розуміння майбутніми вчителями початкових класів важливості інтерактивної форми навчання. По-третє, під час взаємодії одне з одним на заняттях, студенти проявляють моральні якості, які в

подальшому впливатимуть на учнів. Так важливими є відповідальність, толерантність, тактовність, внутрішня свобода. Вищезначені міркування зумовили вибір теми дослідження.

Метою статті є висвітлення особливостей інтерактивної взаємодії у підготовці фахівців з початкової освіти.

Зазначимо, що проблему розвитку та застосування інтерактивних методів навчання досліджували Т. Безродних, М. Гулакова, О. Зайцева, С. Кашлев, Н. Коломієць, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Сисоева, Г. Харченко та інші.

Варто зазначити, що поняття «інтерактивна педагогіка» ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. «Інтерактивність» (англ.) включає «inter», що означає «поміж-» або «взаємо-», «act» – діяти. Інтерактивність у навчанні – метод, за якого той, хто навчається, є учасником, виступає не пасивним слухачем, спостерігачем, а й бере активну участь у спільній діяльності.

Форма інтерактивного навчання – освітній процес, що здійснюється як активна, постійна взаємодія студентів із викладачем і між собою. Це колективне, групове навчання у співпраці, у якій студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Вони усвідомлюють свої види діяльності та проводять самоаналіз їхніх результатів. Викладач виступає в інтерактивній формі навчання організатором, консультантом, фасилітатором. Варто підкреслити, що результати навчання досягаються лише за умови взаємних зусиль учасників освітнього процесу. [1, 12]

Серед інтерактивних методів навчання О. Зайцева виокремлює: 1) неімітаційні методи, які застосовуються в рамках навчальних дисциплін, тобто лекції, мозковий штурм, дискусії та інші; 2) імітаційні, що означають застосування нових форм навчання, зокрема тренінги, ігри тощо [2, 19].

Ще одним дотичним до теми є поняття «інтерактивні технології», яке дослідниця Т. Безродних розглядає в інтеграції зі сформованою компетентністю майбутніх фахівців [4, 58]. Компетентність, у свою чергу –

це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [5, 7].

У реалізації інтерактивної взаємодії викладач впливає на формування компетентності майбутнього вчителя початкової школи, його особистісних і професійних якостей, які відповідають потребам суспільства.

Викладачам варто сприяти формуванню в студентів соціально-педагогічних, комунікативних етичних компетентностей з метою ефективного оволодіння інтерактивними методами. Як зазначає Т. Безродних, застосування інтерактивних технологій під час навчання у вищому навчальному закладі «є ефективною ланкою, яка допомагає майбутньому фахівцю активно формувати власні індивідуальні компетенції» [4, 58-59]. Така діяльність допомагає студентам збагатити власний досвід під час суб'єкт-суб'єктної взаємодії з колективами; подолати відчуття страху, знервованості перед публічними виступами, що властиво, на жаль, деяким студентам. Інтерактивні методи сприяють покращенню особистісних в академічній групі, а також впливають на формування соціально-педагогічних, індивідуальних якостей майбутнього фахівця [4, 59-60].

М. Скиба визначає інтерактивні технології навчання як вид самостійної діяльності учасників освітнього процесу, спрямований на оволодіння знаннями, вміннями й навичками з дисциплін. Модератором даного процесу виступає викладач, який спрямовує студентів на досягнення поставлених завдань [6, 50].

Варто зазначити, що використання інтерактивних методів дослідники радять втілювати за такою моделлю: викладач-студент, студент-викладач; студент-студент – оскільки саме така взаємодія може гарантувати рівноправність та активність усіх учасників освітнього процесу.

У процесі навчання учнів початкової школи використовується низка відомих інтерактивних методів навчання: «Акваріум», «Ток-шоу», «Коло

ідей», «Навчаючись-вчусь», «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Ажурна пилка» [3, 59]. Відповідно їх слід засвоювати майбутнім фахівцям не лише теоретично, а й практично. Варто підкреслити, що вивчення навчальних дисциплін має відбуватися зі застосуванням інтерактивних лекцій, практичних і лабораторних занять, організованих за інтерактивною технологією. Наприклад, студенти можуть розіграти метод «Акваріум» на практичних заняттях в ролі учнів, щоб за допомогою такої взаємодії повторити засвоєний матеріал.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних технологій ґрунтується на умінні викладача створювати сприятливе навчальне середовище, залучаючи студентів до активної взаємодії. Науковці наголошують на необхідності дотримуватися таких організаційно-педагогічних умов: створення освітнього студентоцентрованого середовища в процесі підготовки майбутніх учителів; забезпечення творчої діалогової суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів; мотивування здобувачів вищої освіти до рефлексивної діяльності для активізації успішного розвитку професійних умінь; уведення інтерактивних технологій у зміст виробничої педагогічної практики студентів; спрямування дослідницької, самостійної роботи студентів на закріплення знань, умінь і навичок щодо інтерактивних методів навчання [6, 55].

Отже, майбутні вчителі початкової школи мають оволодіти базовими фаховими компетентностями, зокрема набути здатності використовувати сучасні педагогічні технології, в основі яких – інтерактивна взаємодія. Специфічність інтерактивної взаємодії педагога і студентів полягає в тому, що вона відбувається як взаємозалежний саморозвиток учасників освітнього процесу. Набуті навички участі у взаємодії та застосування інтерактивних методів навчання в університеті формують у майбутніх учителів розуміння

цінності та сутності інтерактивної взаємодії для її організації з учнями початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання/ Київ, 2007. 141 с.
2. Зайцева О. С. Интерактивные формы и методы обучения интернет-технологиям в вузе/ *Вестник Тобольской государственной социально-педагогической академии им. Д. И. Менделеева*. 2012. № 4. С. 19 – 26.
3. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения: учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2008 г. 176 с.
4. Безродных Т. В. Интерактивные технологии в вузе – технологии формирования социально-педагогической компетентности студента. *Проблемы современного педагогического образования*. 2016. № 52 –5. С. 58 – 65.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Під заг. Ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Скиба М. М. Інтерактивні методи навчання дисциплін еколого-педагогічного спрямування у вищому навчальному закладі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. 2016. № 1. С.50–56.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДОТЕРАПІЇ В ПОЧАТКОВИХ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ

*Галина Іжко
НПУ імені М.П. Драгоманова*

М.Київ

*Науковий керівник: Кондратюк О.М.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Забруднення навколишнього середовища негативно позначається на здоров'ї. Забруднене повітря може бути джерелом шкідливих речовин, які потрапляють в організм через дихальну систему. Забруднена вода може містити патогенні мікроорганізми та небезпечні речовини. Науковцями встановлено, що стан здоров'я людини на 20% залежить від довкілля, в якому вона проживає та постійно взаємодіє.

Тому завданням майбутнього вчителя початкових класів є навчити школярів берегти природні ресурси, розуміючи, що ми є частиною природи. Згідно з Державним стандартом початкової освіти завданням цієї ланки є у формування у молодшого школяра низки компетентностей, серед яких екологічна та здоров'язбережувальна компетентності. Природотерапія є саме тим засобом, який допоможе виховувати у дітей бережливе ставлення до природи та відновлювати своє здоров'я через спілкування з природою.

Вищезначене зумовлює необхідність пошуку нових засобів, форм та методів підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання природотерапії. Вкрай важливим завданням це стає ще й у зв'язку із впровадженням у початковій школі інклюзивної освіти, ефективність якої можлива лише за умови спеціальної підготовки педагогічних кадрів. Метою такої підготовки є оволодіння майбутніми вчителями основними методами, прийомами та засобами навчання, що використовуються в інклюзивному середовищі [6, 318].

Проблему підготовки майбутніх учителів до застосування природного середовища в навчально-виховному процесі активно досліджував В. Сухомлинський. Саме його «уроки серед природи» стали підґрунтям виникнення поняття «природотерапія», як методу навчання та здоров'язбереження. Сучасні дослідження у цьому напрямі висвітлено в

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

працях таких науковців: О. Біда, С. Генатуліна, Л. Колток, І. Малишевська, Н. Поліщук, Л. Стахів, М. Чапля.

Мета доповіді – висвітлити сутність підготовки майбутнього вчителя до використання природотерапії в початкових інклюзивних класах.

Педагогічна енциклопедія дає змогу встановити сутнісний зміст поняття «професійна підготовка» як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [5, 573]. На основі аналізу наукової літератури визначимо, що підготовка вчителя початкових класів полягає у набутті компетентностей у результаті навчальної та практичної діяльності, що зумовлюють гармонійний підбір та застосування методів та форм роботи у професійній педагогічній діяльності.

Науковці, які досліджують питання теорії та методології професійної підготовки, зазначають, що пріоритетною формою розвитку системи освіти має стати створення інтегративних курсів, що віддзеркалюють динамізм сучасної наукової парадигми [1, 53].

Підготовка майбутнього вчителя це процес, який полягає у формуванні готовності вчителя початкових класів до педагогічної діяльності. Готовність, у свою чергу є інтегральною якістю особистості вчителя, яка включає знання, вміння та навички, тобто визначену законом України «Про освіту» - компетентність. Згідно закону, компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2]. У межах дослідження ми розглядаємо підготовку майбутнього вчителя до використання природотерапії в початкових інклюзивних класах як інтегральну здатність особистості майбутнього вчителя, що включає відповідні знання з природотерапії, вміння, навички й досвід застосовувати їх у роботі в початкових інклюзивних класах, ціннісне ставлення, набуті під час

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

професійної підготовки в навчальному закладі на практичних, лабораторних заняттях та як результат педагогічної практики.

Вважаємо, що підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання природотерапії у навчально-виховній діяльності буде ефективною за умови організації систематичного, цілеспрямованого навчання та застосування набутих знань у практичній діяльності. Процес підготовки майбутніх учителів до використання природотерапії буде успішним, якщо у студентів розвивати пізнавальний інтерес, що включає емоційні враження, ініціативу у пошукового нового, інтелектуальні досягнення, як результат і стимул для подальшого пошуку.

Важливою умовою є активне залучення студентів до процесу засвоєння знань з теорії та технологій природничого впливу з безпосереднім використанням набутих знань на практиці. А саме доповнення змісту фахових дисциплін у контексті підготовки майбутніх вчителів початкових класів до застосування природотерапії в інклюзивному освітньому середовищі.

Закон України про освіту визначає поняття інклюзивне освітнє середовище визначає, як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [2]. Сучасний учитель має бути готовий працювати відповідно до нових законодавчих вимог, а це, в свою чергу, зумовлює необхідність додаткової підготовки. Інклюзивна освіта передбачає особистісно орієнтовані підходи, методи навчання для кожної дитини, зважаючи на її особливості, здібності, психофізичні порушення. Такий підхід вимагає від освіти подолання усталених стереотипів щодо сприйняття дитини, як пасивного об'єкта виховного впливу, пошуку ефективних технологій відновлення фізичного, психічного та духовного здоров'я учнів початкових інклюзивних класів, максимального використання позитивного

впливу всіх природних об'єктів на особистість учня, як у навчальний так і позанавчальний час [4, 268].

Наступною умовою підготовки майбутніх учителів початкових класів є формування вмінь і навичок застосування природотерапії під час практичних занять, педагогічної навчальної та професійної практики. У процесі формування практичних навичок необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, їхні комунікативні здібності, особливості навчання на певному курсі.

Таким чином, наразі актуалізується проблема підготовки майбутніх учителів до використання природотерапії в початкових інклюзивних класах. Природотерапія є актуальним засобом в навчально-виховному процесі, який допомагає формувати у дітей бережливе ставлення до природи та відновлювати своє здоров'я через спілкування з природою. Для ефективного використання природотерапії і особливо у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, потрібна спеціальна підготовка педагогічних кадрів, яка має здійснюватися систематично, цілеспрямовано й практикоорієнтовано.

Список використаної літератури:

1. Дубровська Л. О. До питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи в закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2. С. 52 – 55.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>.
4. Колток Л. Технології природотерапії як засоби корекції здоров'я молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. №18. С. 266-271.

5. Малишивська І. А. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання природотерапії у роботі з учнями початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04/ К., 2011. 21 с.

6. Садова І. Особливості підготовки майбутніх вчителів до навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. №14. С. 313-318.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Віталій Коробов

*КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий
коледж імені І.С.Нечуя-Левицького»*

м. Богуслав

Науковий керівник: Березеля Л.М.

*спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист*

Анотація. У статті висвітлюються окремі напрями й форми роботи із професійної підготовки майбутніх учителів до роботи. Розкрито суть поняття «професійна підготовка». Обґрунтовано проблеми майбутніх вчителів. Висвітлено яким повинен бути педагог.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічна культура, гуманістична спрямованість.

Кожна країна зацікавлена в тому, щоб підготувати когорту таких учителів, які б не лише забезпечували кількісну реалізацію завдань обов'язкового навчання, а й підносили на значно вищий рівень освіченість і культуру її громадян. Здійснити професійну підготовку такого фахівця надзвичайно складно.

Учительська професія належить до найбільш відповідальних. Саме з діяльності представників цього фаху розпочинається складний ланцюг основних взаємопов'язаних процесів, який схематично можна представити як: навчання і виховання дітей і молоді - якісна освіта - науковий і технічний прогрес - розвиток суспільства.

Педагогічна професія – одна із найдавніших. Виникла вона на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати підростаючому поколінню набутий досвід. З моменту виникнення педагогічної професії за вчителем закріпилась передусім виховна функція. Учитель – це вихователь, наставник. У цьому його громадське, людське призначення. [7, 171]

Вагомий внесок у дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів зробив Ш. О. Амонашвілі. Він є прихильником гуманно-особистісної педагогіки, яка надихає вчителя на створення такого навчального процесу, під час якого учень сам навчається змінювати, покращувати, удосконалювати умови життя. Джерелом такого прагнення повинна стати висока духовність. Його «Школа життя» розглядає освіту як процес живлення душі та серця дитини найкращими одухотвореними плодами людської культури й цивілізації. І початковий ступінь освіти є першочерговою складовою всього освітнього процесу. Ш. О. Амонашвілі зауважує, що вчитель служить високій меті людства, планетарній та космічній еволюції, для нього повинні бути створені такі умови, щоб його життя повністю було присвячене справі виховання [1, 125].

Провідне місце в професіограмі вчителя посідає спрямованість його особистості, мотиваційна зумовленість його дій, вчинків, усієї поведінки конкретними життєвими цілями, джерелом яких є потреби, суспільні вимоги.

Гуманістична спрямованість особистості вчителя означає ставлення до дитини як до найвищої цінності, визнання її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Вільно реалізувати свої творчі можливості задля себе і оточення людина може лише за наявності віри у саму себе.

Педагог повинен ставити перед вихованцем посильні і розумно сформульовані вимоги з метою його подальшого розвитку, тобто здійснювати педагогічний вплив гуманістичного, а не авторитарного характеру. Виявляючи в діалозі, співпраці, партнерстві повагу до учня,

толерантність і справедливість, учитель тим самим захищає свободу особистості, продовжує культурну спадщину. [6, 256]

Педагогічна культура є частиною загально людської культури. У ній втілені духовні цінності освіти і виховання

Так, учителям з високим рівнем педагогічної культури властиві теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, творення, гнучкість і варіативність у прийнятті рішень. Такий педагог має індивідуальний стиль. Він не тільки зберігає і відтворює духовні цінності освіти і виховання, а й сам створює їх у вигляді нових технологій, методик, дидактичних і виховних систем. І навпаки, в учителя з низьким рівнем професійної культури виявляється невпевненість, нестійкість власної педагогічної позиції, безсистемність, непослідовність, невміння вирішувати педагогічні проблеми.

Педагогічна культура у реальному педагогічному процесі виявляється в єдності із загальнокультурними і моральними проявами особистості педагога.

Культура зовнішнього вигляду ідеального вчителя – це його невід’ємна частка. Вона виконує професійну функцію: сприяє вихованню художньо-естетичних смаків учнів та гармонійно уособлює професійну діяльність вчителя. Одяг повинен бути естетично витриманий: гарний, в кольоровій гамі переважають помірні насичені барви. Стиль одягу – діловий, але не сіро-буденний. У манері одягатися знаходять вияв уміння враховувати місце, вік, нагоду, пори року, контингент вихованців та конкретну ситуацію. [4, 66]

Ще однією важливою характеристикою діяльності вчителя є його мовна культура. Мова – найважливіший засіб спілкування вчителя з учнями, головний інструмент педагогічної праці. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку учнів. Важливі показники мовної культури педагога – змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна виразність, яскравість, образність, барвистість мовлення, правильна

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

літературна вимова, вільне, невимушене оперування словом, фонетична виразність, інтонаційна різноманітність, чітка дикція, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз; взаємо відповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою. Важливими у мовленні педагога є постановка голосу, його тон. З учнями треба розмовляти так, щоб вони відчували в мові педагога його волю, душу і культуру.

Манери вчителя – це зовнішня форма його поведінки в соціумі. Вчитель повинен впевнено володіти манерами, що відповідають нормам етикету на даному етапі розвитку людства. [5, 71]

Сучасний учитель повинен бути підготовлений до сприйняття школяра не тільки як об'єкта, але і суб'єкта педагогічної діяльності, бо той здатен виконувати таку роль не тільки по відношенню до себе, а і до однолітків та товаришів. Найголовніше розгледіти в учневі людину, яка з віком постійно змінюється, має власні особливості, специфіку розвитку і до того ж здатна швидко відзеркалювати зміни в суспільстві. Є очевидним, що сучасні діти швидше за дорослих засвоюють технологічні та інформаційні досягнення, що робить їх більш мобільними та відкритими до загального світового процесу глобалізації та формування ціннісних орієнтацій. [3, 41]

Учитель, який приходить у школу після закінчення вищого навчального закладу, повинен досконало володіти інноваційними технологіями на основі електронних ресурсів, інтерактивними способами навчання, ситуативними та проєктивними методиками.

Освіту слід більш тісно поєднати з вітчизняною й світовою наукою, яка б остаточно витіснила з ВНЗ ілюзійні та застарілі підходи й вибудувала навчальний процес за новими стандартами, сучасними технологіями, новітніми науковими уявленнями про світ, місце і роль людини в ньому, перспективи розвитку цивілізації у XXI столітті [2, 18].

Список використаних джерел:

1. Амонашвили Ш. А. Педагогическая симфония. Москва:

Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2002. 672 с

2. Андрущенко В.П. Наукове проектування інноваційних та альтернативних систем вищої освіти: *Збірник матеріалів до Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 11-12 травня 2000 р. Тернопіль: Економічна думка, 2000. 224с.

3. Жорова І. Я. Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності: методичні рекомендації. Херсон: РІПО, 2012. 48с.

4. Малик Н. Самоосвіта педагогів як професійна компетентність. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2011. № 1. С. 66-67.

5. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Організація методичної роботи. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 80с.

6. Рідкоус О.В. Підготовка вчителя початкових класів до самоосвітньої діяльності як складова його професійного розвитку. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2. С. 94–101.

7. Тевлін Б.Л. Професійна підготовка вчителів. Харків: Видав. група "Основа". 2006. 192 с.

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Алла Кравчук
НПУ імені М.П. Драгоманова
М.Київ*

*Науковий керівник: Григоренко В. Є.,
кандидат пед. наук, доцент*

Анотація. У доповіді розглядаються основні компоненти професійної готовності педагогів до впровадження інклюзивного навчання: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Виділено складові основних компонентів, які будуть актуальні на початкових етапах впровадження інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзивне навчання, готовність до роботи в умовах інклюзивної освіти, компоненти.

ЮНЕСКО визначає інклюзивне навчання як «процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі» [5].

Наша країна впевнено запроваджує інклюзивне навчання і для того щоб створити якісну освіту потрібен час, тому що дана концепція потребує реформування в процесі формування готовності усіх учасників педагогічного процесу, і зокрема вчителів початкової школи до роботи в інклюзивних умовах.

Аспекти організації інклюзивного навчання у закладах освіти досліджували: Л. Будяк, Л. Даниленко, І. Демченко, А. Колупаєва, І. Луценко, С. Миронова, В. Синьов, О. Таранченко, З. Шевців. Значну увагу приділяли формуванню інклюзивної компетентності вчителів: С. Альохіна, Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Гноєвська, Г. Косарева, І. Хафізулліна та інші.

У багатьох психолого-педагогічних дослідженнях доведено, що категорія готовності до професійної діяльності є системною якістю особистості, яка формується у процесі професійної підготовки у ВНЗ.[3]

У дослідженнях С. Альохіної й І. Оралканової готовність педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти репрезентована двома різновидами – професійною та психологічною [1, с. 13; 6, с. 134].

У докторській дисертації В. Хитрюк інклюзивну готовність педагога (ІПП) репрезентовано сукупністю когнітивного, емоційного, конативного, комунікативного та рефлексивного компонентів [7, с. 102-104].

У науково-педагогічній праці Ю. Шуміловської визначено структуру готовності майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної освіти, що складається з 4-х компонентів: мотиваційний, когнітивний, креативний, діяльнісний [8, с. 69-72]

Проаналізувавши праці науковців, можна стверджувати, що структуру інклюзивної готовності та відповідно компетентності більшість науковців

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

визначають на підставі мотиваційної, когнітивної та діяльнісної сфер особистості.

Мотиваційний – сукупність стійких мотивів до роботи в умовах інклюзивної освіти, спрямованість на визнання кожної дитини суб'єктом навчально-вихованої діяльності.

Когнітивний – система знань і уявлень про проблему інвалідності, особливості психофізичного розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я, формування сприятливого психологічного клімату життя суб'єктів педагогічного процесу.

Діяльнісний – система професійно-педагогічних знань про роботу з дітьми з особливими освітніми потребами.

Найкращим інструментарієм для діагностики готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти є тести-опитувальники та анкети, в яких можна детально дослідити кожну зі сфер особистості.

Наприклад, Демченко І. В. у своєму посібнику модифікувала методичку В. Білана [2, с. 239] «Анкета для самооцінки адекватності ототожнення майбутнього вчителя початкових класів зі взірцем фахівця з інклюзії»[3].

На думку науковця Н. В. Грозної, «досвід впровадження інклюзивної освіти показує, що вчителі та інші фахівці не відразу починають відповідати тим професійним ролям, які потрібні для даної форми навчання. Фахівці відчують страх: «Чи зможу я зробити це?» Вони бояться не впоратися і втратити роботу, бояться відповідальності, бояться ризикувати. Страх і невпевненість також пов'язані з тим, що фахівці бояться, що не будуть повністю контролювати те, що відбувається, що їм доведеться просити про допомогу учнів, батьків або педагогів, тим самим визнавши, що вони не мають відповідей на абсолютно всі питання... Інклюзія – це зміни. Зміни лякають всіх. Так влаштований наш організм. Але в даному випадку мова йде про права людини, і йти назустріч змінам ми повинні все одно. Зрозуміло, що

в такий кризовий період людям потрібна підтримка. І все ж висновок, який був зроблений з перших кроків, такий: потрібно подивитися в обличчя страху й не відвести погляд; назвати його по імені та йти далі» [4].

Таким чином, одним з перших кроків сучасної освіти є вивчення готовності педагогічних працівників загальноосвітніх закладів до впровадження інклюзії та формування учителя спроможного якісно здійснювати корекцію навчання й виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Алехина С. В. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании. *Российские и зарубежные исследования в области инклюзивного образования* / Под ред. В. Л. Рыскиной, Е. В. Самсоновой. М. : ФОРУМ, 2012. С. 126-138.

2. Білан В. А. Формування естетичного ставлення майбутніх дефектологів до корекційно-педагогічної праці : дис. ... канд. пед. наук, спец. : 13.00.04. Умань, 2014. 244 с.

3. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посіб. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2014. 160 с.

4. Грозная Н.С. Включающее образование. История и зарубежный опыт. *Вопросы образования*. 2006. № 2. С. 89–104.

5. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 4.10.2019)

6. Оралканова И. А. Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования : дисс... д-ра философии, спец. : 6D010300. Алматы, 2014. 163 с.

7. Хитрюк В. В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования : дис... д-ра пед. наук, спец. : 13.00.08. Калининград, 2015. 390 с.

8. Шумиловская Ю. В. Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования : дис... канд. пед. наук, спец. : 13.00.08. Шуя, 2011. 126 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ольга Куліш

НПУ імені М.П.Драгоманова

м. Київ

*Науковий керівник: Телецька Л. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

В умовах загострення взаємодії людства й природи поряд з сучасною педагогічною наукою та практикою постає низка невідкладних завдань, пов'язаних з необхідністю виховувати молоде покоління не у згубній традиції: якомога більше брати від природи, а у шанобливому ставленні до всього суцього, що споконвіку притаманне українському народові.

Хоча компетентнісний підхід є одним із актуальних освітніх підходів, завдання формування екологічної компетентності учнів не було зазначено у сконцентрованому вигляді в нормативних документах МОН України, за винятком старших класів екологічного профілю. Однак, із оновленням Державного стандарту початкової освіти та впровадженням Концепції «Нова українська школа», перед учителями постає першочергове завдання екологічної освіти – формування екологічних компетентностей у підростаючого покоління як запоруки збереження навколишнього природного середовища.

Дослідження деяких педагогів (А.М. Захлебної, І.Д. Зверєва, І.А. Зязюна, О.Я. Савченко) та психологів (В.В. Вербицького, С. Дерябо, В. Ясвіна,

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Е.В. Гірусова, М.І. Дробнохода, В.В. Безрукова, Ф.С. Войно-Ясенецького, А.Л. Дворкіна, Н.Ю. Кисельова та ін.) свідчать про необхідність внесення певних змін в основні структурні компоненти екологічної освіти, які відповідатимуть логіці формування екологічної компетентності учнів початкових класів. Тож перед педагогічним ВНЗ стоїть завдання – підготувати студентів до еколого - педагогічної діяльності, в якій засвоєння знань, умінь і навичок з цілей освіти перетворилося б на засоби розвитку екологічної активності учнів.

Особливо важлива роль у вирішенні проблеми екологічної освіти і виховання належить учителю, від якісної підготовки якого залежить майбутнє суспільства. У сучасних умовах реформування освіти змінюється статус вчителя, його освітні функції, тому зростають вимоги до професійної компетентності майбутніх вчителів. За Концепцією Нової української школи процес і зміст підготовки вчителя має зазнати суттєвих змін. Учителі повинні застосовувати особистісноорієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо. «У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [2].

На даний час дуже важливим є формування екологічної компетентності в умовах реформування української школи, особиста участь в її відновленні та збереженні. Так, Мелаш В.Д, Варениченко А.Б, Безталанна К.С. наголошують на тому, що сучасні вимоги до освіти, потребують якісної методичної підготовки майбутнього вчителя здатного формувати екологічну компетентність, яка пов'язана із набуттям знань про навколишнє середовище (соціальне і природне у їх зв'язку і взаємозалежності) та практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному та регіональному рівні; прогнозуванням відповідної поведінки й діяльності у

побути; формуванням потреби у спілкуванні з природою та бажанням брати особисту участь в її відновленні та збереженні [1, с. 262].

«Підготовка майбутнього вчителя повинна відповідати сучасним вимогам початкової освіти. Важливим напрямком підготовки вчителя початкової школи є теоретична та методологічна основи педагогічної освіти у вищих навчальних закладах. Майбутньому вчителю початкових класів необхідно мати теоретичні та практичні знання; знати зміст програм та підручників; володіти інноваційними підходами; знати сутність, можливість і доцільність застосування нових технологій у навчальному процесі при формуванні екологічної компетентності у молодших школярів» [3, с.308].

Отже, професійна підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування у молодших школярів екологічної компетентності повинна забезпечувати ґрунтовний всебічний розвиток майбутнього вчителя, бути орієнтованою на досягнення провідної мети навчання – становлення та утвердження особистості як найвищої цінності суспільства. Від підготовки майбутнього вчителя початкової ланки освіти залежать кінцеві результати формування і розвитку його особистості – рівень професійної майстерності та успішність його подальшої педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мелаш В.Д, Варениченко А. Б, Безталанна К. С. Методична підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної компетентності в умовах нової української школ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 151(1). С. 262-265.

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. 2016. URL: mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konczepczyia.htm.

3. Черненко Г. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування природничих понять у молодших школярів

[Електронний ресурс]. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди". Педагогіка. Психологія. Філософія.* 2013. Вип. 28 (1). С. 304-308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2013_28_1_59.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Михаліна Небожук
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Лозенко А.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** У статті визначено актуальність наукової проблеми. Проведено аналіз рівня її дослідження в психолого-педагогічній та методичній літературі. Подано теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.*

***Ключові слова:** діти з особливими освітніми потребами, початкові класи, підготовка майбутніх вчителів початкових класів.*

Актуальність наукової проблеми. Інноваційні процеси, що відбуваються нині в системі початкової та вищої освіти потребують підготовки викладача нової генерації. Майбутній вчитель початкової школи повинен володіти не тільки фундаментальними психолого-педагогічними знаннями та фаховими вміннями, але й такими особистісними якостями, як креативність, адаптивність, критичність мислення, самостійність у прийнятті рішень, цілеспрямованість, здатність до професійного зростання. Для успішної професійної діяльності майбутньому вчителю початкової школи необхідно вміти досліджувати та розробляти навчальні посібники і програми, проєктувати освітній процес, моделювати і втілювати в життя соціально значущі та креативні проєкти, знаходити нестандартні підходи у вирішенні професійних завдань. Одним із пріоритетних напрямів політики нашої

держави на сучасному етапі розвитку є освіта дітей з особливими освітніми потребами. Однією з умов ефективної соціальної адаптації дітей, які мають особливі освітні потреби, є професійна майстерність вчителя початкової школи. Адже європейська практика свідчить, що більшість із цих учнів можуть навчатися в загальноосвітніх школах, за умови відповідної підготовки вчителів і підтримки сімей. Сучасне суспільство визнає, що саме інклюзія є більш гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій дітей, незалежно від рівня психофізичного розвитку, та сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало таких учнів, визнавало їхні права на освіту, особистісний розвиток, професійну діяльність, участь у суспільному житті. Інклюзивне навчання з кожним роком стає все актуальнішим в Україні. Насамперед, це пов'язано з тим, що число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте. Дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної кількості дітей у країні. Окрім зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, наголошується тенденція якісної зміни структури порушень, відмічається їх комплексний характер у кожної окремої дитини. Відповідно до цього постає завдання підготувати майбутніх вчителів початкової освіти, які будуть здатними організовувати навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми професійно-педагогічної підготовки вчителя, у тому числі і початкових класів, досліджувалися вченими: В.І.Бобрицькою, В.І.Бондарем, Н.М.Бібік, А.Н.Бистрюковою, М.С.Вашуленком, С.С.Єрмаковою, М.Д.Захарійчук, О.М. Івлієвою, Н. В. Казаковою, Л.В. Кекух, Н.В.Кичук, О.Г.Коханко, Л. В. Красюк, А. П.Лозенко, О. В. Матвієнко, О.М. Мельником, В.І.Паскар, С.В. Ратовською, О. Я. Савченко, М. С. Севастюк, І. О. Титаренко, Л. Л. Хоружою, І. М. Шапошніковою та багатьма іншими. Аспекти

організації навчання дітей з особливими освітніми потребами у вітчизняних закладах освіти досліджували: Л. Будяк, Л. Даниленко, І. Демченко, А. Колупаєва, І. Луценко, С. Миронова, В. Синьов, О. Таранченко, З. Шевців. Однак виникає необхідність розробки нових методів та форм роботи, спрямованих на підготовку вчителя початкових класів до організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Мета публікації полягає у визначенні педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів початкових класів до організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури, нормативних актів з вищевказаної наукової проблеми доводять необхідність зміни ставлення сучасного суспільства до проблеми навчання дітей з особливими освітніми потребами, подолання їхньої дискримінації та переходу від медичної моделі соціалізації до соціальної [1, 3]. Учитель початкової школи стане першим наставником дитини з особливими освітніми потребами і він потребує системної підготовки до участі в такому процесі. Безсумнівно, найбільш ефективним напрямом підготовки майбутнього вчителя є запровадження відповідної навчальної дисципліни: «Дитина з особливими освітніми потребами». Однак доцільно використовувати й реалізовувати вивчення відповідних тем у традиційних курсах фахової підготовки, особливо при вивченні курсу «Педагогіка». Так, у розділі «Уведення в педагогічну діяльність» вивчення теми «Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» дозволяє розглядати різні види компетентностей вчителя і, зокрема, згадувати про готовність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, обґрунтовуючи актуальність її формування. У розділах «Загальні основи педагогіки», «Освіта як суспільне явище й педагогічний процес» і «Освіта як цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства і держави» можна приділити особливу увагу проблемі доступу

кожної людини до здобуття якісної освіти та свободи вибору способу отримання освіти, в тому числі й для людей з обмеженими можливостями здоров'я. У розділах «Теорія навчання» та «Теорія виховання», говорячи про принцип навчання і виховання, серед яких одним з основних є принцип гуманістичної спрямованості педагогічного процесу, можна підкреслити, що одним із засобів гуманізації педагогічного процесу є введення в практику загальноосвітніх шкіл інклюзивного навчання. Актуальність упровадження інклюзивного навчання можна узагальнити і в темі «Інноваційні освітні процеси». Вивчення історії освіти і педагогічної думки необхідно підкреслити, що інтеграція та інклюзія є основними тенденціями в розвитку спеціальної освіти найбільш розвинених зарубіжних країн, конкретизуючи розкриття теми на прикладах. У темах розділу «Соціальна педагогіка» – «Соціальне виховання і соціалізація особистості», «Сім'я як суб'єкт педагогічної взаємодії й соціокультурне середовище виховання та розвитку дитини» необхідно підкреслити важливість виховання дитини, особливо з обмеженими можливостями здоров'я, в умовах власної сім'ї, і водночас значущість соціального оточення звичайних однолітків для ефективної соціалізації. Навчальний предмет «Психолого-педагогічний практикум», спрямовано на формування ключових операційних компетентностей, що належать до структури професійної компетентності вчителя початкових класів, дає основу для формування ключових операційних компетентностей інклюзивної компетентності.

Набагато більші можливості для формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя презентують розділ дисципліни «Педагогіка» – «Корекційна педагогіка з основами спеціальної психології», а також дисципліни «Основи спеціальної психології» та «Основи спеціальної педагогіки», що дають можливість вивчення особливостей дітей із різними порушеннями розвитку, принципів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Розділ «Корекційна педагогіка з основами спеціальної

психології» передбачає формування уявлення про особливості організації процесу навчання й виховання дітей та підлітків із незначними порушеннями розвитку й відхиленнями в поведінці, що зазнають тимчасові адаптаційні труднощі й складності в освоєнні освітніх програм; знайомить з діагностико-профілактичною та колекційною педагогічною роботою, що сприяє ефективному розвитку та формуванню особистості цієї категорії дітей та підлітків в умовах функціонування навчального закладу.

Однак, для того, щоб ефективно здійснювати професійну діяльність з дітьми з особливими освітніми потребами, знань, отриманих за названими дисциплінами, недостатньо. Проаналізувавши освітні стандарти, ми виявили причини, що заважають цілісному формуванню інклюзивної компетентності майбутніх учителів. До таких причин належать такі: недостатня кількість годин, що відводиться на вивчення спеціальних розділів педагогіки «Корекційна педагогіка з основами спеціальної психології» та «Основи спеціальної педагогіки», відображення у змісті цих курсів в основному диференційованої системи спеціальної освіти, що негативно позначається на мотивації студентів до вивчення таких дисциплін, що не мають для них практичної значущості, застосування в навчанні в основному репродуктивних методів, відсутність чітко сформульованого складу ключових компетентностей, необхідних для здійснення інклюзивного навчання.

Висновки. Для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі необхідною умовою є професійна компетентність вчителя початкових класів, яка досягається системною підготовкою у закладі вищої освіти. Необхідно удосконалити процес підготовки майбутніх учителів початкової школи, уносячи відповідні акценти в дисципліни й уводячи спецкурси з означених проблем та обов'язкову педагогічну практику в умовах реального процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. К. : Науковий світ, 2010. 196 с.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Шевців З. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2017. 44 с.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оксана Понепалюк
НПУ імені М.П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Себало Л. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Матеріали розкривають поняття здоров'язбережувальних технологій, сутність авторських здоров'язбережувальних технологій О.Д. Дубогай та М.М. Єфименка.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, технологія «Навчання в русі», технологія «Горизонтальний пластичний балет «пластикшоу».

Вивчення проблем здоров'я дітей у наш час набуває особливої актуальності. Про це свідчить статистика стану здоров'я школярів, яка сьогодні є досить невтішною. Тому зараз актуальним є впровадження здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховному процесі, при яких формуються дбайливе ставлення до свого здоров'я, найважливіші соціальні навички, що сприяють успішній адаптації дітей у суспільстві.

Згідно Державного стандарту початкової освіти кожен вчитель початкової школи має формувати ключові компетентності молодшого

школяра. Одна з них – здоров'язбережувальна. Для збереження здоров'я учнів важливе значення має здоров'язбережувальне середовище, яке створюється за допомогою здоров'язбережувальних технологій; та повинно стати головним напрямком в діяльності вчителя, який працює з учнями початкової школи.

Усі педагогічні технології, якими користується вчитель на уроці, впливають на збереження та підвищення рівня здоров'я. Науковці вважають, що здоров'язбережувальними освітніми технологіями в широкому розумінні цього слова необхідно вважати всі *педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів, створюють їм безпечні умови для перебування, навчання і праці в школі*. А саме, серед таких технологій виділяють:

- *Здоров'язберігаючі* – технології, що включають такі методи, як організація оптимального рухового режиму, вітамінотерапія, забезпечення раціонального харчування, профілактика інфекційних захворювань.

- *Оздоровчі* - технології, що включають фізіотерапевтичні методи (масаж, фітотерапія, аромотерапія), загартування, гімнастика.

- *Технології навчання здоров'ю* – включення знань про здоров'я в інші предмети, гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів), профілактика травматизму.

- *Виховання культури здоров'я* – конструювання стійких мотивацій на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [4, С. 1-6].

Оскільки метою сучасної школи є збереження і підтримання здоров'я учнів та усвідомлення ними необхідності ведення здорового способу життя, то здійснення означеної мети можливе лише за умови запровадження технологій здоров'язбережувальної педагогіки, під якими розуміють всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу з формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Мета всіх здоров'язбережувальних освітніх технологій - сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

здорового способу життя, навчити їх використовувати отримані знання в повсякденному житті. Завдання, досягнення яких ставить перед собою вчитель у роботі над формуванням в учнів стійкої мотивації до ведення ними здорового способу життя, можуть бути вирішеними тільки за умови комплексного використання педагогом різних методів та форм здоров'язбережувальної діяльності в освітньому процесі. Пропоную декілька форм використання здоров'язбережувальних технологій на уроках: фізкультхвилинки та паузи, ароматерапія, пальчикова гімнастика, гімнастика для очей, дихальні вправи, різні види масажу, психогімнастика, медитаційні вправи, кольоротерапія, арт-терапія, сміхотерапія, казкотерапія, музикотерапія, руханки, вправи на зняття м'язового напруження, які ще називають енергейзерами. Все це стосується традиційних здоров'язбережувальних технологій.

Наше дослідження доводить, що вчитель початкової школи може впроваджувати в навчально-виховний процес авторські здоров'язбережувальні технології. До таких технологій відносимо: «Навчання в русі» професора О.Д. Дубогай, коли надання нового матеріалу здійснюється в формі дидактичної гри, яка супроводжується руховою активністю і включає як усвідомлене запам'ятовування, так і асоціативне мислення, що забезпечує збереження здоров'я, попередження хвороб і покращання засвоєння матеріалу. Автором встановлено, що при запровадженні дидактичної методики «навчання в русі» пізнавальну діяльність учнів початкових класів стимулює багато мотивів, але найбільш діяльним для них є мотиви «цікаво», «весело», «корисно».

Заслуговує на увагу здоров'язбережувальна технологія М.М. Єфименка та горизонтальний пластичний балет («пластикшоу»), яку можна використовувати як в закладах дошкільної освіти так і для учнів початкової школи. Найважливішими в ньому є музичність, хореографічність,

естетичність. Відповідно до нього розроблено всі пози в програмах «пластик-шоу»:

- вправи у позах лежачи на спині;
- вправи у позах лежачи на животі;
- вправи у позі на боці;
- вправи у перевертаннях із спини на живіт і навпаки;
- вправи у позі сидячи та ін.

Щоб ефективніше реалізовувати здоров'язберігаючі технології на уроках та позаурочній діяльності, треба вміти застосовувати деякі освітні технології по їх здоров'язбережувальній спрямованості: педагогіка співробітництва, технологія рівневої диференціації навчання.

Знання, володіння і застосування здоров'язберігаючих технологій є важливою складовою професійної компетентності сучасного педагога.

Отже, використання здоров'язбережувальних технологій – це проблема, що потребує уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце відводиться освітній системі, яка повинна й має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язберігаючим. Підсумовуючи вище сказане, акцентуємо увагу на таких аспектах: вчитель має бути вмотивований до впровадження здоров'язбережувальних технологій, та пам'ятати слова великого гуманіста і педагога Ж.-Ж. Руссо, «Щоб зробити дитину розумною і розважливою, зробіть її міцною і здоровою».

Список використаних джерел:

1. Білім Г. Активний руховий режим - один із основних компонентів формування навичок здорового способу життя. *Здоров'я та фізична культура*. 2009. № 34.

2. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

природничих наук: автореф, дис, на здобуття наук, ступеня д-ра пед, наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2006, 22 с.

3. Бойко О.В. Становлення та розвиток поняття «здоровий спосіб життя». *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах*: Зб. наук. праць. Книга І. К., 2000. С. 18.

4. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8.С.1-6

5. Дубогай О. Д. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі: метод, рекомєнд. К.: Вид. дім «Шкільний світ», 2005. 112 с.

ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ДИСТАНЦІЙНИХ УМОВАХ

*Вероніка Поліщук,
Анна Радченко
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ,
Науковий керівник: Васютина Т. М.,
кандидат педагогічних наук, професор*

***Анотація.** Тези присвячені особливостям організації вивчення дисципліни «Основи природознавства та громадянської освіти» в синхронному та асинхронному режимі дистанційного навчання. Зосереджено особливу увагу на парній та груповій формах організації вивчення модулів «Землезнавство» та «Жива природа» в Google Meet, використанню інтерактивної дошки Jamboard, додатка для поточного оцінювання Kahoot!. Висвітлено результати виконання дослідницьких проєктних робіт на різну тематику, виконаних індивідуально та в парах.*

***Ключові слова:** основи природознавства, дистанційне навчання, проєктні роботи.*

Запровадження карантинних обмежень у освітніх закладах різних рівнів зумовило пошук нових форм, методів та засобів навчання студентів. На прикладі дисципліни «Основи природознавства та громадянської освіти» висвітливо реалізацію ідей дистанційного навчання через використання освітніх платформ Moodle, Classroom, додатків Jamboard, Kahoot!.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Перш за все, хочемо звернути увагу на посилення якості супровідних матеріалів до лекцій та практичних занять. За допомогою чітких та яскравих презентацій з реальними фото та відеоматеріалами, викладач надає можливість студентам навіть в такому незвичному форматі навчання зрозуміти всі теми легко і назавжди, що є однією із передумов міцного засвоєння матеріалу. Особлива увага звертається на відеоматеріали, які підібрані до кожної теми, що допомагає побачити те чи інше явище наживо і більш глибоко його зрозуміти. Такими темами стали: «План і карта», «Всесвіт. Земля – планета Сонячної системи», «Атмосфера Землі» та інші.

Для організації групової та парної роботи ми використовуємо Jamboard, де маємо можливість і працювати, і спілкуватися [2]. Цікавими і результативними для роботи з цим додатком нам були теми: «Плоди і насіння» (рис.1), «Природні угруповання» (рис.2), «План і карта» (рис.3).

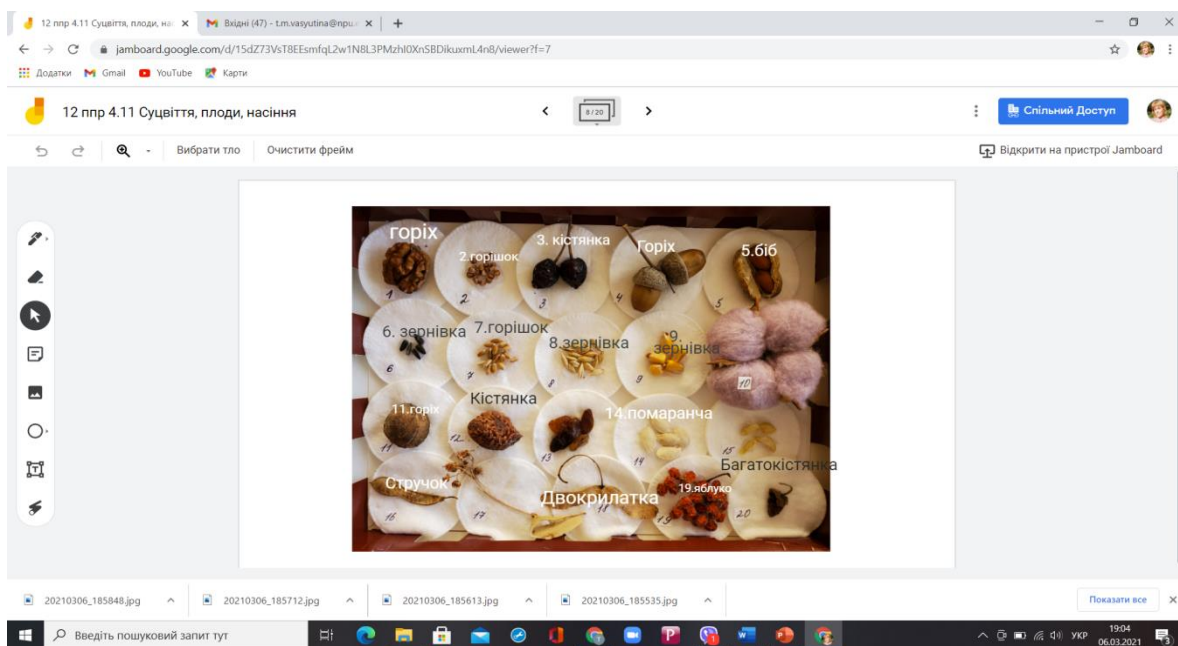

Рис. 1. Результати групової роботи у Jamboard за темою «Генеративні органи».

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

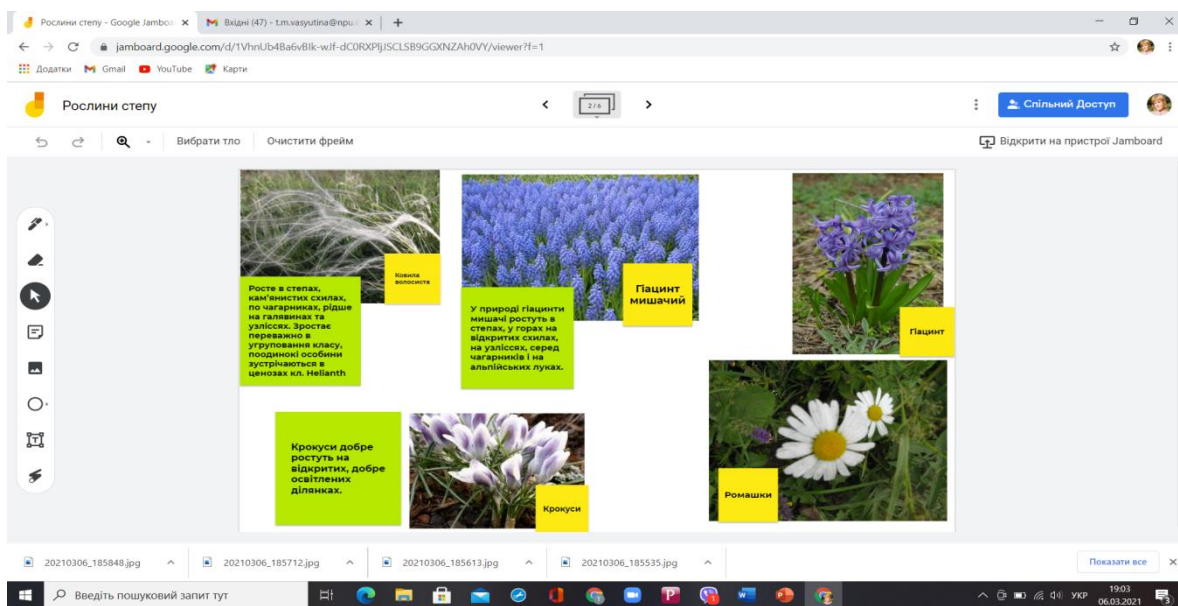

Рис. 2. Результати групової роботи у Jamboard за темою «Природні угруповання».

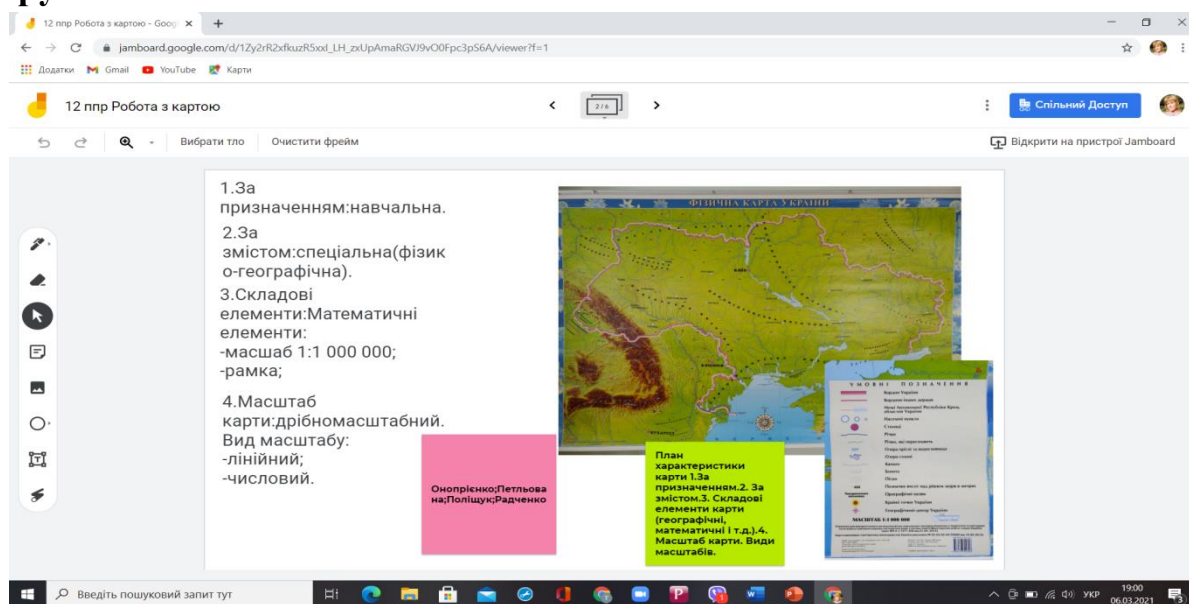

Рис. 3. Результати групової роботи у Jamboard за темою «План і карта».

У процесі навчання та засвоєння матеріалу ми використовуємо програму для поточного контролю знань, а саме Kahoot! За її допомогою ми самостійно створювали опитування на тему «План і карта» та проходити тести, що є досить цікавим досвідом, адже програма сучасна та має багато можливостей [3]. До них ми можемо віднести: використання картинок у опитуваннях, котрі діляться на дві групи: вікторина та правда/неправда;

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

посилання на YouTube відео, де можна обрати певний відрізок відтворення, цікавий рейтинг та яскравий інтерфейс.

Домашні завдання неординарні та цікаві, спрямовані на творчість та роздуми. Незважаючи на дистанційне навчання, студенти проводили дослідницькі проекти, зокрема нас дуже вразив «Вплив абіотичних факторів на ріст і розвиток квасолі». Так, впродовж кількох тижнів ми пророщували квасолю, зерно та спостерігали за їхнім ростом і розвитком, використовуючи різні умови та способи догляду. Також студентам надано можливість вільно обрати тему та створити свій проект, що є важливо для кожного із нас. Наприклад, проект «Екзогенні та ендогенні процеси Землі» [1] (рис. 4).

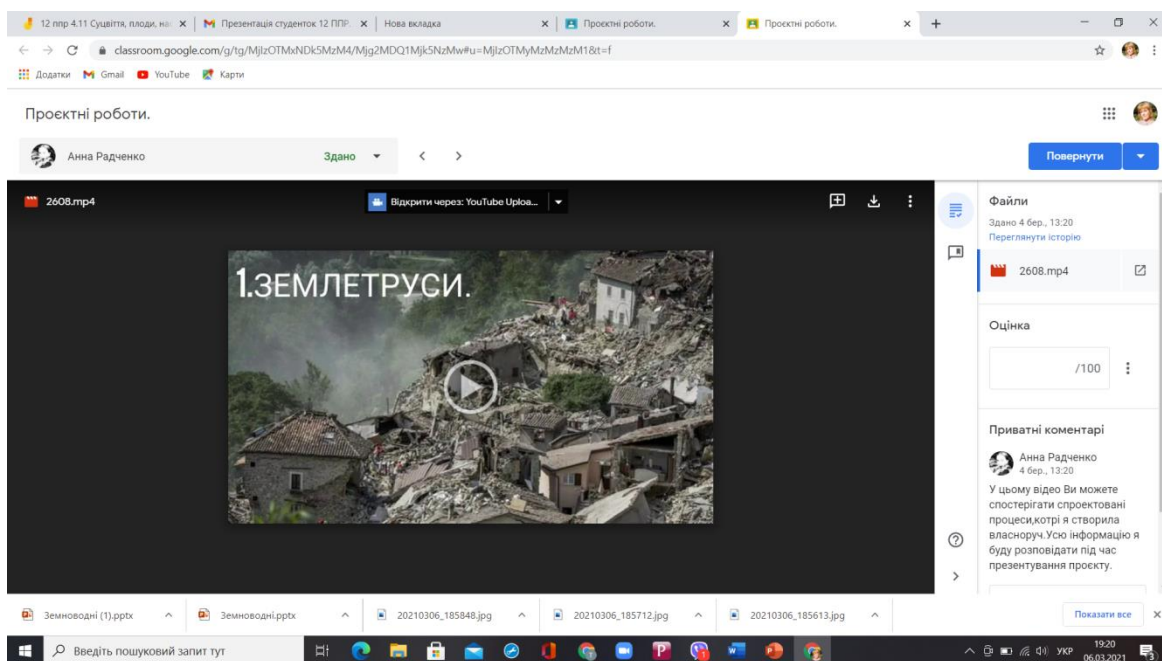

Рис. 4. Результати дослідницького проекту роботи за темою «Екзогенні та ендогенні процеси Землі».

Таким чином, використання у дистанційному навчанні інтерактивного додатку Google Jamboard, робота зі створення тестових завдань в Kahoot! та виконання дослідницьких проектів створює реальні можливості для ефективного засвоєння змісту дисципліни «Основи природознавства та громадянської освіти».

Список використаних джерел:

1. Васютіна Т.М. Основи природознавства: землезнавство. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». Вид. 3-є перероб. і доп. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 142 с.

2. Робота з інтерактивною дошкою Google Jamboard. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=A3YsUdBzFJg>

3. Что такое Kahoot! и как его использовать в классе. URL: <https://www.teachaholic.pro/review-что-такое-kahoot-i-kak-uchitelyu-ispolzovat-ego-v-klasse/>

ДИДАКТИЧНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО — ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Юлія Степанська
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
науковий керівник: Чайченко В.Ф.,
кандидат пед.наук, доцент

Анотація. У статті розкрито дидактичні вимоги до організації контрольно-оцінювальної діяльності вчителя нової української школи.

Ключові слова: контрольно-оцінювальна діяльність, формувальне оцінювання, дидактичні вимоги.

Важливим компонентом освітнього процесу в Новій українській школі є контрольно-оцінювальна діяльність, що здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного та суб'єкт-суб'єктного підходів та передбачає партнерську взаємодію вчителя, учнів та їхніх батьків.

На сучасному етапі науковці активно звертаються до проблеми Учителя, його творчої діяльності, розглядаючи різні її аспекти та компоненти. Проблемам результативності професійної діяльності вчителя присвячено праці Ш.Амонашвілі, Б.Кобзаря, В.Сухомлинського, О.Ярошенко. Дослідження М.Алексюка, С.Гончаренка, Г.Ксензової, В.Семиченко, О.Савченко та інших визначають шляхи удосконалення

професійної підготовки вчителів, зокрема і в контексті організації контрольно-оцінювальної діяльності.

Державним стандартом початкової освіти рекомендується надавати процесу оцінювання формувального характеру. *Формувальне оцінювання* є інтерактивним оцінюванням прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання. Використання формувального оцінювання дозволить відстежувати особистісний розвиток дитини та хід опановування навчального досвіду як основи компетентності, вибудовувати індивідуальну траєкторію особистості [1]

Контрольно-оцінювальну діяльність необхідно спрямовувати на формування позитивної самооцінки учнів. За сприятливих умов навчання і виховання у дітей починає формуватися адекватна самооцінка, яка стосується їхніх особистісних якостей, досягнень і можливостей. Створюючи такі умови, слід урахувати індивідуальні особливості кожного учня.

Апробація змісту початкової освіти визначила його педагогічну і методичну відповідність новим завданням школи і водночас потребу удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів, зокрема, підготовку майбутніх вчителів до контрольно-оцінювальної діяльності в новій українській школі.

Мета статті – теоретично обґрунтувати дидактичні вимоги до організації контрольно-оцінювальної діяльності вчителя нової української школи.

У дидактичних дослідженнях визначено певні вимоги до організації контрольно-оцінювальної діяльності вчителя, а саме: систематичність, індивідуальний характер, об'єктивність, своєчасність, дієвість, всеосяжність, відкритість, методична різноманітність. Зауважимо, що ці вимоги здійснюються на засадах гуманної навчальної взаємодії, коли учень є не лише об'єктом контрольно-оцінювальних дій, а обов'язково й суб'єктом

контрольно-оцінювальної діяльності. Під суб'єктністю розуміється спеціальне створення вчителем різноманітних навчальних ситуацій із залучення школярів до самоконтролю, саморегуляції й самооцінювання [4].

У Концепції Нової української школи задекларовано зміни підходів до оцінювання результатів навчання. Одним із таких підходів є формувальне оцінювання, яке вважають оцінюванням для поліпшення навчання.

Формувальне оцінювання створює можливість учителю відслідковувати процес просування учня до навчальних цілей і вчасно вносити корективи в навчальний процес. Для учня формувальне оцінювання слугує рекомендацією до дії, а не педагогічним вироком [2].

Дидактичні вимоги щодо організації формувального оцінювання у новій українській школі:

1. *Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.* Вчитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку. Ціль має бути вимірною, щоб через оцінювання виміряти на якому рівні вона досягнута. Створення ефективного зворотнього зв'язку, який має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним.
2. *Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання.* Для того щоб учень користувався отриманими знаннями він має їх вміти застосовувати, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо. Це забезпечується використанням різноманітних прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом.
3. *Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання.* Обговорення з учнями критеріїв оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів освітнього процесу, та сприяє позитивному ставленню до самого процесу. Критерії оцінювання, розроблені для поточного оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Учні слід ознайомити із ними до початку виконання завдання. Чим конкретніше

сформульовані критерії оцінювання, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

4. *Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).* У процесі навчання важливе значення має становлення елементів рефлексії, спрямованих на спостереження своїх дій та дій однокласників, осмислення своїх суджень, дій, учинків з огляду на їх відповідність меті діяльності, оскільки початкові навички рефлексії як особистісного новоутворення у повному обсязі мають сформуватися тільки наприкінці молодшого шкільного віку.

5. *Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.* Формувальне оцінювання дає можливість вчителю відстежити процес поступу учня до навчальних цілей, корегування освітнього процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення відповідальності за самоосвіту [3].

Готовність майбутніх учителів до контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів ґрунтується на трьох складових: мотивації контрольно-оцінювальної діяльності; теоретичних знаннях про цю діяльність; практичних умінь та навичках її виконання.

Таким чином, можна виділити три головні компоненти професійної готовності до контролю й оцінювання успішності учнів нової української школи:

1) мотиваційний – полягає в усвідомленні майбутніми вчителями значущості контрольно-оцінювальної діяльності, яка ґрунтується на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач; необхідності вдосконалення своїх знань, умінь та навичок;

2) змістовний – передбачає глибокі знання психолого-педагогічних основ контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів, тобто знання об'єктів, мети, цілей, результатів, функцій, критеріїв, видів, форм, методів

контролю й оцінювання тощо;

3) практичний – передбачає уміння та навички організувати процес контролю й оцінювання, аналізувати і корегувати результати цього процесу.

Отже, при формуванні готовності майбутніх учителів до контрольно-оцінювальної діяльності у новій українській школі важливо акцентувати увагу на головних принципах і вимогах до контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів, які становлять основу цієї діяльності і є запорукою успішного виконання професійних функцій.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти.
<http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
2. Концепція нової української школи. URL:
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
3. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 №1009.
4. Савченко О. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. К. : Абрис, 1997. 416 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ТА ПСИХОЛОГІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Андрій Ушаков
Національний університет оборони
України ім. Івана Черняховського
м. Київ
Науковий керівник: Ковальчук О. П.,
кандидат психологічних наук

Анотація. У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх педагогів та психологів. Виділено етапи становлення професійної підготовки педагога-

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

психолога. Виявлено деякі особливості професійної підготовки педагога-психолога в сучасній системі освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна освіта, педагог-психолог.

Проблема підготовки майбутніх педагогів-психологів в умовах мінливого світу привертає увагу великої кількості вчених. Сучасному спеціалісту для успішної професійної діяльності необхідно володіти певним набором особистісних якостей і властивостей, бути здатним до самостійної постановки життєво важливих завдань і пошуку адекватних способів їх вирішення. Зміни в соціальній структурі суспільства і держави зумовили суттєві зміни в системі освіти нашої країни. Так, однією зі складових цілісної системи освіти стає професійна підготовка грамотних і кваліфікованих педагогів та психологів. Проблеми професійної вищої освіти не могли не позначитися і на підготовці майбутніх педагогів-психологів, на яких покладається подвійна відповідальність – стати професіоналом-педагогом і професіоналом-психологом.

Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу у закладах вищої освіти при підготовці педагога-психолога ми розглядаємо як організацію і створення умов для розвитку студента (курсанта), його становлення як суб'єкта освітньої та професійної діяльності, що передбачає ряд пріоритетних напрямків:

- психологічну діагностику основних якостей особистості студента (курсанта) – моніторинг пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери особистості студента (курсанта), визначення перспектив його розвитку;

- розвиваючу діяльність – тренінги з розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфери особистості, становленню міжособистісних і внутрішньо-групових відносин майбутніх педагогів-психологів;

- психологічне консультування – індивідуальні консультації, психотерапевтичні сесії тощо;

- психологічне просвітництво (особливо для студентів (курсантів) непсихологічних спеціальностей)) – семінари, круглі столи, розробка

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

психолого-педагогічних проєктів, підвищення психологічної культури студентів (курсантів) тощо;

- проєктну діяльність – організацію науково-дослідницької та психологічної діяльності зацікавлених студентів (курсантів) з метою розвитку інтересу до окремих психологічних феноменів і психологічній науці в цілому.

З урахуванням вищесказаного необхідно розробити програму психолого-педагогічного супроводу формування ключових компетенцій майбутнього педагога-психолога, націлену на вирішення таких основних завдань:

- інформування викладачів кафедр про індивідуально-психологічні особливості студентів (курсантів) і морально-психологічний стан студентських (курсантських) груп;

- допомога в організації навчально-виховного процесу та управлінні ним на основі врахування пізнавальних і особистісних особливостей студентів (курсантів);

- використання знань про соціально-психологічні характеристики навчальної групи для оптимальної побудови занять;

- вивчення особливостей мотивації студентів (курсантів) в рамках навчальних занять для оптимального використання викладачами педагогічних прийомів розвитку;

- виявлення труднощів у педагогічній діяльності викладачів і пошук шляхів їх оптимізації;

- оцінка ефективності структури педагогічної діяльності, особливостей особистості викладача і педагогічного колективу, ланок відносин «викладач – студент» і «студент – викладач».

Для досягнення поставлених цілей пропонуються такі форми спільної діяльності, як:

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

1. Оперативне доведення до викладачів психологічної інформації про пізнавальні і особистісні особливості студентів (курсантів), соціально-психологічні характеристики груп.

2. Проведення психологічних досліджень за запитами викладачів.

3. Вивчення соціально-психологічних проблем педагогічної діяльності з метою оптимізації праці викладачів.

4. Психологічне консультування викладачів при вирішенні професійних і особистих проблем.

5. Спільна участь у виробленні об'єктивних критеріїв оцінки праці викладачів. Психологічна служба також бере участь в процесі психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки студента (курсанта), в створенні максимально комфортних умов його перебування у закладі вищої освіти, що дозволяють сформувати майбутнього фахівця як суб'єкта діяльності.

Таким чином, в освітньому просторі закладу вищої освіти необхідно створювати умови, які сприяли б особистісному зростанню студентів (курсантів), розвивали б їх суб'єктні властивості і прояви індивідуальності.

У ХХІ ст. освітні інновації дуже швидко транслюються і освоюються педагогами – вбирати нове, постійно вчитися, творчо зростати – обов'язок кожного професіонала. Лише так можна йти в ногу з часом та готувати компетентних фахівців. Ми повинні навчитися дбайливо поєднувати накопичений професіоналами безцінний досвід з новаціями – лише такий синтез може забезпечити бажаний результат педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вінтюк Ю.В. Стан підготовки майбутніх психологів у ВНЗ України з позицій сучасних вимог. *Young Scientist*. № 12.1 (40). 2016. С. 395-399.

2. Данильченко С. В. Сутність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. *Наукові праці ВНЗ «Донецький національний*

технічний університет». Сер.: Педагогіка, психологія і соціологія. 2013. № 2. С. 41-45.

3. Матвієнко О.В., Затворнюк О.М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки.* Випуск 1. Том 1. Херсон: ХДУ, 2014. С. 215-220.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ УМІНЬ ОРГАНІЗОВУВАТИ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Алеся Хоменко
НПУ ім. М.П. Драгоманова
м. Київ*

*Науковий керівник: Лозенко А.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

***Анотація.** Сучасний вчитель початкових класів повинен на високому професійно-педагогічному рівні вміти організувати освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання. Від того, як педагог володіє вміннями і навичками організації дистанційного навчання, залежить якість освіти. Саме тому, майбутніх учителів необхідно цілеспрямовано готувати до реалізації цих умінь у навчальному процесі початкової школи.*

***Ключові слова:** дистанційна освіта, підготовка майбутніх учителів початкових класів, технології дистанційного навчання.*

Постановка проблеми. У зв'язку з епідеміологічною ситуацією та реформами в освітньому просторі, зростає необхідність досконалого володіння учителями початкових класів технологіями дистанційного навчання. Учитель покликаний організувати дистанційне навчання таким чином, аби зберегти всі найважливіші етапи навчання та розвивати інтелектуальні здібності кожного учня. На даному етапі достатніх педагогічних умов для створення якісної та працездатної атмосфери дистанційного навчання поки що бракує.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, серед них: Р. Деллінг (Німеччина), Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон (США) та інші. Серед російських вчених питаннями дистанційної освіти займаються М.Ю. Бухаркіна, М.В. Моїсеєва, А.Є. Петров, Є.С. Полат, А.В. Хуторської. Особливу увагу цьому питанню приділяють вітчизняні науковці: В.Ю. Биков, Ю.М. Богачков, В. М. Кухаренко, А.Ф. Манако, О.В. Овчарук, О.П. Пінчук, Б.І. Шукевич.

З огляду на зазначене, виникає потреба дослідити не лише користь та шкоду дистанційного навчання, а й визначити педагогічні умови, які сприятимуть формуванню у майбутніх вчителів початкових класів вмінь використовувати технології дистанційного навчання.

Мета статті: розкрити проблему педагогічних умов формування умінь та навиків вчителів початкових класів під час дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в усьому світі в освітній галузі відбулися істотні структурні зміни, зумовлені розвитком Інтернет та його зростаючим впливом на всі сфери діяльності суспільства. Основна роль в удосконаленні системи освіти, без сумніву, належить новим інформаційним технологіям. Це означає, що людина і суспільство постійно мають справу з новими знаннями та технологіями. Особливі надії викладачі і вчені покладають на дистанційне навчання, із впровадженням якого в різних освітніх закладах й установах постійно уточнюється і вдосконалюється [1].

Головною метою освіти у початковій школі є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. І в умовах дистанційного навчання ці складові мети потребують такої ж уваги та реалізації, як і в процесі навчання «офлайн».

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У зв'язку з епідеміологічною ситуацією та об'єктивною суспільною необхідністю у системі освіти на усіх її щаблях нині все більше застосовується дистанційне навчання.

Дистанційне навчання є досить продуктивною формою організації, в процесі якого використовуються як традиційні, так і специфічні методи, прийоми, засоби, які властиві комп'ютерним та телекомунікаційним технологіям. Основу освітньої діяльності при дистанційному навчанні становить інтенсивна, цілеспрямована й контрольована самостійна пізнавальна діяльність того, хто вчиться [3].

Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, комунікувати з учнями на відстані, надихати та мотивувати їх до навчання, допомагати батькам – це ті уміння і навички, якими тепер на додаток мають володіти вчителі.

Загалом же компетентності та вміння, якими має володіти сучасний вчитель з огляду на цей вид професійно-педагогічної діяльності вже прописані в проекті нового професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти" та "Вчитель закладу загальної середньої освіти" [2].

Головною проблемою із застосування вчителями технології дистанційного навчання в освітньому процесі стала недостатня їх підготовленість до цього виду діяльності. Особливо гостро ця проблема стоїть у початковій ланці освіти, оскільки молодші школярі потребують максимальної уваги і «живої» взаємодії з вчителем.

Саме тому актуальним в процесі професійної підготовки є питання цілеспрямованого формування у майбутніх учителів умінь застосовувати технології дистанційного навчання в освітньому процесі початкової школи.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. З огляду на вище зазначене, формування у майбутніх учителів умінь використовувати технології дистанційного навчання є одним із пріоритетних завдань вищої

педагогічної освіти, чому ми присвятимо у подальшому наше наукове дослідження.

Список використаних джерел:

1. Блошицький І.Г. Сутність та зміст поняття «Дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі: канд. пед. наук, доцент, професор кафедри англійської мови :13.05.15. К., 2015. 20 с.
2. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» від 2021 року.
3. Муковіз О.П. Основи дистанційного навчання у початковій школі : [навчально-методичний посібник]. Умань: Візаві, 2-18. 128 с.

СЕКЦІЯ VII

«ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВО: ЗМІСТ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

**ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ
УЯВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Анна Бондар

НПУ імені М.П. Драгоманова

м.Київ

Науковий керівник: Коваль Т.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. Автором розглядається актуальність проблеми розвитку творчої уяви учнів початкової школи засобами образотворчої діяльності. Аналізуються підходи до проблеми дослідження різних науковців в педагогічній теорії, психології, методиці образотворчого мистецтва, а також узагальнюється досвід практиків у початковій школі.

Ключові слова: творча уява, образотворча діяльність, образотворче мистецтво.

Як відомо, мистецтво займає провідне місце серед різноманітних засобів формування та розвитку уяви, так як в процесі малювання молодші школярі часто спілкуються із зображеннями, які їх захоплюють, фантазують, створюють образи, розмовляють з ними і із задоволенням говорять про них. Це не тільки дозволяє дитині відчувати прекрасне, але може також стимулювати розвиток таких особистісних характеристик, як самосвідомість, творчість, мислення та уява, що є предметом нашого детального вивчення.

Образотворче мистецтво сприяє грандіозному потенціалу як розвитку особистості загалом, так і творчої уяви зокрема. Актуальність нашого дослідження визначена необхідністю розробки та впровадження в навчальний процес початкової школи нових форм взаємодії педагога й учня, які сприяли б максимальній реалізації творчого потенціалу дитини. Викликає занепокоєння той факт, що до традиційного сприйняття педагогами уроків образотворчого мистецтва як вторинного предмета додається ще й примітивізація його викладання. Останнє спричинено масовим

використанням альбомів з друкованою основою. Алгоритмізовані завдання, поєднані з готовим початковим етапом роботи, мінімізують роль педагога як у підготовці до занять, так і в їх проведенні. Як результат – уніфіковані малюнки, що відрізняються лише за ступенем охайності, технікою виконання. Подібні заняття не передбачають творчого пошуку, а отже, й розвитку уяви. Як наслідок – регрес покоління, що підростає, регрес педагога.

Захоплення малюванням як певним видом творчості – новий етап у формуванні особистості, на якому актуалізується загальний розвиток дитини та розвиток її уяви. Проблеми вищезгаданого процесу розглядаються у працях Л. К. Балацької, Л. С. Виготського, М. В. Вульфа, А. С. Денисюка, А. Жатсель, Р. Г. Натадзе, Т. Рібо, І. М. Розета, В. А. Роменця, С. Л. Рубінштейна, І. В. Страхова, Ю. А. Самаріна й інших.

Попри особливий науковий інтерес до зазначеного питання, ця проблематика у всій її багатогранності розроблена недостатньо, що й зумовило вибір нами теми дослідження: «Образотворча діяльність, як засіб розвитку творчої уяви учнів початкової школи».

Творча уява — психічний процес, який виявляється у створенні нових образів на основі раніше набутих конкретно-чуттєвих вражень. Творча уява виступає одним із моментів діяльності творчої особистості в єдності з його пам'яттю, мисленням, волею і почуттями. Вона ґрунтується на перетворенні уявлень шляхом їх незвичайного сполучення (асоціацій), гіперболізації, загострення, узагальнення, уподібнення тощо. Творча уява — процес завжди активний, навіть якщо він починається з пасивного відтворення баченого, колись пережитого чи з підсвідомого інтуїтивного осяяння. Вимріяні, створені в уяві образи використовуються в творчій діяльності. Залежно від співвідношення уяви і мислення складається своєрідність його образного художнього світу, індивідуального стилю, що, зрештою, позначається на жанровій структурі творів митця. Ось чому І. Франко у праці «Із секретів

поетичної творчості» окремий розділ відвів характеристиці уяви, її ролі в творчому процесі письменника. Синонімом творчої уяви є фантазія, хоча деякі вчені бачать відмінність між ними. Під фантазією в такому разі розуміють психічний процес, результатом якого є образ, цілковито відірваний від об'єктивної дійсності.[1, 40]

На підставі узагальнення термінологічних визначень уяви у працях різних науковців, доходимо висновку про доцільність використання такого окреслення цього поняття: уява – це психічний процес створення образів та ситуацій, які ніколи не сприймалися людиною в дійсності. Позаяк наша робота стосується безпосередньо творчої уяви, то її ми розуміємо як різновид уяви, що характеризується спрямованістю на створення нових, цілком оригінальних образів. Наголосимо, що ми не ототожнюємо останню з фантазією, розглядаючи її як різновид творчої уяви, характерною ознакою якої є вищий ступінь абстрагування від реальності. Багатство уяви залежить від низки інших психічних процесів та станів, адже вона органічно з ними взаємопов'язана. Уява організовує сприймання, що, у свою чергу, разом із переживанням вражень є основою спостереження. Останнє постачає «будівельний матеріал» для образів, які виникають в уяві. У ситуації невизначеності уява спрацьовує як компенсатор мислення, що сприяє встановленню важливих зв'язків між розрізненими враженнями. Її резервами відшкодовується втрачена інформація пам'яті, яка зберігає ці враження фрагментарно. Завдяки увазі уява зосереджується на створенні певного образу, водночас виступаючи організатором або дезорганізатором уваги. Емоції сприяють породженню образів уяви та регулюють їх. Архіважливість уяви обумовлена її функціями: побудова образу кінцевого результату діяльності; створення програми поведінки в ситуації невизначеності, образів-замінників дійсності та образів за описом об'єктів (М. О. Зябліцева) [5,7]

Творча уява має певні структурні елементи, а саме: імпульс (поштовх для виникнення образу: екзогенний чи ендогенний); процес створення образу

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

(включає наступні складові: банк даних – збережені в пам'яті враження від навколишнього світу, які постачає нам сприймання, та механізми творчої уяви – аглютинація, аналогія, акцентування, гіперболізація, літота, схематизація, типізація), засіб трансляції образу (його матеріальне втілення через музику, літературу, в образотворчому мистецтві – через графіку, малюнок, скульптуру тощо). Зауважимо, що останній компонент може бути відсутній, у цьому разі образ залишиться надбанням лише його автора [2, 199].

Запорукою художнього розвитку дитини є тематичне малювання. Тут діти повинні справді «творити», створюючи цілі світи на папері. Вони повинні міркувати, розуміти свої ідеї та почуття, обирати відповідні засоби для їх вираження.

Тематичний малюнок, будучи одночасно і презентаційним, ідеально відповідає віку учнів початкових класів і добре сприймається ними. В якості сюжету можна запропонувати казки та міфи, які є родючою темою, цікавою для учнів та дають можливість приєднатися до витоків людської культури. Ця тема пропонує яскраві приклади вільної гри фантазії. Хмара може бути літаючим килимом, птахом, крилатим кораблем тощо.

Кожне графічне зображення, будь то дитячі каракулі, мазок пера або геніальні графічні замальовки художника, є «документом», що відображає глибоку психологічну інформацію [3, 269].

Дитячий малюнок – це дитяча мова, щира й самостійна, яка підкаже вчителю, що саме найбільше подобається, хвилює, про що мріє учень. З іншого боку, це й витвір має художню цінність. Дитині потрібна уява, образ, що конкретизуються на її очах і цим глибоко вражає її розум, сприяє самостійній творчій діяльності. Особистий приклад учителя на уроці створює сприятливі моменти естетичного виховання, коли демонструє свої малюнки до літературного твору під час читання, або малює на класній дошці крейдою

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

(білою чи різнокольоровою) педагогічний малюнок до теми образотворчого уроку [4, 54].

На нашу думку, вдало інтегруються теми з таких предметів як «Я Досліджую Світ» і образотворчим мистецтвом. Ефективність занять нами помічена, коли проводимо заняття на відкритому просторі (на вулиці), де є можливість дітям досліджувати світ, даємо їм папір та фарби для насолодження процесом малювання з натури під голубим небом. Адже дітей молодшого шкільного віку потрібно навчати спостерігати навколишній світ, помічати деталі під час малювати з натури, розвивати увагу до тих чи інших форм, ліній, кольорів, звуків що нас оточують. Під час практичної діяльності учнів, важливо приділити значну увагу естетичному сприйманню учнів, як оточуючої дійсності так і творів мистецтва. Краса, яка оточує дитину, приваблює, впливає на її настрій, підштовхує замислитись над побаченим, поміркувати. Природа в усій її неповторній красі: «в квітках, метеликах, у красі дерева і листя, у співах пташок, у грі світла на воді, в кольорах зорі, у красі далеких краєвидів» є джерелом естетичних впливів на дитину. Вчитель має направити, допомогти побачити, стимулювати бачити красу оточуючого світу.

Підсумовуючи все вищесказане, слід підкреслити важливість молодшого шкільного віку як періоду, який визначає весь подальший процес особистісного розвитку людини. Саме в школі починає активно розвиватися творча уява, а це означає, що будь-якому вчителю необхідно знати закони розвитку уяви та умови, необхідні для її розвитку. Уява є необхідним елементом творчої діяльності людини, що виражається в побудові образу продуктів праці, а також у забезпеченні створення програм у випадках, коли проблемна ситуація характеризується невизначеністю.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Автореф. дис... д-ра пед. наук. К., 1998. 40с.

2. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Монографія. К.: Віпол, 1998. 199с.
3. Вікова психологія / За ред. Г.С.Костюка. К.: Рад.школа, 1976. 269с.
4. Шляхи формування естетичного досвіду молодших школярів : навчальна програма зі спецсемінару / Укл. Н.Пахальчук. Вінниця : ВДПУ, 2008. 54с.
5. Горбенко С. Гуманізація художньої освіти. *Мистецтво та освіта*. 2002. №2. С.5-8.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Ганна Гаврилiна
НПУ iменi М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керiвник: Карпенко В.А.,
старший викладач

Анотація. Одним із пріоритетних завдань, є створення передумов для виховання особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати нестандартні рішення, відчувати зв'язок між образотворчим мистецтвом та іншими шкільними дисциплінами. В даному дослідженні запропоновано такий тип проведення уроку, який використовується он-лайн та оф-лайн, за допомогою інтегрованого плакату.

Ключові слова: графіка, ілюстрація, книга, ЗЗСО, плакат, інтегрований плакат

Нині відбувається модернізація національної системи освіти та вироблення новітніх концепцій виховання людини. Тому актуальним стає використання таких новітніх методик як залучення інтерактивних плакатів. Зараз, через карантин, стає популярним дистанційне навчання, ми пропонуємо такий тип проведення уроку, який можливо використовувати он-лайн та оф-лайн.

Методики навчання учнів у різних ланках ЗЗСО розробляють В. Власова, О. Джафарова, Н. Краснова, І. Руденко та ін. Автори наголошують на опануванні школярами книжкової графіки, бо дітей завжди приваблюють ілюстрації. Адже, для учнів ілюстрація — це можливість розповісти про події

не тільки літературних героїв, але й події свого життя. Діти уподібнюються з художніми образами.

Такі художники як І. Білібін, Є. Кибрик, Г. Нарбут та ін. поєднували педагогічну діяльність з творчою. Вони докладно розкрили значення книжкової графіки у навчанні особистості та приділяли увагу ілюстрації. У нас небагато досліджень у галузі мистецтвознавства, де саме висвітлюється історія вітчизняного книжкового мистецтва через творчу діяльність ілюстраторів. Таким чином, вивчення педагогічно-психологічної, науково-методичної літератури обумовили актуальність дослідження, адже перші світосприйняття людини завжди пов'язані з книгою.

Мета і завдання дослідження спрямована на розробку та обґрунтування методики навчання книжкової ілюстрації на уроках образотворчого мистецтва.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження: здійснити аналіз творчості митців на межі ХІХ- ХХ ст. ст.; виокремити певні особливості у проведенні уроку з образотворчого мистецтва у 1-4 та 5-9 класах; розробити ефективні методи навчання які будуть доступні для будь-якого школяра, як оф-лайн, так й он-лайн.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику загальноосвітніх шкіл методики використання інтерактивних плакатів, які можуть бути продуктивно використані з метою вдосконалення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін, процесу образотворчого навчання дітей в загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних установах, збагачення методичної складової художньо-педагогічної практики та художньо-естетичного виховання молоді, а також професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Досить часто в колах художників можна почути: «ілюстрація до літературних творів не мистецтво, а підрібок для майстра, щоб яось

вижити, коли іншої роботи нема». В окремих випадках так воно і є, бо справжнім ілюстратором треба народитись. Майстрам, які додали до книги душу разом із талантом, надавали звання народних художників, вони ставали лауреатами найпрестижніших Державних премій. Книга – найкращий чинник культурного рівня держави. У нас небагато досліджень у галузі мистецтвознавства, де саме висвітлюється історія вітчизняного книжкового мистецтва через творчу діяльність ілюстраторів. Перші світосприйняття людини завжди пов'язані з книгою.

На жаль, останнім часом книгу дітям заміняють телебачення, комп'ютерні ігри, Інтернет. Але незважаючи на ці обставини, книга залишається складовою частиною, головним носієм загальної культури. На думку багатьох педагогів, психологів, філософів, книга є засобом збереження інформації для людей наступних поколінь, засобом комунікації у вигляді твору. Шкільна педагогіка розглядає виховання у дітей любові до книги, до читання як одну з найважливіших умов духовного й естетичного розвитку людини, розширення її знань. Проте ілюстративне наповнення будь якої книги для дітей має найбільше значення. Книгу, що не має ілюстрацій, жодна дитина не захоче взяти до читання.

Виховання культури читання починається ще задовго до вступу дітей до школи. Батьки купують дітям книги, читають вірші, казки, оповідання, разом розглядають ілюстрації, вчать акуратного користування. У добиранні книжок для читання і розповідей батьки повинні дотримуватися певних рекомендацій, пам'ятати, що твори художньої літератури є невичерпним джерелом розумового розвитку дітей та збагачення їхнього словника.

Інтерактивний плакат - спосіб візуалізації інформації на основі одного зображення, до якого у вигляді міток ("гарячих точок") прикріплюються посилання на веб-ресурси і інтернет-документи, мультимедійні об'єкти: відео, аудіо, презентації, слайд-шоу, ігри, опитування і т.д.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Головне достоїнство такого плаката - його інтерактивність: учень може знайомитися з інформацією в будь-якому зручному для себе порядку і відкривати тільки потрібні йому матеріали.

За допомогою інтерактивних плакатів можна зібрати і узагальнити матеріал по будь-якій темі, створити дайджест публікацій, віртуальну виставку або подорож. Слово інтерактивний перекладається з англійської як «взаємодія». Тобто має на увазі процес постійної взаємодії викладача з учнями під час навчальних занять. Дані, поставлені перед педагогами завдання, неможливо реалізувати, ґрунтуючись тільки на традиційних методах і засобах педагогічних технологій.

Необхідні нові підходи до організації навчання, засновані на прогресивних інформаційних технологіях, зокрема, на мультимедіа та інтерактивних технологіях. В даний час поняття «інтерактивні технології» це не просто процес взаємодії вчителя і учня – це новий шабел ь організації навчального процесу, основними елементами якого виступають спеціальні інтерактивні дошки різних модифікацій, приставки, проектори, і т. д.

Особливості створення інтерактивного плаката. Структурно інтерактивний плакат складається з плаката першого плану і ряду підлеглих йому сцен. Це може бути схоже на «меню», яке, як правило, являє собою перший слайд. Це структура, з якої вимальовуються загальні контури великої теми. Окремі компоненти плаката першого рівня дозволяють отримати перше уявлення про загальний зміст і сенс великого інформаційного блоку. Елементами такого інтерактивного плаката можуть бути також: створення режиму «прихованого зображення» (можливість включення і виключення), що роз'яснює інформацію; ілюстрований опорний конспект; набір ілюстрацій, інтерактивних малюнків, анімації, відео фрагментів; інструмент, що дозволяє вчителю і учню робити позначки, записи, креслення поверх навчального матеріалу і т.д.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Інтерактивний плакат повинен забезпечувати досить високий рівень наочності навчального процесу[1, 2]. Будь-які інтерактивні плакати для учнів повинні створюватися з урахуванням не тільки предметної області, а й вікових особливостей учнів. При цьому обов'язково слід враховувати: доступність тексту для прочитання; використання яскравих і красивих шрифтів.

На основі теоретичного аналізу психологічної, методичної, педагогічної літератури визначено, що використання дидактичних ігор, вправ і творчих завдань на уроках по образотворчого мистецтва дозволяє істотно змінити ставлення учнів до навчальної праці та образотворчого мистецтва в цілому.

Використання запропонованих методик та інтерактивного плакату дозволяє поліпшити процес виховання особистості дитини, внаслідок якого розвиваються його творчі здібності, підвищується продуктивність розумової діяльності, розвивається зацікавлене ставлення до дійсності, що виявляється в особистісній активності, якості навчальної діяльності, художньому рівні реалізованих проектів, оригінальності їх вирішення; відповідальне ставлення до справи, самостійності та організованості, чуйності.

Інтерактивний плакат можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва тим самим поєднавши відразу кілька шкільних дисциплін: історія мистецтв, література, інформатика та безпосередньо саме образотворче мистецтво. Цим ми створюємо всі необхідні умови для розвитку всебічної та гармонійної особистості.

Список використаних джерел:

1. Гуревич А.Я. Избранные труды. М.: Изд-во «Традиция», 2009. 470с.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва в основній школі. Методичний посібник для вчителів. Київ: Шкільний світ, 2012. 128 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анна Готовська

КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж ім. І.С. Нечуя-Левицького»

м. Богуслав

Науковий керівник: Голінська О. К.,

спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Анотація. У статті описано перспективи розвитку образотворчого мистецтва, адже в сучасному світі молодь все більше поглиблюється в світ творчості та навіть будує на цьому власний бізнес. За допомогою образотворчого мистецтва суспільство може висловити те, що не може проявити будь-яким іншим засобом передачі інформації не зважаючи на свої фізичні здібності.

Ключові слова: образотворче мистецтво, сучасна творчість, нове покоління, прояв внутрішнього світу, змістовність мистецтва, перспективи розвитку.

Значне місце у формуванні особистості займає мистецтво, здатне розвивати почуття прекрасного, формувати високі естетичні смаки, вміння розуміти і оцінювати твори мистецтва, пам'ятки історії і архітектури, красу, багатство природи. Образотворче мистецтво - важливий засіб морального, естетичного виховання, формування художньої культури, загальнолюдських, національних цінностей, гармонійного розвитку особистості.

Перспективна розвитку образотворчого мистецтва дуже велика, адже воно є складовою усіх сфер нашого життя. В кожній професії є частина мистецтва. Воно задіяне в діях кожного з нас. В сучасному світі молодь все більше поглиблюється в світ творчості та навіть будує на цьому власний бізнес. В інтернеті все частіше створюються інтернет виставки, аукціони картин, дизайнерський пошив одягу. Чому розпочався даний процес зростання? Тому, що все більше в світі знаходиться людей, які цінують та мріють доторкнутися до прекрасного.

Нині мистецтво поширюється з неймовірною силою та швидкістю, охоплюючи навіть нестандартні сфери життя. Як це впливає на людину в цілому? Людина в усі часи хотіла висловити свої думки, бажання, почуття. Було незрозуміле, проте сильне бажання запам'ятати те, що відбувається

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

навкруги, познайомити інших, навчити майбутніх творців. Від бажання проявити свій внутрішній світ суспільство вигадало перше знаряддя праці, якими людина почала користуватися, форми, різні матеріали та обладнання, малюнки та їх кольорову гаму. Бажання висловити себе знаходило різні форми і все більше приваблювало людей. Так мистецтво стало виступати в якості посередника між людиною та навколишнім світом.

В даний час, коли важливу роль у розвитку особистості відіграє самовдосконалення і саморозвиток, мистецтво набуває різних форм: графіті, інсталяції, арт-об'єкти, творчі флешмоби та багато іншого. Образотворче мистецтво є посередник того, що не можна висловити звичайними словами. Я вважаю, що мало хто може спростувати дану фразу. Дійсно, за допомогою образотворчого мистецтва суспільство може висловити те, що не може проявити будь-яким іншим засобом передачі інформації не зважаючи на свої фізичні здібності чи з інших причин.

Творчість — це велика таємниця світу, в якій сховані секрети історії нашого життя. Творчість – це не тільки створення нових ідей, творів мистецтва та культури, а й феномен соціально-духовного життя суспільства в цілому [1,13]. Образотворче мистецтво — це наша вічна та могутня історія. Часом у його глибинах можна знайти відповіді на ті запитання, на які не знають відповіді навіть стародавні манускрипти. Воно відіграє безцінну роль в нашому житті, допомагаючи морально рости майбутньому поколінню. Кожне нове покоління додає свій внесок у розвиток суспільства, культурно збагачуючи його.

Вся доповідь побудована на моєму сучасному погляді на дану ситуацію. Особисто мені здається, що сучасний світ не зможе жити без творчості, людство перестане проявляти почуття і згасне віра в світле майбутнє. На превеликий жаль наше наступне покоління все менша понуриться в творчість, адже все менше в школах розповідають та демонструють спосіб прояву

власних переживань. Все рідше їх знайомлять з художниками та картинами, які б викликали політ фантазії.

Найбільше я радію тому, що покоління моїх одноліток створюють та поширюють яскравість своєї уяви та таланту. Навіть під час досить непростої ситуації в світі суспільство ринуло в мистецтво з головою. Чого вартують лише онлайн-виставки в Луврі, чи в маленькій галереї Києва, Львова. Люди навчилися концентруватися на своїх бажаннях та почуттях завдяки мистецтву. Є думка, що саме художник сьогодні наділений сакральним правом називати щось мистецтвом. Інші вважають, що це право належить мистецтвознавцю. Але важливіше подивитися на суперечливу роботу і поставити собі питання: «Що я відчуваю?» «Чи пробуджує ця історія щось у мені?» Цей шлях наділяє речі змістом. Я – за зміст.

Мені здається, що художниками стають ті, хто просто не може ними не стати, вони відтворюють свій світ, який наділений змістом. Вони бачать натхнення у всьому. І можуть знайти його у найрізноманітніших місцях. Вони ніколи не зупиняються на півдорозі. Творчий розум має безліч питань, він хоче знати все. А розвинена уява допомагає у цьому. Вони не бояться зазнати невдачі. Вони навіть не розглядають невдачу як щось погане, бо знають, що єдиний спосіб розвиватися – шлях спроб і помилок. Вони вміють мріяти. Їм подобається подорожувати у нові краї та вигадувати нові концепції, вони знають, що мрії прокладають шлях до глибоко захованих неповторних ідей. Вони не бояться бути іншими. Вони пишаються можливістю показати свою унікальність [2].

Сучасне мистецтво – це роздуми про сучасний світ. На моє глибоке переконання, твір мистецтва матиме художню цінність лише тоді, коли в ньому буде глибина думки і багатогранність тих самих оригінальних візуальних образів, поданих з урахуванням естетики, котра формувалася багатьма поколіннями. Твори – це ілюстрації думок, станів душі чи історій із життя художників.

Пояснивши свою думку, хочу додати, що перспектив у образотворчого мистецтва багато, проте майбутнє мистецтва, залежить тільки від нас самих.

Список використаних джерел:

1. Зербіно Д.Д. Наукова школа: лідер і учні. Л.: Євросвіт, 2001. 208 с.
2. Електронний ресурс. URL: <https://starylev.com.ua/club/blog/25-oznak-tvorchuh-lyudey>.
3. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 200с.
4. Сучасне мистецтво: Науковий збірник Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України. Київ, 2010.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОРТРЕТНОГО ЖАНРУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ольга Лакізіук
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Сова О.С.,
кандидат педагогічних наук

Анотація. У публікації висвітлюються методичні аспекти навчання портретного жанру студентів художніх закладів вищої освіти. Проведено узагальнення практичних рекомендацій українських і зарубіжних педагогів щодо методики виконання портрету. Запропонована чітка система навчальних завдань, що забезпечує поступове формування вмінь зображувати людину засобами рисунку і живопису.

Ключові слова: портрет, навчання студентів-художників, портретний жанр, методика виконання портрету.

Образотворче мистецтво є певним люстерком душі митця, яке відображає його почуття, переживання, настрої, цінності. У своїх творах через візуальну форму автор веде діалог з глядачем, долучаючи його до свого світосприйняття, підштовхуючи до роздумів та самопізнання. Кожний жанр образотворчого мистецтва розкриває філософію буття по-різному, унікально, притаманними лише йому засобами (колір, тон, об'єм, фактура та інше).

Одним з найпопулярніших жанрів образотворчого мистецтва є портрет, що у перекладі з французької означає «образ». На портретах зазвичай зображують людину або групу людей, які існують або існували в реальному світі. Втім, до портретного жанру можуть відноситися і зображення літературних героїв, вигаданих персонажів тощо. За характером зображення виокремлюють парадний (офіційний, урочистий) та камерний портрети. У камерному портреті як правило і розкривається характер людини. Портрети розрізняються на станкові, монументальні та мініатюри. Станкові портрети – це картини в живописі, бюст у скульптурі, рисунки та гравюри у графіці тощо. Монументальні портрети – монументи, фрески та мозаїки. Портретна мініатюра – це портрет невеличкого розміру (до 20 см), що вирізняється своєрідністю виконання з особливою тонкістю та охайністю роботи. Мініатюра виконується на папері, пергаменті, слоновій кістці, перламутрі або металевій основі (мідь, цинк, золото) з використанням засобів, що властиві тільки для цієї образотворчої форми. У портретному зображенні людина відтворюється по плечі, по груди, по пояс, по коліна та на повний зріст.

У закладах вищої освіти, що готують майбутніх учителів образотворчого мистецтва, на опанування теми «Портрет» відводиться велика кількість навчальних годин на таких дисциплінах як живопис, рисунок, скульптура і композиція. Студенти досконало вивчають анатомію людини, засоби відтворення характеру та схожості натури, передачу її психологічного та емоційного стану.

Сучасні художники-педагоги та методисти постійно працюють над удосконаленням змісту професійних дисциплін і покращенням методичного інструментарію, задля забезпечення якісного навчання студентів-образотворців. Підтвердженням є праці Л. Масол [2], І. Руденко [7], О. Сиви [5], О. Шевнюк [6], в яких розкриваються різні аспекти підготовки студентів у мистецьких закладах вищої освіти.

Аналізуючи науковий доробок присвячений методиці навчання портретного жанру варто відзначити праці Г. Беди [1] та О. Невської [3], де ґрунтовно розкриті особливості зображення натурних постановок та послідовність відтворення портрету. У мистецтвознавчому альбомі В. Рубан «Портрет у творчості українських живописців» [4] зібраний колосальний за обсягом аналітичний матеріал з окресленої теми та сконцентровано увагу на дослідженні одного з найяскравіших жанрів українського образотворчого мистецтва – портреті.

Метою статті є узагальнення та доповнення методики навчання студентів-художників основам портретного жанру у закладах вищої освіти.

Головним завданням курсу живопису та рисунку у мистецьких закладах вищої освіти є формування у студентів умінь реалістичного відтворення людини. Портретне зображення натурника є одним із найскладніших завдань для художника, адже для його майстерного виконання потрібно докласти чимало зусиль. Дуже важливими є теоретичні знання, підкріплені вмінням застосовувати їх на практиці. Перед початком роботи над портретним образом особливу увагу варто приділити організації постановки, а саме підбору моделі для зображення, загальному колориту, одягу, атрибутам і додатковим елементам, що створюють унікальну атмосферу майбутнього твору.

О. Невська у своїй науковій праці «Методика ведення навчального завдання з живопису. Портрет» [3] підкреслює, що у зображені людини важливим є не тільки відтворення схожості, але й розкриття її внутрішнього світу, переживань, емоцій, настрою. Сприймаючи портретний образ, проникаючи в думки і почуття зображуваної натури, ми досягаємо не тільки цю людину, а й те, що її оточує, її навколишній світ, життя.

Вдало написаний портрет відображає не лише схожість та характер людини, він розкриває перед глядачем внутрішні погляди та переживання самого художника. Картини з зображенням людської постаті привертають до

себе найбільше уваги та вважаються найскладнішими. Саме тому художники прагнуть якнайкраще навчитися зображувати фігуру та портрет людини. Відтворюючи натуру, художник розкриває її чуттєво-емоційну значущість. Шлях художника, який розкриває цю значущість у натурі, починається з детального вивчення її образу. Після цього художника намагається відобразити свої враження та емоції за допомогою форми, кольору, живописної гармонії. Відчуття прекрасного прокидається у художника саме при спілкуванні з природою. Наше зорове сприйняття відображає не просто образ об'єкта, а і його емоційне відчуття [1, с.14].

Під час опанування навичками зображення людини важливе значення має *робота з натури*. Тільки цей провідний практичний метод навчання може забезпечити ґрунтовне, всебічне та повноцінне вивчення людської постаті. Для вирішення складних питань творчого вираження портретної картини, необхідно перш за все навчитися професійно зображувати голову та фігуру людини, а саме:

- знати пропорції людини та застосовувати ці знання на практиці;
- досконало відтворювати анатомію тіла;
- бути здатним конструктивно будувати форму;
- вправлятися у виявленні та передачі руху;
- вміти узагальнювати, приводити зображення до тональної єдності та пластичної виразності.

Для того щоб передати індивідуальний характер психологічного стану портретованої людини, спочатку необхідно навчитися усім стадіям роботи над створенням портретного образу.

Важливим початковим етапом навчання студентів портретного образу є засвоєння навичок конструктивної побудови форм окремих деталей портрету (око, губи, ніс, вухо) та людського тіла (рука, стопа тощо) на основі гіпсових зліпків. Після цього студентам варто запропонувати зобразити з натури гіпсове екорше (Гудона) – для вивчення м'язів і їх вплив на загальну

пластику тіла. Надалі переходять до рисунка гіпсової голови, виконаної за допомогою обрубвання форми, що дозволить навчитися цілісно сприймати зображуваний об'єкт та дослідити вплив освітлення на кожну площину обличчя. Наступним етапом є виконання рисунку гіпсової голови чи погруддя античних зразків, що мають стандартні та правильні анатомічні пропорції, з яких молодим художникам простіше починати своє знайомство з зображенням людини. Опанувавши вміннями реалістичного відтворення гіпсових голів, студенти можуть переходити до рисування портрету з натурника. У першу чергу початківцям потрібно засвоїти знання та вміння побудови і тонального відтворення портрету засобами рисунку, а вже потім починати роботу з кольором на заняттях з живопису.

Процес зображення портрету в живописі за своїми стадіями схожий на інші жанри образотворчого мистецтва. Як в натюрморті та пейзажі спочатку слід вирішити загальну композицію, далі виконати конструктивну побудову, потім перейти до ліплення форми за допомогою кольору, відобразити об'єм, матеріальність і положення у просторі. Важливим є цілісність виконання портрету на всіх етапах. Потрібно звертати увагу на джерело освітлення (природне або штучне світло), що принципово відрізняється за принципом відтворення тепло-холодності. Студенти мають вміло передавати матеріальність живого людського тіла, відображаючи його характеристики і зв'язок з оточенням.

На завершальному етапі роботи необхідно зайнятися проробкою деталей та моментів, які формують схожість портрету з натурною. Щоби портрет виглядав максимально схожим до натурника, слід не лише правильно побудувати форму голови та усіх елементів обличчя, а і виокремити те, чим саме відрізняється людина від інших. Форма брів, лінія росту волосся, направлення росту вій є важливими деталями, які формують схожість. У самому кінці портрет узагальнюють, приводячи всі елементи до колірно-тональної єдності.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

У процесі вивчення живописного відтворення людини можна виділити декілька важливих завдань: 1) виконання голови у техніці гризайль; 2) відображення портрету за умов природного освітлення; 3) зображення портрету при штучному освітленні; 4) живопис голови у пленерних умовах [1, с.120]

Аби повноцінно сформувати навички та вміння зображення портрету людини, студентам необхідно постійно виконувати начерки та етюди. При виконанні етюдів у кольорі необхідно ставити перед собою різні завдання: змінювати напрямок освітлення, темний і світлий фон, колорит тощо.

Проведений вище аналіз дозволяє дійти наступних висновків:

- успішна реалізація навчання студентів основам виконання портрету забезпечується грамотним методичним інструментарієм, який базується на поступовому зростанні рівня складності завдань із зображення людини;
- важливим аспектом методики є постійне повторення матеріалу та вправляння, наочні приклади та застосування на практиці знань, вмінь і навичок.

Зображення людини є одним із найскладніших та найцікавіших завдань, воно є основою професійної майстерності майбутнього художника.

Список використаної літератури:

1. Беда Г.В. Живопись. Москва : Просвещение, 1986. 192 с.
2. Масол, Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
3. Невская Е.В. Методика ведения учебного задания по живописи. Портрет. Санкт-Петербург, 2010.
4. Рубан В.В. Портрет у творчості українських живописців. Київ : Мистецтво, 1979. 286 с.
5. Сова О. С. Формування художньо-педагогічних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі пленерної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 320 с.

6. Шевнюк О. Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах. Київ, 2017. 311 с.

7. Rudenko I. Innovative Technology of Training of the Future Teachers of Fine Art. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. № 3 (67). С. 97–106.

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Оксана Піддубна
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Слабко В. М.,
доктор педагогічних наук, професор

Анотація. У статті описано проблему творчого розвитку молодших школярів. Звернено увагу на важливості формування творчих умінь у навчальному процесі початкової школи. Розкрито роль образотворчого мистецтва як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Ключові слова: творчий розвиток, творчі здібності й уміння, молодший школяр, засоби образотворчого мистецтва.

Концепція Нової української школи зорієнтована на розвиток в учнів творчих здібностей й умінь, що покликані допомогти особистості успішно виконувати навчальну й трудову діяльність або дії, причому оригінальним, креативним способом, виявляючи інновації та винахідливість.

Дослідження сучасних вчених переконливо доводять, що розвинуті творчі здібності й уміння не є наслідком фактору спадковості, а продуктом цілеспрямованого виховання й навчання. Звісно, що для творчого розвитку школярів залишаються важливими такі внутрішні фактори як емоційний, соціальний й інтелектуальний досвід. Однак, будь-яка дитина, потрапивши у відповідне до її віку й можливостей розвивальне середовище

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

спроможна розвинути творчі уміння й навички, навіть маючи початкові задатки.

Відтак творчі риси особистості можна не лише розвивати, а й слід формувати у відповідному середовищі. Це важливо, бо коли від школярів вимагають творчості, але не вчать їй, то доволі часто учні вдаються до підробки, імітування творчого процесу. Тому доцільно не вимагати від школярів відразу творчого підходу, а формувати його різними засобами.

Найсприятливішим періодом для розвитку творчості є молодший шкільний вік, коли в дитини активно розвиваються уява, творче мислення, допитливість, уміння спостерігати, порівнювати, оцінювати свою діяльність.

Вже у молодшому шкільному віці учні повинні відчувати радість відкриття та пізнання нового, отримати насолоду від процесу творчості, задоволення від подолання перешкод у розв'язанні творчих завдань, набуті певні вміння та навички творчої діяльності, впевненість у своїх здібностях та можливостях.

У разі відсутності позитивного стимулювання творчо-пізнавальних інтересів, творчих занять – потреба у творчому самовираженні дітей поступово згасає, а розвиток творчих здібностей більшості учнів гальмується, тому організація творчо спрямованого навчально-виховного процесу, з урахуванням вікових особливостей школярів, має стати змістовною складовою усіх освітніх програм, зокрема у галузі мистецької освіти [5, 29].

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти метою навчання є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [3].

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Отже, творчий розвиток молодших школярів є пріоритетним у навчальному процесі початкової школи й здійснюється відповідно до державних вимог у сфері освіти.

У педагогіці описані різноманітні засоби, методи, прийоми, технології творчого розвитку молодшого школяра. На будь-якому уроці досвідчений педагог може втілювати ідеї щодо творчого розвитку учнів, і не важливо чи це урок математики, чи української мови. Та з-поміж різних навчальних дисциплін особливе значення для розвитку творчих умінь й здібностей молодших школярів має образотворче мистецтво, головною метою вивчення якого є художньо естетичний розвиток учнів, їх емоційної чутливості, практичних творчих умінь, формування стійкого інтересу до образотворчої діяльності, формування загальнокультурної компетентності [2].

Образотворче мистецтво спонукає дитину до специфічного образного пізнання дійсності, яке виявляється в умінні спостерігати, помічати, аналізувати форму, об'єм, пропорції, колір, але водночас зберігати цілісне уявлення. Під час практичної діяльності, що є домінантою уроку образотворчого мистецтва, діти відтворюють своє власне бачення дійсності, передають різними засобами (формою, кольором, лінією) свій емоційний стан, залучаючи мислительні процеси, даючи простір дитячій уяві, фантазії, цим самим формують й розвивають творчі вміння [4, 127].

Засобами образотворчого мистецтва у молодших школярів виховують творчі здібності, художній смак, самостійність, ініціативність, ознайомлюють з особливостями художньої мови, формують естетичні почуття (відчуття краси, захоплення, милування), навички етико-оцінних суджень та культуру бачення (встановлення відношень красивого і потворного «подобається» і «не подобається»), збагачують духовний, емоційно-збагачений світ дитини.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Малювання, як жодна інша діяльність, розвиває творчу уяву, надає можливість навчити дитину бачити навколишній світ, і бачити його по-своєму, відображаючи на папері власні думки й переконання. Малювання допомагає вивільнитися підсвідомості дитини, слугує засобом висловлення почуттів, сприйняття й думок, а відтак допомагає більш багатогранно взаємодіяти з реальним фізичним світом та іншими людьми.

У сучасній педагогіці мистецтва початкової школи існують певні прогалини щодо творчого розвитку учнів. Вони зумовлені репродуктивно-виконавчими видами робіт на уроках образотворчого мистецтва, практикою залучення до творчої діяльності здебільшого обдарованих дітей. Внаслідок цього переважна більшість молодших школярів перебуває поза цією своєрідною й важливою сферою мистецько-виховного впливу [1, 121].

Першочергове завдання образотворчого мистецтва – розкрити й розвинути потенційні творчі здібності, закладені в кожній дитині від народження, незалежно від того, у якому напрямку ці здібності розвиватимуться, коли дитина подорослішає. Щоб сформувати творчу особистість засобами мистецтва в умовах початкової школи, потрібно створити належні педагогічні умови для розвитку творчих здібностей кожного учня, задоволення його навчальних потреб на уроках.

Педагогічними умовами розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва є: створення сприятливого мікроклімату на уроках, посилення мотивації творчої діяльності, урахування психологічних особливостей кожного учня, уміла організація та керування діяльністю дітей (доцільне використання типів уроків, методів навчання, форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, інноваційних художньо-педагогічних технологій, доступних віку молодших школярів художніх технік), використання якісного наочного матеріалу.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

З метою розвитку творчих здібностей учнів початкової школи під час реалізації інтегрованого курсу «Мистецтво» бажано проводити не тільки стандартні типи уроків, але й нестандартні (творчі): уроки-ігри, уроки-сценарії, уроки-пошуки, уроки-драматизації, музейні уроки та ін.

Учням подобаються ті види навчальної діяльності, що дають їм матеріал для роздумів, можливість виявити ініціативу й самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості й творчого підходу до розв'язання проблеми. Обов'язковою умовою для майбутньої творчої діяльності молодших школярів є нагромадження досвіду й знань.

Формування творчих здібностей особистості неодмінно передбачає впровадження у шкільну практику гуманістичних принципів освіти, коли у центрі перебуває особистість дитини з її потребами, інтересами і можливостями, а вчитель з набором педагогічних методів, форм, технологій виконує функцію порадирика, консультанта, аби не допустити згубної дії зовнішніх чинників на психологічний розвиток дитини.

Таким чином, одним з першочергових завдань мистецької освіти в початковій школі є розкриття і розвиток потенційних творчих здібностей, закладених в кожній дитині від народження, художніх здібностей; стимулювання художньо-образного мислення, виявів уяви та фантазії. Образотворче мистецтво – унікальний навчальний предмет, який надає учням багато можливостей для творчої самореалізації, розвитку образно-асоціативного мислення, уяви, фантазії, художнього сприйняття. В практичній діяльності слід використовувати такі завдання на уроках малювання, які б приваблювали учнів новим, цікавим змістом, спрямовували творчу думку дитини за межі запланованого матеріалу, що сприяє виникненню прагнення до власної творчості.

Список використаних джерел:

1. Обертас Т. С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 1(2). С. 120-125.
2. Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
4. Стас Т. Основні завдання художньо-творчого розвитку сучасних молодших школярів. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2012. № 43(1). С. 123-131.
5. Художньо-творчий розвиток обдарованих дітей у мистецькій освіті: навч. метод. посібн. для студ. мистецько-пед. факульт. / уклад. Сирота З.М. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2015. 106 с.

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД РОЗВИТКУ НАТЮРМОРТНОГО ЖАНРУ

Людмила Соченко
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ
Науковий керівник: Сова О.С.,
кандидат педагогічних наук

Анотація. У статті проаналізовано історичний розвиток натюрмортного жанру від часів Давньої Греції до предметних трансформацій 21 століття. Визначено дефініцію «натюрморт» як окремого самотнього жанру образотворчого мистецтва. Висвітлено ім'я видатних художників, які зверталися до теми натюрморту у власній творчості.

Ключові слова: натюрморт, натюрмортний жанр, імпресіонізм, інсталяція, перформанс.

Розглядаючи предмети, що відображені на старовинних полотнах майстрів натюрмортного жанру, глядач ніби здійснює мандрівку у часі, аналізуючи мистецтво минулого. Адже через відтворення звичайних

побутових речей художники виражали власне світобачення, свої бажання та роздуми, втілювали у картину особливий, загадковий сенс. Натюрмортний жанр набув широкого визнання лише за період свого розквіту, проте він має довгу, повну пошуків і помилок, відкриттів та блукань попередню історію.

Історичний розвиток натюрморту досліджували у своїх наукових працях Б. Віппер [1], А. Зорко [3], В. Сидоренко [4], Л. Царьова [6], Л. Чепель [7] та інші. Зокрема, мистецтвознавець Б. Віппер у своїх наукових дослідженнях займався ґрунтовним вивченням проблем та етапів розвитку натюрмортного жанру. У його праці «Проблема та розвиток натюрморту» [1], зображення предметів на полотні розглядається не тільки як художнє явище, але як світогляд людства у певну історичну добу і тісно пов'язане з розвитком культури від прадавніх часів до сьогодення.

Натюрморт – це жанр образотворчого мистецтва, який в перекладі з французької означає «мертва натура». Жанр, який присвячений зображенню оточуючих людину речей, розміщених, як правило, в реальному побутовому середовищі з правильною композиційною організацією [2].

Перші натюрмортні мотиви прослідковуються ще в образотворчому мистецтві V–IV ст. до н. е. Зображення натюрмортів можна побачити на давньогрецьких і римських мозаїках, настінних розписах у Помпеях. Художники Стародавньої Греції та Італії виконували натюрморти на кольорових каменях, вазах та посуді з різноманітними сюжетами: побутовими, музичними чи військовими.

Розглядаючи основні етапи розвитку натюрмортного жанру можемо визначити наступне:

- XV – XVI ст. – початок раннього натюрморту, де він розглядався як частина історичної або жанрової композиції;
- XVII ст. – розквіт натюрмортного живопису Голландії та Нідерландів;
- XVIII – XX ст. – період відродження жанру за рахунок впливу імпресіонізму на специфіку натюрмортного живопису;

- XX-XXI ст. – формування особливостей сучасного натюрморту.

Дослідники підкреслюють, що в образотворчому мистецтві періоду з XV ст. до XVI ст. натюрморт не фігурував як самостійний жанр, а розглядався лише як фрагмент жанрової чи історичної картини. До кінця XVI ст. все мистецтво слугувало християнству, тому й натюрморт носив релігійний характер, ілюструючи біблійну тематику. Підтвердження цього знаходимо у творах художників Яна ван Ейка та Караваджо, які додавали різноманітні композиції з предметів у зображення християнських сцен. Предметний живопис на той час виступав лише як тренування технічних навичок художника.

У XVII століття натюрмортний жанр набуває свого розквіту завдяки творчості голландських (П. Клас, В. Хеда, Я. ван Хейсум) та фламандських (А. Брейгель, Ф. Снейдерс, А. ван Утрехт, Я. Фейт) художників. Починаючи з цього часу натюрморт віднаходить своє самостійне та провідне місце серед інших жанрів. У цей період зароджуються всі основні різновиди натюрморту, проте предмети натюрмортної композиції досі містили релігійне або алегоричне значення. Так, в значенні християнських символів квітка троянди символізувала весну та розквіт, а колючі стебла нагадували про страждання Христа.

Продовжує свій розвиток мистецтво натюрморту у XVIII столітті. Новий підхід до змісту натюрмортного живопису прослідковується в творчості Ж. Шардена. Митець відтворював натюрморти з простих побутових предметів, що говорили більше про своїх власників та їхнє життя, ніж мали символічне значення. Його натюрморти характеризуються глибоким змістом, вільною композицією та багатством колірного рішення. Хочемо підкреслити, що саме Ж. Шарден, який продовжував розвиток реалістичного живопису, вніс у натюрмортний жанр легкість та простоту композиційного вирішення.

Радикальні зміни у мистецтві відбулися у XIX столітті з появою імпресіонізму, який став новим етапом розвитку й натюрмортного живопису.

З середини XIX століття натюрморт потрапив під вплив пленеризму. У живописному натюрморті з'являється яскраве сонячне світло, що різко змінює його колірну палітру. Особливість полягає в тому, що для імпресіоністів не існувало «мертвої натури», тільки враження яке виникає в середині художника і передається на полотно. Поняття «мертва застигла природа» зовсім не характерне для ідеї імпресіонізму, тому художники знайшли вирішення цього питання. Вони почали писати натюрморти на пленері, в умовах природного освітлення й відтоді тема натюрморту стала однією з улюблених для імпресіоністів [5]. Також митці Франції (К. Моне, О. Ренуар, А. Сіслей) ставлять акцент на кольоровому сприйнятті світу речей, вирішують проблеми світлоколірних співвідношень і зображують натюрморт як свого роду декоративне панно.

Кінець XIX - початок XX в. – період відродження жанру натюрморту, яке пов'язане з появою майстрів постімпресіонізму (В. ван Гог, П. Гоген, П. Сезан, А. Тулуз-Лотрек), для яких предметний світ стає однією з основних тем. Початок XX ст. став розквітом натюрмортного живопису по всьому світу, який стає рівноправним серед усіх інших жанрів мистецтва. Художники прагнуть розширити можливості образотворчої мови натюрмортного живопису за допомогою сміливих експериментів з кольором, формою та композицією предметів. Новий погляд на натюрморт був сформований мистецькими пошуками та досягненнями таких художників, як В. ван Гог, П. Гоген, А. Матис та інших.

Варто зауважити, що у XX столітті натюрмортний жанр знову набуває нового значення. Авангардизм першої третини XX ст. проявився у цілій низці різноманітних течій (фовізм, кубізм, футуризм, абстракціонізм, дадаїзм, сюрреалізм, експресіонізм, конструктивізм тощо) і торкнувся різних жанрів образотворчого мистецтва, зокрема й натюрморту. Світове визнання отримали предметні композиції О. Богомазова, У. Боччоні, П. Кончаловського, К. Малевича, П. Пікассо та багатьох інших художників-

авангардистів, що у своїх творах продовжували шукати нову форму втілення натюрмортного змісту.

Погляд на натюрморт ХХІ століття ще остаточно не сформований, цей жанр продовжує свій шлях трансформації на основі минулого досвіду. Завдяки виникненню інсталяції та перформансу виникають нові можливості для розвитку цього жанру. Пошуки нових візуальних форм для досліджуваної теми знайшли себе у 2017 році у перформансі Іварса Гравлейса, в якому митець у своєрідній формі за допомогою натюрмрту продемонстрував свій погляд на відвідувачів художніх виставок. Комп'ютеризація розширила можливості сучасних митців та надала нові форми зображення. У деяких сьогodнішніх натюрмортах можна зустріти відео та звук, побачити рух до масштабного розміру полотен.

Узагальнюючи все вищезазначене зауважимо, що натюрморт продовжує свій розвиток у сучасному світі, адже протягом тривалого часу він формувався як самостійний жанр образотворчого мистецтва. Сьогodні натюрмортний жанр є одним з улюблених жанрів митців, адже сучасні художники можуть створювати різні модифікації натюрмрту, використовуючи у роботі різноманітні матеріали та виражальні засоби. За допомогою даного жанру можна відобразити світ людини через прості побутові предмети. Досвід минулих історичних періодів розвитку натюрмрту сформував основні принципи та закони цього жанру, що продовжують розвиватися, доповнюватися і змінюватися з кожним новим століттям.

Список використаної літератури:

1. Виппер Б.Р. Проблема и развитие натюрморта. СПб.: Азбука-классика, 2005. 384с.
2. Ігнатенко О.В. Живопис натюрмрту : навч. посібник. Чернігів : ДПТНЗ «Чернігівське вище професійне училище побутового обслуговування», 2016. 30с.

3. Зорко А.Є. Натюрморт у класичному живописі та академічній художній освіті. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknukim_myst_2011_25_6.pdf

4. Сидоренко В.Д. Візуальне мистецтво від авангардних зворушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва в Україні ХХ-ХХІ століть. Київ: Ін-т проблем сучасн. Мист-ва Акад. мист-в України, 2008. 188 с.

5. Сова О.С. Навчання образотворчого мистецтва на пленері : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 104 с.

6. Царева Л.Н. Рисунок натюрморта: учебное пособие. Москва : МГСУ, 2015, 172 с.

7. Чепіль Л.П., Запорожець Г.М. Навчальний натюрморт: підготовка рисунка під акварельний живопис. Мистецтво та освіта. 2018. № 1. С. 46-51.

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Наталія Турик
Педагогічній фаховий коледж
КЗВО «Хортицька національна навчально
-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя
Науковій керівник: Ткачук Т.О,
викладач образотворчого мистецтва

Анотація: популяризація видів декоративно-прикладного мистецтва, а саме вишивки. Вишивка як засіб розумового, патріотичного, емоційного виховання. Традиції і сучасність у вишивці.

Ключові слова: «вишивка», «традиції», «звичаї», «історія», «минуле».

Українське прислів'я говорить: «Хата без рушників, як родина без дітей». А й справді, ще здавна в кожній хаті білів вишитий рушник. Вишивкою оздоблювали не тільки одяг, а й різні обереги, предмети побуту.

Існує безліч доказів відносно давності і походження народних традицій вишивати одяг. Саме у селі Мартинівка, що на Черкащині, знайдено сховище, що датується шостим століттям нашої ери. Серед них було виявлено срібні

бляшки з фігурками чоловіків, одягнених у широкі сорочки з вишивкою на грудях. Подібні бляшки були знайдено пізніше на Балканах, у Фессалії. Можна припустити, що їх занесли туди вихідці з середньої Наддніпряни. На фессальських знахідках було так добре вибито фігуру воїна, що навіть через багато років можна гарно роздивитись вишиту частину сорочки.

У розмаїтті українського декоративного мистецтва художня вишивка посідає одне з провідних місць. [1, 6]

Декоративне мистецтво – вид архітектонічного мистецтва, який за допомогою своїх творів художньо оформлює навколишнє матеріальне середовище. [2, 11]

Кожна дівчина мала за честь вишити весільній рушник та сорочку для свого обранця. Що ж відбулося протягом століть, що світ почав забувати свої традиції?

На сьогоднішній день дуже гостро стоїть питання патріотичного виховання молоді. В класах нової української школи одним з головних завдань є не тільки виховання розумних, самостійних і креативних дітей. Найголовніше – привити дитині любов до своєї країни, повагу до батьків та шанування традицій і звичаїв.

Як же поновити жагу до вишивки у сучасної молоді?

Для того, щоб наші традиції не помирили, потрібно передавати їх з покоління в покоління. І починати потрібно змалечку. Ще у початковій школі починаються перші спроби тримати голку в руках та робити перші стібки. Потрібно пояснити дитині, що те, чим вона займається, приносить не тільки естетичне задоволення, а й психологічне. Вишиваючи, ми відпочиваємо від різного виду проблем. Звичайно, через домашні справи немає часу для того, щоб сісти і створити по-справжньому чудесний виріб мистецтва. Достатньо приділяти голці та ниткам одну годину на день – і через деякий час вийде чарівний витвір народного мистецтва.

Зазвичай кажуть, що потрібно починати з себе. Цей вислів дуже влучний, адже саме власним прикладом ми зможемо показати усьому світу, що вишивка – це не пережиток минулих років, а традиція, яку ми повинні шанувати. Чому б не брати участь у різних виставках і майстер-класах? Нехай весь світ помітить, що Україна, як і колись, вкрита квітучими рушниками.

Декому може здатись, що твори декоративно-прикладного мистецтва застаріли для сучасного світу. Але як і мода, вони не стоять на місці. З часом з'явилися нові види традиційних українських занять. Якщо ще сто-двісті років тому вишивали тільки нитками на тканині, то вже сьогодні набуває популярності вишивка по дереву та металу. В чому суть даної вишивки? На твердій поверхні предмета робиться велика кількість маленьких дірочок. Ми нібито імітуємо тканину, але на незвичайній основі. Після цієї кропіткої роботи відбувається процес вишивки як по звичайнісінькій канві.

Це ще раз доводить, що традиції вишивання нікуди не поділись, вони лише трішечки змінилися з ходом історії.

Також неможливо не звернути увагу на те, що процес вишивки – не просто гарно проведений час. Це можливість відпочити від впливів ззовні та побути наодинці з собою і своїми думками.

Можна сказати, що вишивка є одним із видів арт-терапії. Люди різного віку можуть передати своє ставлення до оточуючого світу не промовляючи ні слова. За них все скаже мотив їхнього малюнку, який передається у творчості. Це засіб виявлення їхнього самопізнання та самовираження. Можливості показати те, на що він справді спроможний.

Отже, хоч сучасність прагне мінімізувати важку роботу руками, необхідно пам'ятати, що насправді може створити людство. Якщо не використовувати те, що було зібрано і передано нашими пращурами, то дух нашого патріотизму ослабне. І хоч в наш час кількість різноманітних занять

набагато більша, ніж у наших предків, все одно необхідно знайти час на підтримання традицій.

Ми, як дорослі, повинні створити всі необхідні умови, для того, щоб наші діти ніколи не забували спадщину нашого народу, а тільки примножували її.

Список використаних джерел:

1. Кара-Васильєва Т. В. Історія української вишивки. Київ: Мистецтво, 2008. 464 с.
2. Сотська Г. Словник мистецьких термінів. Херсон: Стар, 2016. 52 с.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

*Наталія Федорець
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Красман Н. В.,
кандидат економічних наук, доцент*

Анотація. Розглянуто засади формування естетичних почуттів молодших школярів у процесі естетичного виховання та під час уроків образотворчого мистецтва. Висвітлено форми і методи формування естетичних почуттів учнів засобами образотворчого мистецтва. Наголошено на важливості активності молодших школярів під час занять образотворчого мистецтва, що сприяє формуванню їх естетичних почуттів.

Ключові слова: естетичні почуття, естетичне виховання, молодший школяр, образотворче мистецтво

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливого значення набувають питання естетичного виховання особистості, формування в дітей естетичних почуттів, пробудження їх інтересу до духовності, сприйняття краси навколишнього світу, цінування міжособистісних стосунків, народних і мистецьких надбань тощо.

Молодший шкільний вік виступає сенситивним для формування естетичних почуттів, що підтверджується дослідженнями ряду науковців

(Л. Московчук, Т. Пагута, Л. Перетяцько і М. Тесленко та ін.). Саме в цей час у дітей формуються моральні погляди та переконання, виникають естетичні почуття до навколишньої дійсності. Особливості естетичного виховання дітей висвітлюються у працях Л. Базильчук, Л. Калініна, С. Костюк, В. Кузьменко, В. Паврозник, Т. Пагути, Ю. Шевченко та ін.

Велику увагу використанню мистецтва у формуванні естетичних почуттів дітей приділяють сучасні науковці І. Баранюк, Г. Борин, Л. Перетяцько і М. Тесленко, Н. Чорна та ін. Результати досліджень К. Демчик, О. Комаровської, О. Ланіної, Н. Миропольської, Л. Масол, І. Пацалюк, М. Федорової підтверджують вплив творів мистецтва на розвиток естетичних якостей і почуттів молодших школярів. Водночас проблема формування естетичних почуттів молодших школярів засобами мистецтва потребує подальшого пошуку ефективних методів і форм роботи вчителів з учнями для підвищення їх естетичної вихованості та розвитку естетичних емоцій і почуттів. Тому мета дослідження полягає в обґрунтуванні змісту і методів формування естетичних почуттів молодших школярів засобами мистецтва.

Нині вагомого значення набуває всебічне виховання дітей молодшого дошкільного віку, що охоплює педагогічний вплив на розумовий, моральний, естетичний, екологічний та інші види розвитку учнів. Важливим у даному процесі є естетичний аспект початкової освіти дітей, що забезпечує успішність формування у них естетичних почуттів.

Розглядаючи психологічні аспекти формування дитини, Л. Перетяцько і М. Тесленко зазначають, що «розвиток у дітей здатності сприймати прекрасне в навколишній дійсності, у творах мистецтва, в природі, у відносинах до людей, відрізнити дійсно прекрасне від потворного, розвивати смак до прекрасного і здатності самому створювати це прекрасне» – це і є естетичне виховання [4, с. 142]. Дослідниці вказують, що естетичні почуття – це один із складних видів усвідомлення прекрасного в житті. Естетичне

почуття характеризується «здатністю людини відчувати насолоду від зустрічі з прекрасним (чи обурення під час зустрічі з потворним) та умінням давати оцінку цим явищам» [4, с. 142].

Висловлюючи свої естетичні судження про речі і явища, діти переживають певні естетичні почуття. Результатом естетичного виховання молодших школярів вважається естетична вихованість, а про сформованість їх естетичних почуттів свідчать прояви їх позитивних емоцій під час сприйняття естетичного у мистецтві, літературі, явищах природи, переживання інтересу, задоволення, радості під час самостійної художньо-творчої активності, у ході створення естетичних об'єктів.

Зазначимо, що молодший шкільний вік є важливим періодом у процесі морально-естетичного становлення особистості. У цьому віці відбувається інтенсивне формування основних якостей особистості. Саме в цей час життя дитина систематично засвоює знання, у неї формується характер, вольові риси, моральні погляди та переконання, закладаються ідеали, розвивається світогляд, формуються естетичні почуття до навколишньої дійсності.

Вагомим засобом формування естетичних почуттів є образотворче мистецтво, особливістю якого, на думку Т. Пагути, є універсальність його впливу на особистість за всіма напрямками. «Мистецтво виховує в дітях не лише потребу художньої насолоди, а й здатність творчого ставлення до всіх природних та суспільних явищ» [3, с. 142].

В естетичному вихованні дітей використовуються різні джерела, насамперед, твори образотворчого мистецтва. За С. Костюк, під час розглядання картини або скульптури, яка відображає життя людей, тварин чи природних явищ, у дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія. Вона мислить, фантазує, уявляє, бачить за картиною образи, характери [1, с. 279].

Важливе естетично-виховне значення для дітей мають уроки образотворчого мистецтва. Під час цих уроків учні початкових класів не

тільки набувають знань щодо різних художніх технік виконання, знайомляться з різними жанрами живопису, вчаться сприймати красу природи, відображену у картинах, а й підвищують власну естетичну вихованість.

На думку Т. Пагути, основним завданням занять образотворчим мистецтвом з молодшими школярами є збагачення і уточнення їх уявлень про предмети і явища природи, про навколишнє середовище, про життя людей, про рідну країну. Знайомлячи дітей з образотворчим мистецтвом, педагогу варто заохочувати їх до занять малюванням та іншими видами мистецької діяльності. Тільки на цій основі можна поступово розвивати свідомі естетичні почуття, формувати у дітей художній смак, що так необхідні їм для творчості [3].

Т. Пагута уточнює, що «образотворче мистецтво сприяє розвитку особистісних якостей, таких, як відчуття краси та гармонії, здатності емоційно відгукуватись на різноманітні вияви естетичного у навколишньому світі, вміння бачити прекрасне у спостережуваних явищах та усвідомлювати його, потреба в спогляданні та милуванні» [3, с. 145].

Ефективними методами естетичного виховання молодших школярів, за Л. Московчук, є: переконання як засіб формування знань, поглядів, ціннісних орієнтацій; перегляд вистав і мистецьких виставок; екскурсії в мистецькі заклади, музеї; бесіди-обговорення переглянутих вистав, творчих зустрічей із митцями; використання сучасних відео- та аудіоматеріалів; створення тематичних виставок, альбомів, присвячених мистецтву. Спільним для цих методів є спрямування дітей до творчої діяльності, здійснення естетичного виховання на гуманістичних засадах, на основі синтезу мистецтв [2, с. 146].

До форм організації естетичного виховання молодших школярів відносяться: уроки, зокрема нестандартні (інтегративні, міжпредметні, театралізовані, заняття естетично-комунікативної спрямованості, уроки-подорожі, сюжетно-рольові ігри); а також позаурочні форми естетично-

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

виховної роботи з дітьми (факультативи, предметні гуртки, екскурсії, свята, домашня робота) [2, с. 146]. Для збагачення естетичного досвіду учнів також ефективними є такі форми роботи вчителя з дітьми, як: екскурсії (в парк, на галявини, до клумб з квітами), розглядання зразків народно-прикладного мистецтва, бесіди про красу, збагачення словника естетичними поняттями.

Зазначимо, що виняткову роль у формуванні естетичних почуттів молодших школярів відіграють заняття образотворчим мистецтвом естетичного спрямування: малювання, ліплення, аплікація, конструювання. Завдяки використанню нетрадиційних засобів і прийомів навчання дітей різних видів художньо-практичної діяльності (малювання пальцями, аплікація з допомогою природного матеріалу, текстильних виробів тощо) в учнів підвищується інтерес до уроків образотворчого мистецтва, розширюється естетичний досвід пізнання світу. На таких заняттях молодші школярі не тільки здобувають теоретичні знання з образотворчого мистецтва, а й набувають конкретних практичних умінь та навичок, розвивають свої мистецькі здібності.

Отже, естетичне виховання визначається як цілеспрямований, систематичний процес впливу на особистість дитини для розвитку її здатності бачити красу навколишнього світу, сприймати красу мистецтва і створювати її. В процесі естетичного виховання у дітей формуються естетичні почуття, що виявляються в інтересі і захопленні від сприйняття естетичного в довкіллі та мистецтві, у радості під час самостійної художньо-творчої активності. Потужним засобом формування естетичних почуттів молодших школярів є образотворче мистецтво, яке сприяє формуванню образних уявлень учнів про естетику навколишнього світу, надає змогу самостійно долучитися до створення естетичних виробів. Вагомою умовою формування естетичних почуттів дітей засобами образотворчого мистецтва є стимулювання їх самостійної естетичної активності під час занять. Саме під

час створення естетичного дитина переживає найбільш яскраві та позитивні емоції, долучається до світу мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Костюк С. Естетичне виховання дошкільника – складова гармонійного розвитку дитини. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали*. К., 2011. Вип. 2. С. 277–284.

2. Московчук Л. Структурні компоненти естетичного виховання здобувачів початкової освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26 (1–2019). Ч. 1. С. 143–149.

3. Пагута Т. І. Роль засобів естетичного виховання у розвитку особистості молодшого школяра. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2018. Вип. 2. С. 140–149.

4. Перетятко Л. Г., Тесленко М. М. Вплив музики на розвиток морально-естетичних почуттів дитини в молодшому шкільному віці. *Психологія і особистість*. 2015. Вип.2 (8). Ч. 2. С. 138–150.

МЕТА І ЗМІСТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

*Анастасія Чернявська
НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ*

*Науковий керівник: Смірнова О. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

На сучасному етапі розвитку суспільство набуває все більшої мобільності. Для того, щоби встигнути за прогресом, необхідно модернізувати зміст освіти, викладачам слід шукати нові методи, які допоможуть розвинути креативність особистості молодого фахівця. Генерувати нові ідеї, розв'язувати творчі завдання — це ті виклики, з якими після випуску зустрічається кожен студент вже у професійній сфері.

Українські університети мають стати відкритим творчим простором, де студенти поряд із художніми професійними навичками отримують знання про методики, за допомогою яких можна розвивати творче мислення. Розвиток креативності як однієї з ключових компетентностей на початок ХХІ століття декларують всі передові заклади вищої освіти. Концепція розвитку креативності у студентів закладена як один із принципів Болонського процесу [1].

Заклади вищої освіти протягом свого існування завжди збирали коло себе прогресивних, творчих, інтелігентних людей. Запити ХХІ століття ще вищі, заклади освіти мають стати центрами креативної, творчої студентської спільноти, де викладачі разом зі студентами займаються генеруванням нових ідей. Згідно з Лісабонської декларації [3], яка була підтримана й Україною у 2010 році, основна мета європейських університетів — удосконалення і реорганізація змісту освіти, що би сприяв розвитку атмосфери творчості та інновацій.

Заявлена проблема шикоро досліджується рядом зарубіжних науковців і практиків. Так, у загальновідомих працях Р. Флорида [5] представлено аналіз особливостей розвитку творчого мислення особистості як процесу творення нового, найвищої форми її самостійної діяльності. У роботах Дж. Фостера [6] знаходимо ґрунтовний аналіз категорії творчої активності особистості як готовності до творчої самореалізації, інтересу та прагнення до неї, сформованості основ індивідуального стилю творчої діяльності. У працях Н. Леонард [2], Г. Емброуз [2] практичні рекомендації, конкретні методи та форми, які дозволяють творчо розвивати особистість майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва та дизайну. Проте проблема формування креативності у студентів закладів вищої художньої освіти як фактору мотивації до професійного розвитку та саморозвитку залишилася й досі недостатньо розкритою увагою дослідників і практиків й залишає нішу для великої кількості питань.

Метою статті є дослідження інноваційних підходів до розвитку креативного мислення майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва в системі їх професійної підготовки у вищих художніх навчальних закладах. Креативне мислення нами розглядається як фактор забезпечення мотивації студентів до навчання та розвитку їх творчих домагань. Методи розвитку креативного мислення забезпечують формування стійких мотивів творчої діяльності студентів, уміння виявити суть творчої проблеми, самостійно її вирішити, стимулюють появу в них оригінальних пластичних ідей і художніх образів. Досягнення мети передбачає вирішення цілого комплексу проблем, зокрема, переконання у функціональному підході до вивчення та аналізу творчості, формування багатоваріантного погляду на мистецтво, що, безперечно, активізує пошуки найбільш оптимальних варіантів дій на сучасному етапі.

Як зазначав Річард Флорида [5], шлях до креативності лежить через реалізацію трьох «Т»: технологія, талант і толерантність. Відповідно до цього припущення заклади вищої освіти — основні центри розвитку креативної молоді у країні.

Метою формування креативності є розвинути творчі здібності студента, що характеризуються готовністю створювати принципово нові ідеї, вмінню критично ставитись до продуктів своєї діяльності, не зупинятись на традиційних, усталених схемах мислення під час розв'язання творчих задач.

Зміст розвитку креативності у студентів:

- ознайомлення студентів з інноваційними методиками для розвитку творчого мислення;
- «пробудження» творчого мислення у студентів через виконання необхідних вправ;
- навчання керуванню творчим процесом, незалежно від натхнення;
- вміння звільнитися від творчих бар'єрів, що заважають продукувати нові, нестандартні ідеї.

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

Такі предмети як композиція, кольорознавство, декоративно-прикладне мистецтво, художнє конструювання мають на меті як розвиток спеціальних навичок, так і розвиток креативності. Наприклад, завдання з художньо-прикладної графіки щодо ілюстрування книжок, під час виконання якого студент ознайомлюється з елементами книги, а після цього підбирає матеріал для ілюстрування і розробляє власну концепцію: всі елементи, кольорове рішення, навіть вибір матеріалів, за допомогою яких буде реалізоване це завдання.

Творчі завдання є і у програмі зі скульптури, наприклад, виконання гострохарактерної маски. Студент має сам відібрати цікавого персонажа, дослідити, як треба загострити риси обличчя людини, щоби передати необхідний емоційний стан та елементи, які можуть підкреслити експресію образу.

Завдання з художнього конструювання також мають на меті розвиток творчого мислення студентів, зокрема, завдання з біоніки. Студентам, наприклад, пропонують перетворити біологічні форми на предмети інтер'єру або речі з побуту. Завдання суто творче, адже необхідно побачити і зіставити предмети і біологічні форми.

Розвиток креативності можливий тільки при систематичному виконанні подібних вправ і завдань. Для того, щоби навчитись творити мистецтво необхідно навчитись серед нього жити. Мова художника – чуттєва, сповнена особистих переживань. Займаючись мистецтвом, ми поринаємо у власний досвід, черпаємо звідти образи. Ці прості завдання з пробудження своєї правої (творчої) півкулі рекомендуємо виконувати всім, як студентам, так і викладачам на постійній основі та вже самостійно оцінити результат.

Скетчбук – це записна книжка кожного художника. Приклади можливих тем для ведення скетчбуків: ілюстровані цитати, автопортрети,

улюблені фільми, анімалістка, подорожі, мода, машини, жінки у творах мистецтва та інші.

Цікаві та креативні роботи у скетчбуці демонструє сучасний художник ілюстратор Крістоф Німан. Ми можемо бачити, як невеликі замальовки перетворюються на креативні ілюстрації з певною ідеєю. У книзі «Скетчі за тиждень» [4] К. Німан, зокрема, пропонує вправи на вміння бачити незвичайне у звичайних речах, натяки на форму або сюжет. Він йде у своїх ідеях йде далі, більшість його повноцінних ілюстрацій — це і є асоціації.

Чудовий спосіб освіжити процес генерування ідей — вийти надвір. У книзі Джека Фостера «Звідки беруться ідеї» стверджується: «Розважайтеся, навчіться знову мислити як дитина, відкрийте серце новим можливостям» [6, с. 105]. Досягнути цього можливо використовуючи метод дрейфу як «рух у певному середовищі без чіткого бачення мети» [6, с. 125].

Методика Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» дає змогу підійти до проблеми креативності з різних боків [2]. Його методика допомагає зосередитися і генерувати ідеї цілеспрямовано, за конкретною схемою. Шість метафоричних «капелюхів» представлено різними кольорами, кожен з яких позначає відмінний процес мислення. Можливо застосовувати ці процеси послідовно, щоби отримати повне уявлення про предмет, або вибірково, щоби змінити курс мислення. Коли звикаєш дивитись на завдання з різних сторін, вже неможливо кидатись на першу ліпшу ідею.

Отже, предмети образотворчого циклу спрямовані на розвиток професійних компетентностей, у перелік яких входить і креативність. Розвиток креативності у студентів – вкрай важлива складова навчання і самоосвіти студента, що допоможе розвинути фахові навички, які можливо використовувати у різних сферах життя. Систематизовані вітчизняні та зарубіжні методики розвитку креативної компетентності, зокрема, ведення скетчбуку, вправи на асоціації, метод дрейфу, метод паралельного мислення, протестовані успішними художниками, ілюстраторами, скульпторами, які

своїми роботами доводять, що креативність як властивість творчої особистості необхідно й можливо ефективно розвивати.

Список використаних джерел:

1. Болонська конференція. Вікіпедія вільна енциклопедія : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Болонська_конвенція#Україна_як_учасник_Болонського_процесу (дата звернення: 21.11.2019)
2. Леонард Н., Емброуз Г. Основи. Графічний дизайн 03: Генерування ідей : серія «Креативна кар'єра» Київ : ArtHuss, 2019. 192 с.
3. Лиссабонская декларация. Университеты Европы после 2010 года: многообразие при единстве целей. European University Association : веб-сайт. URL: <https://eua.eu> (дата звернення: 21.11.2019)
4. Ниманн К. Скетчи по воскресеньям. Как несерьезные эксперименты вырастают в крутые идеи и меняют нашу жизнь навсегда. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. 272 с.
5. Флорида Р. Homo Creativus. Як новий клас завойовує світ : монографія. Київ : «Наш формат», 2018. 432 с.
6. Фостер Дж. Откуда берутся идеи : 2-е изд. доп. Минск : Попурри, 2009. 192 с.

СТИЛІЗАЦІЯ Й ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ В ПОРТРЕТІ

Інна Чечель

Педагогічний фаховий коледж

КЗВО «Хортицька національна навчально

-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

м. Запоріжжя

Науковий керівник: Єфімова Т.Л.,

викладач образотворчого мистецтва, викладач-методист

Анотація. значення стилізації, як основи для створення художнього образу. Поняття стилізації, її актуальність у сучасному світі. Портретний жанр, використання прийомів стилізації у портреті. Значення створення стилізованого портрету у творчій діяльності учня. Використання графічних редакторів.

Ключові слова: «художній образ», «стилізація», «портрет».

Під час художньої діяльності митець постійно оперує наглядними образами об'єктів навколишнього світу. Механізмом відображення їх за допомогою засобів образотворчого мистецтва є художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, за якої зберігається його предметно-чуттєвий характер та його цілісність. Художній образ виявляє загальне через конкретне, індивідуальне, що виникає у творчому процесі митця і втілюється в матеріальній формі. Загальні властивості та якості окремих явищ виражаються через особисте, неповторне, суб'єктивне сприйняття та переживання митця. [1, 203] Іншими словами, художній образ, представлення об'єкта, виникає як результат узагальнення і спрощення форми об'єкта, виділення найбільш характерних та виразних деталей, залишає свій відбиток у свідомості. Одним з важливих засобів створення художнього образу є стилізація.

Стилізація – в образотворчому мистецтві наслідування будь-якого стилю минулого, будь-яке використання умовних, упереджених «стилістичних» прийомів, що змінюють дійсність. [1, 173] У наш час, у світі сучасних технологій та реклами, дуже широко представлені різні засоби обробки зображень за допомогою комп'ютерної графіки: різні графічні редактори для роботи з растровими та векторними зображеннями. Декоративна обробка може полягати у змінненні обрису об'єкта, перетворення об'ємної форми у площинну, додавання певних деталей, спрощення конструкції, виділення силуету тощо. Візуальна організація та узагальнення, як засіб відображення загальних та основних якостей об'єкта, сприяє швидкій орієнтації у сучасному світі, пошуку схожих рис у матеріальних об'єктах, найбільш точному та поглибленому взаєморозумінню.

Портрет – це зображення людини. З фізіологічної точки зору практично всі люди однакові – одна голова, два ока, дві руки, ноги тощо, але далеко не зовнішність робить людину людиною. Бути людиною – значить відчувати,

мислити. Це включає в себе набуття певних внутрішніх рис, цінностей, якостей тощо. Людина є найскладнішим об'єктом зображення в образотворчому мистецтві. Якісне зображення певної особи – це не тільки результат роботи на полотні. Портрет виступає транслятором побаченої реальності, розкриває внутрішні та зовнішні характеристики зображуваного об'єкта чи об'єктів. Це робота, яка вимагає тяжкої тривалої праці та величезних зусиль, взаєморозуміння між художником та людиною, що малюють, розкриття її внутрішнього світу й рис характеру засобами образотворчого мистецтва. Портрет – це самий антропоцентричний жанр. Увага художника повністю зосереджується на людині.

Особливість портретної стилізації у тому, що об'єкт, який малюється, ніби проходить крізь призму почуттів художника, його бачення, надає портрету лаконічності та неповторності. Це наче синтез уяви та зовнішньої схожості. Однією з головних задач при створенні стилізованого портрету є переробка реального об'єкта в декоративний образ, який повинен відображати ідею, характер, особливості зовнішності та дотриматись загальної концепції композиції. Для декоративної стилізації характерні локальні та контрастні кольори.

Створення стилізованої композиції для учня грає не останню роль у творчій діяльності, адже стилізація сприяє розвитку уяви та абстрактного мислення, допомагає у творчому розвитку, закладає основу кольорознавства. Як вже було зазначено, при створенні стилізованого портрету художник або учень повинен відобразити головні риси людини, відкидаючи другорядні. Таким чином, послідовність рішення портрету буде складатись з таких етапів:

1. Створення ескізів.
2. Виконання етюдів на основі ескізу.
3. Трансформація форми зображуваного об'єкта.
4. Створення підсумкової композиції.

5. Кольорове рішення портрету.

Учень повинен вміти виділяти головне в зображуваному об'єкті, відкидати малозначущі риси, підбирати геометричні форми, до яких наближений об'єкт, що малюється, та не перевантажувати композицію. Задача викладача полягає у тому, щоб допомогти учням розкрити головні правила стилізації, навчити визначати характерні риси, підпорядковувати зображення геометричним формам.

У сучасному навчанні все більш приділяється уваги ознайомленню учнів з інформаційними технологіями та програмними забезпеченнями, а тому комп'ютерні технології також займають значущу позицію у творчому процесі учнів та художника декоративно-прикладного мистецтва. Саме тут на допомогу приходять графічні редактори. Робота з графічними редакторами дуже ефективна при створенні стилізованої композиції, адже стає можлива швидка зміна колірних характеристик, масштабів орнаменту, елементів зображення, легка трансформація. А також з'являється можливість для експериментів, гри уяви, адже можна не боятися втратити отриманий результат, тому що лише одним кліком миші можна повернути або видалити цілий етап роботи.

Отже, засвоєння стилізації допомагає розвивати навички створення нового художнього образу, ґрунтуючись на основі реальної дійсності, але не спотворювати його, а додавати свої корективи, певні особливості, які у повній мірі передаватимуть всю сутність об'єкта. В свою чергу стилізований портрет – це творче подолання на перший погляд випадкового, хаотичного поєднання різнорідних елементів у єдину підпорядковану гармонійну систему. Створення стилізованого портрета передбачає подолання можливих труднощів: вибір найбільш доречного ракурсу голови, змінення або перебільшення рис обличчя, організація вільного простору деталями. Таким чином, в учнів розвивається образно-асоціативне мислення, уява, що сприяє вихованню творчої та всебічно розвиненої особистості.

Список використаних джерел:

1. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 216 с.